

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KARAMANLICA DAVUT PEYGAMBERİN HAYAT HİKÂYESİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

**ONUR ÜNEY
21723010**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYNUR KOÇAK
EŞ DANIŞMAN
DOÇ. DR. SEVİM YILMAZ ÖNDER**

2024

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMANLICA DAVUT PEYGAMBERİN HAYAT HİKÂYESİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME

ONUR ÜNEY
21723010
ORCID NO: 0000-0001-6184-378X

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYNUR KOÇAK
EŞ DANIŞMAN
DOÇ. DR. SEVİM YILMAZ ÖNDER

NİSAN 2024

Onur ÜNEY tarafından hazırlanan “Karamanlıca Davut Peygamberin Hayat Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışma, **17/04/2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Edebiyatı Programında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman

İmza

Prof. Dr. Aynur Koçak

.....

Doç. Dr. Sevim Yılmaz Önder

.....

Jüri Üyeleri

İmza

Prof. Dr. Aynur Koçak

.....

Doç. Dr. Meriç Harmancı

.....

Doç. Dr. Nursel Uyanıker

.....

ÖZET

KARAMANLICA DAVUT PEYGAMBERİN HAYAT HİKÂYESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Karamanlılar, Orta Anadolu ağırlıklı olmak üzere Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerinde yaşamışlar ve Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi gerçekleştiğinde Anadolu'da yaşayan Karamanlılar Yunanistan'a göç etmişlerdir. Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine mensup olan bu halk, Grek harfleriyle Türkçe yazıyor ve Türkçe konuşuyordu. Ayinlerini Yunanca yapmalarına karşın Yunanca bilmezlerdi. Günümüzde Karamanlica (Yun. Καρμανλήδικα) olarak adlandırılan ve bu insanlar tarafından Grek harfleriyle yazılan Türkçe, kendileri tarafından "Yavan Türkçe", "Sade Türkçe", "Açık Türkçe" veya "Anadolu Lisani" isimleriyle anılmıyordu. Bu çalışmada Karamanlı yazın dünyasının bir ürünü olan "Hazreti David Peygamberin Ömrünün Hikayeti" adlı eser incelenmiştir. Karamanlı yazın dünyasının büyük bir kısmını oluşturan dini eserlerden biri olan bu eser, Atina'da A. Angelidin'in matbaasında, 1839 yılında basılmış olan Davut Peygamber ile beraber bazı diğer peygamber hayatını anlatan (Hz. Daniel, Hz. İlyas, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Samuel, Davut Peygamber) kitaplardan biridir. Karamanlica eser ile Tevrat içerik anlamında bağlantılı olarak ilerlemektedir. Bu durum dikkate alınmış ve çalışma boyunca, farklılıklar dikkate alınmıştır. Farklılıkların belirtildiği bölümün haricinde, Karamanlica eser merkeze alınarak inceleme yapılmıştır. Öncelikle Karamanlıların tanıtılması gerekli görüldüğünden Karamanlıların tarihlerinden, günlük yaşamlarından ve yaşadıkları yerlerden söz edilmiştir. Çalışmanın amacı, birçok açıdan geçmişte de bugün de hâlihazırda önemli bir değer olan Karamanlıların, yazın dünyalarında yer alan bir eseri irdeleyip ulaşılabilir kılmak ve eserin içerisindeki kültürel unsurları sınıflandırıp incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Karamanlılar, Karamanlı edebiyatı, Davut, motif

ABSTRACT

A STUDY ON THE LIFE STORY OF THE PROPHET DAVUT WITH KARAMANLIDIKA

The Karamanlides, who predominantly resided in Central Anatolia within various regions of the Ottoman Empire, migrated to Greece during the Turkish-Greek Population Exchange. Belonging to the Orthodox branch of Christianity, this community wrote Turkish in Greek script and spoke Turkish. Although they performed Greek liturgy, they did not speak Greek. Today, the Turkish written in Greek script, referred to as Karamanli Turkish (Gr. Καραμανλήδικα), by these people, was known by them as “Yavan Turkish”, “Plain Turkish”, “Clear Turkish” or “Anatolian Language”. In this study, a text titled “The Story of the Life of Prophet David” which is a product of Karamanli literary world, has been examined. This text, one of the religious works that constitute a significant portion of Karamanli literature, is one of the books narrating the lives of some other prophets along with Prophet David (Prophet Daniel, Prophet Elijah, Prophet Joseph, Prophet Moses, Prophet Samuel, Prophet David), printed in Athens in 1839 at the printing house of A. Angelidis. The Karamanli text progresses in connection with the content of the Torah. This fact has been considered, and throughout the study, differences have been addressed. Apart from the section indicating the differences, the examination has focused on the Karamanli text. Since it was deemed necessary to introduce the Karamanlides, their history, daily lives, and places of residence have also been mentioned. The aim of the study is to analyze and make accessible a text present in the literary world of the Karamanlides, who have been an important value in many aspects in the past as well as today, and to classify and examine the cultural elements within the text.

Keywords: Culture, Karamanlides, Karamanli Literature, David, motif

ÖN SÖZ

Karamanlılar, Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'nden önce Anadolu'nun kültürel dokusunda birçok araştırmacının dile getirdiği üzere oldukça önemli bir yere sahiplerdi. Bu konumları sebebiyle az sayıda da olsa geride bıraktıkları somut ve soyut mirasları çok daha kıymetli hale gelmiş durumdadır. Dolayısıyla Karamanlılar ve Karamanlıca üzerine yapılmış ve yapılacak olan çalışmaların değeri oldukça yüksektir. Karamanlıca, anadili Türkçe olan Ortodoks Hristiyanların Yunan alfabesi ile yazdığı ve konuştuğu dildir. İçerisinde sınırlı sayıda Yunanca kelime bulunduran ve Osmanlı Türkçesinin bir ağızı olarak da tanımlanabilecek bu dili, Karamanlıların kendileri “Yavan Türkçe”, “Sade Türkçe”, “Açık Türkçe” veya “Anadolu Lisanı” olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmanın temelini de Karamanlıca ile 1839 yılında Atina’da neşredilmiş ve yazarı hakkında bilgi verilmemiş olan “Hazreti David Peygamberin Ömrünün Hikayeti” adlı eser oluşturmaktadır.

Karamanlılar ile ilgili yapılmış çalışmalarda, Karamanlıcanın fonetiği, imlası ve edebiyatı hakkında yazdığı birçok makaleyle beraber János Eckmann oldukça kıymetli bir yere sahiptir. Aynı zamanda kaleme almış olduğu birçok sayıda makale ve kitapla birlikte Evangelia Balta’nın yeri de bu alanda oldukça özeldir. Bu doğrultuda Evangelia Balta tarafından 2018 yılında yazılan “Gerçi Rum İsek de, Rumca Bilmez Türkçe Söyleriz Karamanlılar ve Karamanlıca Edebiyat Üzerine Araştırmalar” adlı kitap, içerdiği bilgilerin kıymetiyle Balta’nın alandaki değerine bir örnek olarak gösterilebilir. Yine Yonca Anzerlioğlu’nun 2016’da kaleme almış olduğu “Karamanlı Ortodoks Türkler” adlı kitabı, içerdiği son derece değerli bilgiler ve alana dair getirdiği yeni tespitlerle önemli çalışmalar arasındadır. 2015 yılında Karamanlıca yazılmış olan halk hikâyelerinin derlemesini gerçekleştiren Faruk Çolak’ın, “Karamanlıca Halk Hikâyeleri” adlı eseri de halk edebiyatı açısından kıymetlidir. Karamanlıca bibliyografya özelinde yapılmış olan iki çalışma özellikle dikkat çekmektedir: Bunlardan ilki 1958, 1966 ve 1974 yıllarında üç cilt olarak Severien Salaville ve Eugene Dallegio d’Alessio tarafından kaleme alınan “Karamanlidika-Bibliographie analytiques d’ouvrages en language turque imprimés en caractères grecs” adlı eserdir. Bu çalışma 1584-1900 yılları arasında yazılmış olan Karamanlıca kitapların bibliyografyalarını vermektedir. İlerleyen süreçte 1987 yılında Evangelia Balta, “Karamanlidika-Additions (1584-1900) Bibliographie analytiques” isminde ek bir kitap hazırlamış ve burada Severien Salaville ve Eugene Dallegio d’Alessio’nun yazmış olduğu bibliyografyaya kendisi bazı ilavelerde bulunmuştur.

Yöntem olarak her alt ve ana başlık altında konunun gerektirdiği şekilde metotlar takip edilmiştir. Karamanlılar ile ilgili bölümde alandaki önemli kaynaklar derlenip incelenmiş bu bilgilerin toplu halleri düzenlenerek yazıya geçirilmiştir. Karamanlıca eser ile Tevrat arasındaki farkların dile getirildiği bölümde hikâyenin ortak kısmı, Karamanlıca eserde ve Tevrat’ta karşılaştırılmış ve benzerliklerle farklılıklar bu sayede ortaya çıkarılabilmektedir. Eserdeki savaşlar, milletler, motifler, mekânlar, eşyalar gibi unsurlar da eserin taranması sonucu gruplandırılmış ve farklı türde kaynaklardan yararlanılarak haklarında açıklamalar getirilmeye gayret edilmiştir. Ekler kısmında yer alan haritalarla da eserin içerisindeki birçok olay, okurun anlam dünyasında daha somut bir yer kazanmış ve bu sayede de eserin anlamlandırılmasına katkıda bulunulmuştur.

Bu çalışmanın ilk bölümünde öncelikle Karamanlıların tarihi, kültürleri, yaşadıkları yerler ve Karamanlıca hakkında alanda saygın kaynaklardan da

yararlanılarak bilgiler verilmiştir. Akabinde çalışmanın konusunu oluşturan Karamanlılar ve Davut Peygamber hakkındaki literatür, tez, kitap ve makale şeklinde gruplandırılarak yazıya geçirilmiştir. İkinci bölümde çalışmada incelenecek olan Karamanlıca eser ve Tevrat odaklı bir ilerleyiş söz konusudur. Karamanlıca eserin içerik ve dil özelliklerinden bu bölümde bahsedildikten sonra Tevrat ile Karamanlıca eser arasındaki farklar dile getirilmiştir.

Araştırmanın devamı olan üçüncü bölümde, kendi içerisinde de alt başlıklara ayrılan altı adet alt başlık yer almaktadır. “Epizotlar ve Motifler”, başlığında, Karamanlıca eserin epizotları ve motifleri incelenmiştir. İlk olarak Stith Thompson’un 1932 yılında yayımlanan *Motif-Index of Folk Literature* adlı eserinde yer alan kodlarıyla birlikte listelenmiş ve bu motifler hakkında bazı açıklamalar getirilmiştir. Daha sonra “Milletler” başlığında, eserde kendisine yer bulan birçok milletin tarihi hakkında bilgiler verilmiş ve eserde geçtiği yerler özetlenmiştir. Ardından “Şahsiyetler” başlığında tüm kişiler Davut Peygamberin ekseninde, ona yakınlığı ile bağlantılı olarak gruplandırılmış ve bu doğrultuda haklarında bilgiler verildikten sonra eserde geçtiği yerler kısaca özetlenmiştir. Devamında “Savaşlar ve İsyanlar” başlığında ise Davut Peygamberin kendisinin veya kendi ordusuna atadığı komutanların yaptığı savaşlar incelenmiş ve bu harplerin geçtiği coğrafya, eserdeki önemi hakkında bilgiler verilmiştir. Beşinci alt başlık olan “Mekânlar” başlığında da, eserde yer alan mekânlar, coğrafi kıstaslar merkeze alınarak dağ, mağara, köy şeklinde sınıflandırılmış ve her başlık içerisinde sembolik değerleriyle beraber eserdeki öneminden bahsedilmiştir. Son olarak “Eşyalar” başlığına gelindiğinde eserde bahsedilmesi değerli bulunan eşyalar belirtilmiş ve bu eşyaların sembolik anlamları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, öncelikle Karamanlıca eserin transkripti esnasında dikkat edilen hususlar belirtilmiş ardından da Karamanlıca eserin transkripte edilmiş hali verilmiştir. İncelemenin beşinci bölümü olan “Sonuç” bölümünde çalışmanın genelinde elde edilen bulgular özetlenerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Son bölüm olan altıncı bölüme gelindiğindeyse Karamanlıca eserde yer almış olan bazı değerli ve günümüzde anlamını ilk okuyuşta çıkarmanın kolay olmadığı sözcükler “Sözlük” başlığı altında kökenleriyle birlikte verilmiştir.

Yüksek Lisans eğitimimin başlamasıyla beraber sayısız konu başlığında beni hiçbir zaman geri çevirmeyerek daima değerli görüş ve tavsiyeleri ile çalışmama yön vermemi sağlayan çok sevgili öğretmenim, danışmanım Prof. Dr. Aynur Koçak’a en içten teşekkürlerimi sunarım. Geçmişte bir lisans öğrencisiyken bitirme tezim vasıtasıyla beni Karamanlıca ile tanıştıran ve Karamanlıcanın öğrenimi konusunda desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyip Yüksek Lisans öğrenimimde de bu doğrultuda bana rehberlik eden kıymetli öğretmenim, danışmanım Doç. Dr. Sevim Yılmaz Önder’e tüm kalbimle teşekkür ederim. Gerek ders gerek tez döneminde Karamanlıca öğrenimim konusunda bana olan çok kıymetli katkılarından dolayı Öğr. Gör. Dr. Elif Özcan Uğur’a, zorlu tez sürecim boyunca son derece değerli bilgileriyle bana daima yardımcı olan Merve Günaltay Başak’a, ve eğitim hayatım boyunca desteklerini benden esirgemeyen sevgili aileme teşekkür ederim

Onur ÜNEY

Nisan, 2024; İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Karamanlılar.....	1
1.2. Karamanlıların Etnisitesi ve Yaşadıkları Yerler	6
1.3. Karamanlıca	12
1.4. Karamanlılar ve Davut Peygamber ile İlgili Literatür Çalışması.....	15
1.4.1. Karamanlılar.....	15
1.4.1.1. Tezler.....	15
1.4.1.2. Kitaplar.....	18
1.4.1.3. Makaleler.....	23
1.4.2. Davut Peygamber	29
1.4.2.1. Tezler.....	29
1.4.2.2. Kitaplar.....	30
1.4.2.3. Makaleler.....	30
2. ESER HAKKINDA BİLGİLER	32
2.1. Eserin İçerik ve Dil Özellikleri	32
2.1.1. İçerik Özellikleri	32
2.1.2. Dil Özellikleri.....	33
2.2. Karamanlıca Eser ve Tevrat Arasındaki Farklar	33
2.2.1. İşay'ın Oğul Sayısı Meselesi.....	33
2.2.2. Tambur-Lir.....	34
2.2.3. Bakır-Tunç Miğfer	35
3. ESERİN KÜLTÜREL İNCELENMESİ.....	36
3.1. Epizotlar ve Motifler	36
3.1.1. Epizotlar	36
3.1.1.1. Davut'un İsrail padişahı olarak mesh olunması	36
3.1.1.2. Saul'un fena ruhtan azap çekmesi ve Davut'un tamburu ile rahatlaması	36
3.1.1.3. Davut'un Filistinli Goliath'ı sapan ve taş ile öldürmesi	36
3.1.1.4. Saul'un mızrağıyla Davut'u öldürmeye çalışması	37
3.1.1.5. Saul'un Davut'a kızını vermesi ve yine de onu öldürmeye çalışması	37
3.1.1.6. Saul'un Rama'da Davut'u araması ve Yonatan'ın Davut'u kaçırmaması	38
3.1.1.7. Davut'un yalan söyleyip delilik yapması.....	38
3.1.1.8. Saul'un kullarını üzerine anlaşımlar diyerek kötülemesi ve kahinleri öldürmesi.....	39
3.1.1.9. Davut'un mağarada Saul'a kavuşması ve Saul'un Davut'un sesini duyunca ağlaması	39

3.1.1.10. Naval ve ailesi	40
3.1.1.11. Davut'un Saul'u orduda uyurken bulup onu öldürmemesi	41
3.1.1.12. Davut'un Filistinlilerin arasında kalması, Amalekilere saldırıp kadınlarını geri alması	41
3.1.1.13. Davut'un Saul'un ölüm haberini aldıktan sonra ağlayıp yas tutması	42
3.1.1.14. Davut'un Saul'a ve Yonatan'a ettiği yas	42
3.1.1.15. Davut'un Hevron'da Yahuda'nın üzerine padişah olması	43
3.1.1.16. Davut'un seraskeri Yoav'ın Avner'i öldürmesi	43
3.1.1.17. İş-Boşet'i öldürenleri Davut'un öldürmesi	43
3.1.1.18. İsraililerin Davut'u padişah kılmaları	44
3.1.1.19. Davut'un Kudüs'teki padişahlığı, Hiram'ın ona gönderdiği hediyeler ve onun Filistinlilerle savaşları	44
3.1.1.20. Ahit Sandığını Davut'un Baale-Yahuda'dan Kudüs'e getirmesi	44
3.1.1.21. Davut'un Rabbin heykelini yapmayı istemesi	45
3.1.1.22. Rabbin ifadeleri için Davut'un onu mübareklemesi ve onların yapılması için rica etmesi	45
3.1.1.23. Davut'un düşmanlarını alt edip onları tebaa yapması	45
3.1.1.24. Yonatan'ın oğluna Davut'un iyilik yapması	45
3.1.1.25. Davut'un zina günahını işleyip Uriya'yı öldürmesi	46
3.1.1.26. Natan'ın Davut'a anlattığı mesele	46
3.1.1.27. Davut'un oğlu öldüğü zaman neler yaptığı	46
3.1.1.28. Davut'un Rabba'yı ele geçirmesi	47
3.1.1.29. Davut'un kendi oğulları Amnon ve Avşelom'un kötülüklerinden çektiği zorluklar	47
3.1.1.30. Avşelom'un pederinin yanına dönüp geldikten sonra onun aleyhine çalışması	47
3.1.1.31. Ahit Sandığının Davut ile beraber şehirden çıkarılması ve Padişahın ağlayarak Zeytinler Dağı'na çıkması	48
3.1.1.32. Siva'nın levazım ile ve Şimi'nin beddualar ile Davut'un karşısına çıkması	48
3.1.1.33. Kudüs'te Avşalom'un Ahitofel'den öğüt alması	49
3.1.1.34. Ahitofel'in Davut'a karşı öğütü	49
3.1.1.35. Davut'un askerini sayarak onları savaşa hazırlaması	50
3.1.1.36. Davut'un askerinin İsrail oğulları ile savaşması ve Avşalom'un öldürülmesi	50
3.1.1.37. Davut'un Avşalom'a yas etmesi	50
3.1.1.38. Yoav'ın Davut'u Avşalom'a yas ettiği için kınaması	50
3.1.1.39. Davut'un Kudüs'e geri gelmesi	51
3.1.1.40. Kudüs'te yeni karışlıkların başlaması	51
3.1.1.41. Davut'un halkının sayısını sorgulaması ve onun için kınanması	52
3.1.1.42. Davut'un günahı için halkın üzerine salgın gelmesi	52
3.1.1.43. Davut'un oğlu Adoniya'nın tahtı ele geçirmesi	52
3.1.1.44. Davut'un Süleyman'ın padişah olacağına dair yeminin yenilemesi ve Süleyman'ın mesh olunup taç giymesi	53
3.1.1.45. Davut'un son günleri ve son sözleri	53
3.1.1.46. Anlatılanlardan çıkarılanlar	53
3.1.2. Motifler	53
3.1.2.1. Yas Gelenekleri	54
3.1.2.2. Formülistik Sayılar	54

3.1.2.3. Diğer.....	56
3.2. Milletler.....	58
3.2.1. Filistler	58
3.2.2. Moav	59
3.2.3. Zifliler	59
3.2.4. Geşurlular	59
3.2.5. Amalekliler.....	59
3.2.6. Yevuslular	60
3.2.7. Sur	60
3.2.8. Şam Aramlılar	60
3.2.9. Amnonlar	60
3.3. Şahsiyetler.....	61
3.3.1. Davut'un Ailesi	61
3.3.1.1. İessai (İşay)	61
3.3.1.2. Mihal (Mikal).....	61
3.3.1.3. Aviya (Avigayıl)	61
3.3.1.4. Vithsavee (Bat-Şeva)	62
3.3.1.5. Thamar (Tamar)	62
3.3.1.6. Amnon.....	62
3.3.1.7. İonadav (Yonadav).....	62
3.3.1.8. Avessalom (Avşalom).....	62
3.3.1.9. Adonia (Adoniya).....	63
3.3.2. Davut'un Yardımcıları ve Ona Yardım Edenler	63
3.3.2.1. Aviathar (Aviyatar)	63
3.3.2.2. Avisai (Avişay)	63
3.3.2.3. Ahitofel	63
3.3.2.4. Sadok.....	64
3.3.2.5. Huseie (Huşay).....	64
3.3.2.6. Ahimelek.....	64
3.3.2.7. Siva.....	64
3.3.2.8. Şovi	64
3.3.2.9. Mahir (Makir).....	65
3.3.2.10. Verzellei (Barzillay).....	65
3.3.2.11. Eththi (İttay)	65
3.3.2.12. Amasa.....	65
3.3.3. Kral Saul'un Yakın Çevresi	65
3.3.3.1. Saul.....	65
3.3.3.2. Avennir (Avner)	66
3.3.3.3. Memfivosthe (Mefiboşet)	66
3.3.3.4. Şemey (Şimi).....	66
3.3.3.5. İonathan (Yonatan).....	66
3.3.3.6. İsvosthe (İş-Boşet)	67
3.3.4. Peygamberler.....	67
3.3.4.1. Samuel.....	67
3.3.4.2. Gad Peygamber	67
3.3.4.3. Nathan Peygamber (Natan Peygamber)	67
3.3.5. Diğer Şahsiyetler.....	68
3.3.5.1. Golyat.....	68
3.3.5.2. Ovidedom (Ovet-Edom).....	68
3.3.5.3. Rihav (Rekav)	68

3.3.5.4. Va'na (Baana)	68
3.3.5.5. Hiram	68
3.3.5.6. Doik (Edomlu Doek).....	68
3.3.5.7. Aghusa (Akiş)	69
3.3.5.8. Naval	69
3.3.5.9. Mısırlı Adam	69
3.3.5.10. Saul'u Öldüren Ulak	69
3.3.5.11. Hettili Uria (Hititli Uriya)	69
3.3.5.12. Sevae (Şeva).....	70
3.3.5.13. İonathan (Yonatan).....	70
3.4. Savaşlar ve İsyanlar.....	70
3.4.1. Savaşlar	70
3.4.1.1. Elah Vadisi Savaşı -Davut ve Golyat-	70
3.4.1.2. Davut'un Keila Kenti'ni Kurtarması.....	71
3.4.1.3. Gilboa Dağı Savaşı ve Davut'un Ziklag Şehrini Koruması.....	71
3.4.1.4. Davut'un Yahudası ile İş-Boşet'in İsrail'i Arasındaki Savaş	72
3.4.1.5. Davut'un Kudüs'ü Fethi.....	72
3.4.1.6. Davut'un Filistlileri Yenilgiye Uğratması	72
3.4.1.7. Davut'un Büyük Zaferleri	73
3.4.1.8. Amnonlular ve Davut'un Savaşı	73
3.4.2. İsyanlar.....	74
3.4.2.1. Avşalom İsyanı	74
3.4.2.2. Şeva İsyanı	74
3.5. Mekanlar	74
3.5.1. Şehirler	75
3.5.1.1. Vithleeme (Beytlehem)	75
3.5.1.2. Rama	75
3.5.1.3. Mispa Kenti	75
3.5.1.4. Siklag (Ziklag)	76
3.5.1.5. Ravvath (Rabba Kenti).....	76
3.5.1.6. Keeila (Keila)	76
3.5.1.7. Hevron.....	76
3.5.1.8. Kiriathireim (Baale-Yahuda)	77
3.5.1.9. Virsaave (Beer-Şeva)	77
3.5.2. Dağ	77
3.5.2.1. Karmıl Dağı (Karmel Dağı)	77
3.5.2.2. Gelvoe Dağı (Gilboa Dağı)	77
3.5.2.3. Zeytinler Dağı	78
3.5.3. Çöl.....	78
3.5.3.1. Zeif Çölü (Zif Çölü)	78
3.5.3.2. Maov Çölü (Maon Çölü).....	78
3.5.4. Vadi	78
3.5.4.1. Rafayim Vadisi (Refaim Vadisi).....	78
3.5.4.2. Vosor Vadisi (Besor Vadisi)	79
3.5.4.3. Kedron Vadisi (Kidron Vadisi).....	79
3.5.5. Mağara.....	79
3.5.5.1. Odollam Mağarası (Adulam Mağarası)	79
3.5.6. Nehir-Dere.....	79
3.5.6.1. İorda (Şeria Irmağı).....	79
3.5.7. Köy.....	80

3.5.7.1. Vaurim (Bahurim).....	80
3.5.8. Diğer Mekanlar	80
3.5.8.1. Engadi Bölgesi (Eyn-Gedi Bölgesi).....	80
3.5.8.2. Gion (Gihon)	80
3.6. Eşyalar.....	80
3.6.1. Yağ Boynuzu.....	80
3.6.2. Tambur	81
3.6.3. Ahit Sandığı	82
3.6.4. Taç.....	83
4. SONUÇ	84
5. METİN	88
5.1. Eser Tespitinde İzlenen Yol	88
5.2. Transkripsiyon Listesi	89
5.3. Eser.....	90
5.3.1. David'in İsrail padişahı mesh olduğu	91
5.3.2. Saul'un fena ruhtan ızdırab çektiği, ve David'in tamburu ile huzurlandığı	91
5.3.3. David'in Filistili Goliathı sapan ıla ve daş ıla öldürdüğü	92
5.3.4. Saul'un mızrağıla David'i öldüreyim dediği	93
5.3.5. Saoulun David'e kızını verdiği, ve ginede onu öldürmeye savaştığı.....	94
5.3.6. Saul'un Rama'da David'i aradığı. Ve İonathan'ın David'i kaçırıldığı	95
5.3.7. David'in yalan düzüb delilik gösterdiği	96
5.3.8. Saul'un, kullarını üzerine andlaşmışlar deyü zemm eylediği, ve kâhinleri öldürdüğü	97
5.3.9. David'in mağarada Saul'a kavuştuğu. David'in sesini duydukda Saul'un ağladığı.....	99
5.3.10. Naval ve ehli	100
5.3.11. David'in Saul'u orduda üyüriken bulubda onu öldürmediği	102
5.3.12. David'in Filistiler'in arasında olduğu, Amalıkları vurupda kendi avretlerini geri aldığı.....	103
5.3.13. David'in Saul'un öldü haberini alıbdı ağlayıp yas eylediği	105
5.3.14. David'in Saul'a ve İonathan'a eylediği yası	106
5.3.15. David'in Hevron'da İuda'nın üzerine padişah olduğu.....	107
5.3.16. David'in seraskeri İonavın Avennırı öldürdüğü	108
5.3.17. İsvosthey'i öldüren kimseleri David'in öldürdüğü	108
5.3.18. İsrailülere David'i padişahları eyledikleri	109
5.3.19. David'in İerusalım'de padişahlığı. Hiramın ona gönderdiği hediyeler. Onun Filistilerle cenkleri	109
5.3.20. Şehadet tabutunu David'in Kirathiarim'den İerusalım'e getirdiği.	110
5.3.21. David'in Rabbi'nin heykelini bina etmeye meram eylediği	111
5.3.22. Rabbi'nin takrirleri için David'in onu mübareklediği, ve onların icra olmasına rica eylediği	112
5.3.23. David'in düşmanlarını alt edib rayası eylediği	112
5.3.24. İonathan'ın oğluna David'in ihsan gösterdiği.....	113
5.3.25. David'in zina günahına düşüb, hem Uria'yı öldürdüğü.....	113
5.3.26. Nathan'ın David'e söylediği mesalesi	114
5.3.27. David'in oğlu öldüğü zemande nasıl bulunduğu	116
5.3.28. David'in Ravvath'ı zabt ettiği	116

5.3.29. David'in kendi oğulları Amnon'un ve Avessalom'un kemliğinden meşakkat çektiği.....	117
5.3.30. Avessalom'un pederinin yanına dönüb geldikten sonra onun üzerine fitne kopardığı	118
5.3.31. Ahd tabutunun David ile beraber şeherden çıkarıldığı, ve padişahın ağlayarak zeytünler dağına çıktığı.....	119
5.3.32. Siva'nın levazime ile ve Semeyi'nin betdualer ile David'in istikbaline çıktığı.....	120
5.3.33. İerusalım'de Avessalom'un Ahitofel'den öğüt aldığı.....	121
5.3.34. Ahitofel'in David'e karşı öğüdü	122
5.3.35. David'in asgerini sayıp onları cenge hazırladığı.....	123
5.3.36. David'in asgerinin İsrail oğulları ile vuruşduğu ve Avessalom'un öldürüldüğü	124
5.3.37. David'in Avessalom'a yas eylediği	124
5.3.38. İoav'ın padişahı Avessalom'a yas ettiği için ta'zirlediği	125
5.3.39. David'in İerusalım'e geri geldiği	125
5.3.40. İerusalım'de yeni karışıklıklar zuhur ettiği	127
5.3.41. David'in halkı hisaba aldığı ve onun için ta'zirlediği	128
5.3.42. David'in günahı için halkın üzerine ölet geldiği.....	129
5.3.43. David'in oğlu Adonian'ın tahdî kabdığı	129
5.3.44. David'in Solomon padişah olacağına yemini yenilediği ve Solomon'un mesh olunub taçlandığı	130
5.3.45. David'in son günleri ve son sözleri.....	132
5.3.46. Nakl olunanlardan şu kıyas olunur ki.....	132
5.3.47. Mezmur 19	133
5.3.48. Mezmur 104	134
5.3.49. Mezmur 105	136
6. SÖZLÜK	138
KAYNAKÇA	141
EKLER.....	150

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar.	: Arapça
bk.	: bakınız
çev.	: çeviri
Erm.	: Ermenice
ET.	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
hızl.	: hazırlayan
Moğ.	: Moğolca
s.	: sayfa
T.	: Türkçe
vb.	: ve benzeri
vs.	: vesaire
Yun.	: Yunanca

1. GİRİŞ

1.1. Karamanlılar

Karamanlılar, Grek harfleriyle Türkçe yazan ve konuşan Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine mensup bir halktır. Anıldıkları şekliyle “karamanlılar” adlandırması kendilerine daha sonradan verilmiştir. Osmanlı arşiv belgelerinde bu halk “Zımmiyân-ı Karaman” olarak veyahut “Karamaniyân” şeklinde geçmekte, kendilerine de “Anadolu Hristiyanı” veya “Anadolulular” demektedirler. Konuştukları dili de “Anadolu lisanı”, “Sade Türkçe”, “Yavan Türkçe” şeklinde isimlendirmişlerdir (Ekincikli, 1998). Bilindiği kadarıyla “Karamanlı” isminden ilk olarak XIII. Yüzyılda Alaşehir’in kuşatılması esnasında haberdar olunmaktadır. Türklerin Alaşehir’i kuşattığı esnada mevcut olan kuşatmaya destek birliklerin gelmesini engellemek amacıyla Bizans hizesindeki Alişir ve onun komutasındaki Karamanlılar bölgeye sevk edilmiştir (M. Muralt, 1855, aktaran E. Cemal, 2019). İlaveten “Karamanlı” ismi Ekincikli’nin ifadesiyle Selçuklu devrinde, XIII. Yüzyılın ikinci yarısında yazarı bilinmeyen bir kaynaktan da kendine yer bulmaktadır. Burada “Karamanlı” ismi Yaranşahr bölgesinde iki adet kilisenin inşa edilmiş olduğu ve bu kiliselerin Romalıların ve Karamanlılara ait olduğu şeklinde geçmektedir. Yine yazarın kendi ifadesiyle de anlıyoruz ki bu bilgiye farklı kaynaklarda rastlanılmadığından ihtiyatlı olunması gerekmektedir (Ekincikli, 1998).

Osmanlı dönemine gelindiği vakit “Karamanlı” ismi, ilk olarak 1553-1555 yılları arasında İstanbul ve Anadolu’da seyahat etmiş olan Hans Dernschwam’ın günlüğünde “Caramanos” şeklinde kendine yer bulur. Dernschwam, burada sözünü ettiği halkın ismiyle beraber bu insanlarla ilgili bazı farklı bilgiler de vermektedir:

Yukarıda adı geçen Yedikule’nin civarında kıraç bir yer var. Burada İran’a uzak olmayan ve Caramania (Karaman) diyarından gelmiş ve Caramanos (Karamanlılar) denilen bir halk oturuyor. Bunlar Hristiyan. İbadetlerini Rumca yapıyorlar, fakat Rumca’yı anlamıyorlar. Dilleri Rumca değil, Türkçedir. Öteden beri Türkçe mi konuşurlar, bilmem. Şimdiki padişahın babası Selim, memleketlerini işgal edince

bunları İstanbul'a getirmiş. Kuvvetli, büyük bir topluluk. Kadınları, uzun, sivri beyaz veya renkli bir başlık giyiyorlar. Bu, papanın giydiği resmi başlığa, taca benziyor. Kadınlar gezmeye veya sokağa çıktıkları zaman bu başlığın üzerine göğüslerine kadar inen ince, tül gibi bir örtü örtüyorlar. Burada vaktiyle güzel bir kilise ve manastır varmış. Şimdi harap vaziyette. Karamanlılar ibadetlerini küçük bir kilisede kıymetli, insan boyunda tablolar var. Bunlar arasında Konstantin sülalesinden bazı kimselerin ve Helena'nın antik kıyafetli ve isimleri yazılmış resimleri de mevcut. Yemek salonundaki İsa'nın son akşam yemeği ayinini gösteren çok sanatkârane yapılmış tablo da fevkalâde değerli bir eserdir (Dernschwam, 1992, s.78).

XVII. yüzyıla gelindiğinde Evliya Çelebi, 1630-1681 yılları arasında yazmış olduğu *Seyahatname* isimindeki meşhur eserinde, Alanya'da yaşayan ve Yunanca bilmeyip Türkçe konuşan bir halk hakkında bilgi verir. Burada bu insanların Rumca bilmediklerini ve bozuk Türkçe ile konuştuklarını söylerken “Karamanlı” ismini kullanmaz ve onlara “Rum” der (Çelebi, 2005). Evliya Çelebi'nin, “Rum” ifadesini, bu insanların dinini tanımlamak “Ortodoks” olduklarını belirtmek amacıyla kullanmış olma ihtimali söz konusudur. Bir diğer ihtimal olarak yöredeki Karamanlıların, kendilerini “Rum” olarak tanımlamasının sonucu olarak da Evliya Çelebi “Rum” ifadesini kullanmış olabilir (Yılmaz Önder & Özcan Uğur, 2021).

Karamanlı yayın dünyasının son derece önemli isimlerinden biri olan Evangelinos Misailidis, 1871 yılı içerisinde kendi matbaasında bastırmış olduğu *Temaşa-yı Dünya ve Cefakâr-ü Cefakeş* isimli kitabında, “Karamanlı” isminin temelde Karaman'dan gelenleri nitelemek için kullanıldığını ve bunun hatalı bir kullanım olduğunu belirtmektedir:

Karamanlı ismi ta Sultan Murad Han-ı Gazi hazretlerinin asrından sehven (yanlışlıkla) İstanbul'un Karamanından dolayı kalmıştır. Şöyle ki, Anadolu'dan İstanbul'a gelen taşçı, duvarcı, sıvacı ustalarının ve amelenin cümlesi büyük Karaman ile Küçük Karaman'da otururlar idi. Ve devlet ebniyesine (binalarına) veyahut onun bunun binasına ustalar iktiza ettiğinde, “gidin birkaç nefer Karamanlı usta getirin” derlerdi, yani Karamanda oturan ustalardan demek idi. Ve ustaların kâffesi Anadolulu olduklarından vakit geçerek, İstanbullular kâffe-i Anadoluluları Karamanlı zanneylediler. Ve böylelikle bu isim kalmış ise de yanlıştır, asıl Karaman İstanbul'dadır (Anzerlioğlu, 2016, s.137).

Misailidis gibi Semavi Eyice'ye göre de (Eyice, 1962) dilleri ve hatta adları da zaman zaman Türkçe olan bu Ortodoks Hristiyanlara, Anadolu'nun merkezinde yer alan Karaman bölgesinde rastlanılmasından ötürü "Karamanlı Rumlar" denmektedir. Buna karşın J. Eckmann Karamanlıların iskânları hakkında daha geniş bir perspektif ortaya koymaktadır. Ona göre Karamanlılar Suriye, Balkanlar, Besarabya ve Kırım'da yaşamışlar fakat esas kütlelerini Trabzon-Fırat-Toros-Silifke hattının batıda kalan kısmı, özellikle Niğde, Konya, Kayseri, Nevşehir bölgesi, Karadeniz'in sahil mıntakası, İstanbul ve farklı bölgelerde dağınık bir şekilde barındırmışlardır (Eckmann, 1950). Bu durumda "Karamanlı" isimlendirmesinin sadece Karaman'dan gelenleri mi ifade ettiği yoksa daha farklı bir amaçla mı kullanıldığı kesinleşmiş bir mevzu değildir. Bununla birlikte "Karamanlı" adı, artık Anadolu'da yaşayanlarla beraber Türkçe konuşup başka herhangi bir dil bilmeyen Ortodoks Hristiyanlara verilmiş olan ortak bir ad olarak kabul edilegelmiştir.

Sonuç olarak "Karamanlı" ismi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde veyahut günümüzde ortaya çıkmış bir isim değildir. Özet olarak ilk defa XIII. yüzyılda Alaşehir kuşatmasında bu isim karşımıza çıkar. Ardından XIII. yüzyılın ikinci yarısında Yaraşsahr'da, bir kilise mülkü tanımlamasında "Karamanlı" ismi görülmektedir. Osmanlı dönemine gelindiğinde 1553-1555'te, Dernschwam'ın kaleme aldığı kendi günlüğünde "Karamanlı" ismi kendini gösterir. Yine XVII. Yüzyılda Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi*'nde Karamanlılar hakkında bilgilere rastlanır. 1871 yılında Evangelinos Misailidis, "Karamanlı" isminin nereden geldiğinde dair fikrini belirtir. Son olarak 1962'de Semavi Eyice "Karamanlı" isimlendirmesinin bu halka, bu insanların yoğunluklu olarak Anadolu'nun merkezindeki Karaman'da yaşamalarından dolayı verildiğini söyler. Söylenebilir ki, "Karamanlı" ismi yakın geçmişte verilmiş bir isim değildir. Tarihsel bir arka plana sahiptir. Bu ismi almalarında neyin çok net bir şekilde etken olduğu daha önce belirtildiği gibi belli değildir. Muğlak bir durum söz konusudur.

"Karamanlı" tabiri geçmişte toplum arasında pejoratif bir anlama sahipti. Karamanlılar kendilerine "Karamanlı" demez daha önce de bahsi edilen "Anadolu Hristiyanı" veya "Anadolulular" gibi tanımlamalardan birini tercih ederdi. Aytek Soner Alpan'ın da belirttiğine göre Anadolu'nun çeşitli yerlerinden İstanbul'a göç eden Karamanlılar, İstanbul'daki yerli Rumlar tarafından hakir görüldüğü vakit kendilerine "Karamanlı" diye hitap edilirdi. Bu ismin biraz eğitimsiz, kaba, esnaf

kurnazlığı olan, sonradan görmüş gibi anlamları söz konusuydu. Küçük Asya Araştırma Merkezi'ndeki kendi araştırmaları sonucu Aytek Soner Alpan, Ioannis Çurukçis ve Ioannis Anastasiadis'in "Karamanlı" isminin anlamına dair açıklamalarından bahseder. Çurukçis, Karamanlı isminin "cahil, kaba" gibi sıfatlarla kafalarda canlandığını söyleyip bu isimlendirmenin doğru olmadığını söyler. Niğde Fartek ilçesinden mübadele ile Yunanistan'a giden Anastasiadis ise "karamanlı" sözcüğünün "kara-ımanlı"dan geldiğini söyleyerek kendilerinin dini aidiyetlerinin de sorgulandığını dile getirmektedir (Tarih Vakfı Ankara, 2022). İçerisinde bulundukları bu durumu örnekleyen birden fazla örnek vardır. Mesela, Karamanlıların kolayca Yunanca öğrenmeleri için hazırlanan "Usul-i Cedid" metodunun yazarı Elias K. Emmanouelides kitabının önsözünde bu durumdan şu şekilde bahseder:

Bakınız ki Ellinika [Yunanca] lisanını bilmediğimiz bize bir kusur ve kabihat gibi ad olunduğundan, Der Âliye'nin her köşesinde Karamanlı lafzı istihza bahsi bir moda gibi oldu ve her Rumca bilmeyen zat işbu hakaratlı modayı tahammüle mecburdur. Haşa!!! Bize nahak atf olunan Karamanlılar elkabını kabul itmeyiz... Anatol ehalisi istihzaya seza değildir... Anatol ehalisi gayet zeki ve tabien dirayetlu iken eğer yalnız Rumca lisanından mahrum olduğumuz için, herkes indinde medhur oluyor isek, bu mahrumiyet, kesbi mümkünsüz bir kusur değildir (Elias K. Emmanouelides, 1885, aktaran Benlisoy, Stefo & Benlisoy Foto, 2010, s.19).

Karamanlılığın ne olduğunu Evangelinos Misailidis, *Temaşa-yi Dünya ve Cefakâr-ü Cefakeş* adlı kitabında karakterlerinden Favini'ye anlattırır:

Annika, Karamanlılara dahl etmekle, İstanbullulara dahl etmiş olursun, zira asıl Karamanlı ararsan, İstanbullulardır, cümle İstanbulluların ahvaline taaccüp ederim ki, Üsküdar'dan ötede bulunan kâffe-i Anadolulara Karamanlı tabir ederler. Bu adet yalnız İstanbul'da olup, başka diyara mahsus değildir, eğerçi Anadolu'nun bir ufak sancağı Karaman tabir olunmakla, kâffe-i Anadoluların Karamanlı denilmesi lazım gelir ise, nefsi İstanbul'da Sultan Mehmed civarında Büyük Karaman, Küçük Karaman ismi ile iki Karaman bulunduğu takdirde, İstanbullulara asıl Karamanlı denilmesi lâzım gelmez mi? (Misailidis, 1988, s.117-118).

Burada Misailidis'in karakterler aracılığıyla yapmaya çalıştığı bilinçli bir hareket vardır. Şehnaz Şişmanoğlu Şimşek (2014)'e göre Misailidis, "Karamanlı olmayı 'taşralı' olmakla bir tutan fikri eleştirmekte ve İstanbullu olmakla Karamanlılığı

özdeşleştirmektedir. Bu söylemde de ‘Karamanlılığın’ kötülenmesine bir karşı çıkışın söz konusu olduğu dikkat çeker.” (s.152) Yine Şimşek’in belirttiğine göre “Karamanlı ifadesine yer verilerek Karamanlıların ‘dolandırıcı’ bireyler olduğu ima edilmektedir.” (s.153)

“Karamanlı” isimlendirmesi meselesinden bağımsız olarak Karamanlılar hakkında Nicolas de Nicolay, Dernschwam’dan sonra yaptığı bir gezide, 1577’de yayınlanan *Les Navigations. Pôrâgrinations et Voyages, fait en la Turguie* adlı kitabında Karamanlılar hakkında bazı bilgiler vermektedir. Bu bilgiler Eremya Çelebi Kömürcüyan tarafından nakledilmiştir:

Şehrin içinde Yedikule yakınında bulunan büyük bir mahallede Karamanlılar (eski Kilikyalılar) oturur. Bunlar diğer yabancı milletler gibi vergi ile mükelleftirler ve ticaret ve zenaat işleriyle meşguldurlar. Bunlar, zenaatta ve bilhassa kuyumculukta ve işlemelerde çok mahir adamlardır. Dükkânları Bedesten’in yanındadır. Karamanlı kadınlar, bilhassa kibar aile mensupları, diğer Rum kadınları gibi, hamama ve Kiliseye gitmek müstesna, nadiren sokağa çıkarlar. Onlar alelimum evlerinde kapanarak vakitlerini nakş işlemekle geçirirler. Bu işlemler Bedesten’de ve diğer pazarlarda satışa çıkarılır. Aşağı seviyede olan kadınlar ise, geçimlerini temin etmek üzere sokaklarda yumurta, piliç, peynir ve sebze satarlar. Zenginler çok ağır ve süslü giyinirler. Onların elbiseleri kadife veya ipektendir, başlarına uzun ve rengârenk çiçek işlemeli bir serpuş giyerler ki bu, arkalarından yere kadar uzanan büyük bir tül ile örtülüdür. Erkekler ise, diğer Rumlar gibi giyinirler. Onlar aynı dinden oldukları için İstanbul patriğine tâbidirler (Kömürcüyan, 1988, s.70).

Yine Karamanlıların İstanbul’a ne zaman getirildiklerine dair de kimi fikirler vardır. Bu durum tam anlamıyla netleşmemiştir. Cemal Ekin, Evangelinos Misailidis’in belirttiği II. Murad dönemi ile Dernschwam’ın belirttiği Yavuz Sultan Selim dönemine muhalif olarak Karamanlıların İstanbul’a Fatih Sultan Mehmet döneminde getirildiklerini belirtir:

Yukarıda anılan iki padişaktan biri olan ve Evangelinos Misailidis’in dile getirdiği ‘Murad Han-ı Gazi hazretlerinin asrından’ (II. Murad Dönemi, 1421 – 1451) beri İstanbul’un Karaman’ının olması o dönemde İstanbul henüz fethedilmediği için mümkün görünmemektedir. İkincisi olan ve Dernschwam’ın aktardığı: “...Şimdiki padişahın babası Selim (Yavuz Sultan Selim Dönemi, 1512–1520) memleketlerini

(Karaman Beyliğini) işgal edince bunları (Karamanlıları) İstanbul'a getirmiş.” bilgisi ise bu dönemde Karamanoğlu Beyliği ortada olmadığı için mümkün değildir. Bize göre Karamanoğlu Beyliği'nden İstanbul'a Karamanlıların getirilmesi Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde gerçekleşmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in gerçekleştirdiği seferlerin sonunda fethedilen bölgelerin meslek erbaplarını ve alimlerini İstanbul'a getirerek şehrin nitelikli nüfusunu artırmaya çalıştığı bilinmektedir. Fatih'in Karaman seferleri de bu noktada ayrı bir önem kazanmaktadır. Çünkü bu seferler sonrasında İstanbul'a Karaman bölgesinden önemli oranda bir nüfus getirilmiş ve getirilenler şehrin farklı bölgelerine yerleştirilmişlerdir (Ekin, 2019, s.10).

1.2. Karamanlıların Etnisitesi ve Yaşadıkları Yerler

Karamanlılar, ağırlıklı olarak İç Anadolu olmak üzere (Konya, Niğde, Nevşehir, Kayseri, Karaman, Aksaray) Osmanlı ülkesinde daha düşük yoğunlukta da olsa farklı coğrafyalarda da yaşamışlardır. Eckmann, daha önce bahsettiğimiz gibi daha geniş bir perspektif çizerek Trabzon-Fırat-Toros-Silifke hattının batısında Karamanlıların yaşadıklarını belirtmiştir. Cami Baykurt, Karamanlıların yaşadıkları coğrafyadan çeşitli yerlere dağılmalarını tımar sisteminin bozulması gibi oldukça olası bir sebebe bağlamaktadır. Osmanlı Devleti'nde tımar sisteminin devlet mekanizmasında sahip olduğu önem oldukça büyüktür. Bu sistem bazı çeşitli etkiler sonucunda zayıflamış ve yıkılmış, bunun sonucu olarak da halk üzerinde yıkıcı bir tesire neden olmuştur. Çiftliklerde çalışan köylü nüfus çaresizlik içinde ağalardan ve ağır vergilerden kaçarak çeşitli yerlere göç etmişlerdir.¹ Baykurt işte burada Karamanlıların geçimlerini sağlamak amacıyla köylerden bu zamanlarda ayrılıp özellikle Anadolu'nun batısına, güneyine ve kuzeyine genel olarak sahil kesimlerine göçtüklerini söylemektedir (Baykurt, 2022).

Karamanlıların Anadolu özelinde yaşadıkları yerleri bir nevi doğrulayan diğer bir husus da Anadolu ismini verdiği gazetesini elli yıl boyunca hiçbir sekteye uğramadan çıkaran Evangelinos Misailidis'in gazete abone listesidir. Bu listedeki abonelerin yaşadıkları şehirler ile Karamanlıların yaşadıklarını düşündüğümüz coğrafya paralellik göstermektedir (Ekin, 2019). Karamanlılarla ilgili bir gazeteyi de çoğunlukla

¹ Detaylı bilgi için bk. Cem, İsmail (2017). Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi. *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*.

Karamanlıların edineceği varsayımına dayanırsak bahsi edilen bilgi sağlam gibi durmaktadır. Sonuç olarak diyebiliriz ki Karamanlılar, Suriye, Balkanlar, Kırım ve Kıbrıs da dâhil olmak üzere Anadolu sahillerinden İstanbul'a kadar yayılsalar da yoğunluklu olarak Kapadokya şeklinde anılan bölgede yaşamışlardır (Sertkaya, 2009).

Karamanlıların kökenleri konusunda Türk veya Yunan kökenli olduklarına dair iki farklı görüş vardır. Evangelia Balta (2018) Türk tezini “Bu halk Rum kökenli olup, yalıtılmış koşullarda yaşamaları ve Anadolu'ya yerleşmiş Türk kavimleriyle sürekli etkileşim dolayısıyla Türkçe konuşur hale gelmişlerdir ya da bir diğer görüşe göre zorlama ve baskı sonucunda Türkçe konuşur olmuşlardır” (s.119) şeklinde özetlerken Yunan tezini de “Bu halk, Osmanlı fetihlerinden önce Bizans topraklarına göç edip yerleşen ya da Bizans ordularında paralı asker olarak yer alan Türklerin soyundan gelmektedir, yeni efendilerinin dinini benimsemekle birlikte dilini kabul etmemişlerdir” (s.120) şeklinde özetlemiştir.

Yunan tezinde “Kapodokkes Ellines” diye anılan Karamanlıların Yunan olduğuna dair fikrin temelinde, zamanında Türklerin bölgeye geldikten sonra mevcut halk üzerinde baskı kurması ve dillerini zorla değiştirmesi yatmaktadır. Bu görüşe göre bölgedeki halk zorla Türkçe konuşmaya itilmiş ve kendi dilleri yasaklanmıştır (Aygil, 1995). Hatta bir Karamanlı olan S. A. Hüdaverdioğlu, Yunanistan'da ismini değiştirmiş ve Theodotos adını alıp Yunan tezinin hararetli savunucularından biri olduktan sonra zorla dil değiştirme konusunda “Türklerin; ‘dillerini kesecekleri’ tehdidinden korkmuş olan Anadolulu Rumların, Türkçeyi zor yoluyla öğrenmiş olduklarını” dile getirmiştir. Bunun üzerine birçok kişi yeterli örnek elde olmadığından bu fikre karşı çıkmışlardır (Ekincikli, 1998).

Karamanlıların Yunan olduklarını dile getiren eden araştırmacılar ilaveten Grek alfabesi kullanımının da Karamanlıların Yunan olduklarına dair güçlü bir kanıt olduğunu iddia etmektedirler. Bu iddia oldukça zayıf gibi görülmektedir. Türkler tarih sahnesi boyunca birden fazla dine mensup olmuşlar ve değiştirdikleri dinin gerekliliklerini sağlayan alfabeyi kullanmışlardır. Karamanlıların da Yunan olduklarından ziyade mensup oldukları din dolayısıyla Grek alfabesini kullanmaları hakeza mümkündür (Sertkaya, 2004).

Karamanlılar ile ilgili oldukça önemli çalışmalara imza atan Evangelia Balta, Karamanlıları Ortodoks olmalarına rağmen Türklerden farklı bir halk olmalarıyla ve

yine bununla beraber yaşadıkları coğrafyalara daha önceden yerleşmiş Yunan veya Romalılar olduklarının idrakında olmayan bir halk olmaları şeklinde tanımlamaktadır. Daha sonra da Karamanlıların Yunan oldukları fikrini temellendirmeye çalışır. Ona göre öncelikle bu süreç, eskiden Kapadokya'nın, Bizans'ın doğudaki uç bölgesi olması hasebiyle, Turani kavimlerin burada hâkimiyetini yoğunlaştırmasıyla başlar ve bu coğrafyada yaşayan Yunanlıların dillerini ilk unutanlar olmasıyla devam eder (Balta, 1998).

Miller'ın belirttiğine göre Karamanlıların Türkleşip Türkçe konuşmaya başlaması sırasıyla dört farklı aşama sonrasında gerçekleşmiştir: Bunlardan ilki Türkçe söz varlığının yerel Yunan ağzına yerleşmesi, akabinde iki dilli olma durumu, hemen sonrasında Türkçenin anadil olup Yunancanın bu süre zarfında ikinci dil haline gelmesi ve son olarak Yunanca bilen yaşlı nüfusun hayatını kaybedip bu sürecin tamamlanması (Miller, 1974 aktaran Ekşi, 2015).

Yunan tezine göre Karamanlıların Türkleşmesini açıklayan bazı farklı görüşler de vardır. Bunlardan ilki Karamanlıların Yunan coğrafyasından uzakta izole kaldıklarından dolayı benliklerini kaybedip asimile olmalarıdır (Balta, 1990 aktaran Ekin, 2019). İkincisine göre Kapadokya halklarının kökeni Yunan kolonizatörler değil Hint Avrupalılardır. Büyük İskender'in Kapadokya'yı Helenleştirmesiyle başlayan süreç bölge halkının Hristiyanlığı benimsemesi ve Doğu Roma'nın bölgede hâkimiyet kurmasıyla beraber nihayete ermiştir. Daha sonra ilerleyen süreçte Türklerin fetihleriyle beraber Karamanlılar, dinlerini ve alfabelerini korumayı başarmış fakat efendilerinin dillerini almışlardır (Y. Benlisoy, 2008 aktaran Ekin, 2019). Üçüncü görüşe göre ise Karamanlılar, bölgedeki hâkim güç olan Türklerle daha rahat iletişim kurup hayatın içerisine dâhil olabilmek amacıyla Türkçeyi öğrenmişlerdir (A. Kourtidis, 2009 aktaran Ekin, 2019). Dördüncü ve son görüşe göre de Salaville, Dallegio ve Charles Texier Türklerin bölgede egemen olduktan sonra Rum okullarını kapatıp Rumcayı unutturduklarını iddia etmişlerdir (Köremezli, 2009).

Karamanlıların kökenlerinin Türk olduklarına dair ikinci görüşü, Eckmann gibi bazı yabancı araştırmacılar olsa da daha çok Türk asıllı araştırmacılar savunmuşlardır. Bu görüşün temelinde Karamanlıların, Selçuklular zamanında Bizans ordusunda paralı asker olarak görev alıp çeşitli etkenlerle Hristiyanlığı benimsemiş kimseler oldukları fikri yatmaktadır. Tarihsel sürecin bahis konusu edilen mevzuda nasıl gerçekleştiğini Harun Güngör şu şekilde özetlemektedir:

Göktürk İmparatorluğunun dağılması sonucu Orta Asyadan çıkan Türkler, iki koldan batıya doğru hareket edip, Hazar Denizi'nin güneyinden geçerek Anadolu istikaresinde ilerlerken Müslümanlarla karşılaşp inanç benzerliğı başta olmak üzere siyasi ve ekonomik sebeplerle İslamiyet'i kabul ederken Hazar Denizi'nin kuzeyinden geçip Karadeniz'in kuzeyindeki stepleri işgal eden Peçenek, Uz ve Kıpçaklar Bizans İmparatorluğu ile doğrudan ilişkiye girmiş ve Bizans ülkesine akıncı, paralı asker ve mülteci olarak iltihak etmişlerdir. Hristiyan misyonerlerin faaliyetleri neticesinde de Hristiyanlaşarak bir bölümü yerli halkla karışmış, diğer bir bölümü ise, Bizans tarihinde önemli bir yer işgal eden “Türkopol” adlı Türk askeri kıtalarını meydana getirmişlerdir. Bizans ülkesinin doğusundan devamlı ilerleyen ve ülke için bir tehdit oluşturan İslam orduların karşı Bizans devleti bu paralı askerleri Bizans-İslam sınır bölgelerine (Toros eteklerine) yerleştirmiştir. Daha önce Hristiyanlaştırılarak sınır bölgelerine yerleştirilmiş bu insanlar Türk fetihlerinden sonra da o bölgede kalmış, gerek Selçukluların gerekse Osmanlıların dini müsamahaları sonucu dinlerini muhafaza etmişlerdir (Güngör, 2002, s. 472).

Türk tezi bu noktada Karamanlıların, Bizans tarafından sınır hattına ülke güvenliğı amacıyla yerleştirilenler olduğunu dile getirmektedir. Türk tezinde diğer görüşlerden biri de Güngör'ün bahsettiğı Hazar Denizi'nin kuzeyi ve güneyinden yapılan göçlerden, güney göçleriyle gelen ve Şamanizmi koruyan boyların zamanla bölge halkıyla karışması ve Karamanlıları oluşturmastır (Soysü, 1992 aktaran Gündoğan, 2018).

Cami Baykurt “Hristiyan Türkler” adlı kitabında Karamanlıların Türk olduklarını birbirini ardına devam eden üç farklı adımla açıklamaya gayret etmiştir. Bunlardan ilkinde Cami Baykurt, Osmanlı Devleti'nin Yunanca konuşan tüm insanların yaşadığı coğrafyaya hükmettiğini ve bu coğrafyada yaşayan insanların Türkçe öğrenme mecburiyetini hissetmemelerine nazaran Karamanlıların Yunanca bilmeyerek Türkçe bilmelerini bir mesele olarak dile getirir. Akabinde günümüzde de olmakla beraber o dönem için de halk tarafından son derece önemli addedilen kutsal kitabın, İncil'in, Türkçeye çevrilmesiyle beraber bir Türk papaz sınıfının meydana gelmesini belirtir. Son olarak da Türkçenin yazımı için Yunan alfabesinin revize edilerek kullanımını, Karamanlıların Türk oldukları hususunda bir diğer mesele olarak söz konusu eder (Baykurt, 1932).

Karamanlı nüfusun yoğun olarak yaşadığı coğrafya olan İç Anadolu'daki Şer'iyeye Sicilleri ve Tapu Tahrir defterleri incelendiği vakit bu coğrafyada yaşayan Hristiyan nüfus arasında Türkçe isim kullanımının oldukça yaygın olduğu görülmektedir (Anzerlioğlu, 2002). Örnek olması açısından Niğde ilinin Bor kazasına ait Şer'iyeye Sicillerinde yer alan isimler ilgi çekicidir: “Tursun bin Turmuş, Arslan bin Nikola, Devlet binti Nikola, Bahşayış bin Aygut, Tanrıvermiş ve Bahar, Bağband, Kızlarbeyi, Tanrıvermiş ve kardeşi Bahadır, Turmuş bin Bahadır, Yağmur” (Önen, 1959, s.108-110). İki dine mensup insanların birlikte yaşadığı toplumlarda, kültür geçişler gibi birçok konuda ortaklaşma olması son derece doğaldır. Bununla beraber belirli ölçüde ortak isim kullanımı da söz konusu olabilir. Fakat Anzerlioğlu'nun Yılmaz Kurt'tan alıntılıyıp belirttiği gibi bu kullanımın Zile-Artıkabad yöresindeki şekliyle %50,7'ye oranına ulaşması oldukça dikkat çekicidir (Kurt, 1993 aktaran Anzerlioğlu, 2002).

Karamanlılar bu tartışmalı ortamda kendilerini nasıl tanımlamaktadır? Daha önce bahsettiğimiz gibi onlar kendilerini “Anadolu Hristiyanı”, “Anadolulular” vb. ifadelerle adlandırmışlardır. Onların nezdinde vatan daima Anadolu'ydu. İnsanın daima özlem duyduğu şeylerden biri de bir zamanlar sahip olduğu fakat artık sahip olamadıklarıdır. Sahiplik aslında bir nevi özümsemektir. Unutulmamalı ki insanın hiçbir zaman “benim” diyemedikleri özlenmeye değer değildir. Muhtemeldir ki Karamanlılar için Anadolu, gönüllerinden “benim” dedikleri bir yerdi. Vatanlarıydı. 1923 yılındaki mübadeleden sonra Yunanistan'da yazılmış bazı şiirler bu durumu bizlere örneklemektedir. Misal İstos Yayınlarından çıkan Muhacirname adlı kitapta görüyoruz ki (Alpan & Balta, 2016, s.113) S. Triantafillidis tarafından yazılan Hasret adlı şiirin bir dördlüğünde sevgili ve Anadolu arasında bir ilişki kurulmaktadır:

Bir vakit Yehudiler esir olup çıkarken,
Suların kenarında ağlarlardı kaçarken,
Biz de aynen onlar gibi ağlıyoruz uzaktan,
Vatanımız uzaktır göremeyiz yakından.

Yine farklı bir şiirde “Bedbaht” mahlaslı bir şair, Kocasını Kaybetmiş Genç Muhacir Kadının Beyiti adlı şiirinde vatanından ayrı kalmanın, gurbetin acısını dile getirmektedir:

Genç yaşımdan terk iyledim vatanım,
Gayetle zayıf oldu bu tenim.

İmdi Yönanistan oldu meskânım

Ağlarım sızlarım kimsem yok deyi.

Karamanlıların kökenlerine dair tartışma bir kenara bırakılıp mevcut durum üzerine düşünüldüğünde aslında hâlihazırda yapılmakta olan tartışmanın gerekliliği sorgulanmaktadır. Karamanlılar Osmanlı toplumu içerisinde oldukça özel bir yere aittir. “Bu insanlar Hristiyan olmaları ile Müslümanlardan, Ortodokslukları ile Katolik ve Protestanlardan, Anadolu olmaları ve Yunanca bilmemeleri ile de Yunanistanlılardan ayrılırlar.” (Balta, 1990, s.19). Bu özel yerin sonucunda kendilerine atfedilen önemin ırkı mensubiyetten daha ötede bir şey olması gerekir gibidir. Clark’a göre (2008) bazı milliyetçi tarihçilerin Karamanlıların hangi ırka mensup olduklarını tartışmaları anlamsızdır. Çünkü köyünde yaşayan sıradan bir Karamanlı, hayatın gereklilikleri neticesinde kimi zaman Rum Ortodoks Patrikhanesi’nin yetkisine uygun hareket etmeliyken kimi zaman da padişahın bir tebaası olagelmesinden dolayı Türk devletinin yetkisine uygun hareket etmeliydi. Bu doğrultuda bu köylünün gerçekten Rum veya Türk olduğunu sorgulamak, bu sözcüklerin XIX. yüzyılda bugünkü anlamlarıyla var olmadıklarından dolayı anlamsızdır.

30 Ocak 1923 tarihinde gerçekleşen Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi sonucunda Türkiye’den Yunanistan’a göç ettirilen Karamanlılar, Yunanistan’da Selanik, Halkida, Prokopi, Pella, Pirea, Kavala, İoannina, Atina, Giannitsa, Almiros, Farsala, İstia, Larissa, Karditsa, Trikala, Komotini, Aleksandroupoli, Drama gibi bölgelerde iskân ettirilmiştir (Öger, 2016). Gittikleri yerlerde yaşadıkları zorluklar oldukça çetindir. Oralarda “Türk Tohumu” diye karşılanmışlar ve hayatlarını idame ettirmede ciddi zorluklar çekmişlerdir. Örneğin mübadillerin iskân ettirildikleri yerlerden birisi de Yenice’dir (Yun. Γεννιτσά). Efraim Veziridis, Türkiye’de doğmuş ve mübadele sebebiyle Yunanistan’a gitmek durumunda kalanlardan biridir. Eşi Haris Veziridou, Sevim Yılmaz Önder tarafından Yunanistan’da yapılmış bir derleme çalışmasında mübadele sürecinde yaşanan zorlukları şu şekilde anlatır:

Getdih gene Sis’e. Sis’ten gelmişlerdi buraya çoğu. Ordan da vapurlarınan Karaburun’a geldiler kimi avradını gaybetti, kimi herifini. Kimi çocuğunu gaybetti. İşte arayah marayah ama... Kimi buldular kimi bulamadılar. Öyle de geldiler Yonanistan’a. Eh... Fuhara geçtiydi. Sonra düzeldiydi amma (Yılmaz Önder, 2017, s.74).

Karamanlıların Türkiye’den gidiş sebepleri, anlaşmalar gereğince “Rum” sınıfına dâhil edilmelerinden değil Hristiyan olmalarındandır. İlber Ortaylı’nın da belirttiği üzere mübadele aslına bakıldığında bir Türk-Yunan Mübadelesinden daha çok Hristiyan-Müslüman mübadelesidir. Karamanlılar “Rum” oldukları için değil Hristiyan oldukları için mübadeleye dâhil edilmişlerdi.

1.3. Karamanlıca

Türkçe, tarihin farklı devirlerinde farklı alfabeler aracılığıyla yazı dilinde kendini ifade etme şansı bulmuş bir dildir. Çin ideogramları, Göktürk alfabesi, Mahihey alfabesi, Sogd ve Uygur alfabesi, Brahmi yazısı, Tibet alfabesi, Süryani, Arap, İbrani, Latin, Ermeni ve Kiril alfabeleri gibi alfabelerin arasında Grek alfabesi de vardır (Tekin, 1997). Grek alfabesiyle Türkçe yazmak ananesi oldukça eski olmakla beraber esas anlamda bu iş Karamanlılar arasında yaygındı (Eckmann, 1950b).

Karamanlıların kendi ifadeleriyle “Yavan Türkçe”, “Sade Türkçe”, “Açık Türkçe” veya “Anadolu Lisanı” şeklinde adlandırdıkları (İbar, 2018) ve günümüzde Karamanlıca (Yun. Καραμανλήδικα) olarak anılan bu dil Yunan alfabesiyle yazılmış Türkçedir. Yer yer “Karamanlıca” ile beraber “Karamanlı Türkçesi” ifadesi de bu dili karşılamak için kullanılsa da bu çalışmada “Karamanlıca” ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir. Yapılan çalışmalarda “Karamanlidika” ifadesine akademide ilk olarak Balta’nın tespitine göre (Balta, 1998) M.R. Dawkins’in eserlerinde rastlanırken Cemal Ekin’in belirttiğine göreyse (M. Kappler, 2016 aktaran Ekin, 2019) “Karamanlıca” adlandırması ilk olarak 1898 yılında Georg Jacob tarafından kullanılmıştır.

Yunan alfabesi, Türkçedeki 31 sesin 23’ünü gösterebilmesinden dolayı Türk seslerinin ifadesi için yeterli bir dil konumunda değildir. Yunancada bulunmayıp Türkçede bulunan sesleri göstermede sorun, bazı Yunan harflerini birleştirerek veyahut harflere işaretler konularak çözülmeye çalışılmıştır. Bu süreç esnasında yaşanan ikilikler Karamanlıca eserleri bir imla birliğinden uzak tutmuştur. Ortaya çıkan sorun, özellikle XVIII. yüzyıla kadar olan Karamanlıca eserlerde tarih boyunca kendini gösterecektir. Mevcut olan bu sorunun çözümü noktasında ilk ciddi teşebbüs 1826 yılında Ahd-ı Cedid tercümesinde yapılırsa da bu çalışmada da “ı” ve “i” seslerinin ifadesinde bir ayrıma gidilmemesi çalışmanın kusursuzluğunu ortadan kaldırmaktadır (Eckmann, 1950b).

Anadolu’da XIV. ve XIX. yüzyıllarda varlığını sürdürmüş olan Karamanlıcanın yazılı eserlerine ilk olarak XVI. yüzyıldan itibaren rastlanılmaya başlanır (Özcan Uğur, 2016). Ağırlıklı olarak dini nitelikte olan Karamanlıca eserler arasında halk hikâyeleri, mektuplar vb. tarzda farklı temalarda mevcuttur. Bunda en büyük pay sahibi olan durum Karamanlıların Ortodoks inancından soğumasının önlenme amacıdır. Dini eserlerle dindaşlık duygusu diri tutulmaya çalışılmış ve muhtemeldir ki o patikadan da Yunanlılığın pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu durumu Ekincikli (Ekincikli, 1998) “Yayınlanan eserlerin tamamına yakınında, oldukça güçlü bir misyoner ruhu ve Hristiyanlaştırma ile birlikte Rumlaştırma çabası göze çarpar.” (s.139) şeklinde dile getirmektedir.

J. Eckmann, Karamanlı dilinin yazılı eserlerde olduğu gibi bir birlik göstermediğini belirterek Karamanlıca eserleri üç ayrı gruba ayırır (Eckmann, 1950a):

- Aslında Osmanlıca kaleme alınmış eserlerin Yunan harfli neşirleri olan doğrudan edebî bir Türkçe ile yazılmış eserler.
- Çeşitli halk unsurları ile az veya çok karışmış bir yazı dile kaleme alınmış eserler
 - Dili daha çok edebî Türkçeye yakın, bununla beraber halk ağızlarına ait bazı fonetik özellikleri de bünyesinde barındıran eserler
 - Halk ağızlarına ait kimi fonetik özelliklere sahip olmakla beraber sadece Karamanlıca eserlerde bulunabilen bazı özellikleri içeren eserler
 - Ağız özelliklerinin daha önce bahsedilen gruplara nazaran daha yoğun görüldüğü eserler
- Karamanlı halk dili veyahut ona çok yakın bir dil ile kaleme alınmış olan eserler. Buradaki eserler dil bakımından tam anlamıyla bir birlik oluşturmaz fakat ağız özellikleri bakımından büyük bir benzerlik gösterirler.

Karamanlıca ilk eser olarak bilinen *Gennadios İtikatnamesi*, 1455 veya 1456 yıllarında Gennadios tarafından yazılmıştır. Daha sonraki yıllarda Karamanlıca Edebiyatta Antalyalı Seraphim’in çevirileri önemli bir hal alacaktır. Seraphim ile aynı zamanda çalışmalar yapan Parthenios Metaxopulos ve Ignatios Sarafoglu adında iki mütercim de anılmaya değer işler yapmışlardır. XVIII. yüzyılda din dışı edebiyata dair “Zachiti phakir Methodios rhachip chalkin agizinta solilenilen ispk turkigiul impare kelimleri... zapt eileti” isminde tek bir eser vardır ki bu eser, Mathodios isimli bir papazın derlediği 71 atasözü ve vecizeyi içermesinden sebep Karamanlı folkloru için son derece kıymetlidir (Eckmann, 1991).

Karamanlıca yazılmış eserlerin büyük bir çoğunluğu dini temadadır. Gennadios tarafından yazılmış olan Gennadios İtikatnamesi ilk dini eserdir. İlerleyen süreçte dini eserlerin basımı devam edecek ve Seraphim'in çevirileri bu tema özelinde Karamanlıca dünyası için önem arz edecektir. Edebi eserlerin tamamına yakını ise tercüme eserlerdir. Evangelinos Misailidis'in yayımladığı *Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş* adlı roman dışında Karamanlıcada yayımlanmış telif eser sayısı oldukça azdır (Özcan Uğur, 2016). Faruk Çolak'ın tespit edip inceleyebildiği halk hikayeleri olan Köroğlu, Aşık Garip, Şah İsmail ve Gülûzar, Arzu ile Kamber, Melikşah ve Tayyarzade gibi eserler de din dışı eserlerden bazıları olarak nitelenebilir (Çolak, 2015).

Karamanlıların kendileri de birçok insan gibi etraflarında olan bitenden haberdar olmak istiyorlardı. Rumca bilmediklerinden dolayı Rum gazetelerini, Arap harfliyle yazılan Osmanlı Türkçesini okuyamadıkları için de birçok Türk gazetelerini okuyamıyorlardı. Çözümü Karamanlıca süreli yayınlarının kitap dağıtım geleneğinde bulacaklardı. Hâlihazırda XVIII. yüzyıldan itibaren Karamanlıca kitap dağıtım ağının faaliyette olması bu noktada Karamanlıların işine yarayacaktır. Sonuçta Karamanlıca basın, Karamanlılar arasında kitap geleneğinin devamını sağlayacak ve Karamanlılar süreli yayınlar aracılığıyla güncel haberlere erişebileceklerdir (Balta, 2018). “Anatoli” adında Evangelinos Misailidis tarafından çıkarılan gazete, Karamanlıların kendilerini ifade etme şansı da bulması bakımından bu konuda oldukça önemlidir.

Karamanlıca basılmış eserlerin %70 kadarı İstanbul'da basılmıştır. Venedik, İzmir ve Atina sayı ve önem bakımından İstanbul'u takip ederken Londra, Selanik, Samsun, Odessa, Trabzon, Leipzig ve Bükreş'te de basılan eserler olmuştur (Özcan Uğur, 2016). Türkiye-Yunanistan mübadelesinden sonra Yunanistan'a giden Karamanlıların kaleme aldığı son Karamanlıca eser “Proseuchai kypo Prodromu Amphilochin (Polatoglu) ex Ikonin (Silbis)” [Konya (Sille)li Prodomos Amphilochios (Polatoğlu)'ndan Dualar] adlı bir dua kitabıdır (Eckmann, 1991).

1.4. Karamanlılar ve Davut Peygamber ile İlgili Literatür Çalışması

1.4.1. Karamanlılar

1.4.1.1. Tezler

Tezin konusu gereğince incelenecek olan Karamanlıca Davud Peygamber eserini incelemeye başlamadan önce Karamanlılar, Karamanlıca ve Davut Peygamber hakkında daha önce yapılmış olan çalışmaların belirtilmesi gerekli görülmektedir.

YÖKTEZ veri tabanı incelendiğinde, Karamanlılar hakkında yapılmış olan beş doktora yirmi tane de yüksek lisans tezi karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreçte bunlardan ilki, Ferruh Ağca tarafından 1999 yılında yazılmış olan *Karamanlıca Morfolojisi (şekil bilgisi)* adlı yüksek lisans tezidir. Daha sonra ise 2001 yılında Mustafa Akkaya, *Hristiyan Türklerde Karamanlılar* adlı yüksek lisans tezini yazacaktır.

İlerleyen süreçte 2005 yılında Mert Özgür'ün *Türk Ortodokslar* adlı yüksek lisans tezi Papa Eftim'in kendisini ve Türk Ortodokslarının tarihini konu almaktadır. Akabinde *Karamanlıca yazılmış ilk roman Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş üzerinde dil incelemesi* adlı yüksek lisans tezi, 2009 yılında Buket Köremezli tarafından kaleme alınmış ve Karamanlıca ilk roman olma özelliği taşıyan *Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş* adlı eserden yola çıkılarak Karamanlılar ve Karamanlıca hakkında bilgi verilmek amaçlanmıştır.

2012 yılında yayımlanmış *XIX. yüzyılda İstanbul'da Karamanlıca yayınlanan Terakki dergisi* adlı bir diğer yüksek lisans tezinde Zafer Kurtar, tezinde Karamanlıca bir süreli yayın olan Terakki dergisi konu almıştır. Dergideki makaleler çevrilmiş, konular başlıklara göre kategorize edilmiş ve dönem şartları gereğince değerlendirilmiştir.

Hatice Saat, 2012 yılında yazdığı *Grek harfli Karamanlıca eseri Ahdi Cedit (1-50. Sayfalar) üzerine dil incelemesi* adlı yüksek lisans tezinde Karamanlıların yazdıkları Ahdi Cedit adlı İncil çevirisinin ilk elli sayfasını dil bilimsel amaçlarla incelemiştir. Buradan hareketle de Karamanlıcanın özellikleri hakkında bilgi verilmek amaçlanmıştır.

Takip eden süreçte Pınar Sel, 2014 yılında *Karamanlıca Sıhhetin Sırrı Adlı Eser Üzerine Dil İncelemesi* adlı yüksek lisans tezinde, eserin çeviri yazımından sonra dil özellikleri incelenmiş ve Karamanlıca hakkında bilgiler verilmiştir. Aynı yılda Sehnaz

Şişmanoğlu Şimşek tarafından yazılan *Romanı ‘iki kilise arasında bînamaz’ kılmak: Karamanlıca edebi üretim, Evangelinos Misailidis ve bir yenidenyazım örneği olarak Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş* isimli doktora tezi, *Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş* adlı eserin Türk edebiyatı içerisindeki özgün durumunu dile getirmiş ve konumunu belirlemeye çalışmıştır.

Yine bir doktora tezi olan *Örnek Eserler Çerçevesinde Karamanlıcanın Grameri* adlı 2015 tarihli çalışmada Pelin Ekşi, Karamanlıların yazı dili olan Karamanlıca eser örneklerini inceleyip bu yazı dilinin temel yapısıyla beraber gramer özelliklerini açıklamaya gayret etmiştir.

2015 yılında Adalet Gül Özgül, *Karamanlıca bir eser: 1914 Nevşehir Salnamesi Ürgüp başlıklı kısmın ses bilgisi* isimli yüksek lisans tezinde, Karamanlıca eser örneklerinden olan 1914 Nevşehir Salnamesi’nin Ürgüp kısmının çevirisini yaptıktan sonra Karamanlıcanın genel imla özelliklerine de değinerek ses bilgisi incelemesini gerçekleştirmiştir. Akabinde aynı yıl içerisinde Saim Örnek, *Karamanlı Mübadil Halk Kültürü Bağlamında Neokeseria Köyünde Geçiş Törenleri* isimli yüksek lisans tezinde, zamanında Karamanlı nüfusun yoğunlukla yaşamış olduğu Neokeseria köyündeki halkın sözlü kültür bağlamında geçiş törenlerini irdelemiştir.

2016 yılında Uğur Altundaş *Karamanlıca Hazreti Yosifin Ömrünün Naklieti* adlı eser üzerine dil incelemesi adında bir diğer yüksek lisans tezini kaleme almıştır. Dil üzerine yapılmış bir tez olan bu çalışmada Karamanlıca bir eser olan “Hazreti Yosifin Ömrünün Naklieti” adlı eser, dil bilgisel amaçlarla incelenmiş ve Karamanlıcanın dil özellikleri hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Aynı yıl içerisinde yazılmış olan *Karamanlıca üzerine dil çalışması: “Yenovefa hikayesi” (çeviri yazı-dil incelemesi-dizin)* isimli doktora tezinde Perihan Kaya, bir diğer dil çalışmalarından birini yapmış ve XIX.yüzyılda da İstanbul’da Karamanlıca basılmış olan Yenovefa Hikayesi’nin gramatikal ve leksikal bir incelemesini yapmıştır. Bu tez aynı zamanda Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından 2022 yılında kitap olarak da basılmıştır.

Daha sonra Elif Özcan Uğur 2016 yılında *Karamanlıca “Tarih-i Osmani” eserinin incelemesi* adlı yüksek lisans tezinde, Karamanlılar ve Karamanlıca hakkında genel bilgiler verdikten sonra Nikolaos Theologidis Soullidis Efendi’nin “Tarih-i Osmani” adlı eserini hem içerik hem de dil bilgisel anlamda incelemiştir.

Bir yıl sonra 2017 yılında Yüksel Elif Tekin *Karamanlılar Anadolu Hristiyan Türkler* adlı yüksek lisans tezinde, Karamanlıların tarihini irdelemeye gayret etmiştir. Tarihsel kökenleri, kültürleri, dilleri, dinleri, yazılı eserleri ve İstiklal Harbi esnasındaki konum ve durumları tezin konu başlıkları arasındadır.

Takip eden süreçte 2018 yılında Osman Ataş, *Karamanlca Nasreddin Hoca kitabı* adlı yüksek lisans tezinde, Ioannis Nikolaidis'in yazdığı "Meşhur Nasradin Hoca ve Belagat-ı Mezhake Yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet" adlı eser üzerine çalışmıştır. Çalışmada eserin bölümleri hakkında bilgiler verilmiş, fıkralar açıklanmış ve Karamanlcanin dil bilgisel özellikleri eser bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır.

Tekrar 2018 yılında, Alpay Gündoğan *Karamanlca Aleksandros Makedonialı meşhur padişahın nakliyeti adlı eserin transkribi ve biçim bilgisi özellikleri* adlı yüksek lisans tezinde bir Karamanlca eserin çeviriyazısı yapılmış ve akabinde biçim bilgisi temelinde incelemelerde bulunulmuştur. Tezin ana teması dışında yer alan Karamanlıların tarihi gibi konulara çok yüzeysel yer verilmiştir.

Kübra Gürgül II. Meşrutiyet Dönemi'nde Karamanlca Bir basın organı: *Aktis Mecmuası (1913-1915)* adlı 2018 yılında yazdığı yüksek lisans tezinde, Karamanlca bir yayın olan *Aktis* dergisi incelemeye tâbi tutulmuştur. Karamanlı yazın dünyası için oldukça önemli olan ve bu yayın içerisinde yer alan siyasi, dini, kültürel, sosyal konulardaki yazılar çevrilmiş ve tezde okuyucuya sunulmuştur.

Meryem Orakçı'nın 2018 yılında yazmış olduğu *Karamanlca kaynaklarda Türkçe konuşan Ortodokslar ve Türk-Yunan İlişkileri (1897-1930)* isimli doktora tezi, 1897-1930 yılları arasında Karamanlılar ve Türk-Yunan ilişkilerinin Karamanlca basın üzerinden incelenmesini konu edinmiştir.

Akabinde 2019 yılında Cemal Ekin *Karamanlca (Grek Harfli Türkçe) Kitâbeli Kiliseler* isimli doktora tezinde, Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki Karamanlca Kitabeye sahip kiliselerin sanat tarihi açısından incelenmesi amaçlamıştır.

2020 yılında Rıdvan Aydın *Osmanlı/Türk müziği geleneğinin Karamanlca kaynaklarında usul meselesi* isimindeki yüksek lisans tezinde, müzik özelinde bir çalışma ortaya koymuştur. XIX. yüzyıldaki Bizans müzik kaynaklarındaki Osmanlı/Türk müziği usulleri ve bu usullerin geçirdiği değişimlerle beraber Bizans kaynaklarındaki tarifi ve eserlere tatbiki tezin konusunu oluşturmaktadır.

2020 yılında Esra Kıdır tarafından yazılan *Grek harfleriyle yazılmış bir Karamanlı eseri "Mikra Asia Kıtasının Tarihie Çağrafiyası* adlı yüksek lisans tezinde, Karamanlıca yazılmış bir coğrafya kitabının çevirisi yapılmış ve fiiller yönünden incelenmiştir. Kitap içerisinde Osmanlı ve çevre coğrafyası hakkında bilgiler yer almakla beraber Avrupa ve çevresi de kitapta mevzubahis edilmiştir.

Bir yıl sonra 2021 yılında Mehmet Altuntaş *Karamanlıcande yayımlanan angeliaporos çocuklar için (1872-1896) dergisinin analitik bibliyografyası* isimli yüksek lisans tezinde, Karamanlıca yayın dünyası için kıymetli bir süreli yayın olan *Angeliaporos* adlı dergiyi esas almış ve içerisindeki eserleri konu, içerik ve amaç bağlamında incelemiştir. Karamanlılar üzerindeki Amerikan misyonerliğine de değinen bu eser bu anlamda da bir kıymete sahiptir.

Sevgi Paçacı 2022’de *Karamanlıca Kaynaklara Göre Nevşehir* adlı tezinde ise, ismin de açıkça ortaya koyduğu gibi Karamanlıca eserleri Nevşehir özelinde incelemiştir. Eserlerde yer alan Nevşehir’e bağlı yerleşimler, Nevşehirli önemli kişiler, cemiyetler, okullar, tarihi yapılar ve Nevşehirli Karamanlıların kültürel yaşamları tezin ana başlıklarını oluşturmaktadır.

Son olarak içerisine bulunduğumuz yılda 2023’te, İbrahim Turhan *Karamanlıca eseri: Heyet-i Sabıka-i Konstantinie (Eser-inceleme-dizin)* adlı yüksek lisans tezini yayınlamıştır. Tezde Karamanlıca bir eser olan “Heyet-i Sabıka-i Konstantinie”nin çeviriyazısı yapılmış ve eser ses ve şekil özellikleri bağlamında incelenmiştir.

Özet olarak söyleyebiliriz ki Karamanlılar ve Karamanlıca üzerine yazılmış birçok yüksek lisans ve doktora tezi vardır. Yazılmış olan beş doktora tezi dilbilim, edebiyat, tarih ve sanat tarihi alanlarında kaleme alınmıştır. Sayılar yirmi olan yüksek lisans tezleri ise dilbilim, edebiyat, tarih, halkbilim ve müzik alanlarında yazılmışlardır.

1.4.1.2. Kitaplar

Karamanlıca ve Karamanlılar üzerine yazılmış olan kitaplardan söz etmek bu başlığın konusunu oluşturacaktır. Teoman Ergene, 1951 yılında kaleme aldığı *İstiklal Harbinde Türk Ortodoksları* adlı kitabında Papa Eftim’i ve Türk Ortodokslarının İstiklal Harbi’nde aldıkları rolü anlatmaktadır.

1988 yılında Robert Anhegger ve Vedat Günyol, Karamanlıca yazılı eserler arasında önemli bir yere sahip olan Evangelinos Misailidis’in 1871-1872 basım tarihli

Tamaşa-yi Dünyâ ve Cefakâr u Cefakeş adlı romanını latin alfabesine aktarmışlardır. 2021 yılında ise Peri Efe, 1988 yılındaki baskıyı temel alarak yeni bir çalışmada bulunmuş ve bu kitap da YKY yayınları tarafından basılmıştır.

1988 yılında basılmış önemli bir diğer eser Eremya Çelebi Kömürçiyân'ın *İstanbul Tarihi XVII. Asırda İstanbul* adlı eseridir. Bu kitap doğrudan Karamanlılar ile ilgili olmayıp içerisinde Karamanlılara dair kıymetli bilgilerin yer almasıyla kayda değerdir.

1992 yılında Yaşar Önen tarafından çevirisi yapılan ve Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanan Hans Dernschwam'ın 1553-1555 yıllarını kapsayan günlüğü Eremya Çelebi Kömürçiyân'ın eseri gibi doğrudan Karamanlılar ile ilgili bir kitap değildir. Fakat bununla beraber içerisinde yer alan bazı spesifik bilgiler eseri önemli hale getirmektedir.

1995 yılında Yakup Aygıl tarafından yazılan *Hristiyan Türklerin Kısa Tarihi* adlı kitap isminde de açıkça belirtildiği gibi Hristiyan Türklerin tarihlerini, gruplandırarak anlatmaktadır. Peçenekler, Macarlar, Tatarlar gibi gruplara ilaveten Karamanlılar da bu kitapta bir başlık olarak kendine yer bulmaktadır.

İki yıl sonra 1997 yılında Talat Tekin, *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı* adlı kitabında Türkçenin tarih boyunca yazı dilinde kullandığı alfabeler incelenmiştir. Grek alfabesi de Karamanlılar özelinde burada incelemeye tâbi tutulur.

Mustafa Ekincikli'nin 1988 yılında basılan *Türk Ortodoksları* adlı kitabı, Türklerin genel anlamda Hristiyanlık ile tanışmalarından başlayıp belirli konu başlıkları halinde İstiklal Harbi'nde Türk Ortodoksların takındıkları tavra ve durumlarına kadar olan geniş bir devri kendisine konu edinmektedir.

Takip eden süreçte Kemal Arı 2000 yılında yazdığı *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç 1923-1925* adlı kitapta, mübadelenin öncesindeki mevcut durumdan başlayıp mübadele sonrasında ortaya çıkan sorunları da içerisine alan bir tarihsel devre ve olayı mübadelenin kendisi özelinde incelemektedir.

Valentin Aleksandroviç Moşkov tarafından yazılan ve Türkolog Elena İvanova tarafından tercüme edilip 2006 yılında *Balkan Yarımadasında Türk Kavimleri* adıyla basılan kitapta balkanlardaki Türkler hakkında bilgiler yer almakta ve Karamanlılar ile ilgili de bir başlık bulunmaktadır.

2007 yılında yayınlanan ve editörlüğünü Evangelia Balta'nın yaptığı *Sinasos/Mübadeleden Önce Bir Kapadokya Kasabası* adlı kitapta bugün Ürgüp'ün beş kilometre güneyinde yer alan ve Mustafapaşa adını almış olan Sinasos kasabası konu edilir. Mübadeleden önce Rum nüfusun yoğun olarak yaşadığı bu bölgede mübadele gerçekleşmeden önce buradaki Ortodoks nüfus ilginç bir işe imza attı ve kasabalarının fotoğraflarını çektirip albüm olarak bastırdılar. Bu da bizlere dönem ve orada yaşayan nüfusun yaşayışı, okulları, kiliseleri, çeşmeleri vs. hakkında bilgiler verdi. Yine aynı yılda basımı yapılan ve editörlüğünü Evangelia Balta'nın yaptığı *Ürgüp Prokopi* adlı eser de görsel veri açısından oldukça kıymetlidir. Kitapta, mübadeleden önce Müslüman ve Ortodoks nüfusun beraber yaşadığı Ürgüp kasabasının, mübadeleden önceki hali hakkında kıymetli bilgiler yer almaktadır.

2008 yılında Clark Bruce tarafından yazılan *İki Kere Yabancı: Kitleli İnsan İhracı Modern Türkiye'yi ve Yunanistan'ı Nasıl Biçimlendirdi?* adlı kitap, mübadelenin tarafları olan Ege'nin iki yakasındaki insanların yaşamak zorunda bırakıldıkları trajediyi daha tarafsız bir gözden, insanlık odaklı ele almaktadır.

Yücel Dağlı ve Seyit Ali Kahraman tarafından 2011 yılında hazırlanan *Günümüz Türkçesiye Evliya Çelebi Seyahatnamesi* adlı eserin Türk tarihi açısından önemi bir hayli büyüktür. Karamanlılar özelinde de yer alan bazı bilgiler çalıştığımız alan hususunda da esere ayrı bir kıymet vermektedir.

Gerasimos Augistinos *Küçük Asya Rumları XIX. Yüzyılda İnanç, Cemaat ve Etnisite* ismiyle 2013 yılında yazdığı kitabında, Osmanlı toplumunun çok uluslu yapısında kendisine önemli bir yer bulan Rumların portresi aracılığıyla yine Osmanlı toplumunun siyasi, iktisadi, sosyal gelişmelerini dile getirmeyi amaçlamıştır. Kitap içerisinde odak noktası olmasa da Karamanlılar hakkında da yer yer bilgiler verilmektedir.

2015 yılına geldiğimizde Faruk Çolak'ın *Karamanlıca Halk Hikâyeleri* adlı çalışması önemlidir. Kitap, Karamanlıca varlığı bilinip bulunabilen birkaç halk hikâyesi üzerine edebi ve dilbilimsel amaçlı olarak odaklanmıştır. Bu eserler var olduğu bilinen Karamanlıca halk hikâyeleri olup varlığı bilinip bulunamayanlar kitap içerisinde araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Evangelia Balta ve Aytek Soner Alpan öncülüğünde 2016 yılında İstos Yayınevinden çıkan *Muhacirname* adlı kitap Karamanlılar hakkında spesifik ve doğrudan bilgiler

vermesi açısından kıymetlidir. 1924-1927 yılları arasında Yunanistan’da mübadele sonrası Karamanlıca olarak çıkan “Muhacir Sedası” adlı gazetedeki muhacir şiirleri kitabın içeriğini oluşturmaktadır. Bu şiirlerde yer alan gurbet, vatan özlemi, çaresizlik gibi temalar muhacirlerin gözünden o dönemde yaşananları anlamak açısından önemlidir.

Aynı yıl olan 2016 yılında çıkan Yonca Anzerlioğlu’nun *Karamanlı Ortodoks Türkler* adlı kitabı Karamanlıca literatüründe oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Kitap, Karamanlıların Türklük ile bağlantılarını, Osmanlı toplumundaki yerlerini, İstiklal Harbi esnasındaki konumlarını, mübadele sonra yaşananları konu edinmektedir. İçerisinde yer alan birçok fikir, çalışma alanına yeni bir soluk getirmiş ve orijinal bir niteliğe sahip olmuştur.

Thanasis Nikolaidis tarafından çevirisi yapılan ve Evangelia Achladi tarafından yayına hazırlanan 2017 basım yılına sahip *Karamanlı Rum Ortodoks Bir Askerin Seferberlik Hatıraları: Çanakkale ve Doğu Cepheleeri, 1915-1919* isimli kitap da oldukça orijinaldir. Normalde bir el yazması olan bu çalışma daha sonra kitaplaştırılmıştır. Kitapta bir Karamanlı asker, Cihan Harbi’nde bulunduğu cepheleeri, içerisinde bulunduğu zorlukları, yolculukları bir günlük olarak tutmuştur. Eşine pek az rastlanır bir çalışma olduğundan oldukça kıymetlidir.

Aynı yıl olan 2017 yılında bu kez Hayrullah Kahya *Karamanlıca Resimli Bir Çocuk Dergisi: Angeliaforos Çocuklar İçin* adlı kitabında söz konusu Karamanlıca derginin dilbilimsel özelliklerini odaklanmıştır. Derginin imla özellikleri, ses ve şekil bilgisi özellikleri ve tüm kelimelerin sözlüksel dizini kitapta ele alınmış başlıklardandır. Sonda da derginin tıpkıbasımına yer verilmiştir.

2018 yılında Evangelia Balta tarafından yazılan *Gerçi Rum İsek de, Rumca Bilmez Türkçe Söyleriz Karamanlılar ve Karamanlıca Edebiyat Üzerine Araştırmalar* adlı kitap da Karamanlılar ve Karamanlıca çalışma alanı özelinde son derece kıymetli bir çalışmadır. Karamanlıların tarihi, dilleri ve edebiyatları etrafıca incelenmiş ve özellikle bazı eserler üzerinde isim bazlı hususiyetle durulmuştur.

Eu. Dallegio ve S. Salaville tarafından 1958, 1966, 1974 yıllarında üç cilt halinde yayınlanan Karamanlıca bibliyografya çalışmasının ilk cildi, 1987-1997 yıllarındaki Evangelia Balta’nın eklemeleri de dâhil edilerek 2018 yılında İş Bankası Yayınları tarafından *Bibliographie analytique d’ ouvrages en langue turque imprimés en*

caractères grecs (1584 - 1900) adıyla yayınlanmıştır. Bibliyografyaya dâhil edilen kitaplar hakkında burada isim ve kapak resimleri verilerek içeriklerine yönelik bilgiler verilmiştir.

Akabinde aynı yıl olan 2018 yılında Gazanfer İbar *Anadolulu Hemşehrilerimiz Karamanlılar ve Yunan Harfli Türkçe* adlı kitabında Karamanlılar ve Karamanlca isimli iki ana başlıkta iki farklı konuyu incelemektedir. Bu çalışma da Türkçede Karamanlılar ile ilgili yapılmış değerli eserlerden biridir.

Evangelia Balta'nın 2019 yılında yayımladığı *XIX. Yüzyıl Osmanlıca ve Karamanlca Yayınlarında Ezop'un Hayatı ve Masalları* adlı çalışmasında Evangelinos Misailidis'in Ezop'un Masalları ile, Ebüzziya Mehmet Tefik'in *Ezop'un Hayatı* adlı kitabı okuyucuya sunulmuş ve bunlar temel alınarak bazı çıkarımlarda bulunulmakla beraber çeşitli meseleler tartışılmıştır. Aynı yıl içinde Evangelia Balta'nın *Karamanlı Yazınsal Mirasının Ocaklarında Madencilik* adlı kitabında, Karamanlılar ve Karamanlca hakkında yazmış olduğu çeşitli konulardaki makaleleri bir araya getirilmiştir. İki yıl sonra 2021'de Evangelia Balta kendisinin hazırladığı ve Gönül Alpay Tekin ile beraber Cemal Kafadar'ın yayınladığı *Türkçe konuşan Anadolu Hristiyan halkın izlerinde, I-II* adlı çalışmada da Karamanlılar ve Karamanlca konusunda farklı temada çeşitli makaleler yazılmış ve bunlar yayınlanmıştır.

2021 yılı içerisinde Nilüfer Erdem tarafından yayımlanan *Sorularla Karamanlılar Anadolu Ortodoks Türkler* adlı kitap, Karamanlılar ve Karamanlca hakkında bir soru-cevap kitabıdır. Yüzeysel, pratik bir şekilde bilgi edinmek amaçlı kullanılabilecek bu kitap da alanda yapılmış çalışmalardan biridir.

2021 yılı içerisinde Sevim Yılmaz Önder ve Elif Özcan Uğur tarafından *Karamanlca İstanbul'un Fethi Feth-i Konstantiniyye* ismiyle yazılan kitap, bir Karamanlı tarafından Karamanlca yazılmış bir "Feth-i İstanbul" eserinin incelenmesini konu edinmektedir. Eserde Karamanlılar, Karamanlca ve fetih öncesi durum hakkında belli başlı bilgiler verildikten sonra eserin incelenmesine geçilmiş ve çalışmanın sonunda eserin tıpkıbasımına yer verilmiştir.

Bir yıl sonra 2022 yılında tekrar basılan Cami Baykurt'un *Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler ve Bizans İmparatorluğu'na Katılan Türk Toplulukları* adlı eseri alan konusunda kıymetli bir diğer eserdir. İlk baskısını 1932 yılında yapan kitap, salt

Karamanlılar üzerine odaklanmış bir eser olmasa da içerisinde Karamanlılar hakkında barındırdığı bilgilerle kıymetlidir.

Aynı yıl içerisinde 2022 yılında Foto Benlisoy ve Stefo Benlisoy tarafından *Türk Milliyetçiliğinde Katedilmemiş Bir Yol: ‘Hristiyan Türkler’ ve Papa Eftim* isminde yayınlanan kitap, Türk milliyetçiliğinin “Hristiyan Türkler” tanımıyla beraber dini aidiyetindeki güncel durumu, Türk Ortodoksluğu ve Papa Eftim gibi konulara odaklanmaktadır.

2022 yılında çıkan bir diğer kitap Perihan Tokbudak Kaya’nın *Karamanlıca Üzerine Dil Çalışması: Yenovefa Hikayesi: (Çeviri Yazı-Dil İncelemesi-Sözlük-Dizin)* isimli çalışmasıdır. Dilbilimi temelinde ilerleyen eserde, öncelikle Karamanlıların kökenleri daha sonra da eserin genel özellikleri hakkında bilgiler verilmiş akabinde de eserin dilbilimsel incelemesi yapılmıştır.

Yusuf Gökkaplan 2023 yılında yayınladığı *Karamanlıca Güzel Ahlak ve Görgü Kuralları Kitabı: Hüsn-i Ahlak ve Merasim-i Teşrifat* adlı kitabında orijinal bir konuya odaklanmış olup Karamanlıların ahlaki yapısı, davranışları hakkında bilgiler vermektedir.

Karamanlılar ve Karamanlıca ile ilgili bizlerin tespit edebildiği kadarıyla yayınlanan kitaplarda görülen odur ki dilbilim, edebiyat, tarih gibi kemik temalardan farklı olarak öznel bazı temalarda da kitaplar basılmıştır. Basılan bu kitapları kiminin önem derecesi alan özelinde son derece büyükken kimininki de içerisinde yer alan spesifik bazı bilgiler sebebiyle daha az önem arz etmektedir. Fakat yine de bu hiçbir çalışmayı değersiz bir hale getirmemektedir.

1.4.1.3. Makaleler

Karamanlılar ve Karamanlıca üzerine yazılmış olan makalelerden söz etmek bu başlığın konusu olacaktır. 1950 yılında Janos Eckmann “Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında” isimli makalesinde Karamanlıcanın imlası hakkında araştırmacılar nezdinde kayda değer bilgiler vermektedir. Yazarın aynı yıl içerisinde kalem aldığı “Anadolu Karamanlı ağızlarına ait araştırmalar, I.Phonetica” adlı diğer bir makalesi de dilbilimsel çalışmaları konu edinmektedir. Bununla beraber makalede Karamanlıca eserleri belirli bir mantıkta gruplara ayırması çalışmanın kıymetli kısımlarındandır.

1958 yılında Ragıp Önen, Karamanlıların ırki mensubiyeti konusunda Türk tezine destek olacak bir makale kaleme almıştır. “Bor “Halil Nuri Bey Kütüphanesindeki Mahkeme-i Şer’iye Sicilleri ve Bunlarda Görülen Türkçe Kişi ve Köy İsimleri” isimli bu makalede Niğde’nin Bor ilçesindeki Şer’iye defterleri incelenmiş ve bu defterlerdeki Türkçe isimler Ragıp Önen tarafından alfabetik sıraya sokulup okuyucuya sunulmuştur.

1962 yılında Semavi Eyice “Salaville, Sévérien Vc Dalleggio, Eugène, Karamanlidika, Bibliographie an4ytique d'ouvrages en langue turque imprimés en caractères grecs, I, 1584-1850, (=Karamanlidika, Yunan Harfleri ile Türk Dilinde Basılmış Kitapların Analitik Bibliyografyası, I 1584-1850)” isimli makalesinde, Karamanlılar ve Karamanlca hakkında bilgiler verip Eu. Dalleggio & S. Salaville tarafından üç cilt halinde çıkan ve 1584-1850 yılları arasında basılmış olan Karamanlca kitapların bibliyografyası niteliği taşıyan eseri tanıtmaktadır. Yazarın 1975 yılında yayınladığı “Anadolu’da Karamanlca Kitabeler I” ve “Anadolu’da Karamanlca Kitabeler II” adlı makaleleri de alanda oldukça önemli çalışmalardandır.

1986 yılında Bülent Berkol tarafından yazılan “133 Yıl Önce Yayımlanan Yunan Harfleri ile Türkçe (Karamanlca) Bir "Robinson Cruseo Çevirisi” adlı makalede Karamanlılar ve Karamanlca hakkında bilgiler verilip söz konusu eserin tercümesi yapılmıştır.

1987 yılında Turgut Kut, “Temaşa-i Dünya Cefakâr u Cefakeş’in yazarı Evangelinos Misailidis Efendi” isimli yazısında Evangelinos Misailidis Efendi’nin hayatını, yaptığı çalışmaları, Karamanlılar ve Karamanlca için önemini anlatmaktadır.

1990 yılında Evangelia Balta “Anadolulu Türkofon Hristiyan Ortodoksların ‘Ulusal Bilinç’lerini Araştırmaya Yarayan Kaynak Olarak Karamanlca Kitapların Önsözleri” adlı makalesinde Karamanlca kitapların önsözlerine odaklanmış ve Karamanlıların kendilerini nasıl nitelediklerini, ırki mensubiyetlerini araştırıp okuyucuya sunmaya gayret etmiştir.

1991 yılında Janos Eckmann, “Karamanlı Edebiyatı” adlı makalesinde Karamanlıların edebiyatını belirli bir gruplandırmayla anlatır. Bununla beraber Karamanlıların ırki mensubiyetlerinin ne olduğuna dair kendi fikrini de “Türk” oldukları yönünde belirtmektedir.

Beş yıl sonra 1996 yılında Evangelia Balta “Bir Destan ve Sözlü Tarih – 1923 Mübadelesi’nin Tarihsel Sorunları Üzerine Düşünceler” adlı makalesi, mübadillerden doğrudan aktarılan tecrübelerin dile getirilmesi ve Küçük Asya Araştırma Merkezi (KAM) araştırmacıları tarafından bulunan Karamanlıca iki şiir de içeren onaltı sayfalık bir kitapçıktan bahsedilmesi açısından önemlidir. İki yıl sonra 1998 yılında Evangelia Balta, “Karamanlıca Kitapların Dönemlere Göre İncelenmesi ve Konularına Göre Sınıflandırılması.” adlı makalesinde Karamanlıca kitaplar üzerine çalışmış ve bu kitapları belirli bir sistematiğe gruplandırmıştır.

Zekeriya Türkmen 2001 yılında “XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti’nde Türkçe Konuşan Hristiyanlara Dair Bir Belge” adlı makalesinde 1903 yılında Karamanlılarca, İstanbul’a yazılmış bir rapor incelenmekte ve bu raporda Fener Ortodoks Patrikhanesinin davranışları şikâyet edilerek devletin kendisinden yardım istenmektedir.

2002 yılında alanda oldukça kıymetli isimlerden biri olan Yonca Anzerlioğlu “Ortodoks Karamanlılar” adlı makaleyi kaleme alır. Burada yazar, Karamanlıların neden Türkçe isimler aldığını, neden Türkçe konuştuklarını ve “Karamanlı” isminin nereden geldiğini işlemektedir. Aynı yıl olan 2002 yılı içerisinde Harun Güngör, “Türklerle Hristiyanlar Arasındaki İlişkilere Genel Bir Bakış” adlı makalesinde genel itibarıyla Türklerin tarih sahnesine çıktığı günden bu yana Hristiyanlık ile ilişkisini irdelenmiştir.

Osman Fikri Sertkaya’nın 2004 yılında “Grek harfleriyle yazılmış Anadolu Karamanlı Ağzı Eserleri üzerine” ismiyle kaleme aldığı makalesi öncelikle Karamanlılar hakkında bilgiler verdikten sonra Karamanlıca üzerine durmuş ve bu hususta makalenin seyri ilerlemiştir. İçerisinde örnek eserler de yer alan bu makalede yazar, makalenin başında belirttiği gibi bir şeyleri kanıtlama gayretinde değil Karamanlı eserleri üzerine dikkatleri çekme amacı taşımaktadır. Çünkü ona göre bu durum Türk dilinin gelişimine kayda değer bir katkı sağlayacaktır.

2006 yılına gelindiğinde Ferruh Ağca “Hristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı Ağzı Üzerine” isimli makalesini kaleme alacaktır. Burada Karamanlıların kökenleri, XVII-XX. Yüzyıllar arasında yazılan Karamanlıca eserler ve Karamanlıcanın yazım, ses ve şekil özellikleri konu edilmiştir.

2008 yılında Mehmet Hazar ve Oğuz Özdem'in kaleme aldığı "Grek Asıllı Karamanlıca Alfabetinin Kullanımı Üzerine" adlı makalede 1913 yılında Nevşehir'de yazılmış olan bir salname özelinde Karamanlı alfabesi incelenmiştir.

Bir yıl sonra 2009 yılında Yonca Anzerlioğlu "Tarihi Verilerle Karamanlı Ortodoks Türkler=Karamanian Ortodox Turks on Historical Datas" adlı makalesinde Karamanlıların tarihleri verilerle birlikte açıklanmaya çalışılmış yaşayışlarındaki Türklerle ortaklıklar örneklendirilmiştir.

2010 yılında "'Karamanlılar", "Anadolu ahalisi" ve "aşağı tabakalar": Türkdilli Anadolu Ortodokslarında kimlik algısı" adlı makalenin yazarları olan Stefo Benlisoy ve Foto Benlisoy, makalelerinde Karamanlıların bizzat o dönemde yaşayan çağdaşları tarafından nasıl tanımlandıklarına odaklanmış ve kimlikleri üzerine bazı açıklamalarda bulunmuşlardır.

2010 yılında Nuri Yüce tarafından yazılan "Karamanlı Türkleri" adlı makalede Karamanlılar hakkında genel hüviyette bilgiler verilmektedir. İki yıl sonra 2012 yılında Yahya Başkan tarafından yazılan "Fatih Sultan Mehmed Döneminde Karaman Bölgesinden İstanbul'a Nakledilen Nüfus" isimli makalede ise Fatih devrinde Karamanoğlu Beyliği bölgesinden belirli bir nüfusun İstanbul'a iskân ettirilmesi üzerinde durulmaktadır.

Aynı yıl içerisinde 2012 yılında "Karamanlıca Eserlerde İslam İnancıyla İlgili Terimler" ismiyle Hayrullah Kahya tarafından yazılan makalede Karamanlıca dini temada yazılmış altı tane eser içerisinde yer alan İslami terimler morfolojik ve fonetik olarak incelenmiştir.

2013 yılında Nevzat Özkan tarafından yazılan "Karamanlıca ve Orta Anadolu Ağızlarının Karşılaştırmalı Ses Bilgisi –Ünlüler-" isimli makalede Orta Anadolu ağızları ile Karamanlıca ünlü sistemi bakımından karşılaştırılmıştır.

Bir yıl sonra 2014 yılında Bülent Atalay "Türk Ortodoksların/Karamanlıların Türk Millî Mücadelesine Destekleri ve Maruz Kaldıkları Mübadelenin Türk Kamuoyuna Yansımaları" adlı makalesinde Karamanlıların İstiklal Harbi'nde Türklerden yana olmalarıyla beraber Türk Ortodoks Patrikliğinin kurulmasını incelemiş ve Lozan sonrası mübadeleye dâhil edilip Yunanistan'a gönderilmelerini mevzubahis etmiştir.

Hayrullah Kahya'nın 2014 yılında yazdığı "Karamanlıca Bir Zebur: İmlâ Özellikleri ve Eser Örnekleri" adlı makalede Karamanlıca yazılmış bir Zebur incelemeye tâbi

tutulmuştur. Eser içerisinde daha önceki eserlerde görülmeyen bazı karakterlerin yer alması çalışılan eseri daha da özel kılmaktadır.

2014 yılında Sevim Yılmaz Önder tarafından kaleme alınan “Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarih Yazıcılığı” adlı makalede Karamanlılar hakkında bilgi verildikten sonra Karamanlca ile yazılmış tarih kitaplarındaki bazı hususlar belirli başlıklar altında incelemeye tâbi tutulmuştur.

Renk Özdemir 2015 yılında “Gelveri’den Nea Karvali’ye Ortodoks Karamanlılar” ismiyle yazdığı makalesinde Karamanlıların ritüellerini, geleneklerini ve mübadele öncesinde Müslüman nüfus ile olan iletişimlerini konu edinmiştir. Çalışmada yer alan birinci elden kaynaklar çalışmaya ayrı bir kıymet yüklemektedir.

2016 yılında Adem Öger tarafından yazılan “Karamanlı Ortodokslar ve Karamanlca” adlı makalede Karamanlıların kimlik meselesi, dinleri, kültürleri, yaşadıkları coğrafya, dilleri, tarihleri gibi belli başlı konularda genel bilgiler verilmektedir.

2017 yılında Mehmet Biçici tarafından kaleme alınan “Papa Eftim ve Milli Mücadeledeki Önemi” adlı makalede İstiklal Harbi sırasında Milli Mücadele’ye karşı bir tavır alan Fener Patrikhanesinin yürüttüğü yıkıcı faaliyetlere rağmen İstiklal Harbi’ni destekler bir tutum sergileyen Papa Eftim’in bu rolü ve yaptıkları hakkında bazı açıklamalarda bulunmaktadır. Aynı yıl içerisinde Cemal Ekin tarafından yazılan “Karamanlıların Soy Kütükleri: Karamanlca (Grek Harfli Türkçe) Kitabeli Mezar Taşları.” isimli makalede ise Karamanlca kitabeli mezar taşlarının form, malzeme, süsleme özellikleri tanıtılmış ve mevcut dönem içerisindeki önemleri hakkında bilgiler verilmiştir.

2017 yılında kaleme alınan “Karamanlı Ortodoks Türkler Üzerinden Erken Cumhuriyet Dönemi Ulus İnşa Sürecinin Analizi” adlı çalışmada Hülya Eşki Uğuz ve Rukiye Saygılı, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin başarmaya çalıştığı uluslaşma sürecini Karamanlılar üzerinden okumaya gayret etmektedirler. Takip eden süreçte aynı yıl içerisinde Gülen Göktürk “Kapadokyalı Rumların Aydınlanma Çabasına Anadolu Gazetesi Üzerinden Bakmak” isimli makalesinde liman bölgelerine göç eden Karamanlıların geldikleri yerlerde bıraktıkları nüfusun aydınlanması için bir eğitim seferberliği başlatmışlardır. Bu çabaya dâhil olan süreci makale, 1881-1889 yılları arasındaki Anadolu gazetesi nüshaları üzerinden okumaya gayret etmektedir. Yine 2017 yılı içerisinde Eray Konya, “Çok Yönlü Bir Karamanlca Dergide ‘Terakki’

Anlayışı” isimli makalesinde Terakki dergisini tanıtmıştır. Akabinde Şehnaz Şişmanoğlu Şimşek, “Osmanlı Tefrika Çalışmalarında Göz Ardı Edilen Bir Kaynak: Karamanlıca Anatoli Gazetesi” isimli makalesinde Karamanlıca yayınlanmış olan Anatoli gazetesini tanıtmıştır.

2018 yılında Sevim Yılmaz Önder, “Selanik’teki Kütahyalı Mübadil Derlemelerinde Son Osmanlı Tarihi ve Karamanlı Kültürü” adlı makalesinde Selanik’e ve çevresine yerleştirilmiş Karamanlıların yazdıkları Yunanca bir kitap üzerine odaklanmış ve bu kitap kitaptaki Karamanlıca veri üzerine çalışmıştır.

Bir yıl sonra 2019 yılında Meryem Orakçı “Karamanlıca Muhacir Sedası Gazetesine Göre Yunanistan’da Mübadelenin İlk Yılları ve Türkçe Konuşan Ortodoksların Yaşadığı Sorunlar” adlı makalesinde mübadele sonrasında yaşanan zorlukları hafifletmek isteyen mübadilleri, kendi hakları konusunda bilince getirmek amacıyla yayınlanan Karamanlıca “Muhacir Sedası” adlı gazete incelenmiş ve mübadillerin sorunları üzerinde durulmuştur. Aynı yıl içerisinde Özden Oğuz tarafından yazılan “Kapadokya Çevresindeki Karamanlıların Yazılı Eserlerinde Halk Edebiyatı Ürünleri” isimli makalede Niğde, Kayseri ve Aksaray’daki Karamanlıların yazılı ve sözlü ürünlerinden yararlanılarak kültürel, folklorik ve sosyal yaşantıları hakkında çalışılmıştır.

2020 yılına gelindiğinde Pelin Ekşi “Grek Harfli Türkçe Eserlerin Yazıçevrimi ve Öneriler” isimli makalesinde Karamanlıca yazılmış eserlerin çeviri yazısının nasıl olması gerektiğine dair önerilerde bulunulmuştur.

Hacı Veli Aydın 2021 yılında yazdığı “XIX. Yüzyılda Ürgüp ve Türkçe Konuşan Rum Ortodoks Cemaati Üzerine Bazı Gözlemler” adlı makalede spesifik olarak Ürgüp konu edilmiş ve bu bölgedeki Karamanlılar özelinde çalışılmıştır. Akabinde aynı yıl içerisinde Stefo Benlisoy ve Foto Benlisoy tarafından kaleme alınan “Cumhuriyetin Coşkulu Sözcüsü’ İsmail Habib Sevük ve ‘Hristiyan Türkler’ Meselesi” isimli makale İsmail Habib Sevük’ün Papa Eftim önderliğinde Türk Ortodoks Kilisesi’nin kurulma durumu karşındaki düşüncülerinin zaman içerisinde değişimini ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Takip eden süreçte İsmail Yaşayanlar, 2021 yılında “İncesulu Karamanlılar Üzerine Demografik Bir İnceleme” adlı makalesinde İncesu kazasında yer alan nüfus, bilhassa Karamanlı nüfus üzerine odaklanmış kaza içerisindeki durumları incelenmiştir.

Sonuç olarak bizlerin araştırıp elde edebildiği makaleler özelinde söylenebilir ki Karamanlılar ile ilgili birçok konuda çeşitli yazılar kaleme alınmış durumdadır. Dil, edebiyat ve tarih temalarının bu makalelerde ağır basmalarıyla beraber bazı nevi şahsına münhasır makaleler de alanda kendisini göstermektedir. Osman Fikri Sertkaya'nın da zamanında belirttiği gibi arzuladığı durum gerçekleşmiş ve Karamanlıca eserler üzerine dikkatler çekilmiştir. Bu durum, şüphe yok ki zamanla daha fazla yeni çalışmaların ortaya çıkmasına vesile olacaktır.

1.4.2. Davut Peygamber

1.4.2.1. Tezler

YÖKTEZ veri tabanı incelendiğinde, spesifik olarak Davud Peygamber ile ilgili olarak yapılmış olan bir doktora beş tane de yüksek lisans tezi karşımıza çıkmaktadır. İlk çalışma, *İlahi Dinlerde (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm'da) Dini Semboller* adında 1996 yılında Galip Atasagun tarafından yazılmış ve Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm'daki sembollerin tespitinden sonra bu sembollerin ne anlama geldiklerini açıklamayı hedeflemiş olan doktora tezidir.

Takip eden süreçte 2001 yılında *Eski Ahid'de Peygamberlere İsnat Edilen Ahlâki Zaaflar/Günahlar ve Kur'an'ın Peygamberlik Anlayışı (Bir Karşılaştırma)* adlı Salih İnci tarafından yazılmış yüksek lisans tezi, peygamberlerin ilahi-beşeri sıfatları arasında bir karşılaştırma yapmayı kendisine konu edinmiştir.

İnci'nin tezinden sonra 2008 yılında Bilal Atik, *Kral ve Peygamber olarak Dâvûd (A.S.) ve Süleyman (A.S.) Kıssalarıyla Verilmek İstenen Mesajlar* isimindeki yüksek lisans tezini yayımlamıştır. Burada Kitabı- Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'deki Davut Peygamber kıssaları incelenip özellikle Davut Peygamber ve Hz. Süleyman'ın hem kral hem de peygamber sıfatına sahip olmaları üzerinde hususiyetle durulmuştur.

Daha sonra 2009 yılında Ataullah Kartal tarafından *Kur'ân-ı Kerîm'de Dâvûd ve Süleymân (AS) Kıssaları* isimli yüksek lisans tezi yazılmış ve İslâmiyet ve Yahudilik'te büyük önem taşıyan Davud Peygamber ve Hz. Süleyman'ı tüm yönleriyle tanıtip bu iki peygamber hakkındaki doğru ve yanlış bilgileri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Akabinde 2013 yılında Yahya Dağ, *Yahudilik'te ve İslâm'da Hz. Davud* adlı yüksek lisans tezini yazmıştır. Çalışmada konu Davut Peygamber'un bizihi kendisidir.

Yahudi ve İslam kaynakları temel olmak üzere farklı kaynaklara da tezini yazarken başvuran Yahya Dağ, bir nevi Davut Peygamber hakkında biyografi çalışması yapmıştır.

Davut Peygamber ile ilgili 2014 yılında Safi Çınar, *Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te Davut Peygamber Anlatımı -Farklılıklar ve Özgün Noktalar Açısından Bir Karşılaştırma-* adlı yüksek lisans tezini yazmıştır. Çalışmanın temelinde Davut Peygamber'un Kur'an ve Kitab-ı Mukaddes'teki anlatılarının karşılaştırılması yatmaktadır. Bu karşılaştırma tarihsel bir süreç içerisinde iki eser arasındaki olay, üslup ve tutarlılık da gözetilerek yapılmıştır.

1.4.2.2. Kitaplar

Bu başlık altında keşfedilebildiği ölçüde Davut Peygamber hakkında yazılmış veyahut içerisinde bahsi geçmiş kitaplar anlatılacaktır. Hindî Mahmud tarafından yazılmış olan Kısası Enbiya adlı kitabın “Kıssâ-i Dâvûd Nebî 'aleyhi's-selâm” adlı başlığında Davut Peygamber işlenmiştir. Yarım sayfa yer ayrılan bölümde Davut Peygamberin soyu hakkında bilgi verilerek Golyat ile olan mücadelesi söz konusu edilmiştir. Yusuf Besalel *Yahudi Tarihi* adlı kitabında Davut Peygamberi bir konu olarak işlemiştir. Kitapta “Krallığın Kuruluşu ve Bölünmesi” başlığı altında “David Dönemi” adlı altbaşlıkta peygamberin bir kral olarak hüküm sürdüğü dönemdeki siyasi olayları mevzubahis edilmiştir. Bu başlık bir bütün olarak düşünülmüş ve öncelikle Saul'dan başlamış ve Davut Peygamber ile devam etmiştir. Akabinde de Süleyman ile beraber devam etmektedir. Mahmut Nânâ tarafından kaleme alınmış olan “Yahudi Tarihi” adlı kitapta Davut Peygamber bir ana başlık olarak ele alınmış ve “Davud'un Soyu”, “Davud'un Ahlakı ve Siyaseti”, “Siyasi Oluşum”, “Aramiler Sahnede”, “Davud'un Yaptığı İşler” altbaşlıklarında başlığa uygun olarak konular işlenmiştir.

1.4.2.3. Makaleler

Bu başlık altında ulaşılabildiği kadarıyla Davut Peygamber hakkında yazılmış olan makaleler mevzubahis edilecektir. Mustafa Karabacak tarafından 2018 yılında yazılmış olan “Kur'an ve Hadisler Bağlamında Hz. Dâvûd'un Örnekliliği” adlı makalede Davut Peygamber İslam ve Kur'an bağlamında ele alınmıştır. Makalenin öz kısmında da belirtildiği üzere Davut, hadislerde en çok örnekliliğinden bahsedilen peygamberdir. Herhangi birine bir örnek olmayacağı sebep gösterilerek Davut

Peygamberin mucizelerinden söz edilmemiş onun yerine Kur'an ve hadislerde hangi özellikleriyle bir örnek olarak var olduğu üzerine durulmuştur.

Ali Bakkal'ın 2021'de yazmış olduğu "Kur'an'da Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman'a Atfedilen Olayların Mucizeliği Problemi" adlı makalede Davut Peygamber ve onun oğlu olan Süleyman peygamberin gerçekleştirdiği mucizler üzerinde durulmuştur. Cinlerin Süleyman peygamberin emrinde olması gibi mucize olarak tanımlanabilecek bazı durumların mucizevi nitelikleri birer mucize mi yoksa birer lütuf ve nimet mi oldukları doğrultusunda tartışmaya açılmıştır.

İncinur Atik Gürbüz 2020'de yazmış olduğu "Osmanlı Eserlerinde Hz. Dâvûd" adlı makalesinde Davut Peygamberin hayat hikâyesi belirli kaynaklar referans alarak anlatılmış ve özellikle edebi eserlerde yer alan Davut Peygamber ile ilgili insanlığın zihninde ve üretim dünyasında yer etmiş olan çağrışım dünyası incelemeye tâbi tutulmuştur.

2. ESER HAKKINDA BİLGİLER

2.1. Eserin İçerik ve Dil Özellikleri

Tezde konu edinilen “Hazreti David Peygamberin Ömrünün Hikayeti” adlı eser, benzer yıllarda benzer tarzda basılmış olan farklı peygamberlerin hikâyelerinden de anlaşılıyor ki bir serinin parçasıdır. Eser, Atina’da A. Angelidis’in matbaasında (A. Αγγελίδης) 1839 yılında basılmıştır. Aynı matbaada Davut Peygamberin hikâyesine ek olarak Danya Peygamber, İlya Peygamber, Yusuf Peygamber, Musa Peygamber ve Samuel Peygamberin hayatlarının anlatıldığı eserler de neşredilmiştir. Tüm bu eserlerin beslenmiş olduğu kaynak Tevrat’tır. Davut Peygamber metninde, Tevrat’tan farklı olarak bir kaynaktan yararlanılmamakla beraber eser, Tevrat’ın bir nevi özeti niteliği taşımaktadır. Eserde ve bir seri olduğundan bahsettiğimiz diğer eserlerde de yazarın kim olduğu belirtilmemiştir. Yunancadan Türkçeye Atina’da 1839 yılında tercüme edildiği bilgisi verilmiş ve bununla yetinilmiştir. (Ek 1)

Bu metnin bir “kıssa” niteliği taşıdığını da dile getirmek mümkündür. Kıssalar, bir olaylar dizisinin adım adım, nokta nokta takip edilerek belirli bir düzen içerisinde anlatılmasını temsil eder. (Şengül, 2022) Bu açıdan bakıldığında çalışmanın konusunu oluşturan Davut Peygamberin metni de ilerleyiş ve düzen bakımından bir kıssa örneği olarak nitelenebilir.

2.1.1. İçerik Özellikleri

Eser, Davut Peygamberin hayatını Tevrat’ı esas alarak anlatmaktadır. İlave herhangi bir kaynaktan yararlanılmamıştır. Bir nevi Tevrat’ta Davut Peygamberin geçtiği yerlerin özeti niteliği taşımaktadır. Tevrat’taki işleyişe bağlı kalınarak eser içerisinde başlıklar oluşturulmuş bu başlıklar altında anlatım ilerlemiştir. Her bir başlığın altında anlatılan konunun sonunda bahsi geçen başlık ile ilgili muhtemelen pekiştirme, öğretme amacı taşıyan birkaç soru sorulmuştur. Örnek olarak eserde dokuzuncu başlığın ardından sorulmuş olan “David Saul’un kendini arayordüğünü işitdikde nereye gizlendi? Ol zaman Ionathan ona ne dedi?” soruları gösterilebilir

2.1.2. Dil Özellikleri

Eserde yazar belirtilmediği için yazarın hangi milletten olduğu net olarak bilinmemekte dolayısıyla yazarın Türkçeye ne derece hâkim olduğu kestirilememektedir. Eserde Arapça Farsça tamlamalar çok az yer tutmaktadır. Bununla beraber bir miktar Yunanca kelimelerin yer aldığı eserde, salgın hastalık anlamında “ölet”, şarkı söylemek anlamında “ırlamak”, asilik, isyan anlamında “assi”, yıkanmak anlamında “yunmak” vb. sözcüklerinin kullanımıyla beraber “ömür kaldırmak”, “yüreğin taş kesilmesi”, “yüreğin tepmesi”, “gönül eylemek” vb. deyimlerin varlığı yazarın Anadolu’lu oluşunun eserde birer yansıması olarak düşünülebilir. Sonuç olarak yazarın bu bilgiler ışığında Karamanlı bir Anadolu’lu olması ihtimal dâhilindedir.

2.2. Karamanlca Eser ve Tevrat Arasındaki Farklar

Karamanlca olarak yazılmış olan Davut Peygamber eseri Tevrat esas alınarak yazılmış bir eserdir. Fakat Karamanlca eser ile Tevrat arasında bazı noktalarda farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıklar üzerine aşağıdaki başlıklarda bazı incelemelerde bulunulacaktır.

2.2.1. İşay’ın Oğul Sayısı Meselesi

Tevrat’ın içerisinde İşay’ın kaç tane oğlu olduğu meselesi çelişkili bir durumdur. Kutsal kitapta yedi oğlu olduğundan da sekiz oğlu olduğundan da bahsedilir. Misal “İşay’ın yedi oğlu oldu: Birincisi Eliav, ikincisi Avinadav, üçüncüsü Şima, dördüncüsü Netanel, beşincisi Radday, altıncısı Osem, yedincisi Davut” ifadesinde yedi oğlu olduğu mevzubahis edilmiştir (I. Tarihler, 2/13-16). Buna karşılık farklı bir bölümde de sekiz oğlu olduğundan bahsedilmiştir.

Böylece Yişay yedi oğlunu da Samuel’in önünden geçirdi. Ama Samuel, “Rab bunlardan hiçbirini seçmedi” dedi. Sonra Yişay’a “oğullarının hepsi bunlar mı?” diye sordu. Yişay, “Bir de en küçüğü var sürüyü güdüyor.” dedi. Samuel, “Birini gönder de onu getirsin. O buraya gelmeden yemeğe oturmayacağız.” Yişay birini gönderip oğlunu getirtti. Çocuk kızıl saçlı, yakışıklı, gözleri pırıl pırıl bir delikanlıydı. Rab, Samuel’e “Kalk onu meshet. Seçtiğim kişi odur” dedi (I. Samuel, 16/10-13).

Yine sekiz oğlu olduğunu destekler nitelikte “İşay’ın sekiz oğlu vardı” şeklinde bir ibare de vardır (I. Samuel, 17/12). Bu tutarsızlık Açıklamalı Kutsal Kitap tarafından, “I. Samuel 16/10-13’te Davut’un sekizinci oğul olduğu dile getirilirken, bu eserde Davut’un, tercih edilen sıra olarak yedinci oğul oluşunun belirtilmesi amaçlanır.” şeklinde açıklanmaktadır. Sebep olarak da “İsrail’de yedi sayısının, eksiksizliği ve noksansızlığı simgelediği düşünülürse, yedi oğula sahip olmak aile için bereketin doruk noktası sayılırdı.” ifadesi gösterilmektedir (Açıklamalı Kutsal Kitap, 2010).

Karamanlıca yazılmış olan eserde İşay’ın en küçükleri olmak üzere Davut da dâhil yedi oğlu olduğundan söz edilmiştir. Açıklamalı Kutsal Kitap’ın da belirttiği üzere yedi sayısı kutsal bir sığata sahiptir. Tanrı, dünyayı altı günde yaratıp yedinci günde dinlenir, Süleyman Tapınağı yedi yılda bitirilir, Güneş ve Ay da dâhil olmak üzere göklerde yedi gezegen vardır, Kitab-ı Mukaddes’te firavunun gördüğü rüyada yedi besili inek ve yedi zayıf inek söz konusu edilir. (Gardin & Olorenshaw, 2019) Yves Bonnefoy’un (2000) belirttiği üzere yedi sayısının tamamlamak ve sonuçlamak anlamı da vardır. Yedi’de, duruma hâkim olan daima en genç olandır. Bu doğrultuda düşünüldüğünde İşay’ın yedi oğlu arasından en küçüklerinin Davut olması anlamlı görünmektedir.

2.2.2. Tambur-Lir

Karamanlıca eser ile Tevrat arasındaki farklılıklardan biri de Davut’un Saul’a musallat olan kötü ruhları kovması amacıyla çaldığı müzik aletlerindeki farklılıktır. Tevrat’ta Davut Saul’a lir çalarken Karamanlıca eserde tambur çalmaktadır.

Hermes tarafından icat edilen fakat Apollon aracılığıyla tanınan Lir, evrensel uyumun simgesi ve telli çalgıların atası olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda lir, gezegenler arasındaki uyumu simgeler. Çalgıda yer alan yedi tel yedi gezegeni betimlerken on iki telli hali de Zodyak işaretini betimlemektedir (Gardin & Olorenshaw, 2019). Tambur da tarihi derinliğe sahip bir müzik aleti olarak karşımıza çıkmaktadır. Müzik aletinin kökleri Sümer, Yunan, Hint, İskit ve Lydia olmak üzere farklı yerlerde aranmıştır. Türk musikisinde ise Tambur, 18. yy’dan itibaren önemli değişiklikler geçirmeye başlamış ve özgün bir hal almıştır. Diğer tamburlardan da farklılaşması Türk tamburunu yalnızca Türkiye’de kullanılan bir müzik aleti haline getirmiştir (Karakaya, 2010).

İki eserde yer alan bu farklılığın kültürel sebeplerce gerçekleşmesi muhtemel gibi görünmektedir. Türk toplumunda ve özellikle Anadolu’da tamburun lirden daha fazla bilinirliğe sahip olması, eseri yazan açısından da Tevrat ile karşılaştırıldığında şahsi bir karar ile lir yerine tamburun tercih edilmesi bu farklılığı doğurmuş olabilir.

2.2.3. Bakır-Tunç Miğfer

Karamanlıca eser ile Tevrat arasındaki farklardan bir diğeri de Davut’un Golyat ile savaşmak için meydana çıkmadan önce kuşandıkları arasında yer alan miğfer meselesidir. Tevrat’ta Davut, Saul’a ait olan tunç miğferi kuşanırken Karamanlıca eserde bakır miğferi kuşanmaktadır.

Tunç, kendisine günümüzde bronz denilen bakır bazlı bir alaşımdır. Bu sebepten dolayı iyi-kötünün bir karışımı olduğu düşünülür. Kitab-ı Mukaddes’te de bu ikilikten söz edilmektedir. Zekeriya, tunçtan yapılma iki dağdan bahsetmektedir ki biri kutsamayı diğeri lanetlemeyi simgeler. İlaveten tunç, gücün ve adaletin de simgesi olarak düşünülmüş, Süleyman’ın ilahi adaletini simgeleyen denizin hammaddesi olmuştur. Tunçtan denizi geçenlerin günahlarından arındığına inanılmıştır (Gardin & Olorenshaw, 2019).

Antik Yunan ve Roma’dan itibaren metaller ve onların bileşikleri aynı zamanda tanrıları, gezegenleri ve haftanın günlerini de işaret eder. Bu bağlamda birliğin ve beraberliğin sembolü olan bakır, Venüs gezegeniyle ilişkilendirilmiştir. Örnek olması açısından demir Mars ile, gümüş Ay ile, altın Güneş ile sembolize edilmiştir (Bonnefoy, 2000).

İki eserde yer alan bu farklılığın altında derin bir anlamdan ziyade belirtilmek istenen nesnenin benzer bir şekilde ifadesi söz konusu olabilir. Sonuçta, belirtildiği gibi tunç, bakır bazlı bir alaşımdır. Biliniyor ki, daha önce bakır ve kalaydan meydana gelen bakır alaşımlarına bronz denmekteydi. Bununla birlikte bronz, bakırın birkaç alaşımı hariç tüm alaşımları için kullanılan bir terim konumundaydı (“Bronz,” 2024).

3. ESERİN KÜLTÜREL İNCELENMESİ

3.1. Epizotlar ve Motifler

3.1.1. Epizotlar

3.1.1.1. Davut’un İsrail padişahı olarak mesh olunması

İsrail topraklarında İşay adında bir adamın yedi tane oğlu vardır ve bunların en küçüğü Davut’tur. Saul, o devirlerde Rabbi sinirlendirir ve bunun sonunda da Samuel peygamber Saul yerine Davut’u padişah olarak mesh etmek için İsrail milleti üzerine gönderilir. Daha sonra Samuel, Rabbin emriyle bir boynuza yağ doldurur ve Beytlehem’e gider. Orada İşay, oğullarından altısını Samuel’in huzuruna çıkarır fakat Samuel Rabbin onları seçmediğini ve başka oğlu olup olmadığını sorar. İşay, bir oğlunun daha olduğunu ama onun da hayvan güttüğünü söyler. Samuel, getirilmesini ister. Ardından Davut odaya geldiğinde Rabb, Samuel’e “Bunu mesh eyle” der. Samuel de yağ boynuzunu alıp onu kardeşleri önünde mesh eyler.

3.1.1.2. Saul’un fena ruhtan azap çekmesi ve Davut’un tamburu ile rahatlama

Saul, Rab tarafından terk edilmesinin üzerine bir başka kötü ruh da ona azap ederdi. Saul’un kulları ona kötü ruhun gitmesi için yetenekli bir tamburcu bulup çaldırmasını ve dinlemesini tavsiye ederler. Ardından kullardan biri İşay’ın yedi oğlundan birinin tamburda çok yetenekli olduğunu dile getirir ve onu Saul’a tavsiye eder. Saul, haber gönderip İşay’dan koyun güden yetenekli oğlunu sarayına göndermesini ister. İşay’ın bunu kabul etmesinden sonra Davut saraya gider ve az zamanda kendisini çok sevdirebilir. Zamanla Saul’un silahdarı olur. Bu vakitten sonra kötü ruh, Saul’u her rahatsız ettiğinde Davut ona tambur çalar.

3.1.1.3. Davut’un Filistinli Goliath’ı sapan ve taş ile öldürmesi

Davut uzun bir süre Saul’un yanında kaldıktan sonra tekrar Beytlehem’e babasının yanına döner ve koyunları güder. Bu sırada Filistinliler asker toplar ve İsraililer

üzerine sefere çıkarlar. Aralarından Goliath adında güçlü, dev gibi biri savaş meydanında ortaya çıkar ve İsrail askerlerini küçümser. Daha sonra karşısına bir adam göndermelerini ve kendisiyle savaşmasını teklif eder. Bu dev görünümlü kişinin sözleri ve gösterişi Saul'a ve İsrail oğullarının tümüne büyük bir korku verir. Bu korkudan dolayı kırk gün boyunca Goliath'ın küçümsemelerine İsraililer karşılık veremezler. Bir gün Davut orduya gelir ve Filistinlinin meydan okumasını duyar. Meydan okumayı kabul etmek arzusuyla Saul'a gider ve "O yabancıyla dövüşmek" arzusunu dile getirir. Saul ona savaşamayacağını çünkü çocuk olduğu söyler. Akabinde Davut da Saul'a geçmişte yaşadığı bir olayı örnek verir ve onu ikna etmeye çalışır. Hemen sonra Saul de ikna olup izin verir. Davut önce Saul'un kılıcını, miğferini ve zırhını giyer fakat onlara alışamadığından tekrar çıkarır. Daha sonra eline çomağını, sapanını ve akan çaydan da beş tane çakıl taşı alıp Goliath'ın karşısına gider. Güçlü Goliath ise karşısında çelimsiz Davut'u gördüğünde onu küçümser ve lanet okur. Davut da karşılık olarak Goliath'a lanet okur. Daha sonra Goliath Davut'un üzerine saldırıya geçer. O anda Davut, sapanıyla bir taş atar ve taş düşmanın alnının ortasına gömülür. Davut ölen düşmanın başını keser. Goliath'ın öldüğünü gören Filistinliler ise kaçmaya başlar. Davut kestiği başı alıp Kudüs'e getirir. Goliath'ın kılıcını ve zırhını da kendi evine götürür.

3.1.1.4. Saul'un mızrağıyla Davut'u öldürmeye çalışması

Saul bu kahramanlıktan sonra Davut'u kendi evine alır ve babasının yanına dönmesine müsaade etmez. Davut, geçen zamanlardan sonra sarayda ve çevrede Saul'un kullarının ve çevresinin sevgisini kazanır. Özellikle de Saul'un oğlu Yonatan'ın sevgisini kazanır ki Yonatan ona kendi silahını verir. Belirli bir zaman sonra bu yeni durum Saul'a huzursuzluk vermeye başlar. Kadınların "Saul binlerini Davut onbinlerini katl eyledi" şeklinde şarkı söylemeleri Saul'u kışkandırır. Bu kıskançlık o derecedir ki Saul, Davut'u öldürmeye çalışır. Günlerden bir gün kötü ruh Saul'un üzerindeyken Davut ona tambur çalar. Bu sırada Saul, öldürmek için Davut'un üzerine mızrağını atar. Davut, yara almadan kurtulur. Bu olaydan sonra Saul, Davut'u yanından uzaklaştırır ve onu binbaşı yapar.

3.1.1.5. Saul'un Davut'a kızını vermesi ve yine de onu öldürmeye çalışması

Saul, bu olaydan sonra da Davut'u öldürme çabalarına devam eder. Bu amaçla Saul, bunu başarmaya çalışırken ölmesini umarak kendi kızını yüz Filistinli öldürmesi

şartıyla Davut'a vermeyi teklif eder. Fakat Davut iki yüz Filistinli öldürür ve Saul'un kızıyla evlenir. Bu durum Saul'u daha da öfkeler ve çevresiyle beraber oğlu Yonatan'a Davut'u öldürmelerini emreder. Yonatan, Davut'u pek sevdiğinden gidip onu uyarır ve babasından haber getirinceye kadar tarlada saklanmasını öğütler. Yonatan babasıyla konuşup onu ikna eder ve Davut'a haberi verdikten sonra onu da yanına alıp babası Saul'un yanına giderler. Davut tekrardan sarayda oturmaya başlar. Filistinliler İsrail'e karşı yeniden savaş ilan eder ve Davut onları mağlup eder. Yine bir gün Davut Saul'a tambur çalarken kötü yine Saul'a gelir ve mızrakla tekrar Davut'a saldırır. Davut bu saldırıdan kurtulur ve kendi evine kaçar. Saul Davut'un evine de adamlar gönderir ve Davut'un öldürülmesini emreder. Bunu haber alan Davut'un karısı onu pencereden kaçırır ve o da Rama'ya Samuel'in yanına gider. Davut Saul'un yaptıklarını Samuel'e anlattıktan sonra ikisi beraber Rama'nın Nayot mahallesine yerleşirler.

3.1.1.6. Saul'un Rama'da Davut'u araması ve Yonatan'ın Davut'u kaçırmaması

Saul, Davut'un Rama'da olduğunu haber alır almaz onu yakalatmak için adamlar gönderir. Rama'ya giden adamlar Samuel'in önderliğinde bir grup adamın peygamberlik ettiğini görür ve üzerlerine Rabbin ruhu gelir. Daha sonra onlar da peygamber olurlar. Bu durum Saul'un gönderdiği üç ulak kfilesinin de başına gelir. En sonunda Saul kendisi gider ve Rabbin ruhu onun üzerine de gelir ve o da Samuel'in önünde peygamberlik eder. Sonra Davut, Rama'dan kaçar ve Yonatan'a varıp babasının neden onu öldürmek istediğini anlamadığını söyleyip yakınır. Yonatan, Davut'a babasının derdini gidip anlayana dek, yani üç gün kadar tarlada saklanmasını öğütler. Ertesi gün Saul, sofrada Davut'u göremeyince oğlu Yonatan'a sebebini sorar. Sebebini öğrendikten sonra Yonatan'a kızar ve öldürmek için mızrağını ona fırlatır. Daha sonra Yonatan tarlaya gidip ok atar. Bununla Davut ile konuşmak istediğini işaret eder. Davut kalkıp Yonatan'ın yanına gider ve önünde üç defa eğildikten sonra öpüşür ağlaşırlar. Akabinde Yonatan, Davut'a gitmesini söyler. Kendi de tekrar şehre döner.

3.1.1.7. Davut'un yalan söyleyip delilik yapması

Davut, Nov'a Ahimelek'in yanına kaçar. Ahimelek onu gördüğünde korkup neden yalnız olduğunu sorar. Davut ona kendisini padişahın gönderdiğini ve ne amaçla geldiğinin de gizli kalmasının gerektiğini söyleyip beş tane ekmek ister. O da

kutsanmış ekmek verir. Orada Saul'un kullarından Edomlu Doek adında biri de vardı. Davut'un söylediği bu yalan sebebiyle beş tane kâhin ileride öldürülecektir. Davut gideceği zaman Ahimelek'e kılıcın var mı diye sorar. Ahimelek de Goliath'ın kılıcının burada olduğunu söyler ve onu verir. Daha sonra Saul korkusundan kaçıp Gat padişahı Akiş'e sığınır. Bu sırada Akiş'in adamları onun İsrail kralı olduğunu söyler. Davut bu ithamdan kendisine zarar gelme ihtimalini görüp ürker ve kendini deli gibi göstererek salyalarını akıtır kapıları tırmalar.

3.1.1.8. Saul'un kullarını üzerine anlaştıkları diyerek kötölemesi ve kahinleri öldürmesi

Davut, Gat'tan ayrılıp Adulam mağarasına gider. Ailesi de onun orada olduğunu öğrenip yanına gider. Zor durumda olan, borcu olan, halinden memnun olmayan vs. dört yüz kadar kişi de o mağaraya Davut'un yanına gider ve Davut onların başı olur. Davut, oradan Moav'daki Misba kentine geçer ve padişaha annesiyle babasının yanlarında kalıp kalamayacağını sorar. Padişahın kabul etmesi üzerine annesi ve babası Moav padişahı yanında kalmaya başlarlar. Daha sonra Gad peygamber Davut'a "Kalk ve Yahuda toprağına git" der. O da mağaradan çıkıp gider. Saul, Davut'un ortaya çıktığını duyduktan sonra kendi adamlarına kızar. Bu sırada Edomlu Doek söz alır ve Saul'a İşay oğlunu Nov'a Ahimelek kâhine geldiğinde gördüğünü söyler. Üstelik Davut'a silah, yiyecek ve giyecek de verildiğini ekler. Akabinde Saul, Nov'daki tüm kâhinleri yanına getirtir ve bu durumu sorgular. Ahimelek ona Davut'un firarından habersiz olduğunu, kulları arasında Davut kadar güvenilir biri olmadığını söyler. Saul bunun üzerine tüm kâhinlerin öldürülmesini emreder fakat kulları bunu yapmazlar. Saul bu kez de Edomlu Doek'e emreder. Doek emre itaat edip seksen beş kâhini kılıçtan geçirir. Nov şehrindeki tüm erkekler, kadınlar ve çocukları öldürülür. Fakat Ahimelek'in oğullarından biri kaçıp Davut'un yanına gider ve ona durumu anlatır. Davut gelen Ahimelek'in oğluna kendisiyle beraber kalmasını ve kendisini arayanın onu da aradığını söyler. Güven garantisi verir.

3.1.1.9. Davut'un mağarada Saul'a kavuşması ve Saul'un Davut'un sesini duyunca ağlaması

Daha sonra Davut, Filistililer'in Keila'da savaşıp harmanları yağmadıklarını öğrenir. Gidip Filistinlileri öldürür ve bolca ganimet alırlar. Davut'un Keila'da olduğu haberini alan Saul onu orada kuşatmak için asker toplar. Saul'un niyetinden haberdar olan

Davut askerleri ile beraber sarp yerlere, Zif çölünde bir dağa kaçar. Saul, arkasından oraya kadar onu kovalar. Yonatan bu sırada Davut'un yanına gidip korkmaması gerektiğini, babasının onu bulamayacağını ve İsrail'in üzerine kendisinin padişah olacağını söyler. Saul çölde Davut'u ararken Filistinlilerin saldırdığı haberi gelir. Bunun üzerine Saul savaşmak için geri döner. Bu sırada Davut Zif çölünden Eyn-Gedi bölgesine gider. Saul, Filistilileri mağlup ettikten sonra Davut ile savaşmak için geri döner. Saul'a, Davut Eyn-Gedi çöllerindedir, diye haber gelir. Bunun üzerine üç bin askeriyle onu aramaya başladı. Saul oralarda bir mağaraya küçük abdestini gidermek için girer. Mağaranın derinlerinde de Davut ve adamları saklanmaktadır. Bu durumu fark eden Davut'un adamları Davut'a Saul'u öldürmesini söylerler. Fakat Davut bunu reddederek Saul'un eteğinin ucunu keser ve bunun için sonra Rabbin mesihine karşı bir harekette bulunduğu için pişman olur. Davut, kendi adamlarına bile Saul'a saldırmaları için izin vermez. Saul mağaradan çıktıktan sonra Davut arkadan bağırır. Saul bunu duyup Davut'u gördüğünde Davut, Saul'a karşı secde eder ve neden kendisini öldürmeye çalıştığını sorar. Saul'a kendisini mağarada çok rahat öldürebileceğini ama bunu yapmadığını söyler. Kanıt olarak da eteğinin ucundan kesmiş olduğu kumaşı gösterir. Saul, bu konuşma üzerine ağlamaya başlar ve yaptığına pişman olur. Davut'a sen bana iyilik edersin ben sana kötülük diyerek sadakatini bugün gösterdiğini söyler. Saul, Davut'a gelecekte İsrail'in padişahı olacağını bildiğini söyleyerek gelecekte kendi soyunu helak etmeyeceğine dair Davut'tan söz ister. Davut söz verir. Daha sonra Saul şehre Davut da adamlarıyla mağaraya döner.

3.1.1.10. Naval ve ailesi

Bu sıralarda Samuel peygamber vefat eder ve Davut da gidip Maon çölüne yerleşir. Bu çölde Naval adında pek zengin bir adam ve eşi Avigayil adında bir kadın vardır. Bu kadın akıllı ve güzeldir, ancak kocası sert ve kötü kalplidir. Naval'ın kulları çölde koyun güderken Davut ve Davut'un adamları onları korur gözetir. Koyun kırkma vakti geldiğinde Davut ona, Karmel dağına haberciler gönderir ve o adamın gönlünden kopanı alın da gelin der. Fakat Naval, onlara pek kötü davranıp geri gönderir. Haberciler Davut'a durumu anlattığında Davut dört yüz adamıyla silahlanır ve Naval'ın peşine onu öldürmek için düşer. Davut yoldayken Naval'ın karısı Avigayil durumu haber alır ve ekmek, un, şarap tulumları, kuru üzüm ve incirden hediyeler alıp Davut'un karşısına çıkar. Avigayil Davut'un karşısına gelince atından inip selam verir,

Naval'ın yaptıkları için özür diler, af ister ve hediyelerini verir. Rabb, senin bugün kan dökmeni yasakladı der. Davut, Avigayil'e "Rabb'e şükürler olsun bugün benim kan dökmeme engel oldun." Cevabını verir. Avigayil eve döndüğünde Naval'ı sarhoş bulur. Sabah olanları ona anlatınca şaşırır ve hastalanır, on gün içinde de ölür. Akabinde Davut, Avigayil'e dünür gönderir ve onu eşi olarak alır.

3.1.1.11. Davut'un Saul'u orduda uyurken bulup onu öldürmemesi

Zifliler, Saul'a varıp Davut'un Yeşimon'un önünde bir dağda gizli olduğunu söylerler. Saul, üç bin askeriyle Davut'un peşine düşer. Davut, casuslar gönderip Saul'un nerede olduğunu öğrenir. Geceleyin askerlerinden biri olan Avişay'ı yanına alarak Saul'un ordusunun kampına giderler. Saul'u mızrağı yere saplanmış bir şekilde uyurken görürler. Saul'un seraskeri Avner de onunla uyumaktadır. O sırada Avişay, Davut'tan onları öldürmek için izin ister. Davut, Rabbin mesihini öldürüp kim rahat etmiş, diyerek bunu reddeder. Başları ucundaki su matarasını ve mızrağını alıp giderler. Biraz uzaklaştıktan sonra Davut, Avner'e bağırıp efendisi Saul'u neden korumadığını sorar. Saul, Davut'un sesini tanır. Davut Saul'a neden halen kovalandığını sorar. Saul, Davut'u yanına çağırır ve ona zarar vermeyeceğini söyler. Davut da padişahın mızrağını gösterir ve birisinin gelip almasını söyler. Saul, Davut'a dualar eder ve "mutlak galip geleceksin" der. Daha sonra Davut yoluna, Saul da şehre döner (Bu zamana kadar genel olarak Davut'un Saul'dan kaçtığı sırada gittiği yerler için Ek 5 ve Ek 6).

3.1.1.12. Davut'un Filistinlilerin arasında kalması, Amalekilere saldırıp kadınlarını geri alması

Saul, ne kadar Davut'a dostluk vadetse de Davut yine de ondan korkmaya devam eder. Bu yüzden altı yüz adamıyla beraber Filistinlilerin toprağına geçip Gath padişahı Akiş'e sığınır. Akiş, Davut'a Ziklak şehrini verir. Orada bir yıl dört ay dururlar. Davut, buradan Amalekilere ve Geşurlulara sefer eder. Onları mağlup edip sığırlar, eşekler, develer ve giysiler alıp Ziklak'a getirir. O günlerde Filistinliler İsrail seferi için hazırlandığında Akiş, Davut'a savaşta yanında olmasını istediğini söyler. Filistinlilerin orduları ilerlerken Davut da Akiş'in yanında ilerler. Filistin komutanları bunu gördüğünde sinirlenirler ve Akiş'e ihanetten korktuklarını onu geri göndermeleri gerektiğini söylerler. Daha sonra Akiş, Davut'u yanına çağırıp durumu anlatır ve Davut'un geri dönmesini ister. Davut, Ziklak'a geri döndüğünde Amalekilerin şehri

yağmalayıp yaktıklarını, kadın ve çocukları kaçırdıklarını görür. Daha sonra Davut, Rabb'e "Onları arkadan kovalayayım mı, yetişebilir miyim?" diye sorar. Rabb ona kovala dedikten sonra o da altı yüz adamını yanına alıp yola çıkar. Besor vadisine geldiklerinde orada adamlarının iki yüz tanesini çok yorgun oldukları için bırakır. Ovada hastalıktan bayılmış, ölmek üzere olan bir Mısırlı adam bulurlar. Onu yedirip içirirler, üç gün sonra kendine geldiğinde kendisinin Ziklak'ı yağmalayanlardan olduğunu ve hasta olduğu için Amalekliler tarafından terk edildiğini söyler. Adam, canına karşılık Davut'a onları Amaleklilerin yanına götürmeyi vadeder. Davut ve askerleri Amaleklilerin yanına vardığında onları ganimetlerle eğlenir, dans eder bulurlar. Daha sonra Davut, onların hepsini öldürür ve yüklüce ganimet alır. Besor'da bırakılmış iki yüz adamın yanına geldiklerinde Davut'un kötü kalpli adamları ona, "Bunların karılarını çocuklarını verelim ama ganimetten vermeyelim çünkü bizle gelmediler." derler. Davut da "Kavgaya gidenle eşyaların yanında kalanların hissesi aynıdır" cevabını verir.

3.1.1.13. Davut'un Saul'un ölüm haberini aldıktan sonra ağlayıp yas tutması

Davut, Ziklak'a döndükten üç gün sonra ona Saul'un ordusundan yırtık elbisesi ve başında toprak ile bir haberci gelir. Davut, ona nereden geldiğini sorar ve adamdan İsrail ordusundan kurtulduğu cevabını alır. Davut, haberciye savaşın durumunu sorar. Haberci, birçok kişinin kaçtığını ve öldüğünü hatta Saul ve Yonatan'ın da öldüğünü söyler. Davut bunu duyunca elbisesini yırtar ve yanındaki herkese de Saul ve Yonatan için yas tutup, akşama dek oruç tutmalarını söyler. Daha sonra Davut, haberciye kim olduğunu ve onların öldüğünü nereden bildiğini sorar. O da bir Amalekli olduğunu ve Gilboa Dağı'ndayken Saul'u hançerini çekmiş gördüğünü söyler. Daha sonra Saul'un çektiği acılardan kurtulmak için onu öldürmesini istediğini ve onu öldürdüğünü söyler. Başındaki tacı ve bileğinden bileziği de alıp Davut'a getirir. Daha sonra Davut Rabbin mesihini öldürürken utanmadın mı der ve adamlarına haberciye öldürmelerini emreder.

3.1.1.14. Davut'un Saul'a ve Yonatan'a ettiği yas

Saul'un ve Yonatan'ın ölüm haberi Davut'a geldiğinde o, ölenler için ağıt yakar. "İsrail'in yüksek kahramanları nasıl da düştüler. Bunu ne Gat'ta ne de Aşkelon sokaklarında duyurmayın ki gavur kızları sevinmesin. Ey Gilboa Dağları, üzerine çığ düşmesin ve yağmur yağmasın. Çünkü bu kahramanların kalkanları oralara atıldı. Yonatan'ın oku ve Saul'un kılıcı hedefini bulurdu. Saul ve Yonatan hayatlarında

birbirlerine dostlardı. Ölümlerinde de ayrılmadırlar. Onlar kartallardan çevir ve aslanlardan kuvvetliydim. Ey Kudüs'un kızları, Saul için ağlayın! Kahramanlar nasıl da savaşın ortasında yere düştüler. Kardeşim Yonatan, senin için yüreğim sızlar. Bana sevgiliydin ve muhabbettin kadınların sevgisinden güzeldi. Nasıl düştü bu kahramanlar ve savaş aletleri kayboldu.”

3.1.1.15. Davut'un Hevron'da Yahuda'nın üzerine padişah olması

Davut, Rabbine danışıp “Yahuda şehirlerinden birine gideyim mi?” diye sorar. Rabbinden “Hevron'a git” cevabını alınca adamları ile birlikte gidip Hevron'a yerleşirler. Yahudalılar gidip Davut'u Yahuda'nın padişahı ilan eder. Daha sonra Davut öğrenir ki Saul'u Yaveş-Gilatlılar gömmüştür. Bunun üzerine onları tebrik eder. Davut Yahuda padişahı olduktan sonra Saul'un sağ kalan oğlu İş-Boşet de İsrail padişahı olur. Saul'un seraskeri Avner, İş-Boşet ile bir olur ve Saul'un hanesiyle Davut'un hanesi arasında savaş çıkar. Daha sonra Avner İş-Boşet'e gücenir ve asi olup Hevron'a Davut'a gelir ve ona sadakatini bildirir. Davut Avner ve yanındaki yirmi adamı kabul edip onları yedirir içirir.

3.1.1.16. Davut'un seraskeri Yoav'ın Avner'i öldürmesi

Avner, adamlarıyla beraber gittikten az sonra Davut'un askerleri Yoav ile birlikte ganimetler ile seferden dönerler. Yoav, Avner'in gelip Davut'u ziyaret ettiğini ve sağ salim gittiğini öğrenir. Davut'a onun bir hain olduğunu ve neden gitmesine izin verdiğini sorar ve sinirlenir. Akabinde adamlarıyla beraber Davut'tan habersiz Avner'in ardından haberci gönderip onu geri getirtir. Yoav, o geldiğinde onunla dostane davranıp tenhaya çeker ve orada onu kılıç ile öldürür. Davut, bunu duyduktan sonra kendisinin Avner'in kanından sorumsuz olduğunu ve onun kanının Yoav'ın başı üzerinde kalacağını söyler. Sonra da adamları emreder ki elbiselerini yırtsinlar ve çul bürünsünler, yas etsinler. Hevron'da Avner'in defni sırasında Davut tabutun arkasından yürür ve herkesle beraber ağlayarak onun için ağıt yakar. Güneş batmadan önce Davut hiçbir şey yemez ve halkı bundan hoşlanır çünkü Avner'in padişahın emri ile öldürülmediğini anlarlar.

3.1.1.17. İş-Boşet'i öldürenleri Davut'un öldürmesi

İş-Boşet, Avner'in öldüğünü duyduktan sonra elleri uyuşur ve İsrail'dekilerin hepsi buna şaşarlar. İş-Boşet'in Baana ve Rekav adında iki seraskeri vardır. Bunlar bir gün

İş-Boşet'in evine buğday alacak gibi gelirler ve İş-Boşet'in kellesini alıp kaçarlar. İş-Boşet'in kellesini Hevron'da Davut'a getirip "İşte bu düşman oğlunun kellesidir Allah padişahı Saul'dan ve onun soyundan korusun." derler. Davut bu işi yapanlara "Nasıl fena kimseler sadık bir adamı yatağının üzerinde öldürür" der ve onların öldürülmesini emreder. Elleri ayakları kesilir ve Hevron'da asılırlar. İş-Boşet'in kellesi de Avner'in mezarına konulur.

3.1.1.18. İsraililerin Davut'u padişah kılmaları

Tüm İsrail kabileleri İş-Boşet'in öldüğünü gördükten sonra Hevron'da Davut'a gidip onunla konuşurlar ve onunla anlaşp onu Yahuda'nın şeyhlerinin yaptığı gibi padişah ilan ederler.

3.1.1.19. Davut'un Kudüs'teki padişahlığı, Hiram'ın ona gönderdiği hediyeler ve onun Filistinlilerle savaşları

Davut, yedi buçuk yıl Yahuda'ya otuz üç yıl da İsrail'in üzerinde padişahlık yapar. Kudüs, Yevuslular hâkimiyetindeydir. Davut ilk önce oraya gider ve onlar Davut'a karşı gelirler. Davut Kudüs'ü fethedip etrafına güçlü surlar yaptırır. Sur Kralı Hiram, Davut'a sedir ağaçları, marangozlar ve duvar ustaları gönderir. Onlar da Davut'a bir ev yaparlar. Filistinliler Davut'un padişahlığını duyunca ona karşı sefere çıkarlar. Davut, Rabbine danıştıktan sonra saldırır ve onları mağlup eder. Bir süre sonra Filistinliler tekrar sefere çıkarlar ve Refayim deresine yayılırlar. Davut tekrar Rabbine danışır. Rab ona "Onlara saldırma, dut ağaçlarının karşısından onları arkadan kuşat ve ağaçların tepesinden ses duyar duymaz üzerlerine saldır zira Rabbin senin önünden Filistinlilere bozguna uğratmak için gidecek" der. Davut denildiği gibi yapar ve Filistinlileri tekrardan mağlup eder.

3.1.1.20. Ahit Sandığını Davut'un Baale-Yahuda'dan Kudüs'e getirmesi

Davut, Kudüs'te evinde otururken bir gün yirmi yıl önce Filistinliler tarafından Baale-Yahuda'ya bırakılmış olan Rabbin tabutunu almaya gider. Otuz bin adam ile gidip tabutu alırlar ve bir araba üzerine koyarlar. Araba yolda giderken kendisi ve çevresindeki herkes çalıp oynarlar. Fakat yolun bir bölümünde öküzler tabutu sarsar ve Uzza onun düşmesini engellemek için tabuta dokunur. Ardından hemen Rabb onu öldürür. Çünkü Rab kâhinlerden başka birinin ona dokunmasını yasaklamıştır. (Ahit Sandığının Getirildiği Rota için Ek 8). Bu durum Davut'u çok dertlendirir ve tabutu

Ovet-Edom'un evinde bırakır ve onu Kudüs'e götürmez. Fakat üç ay sonra dans ve eğlence ile Kudüs'e getirilip Davut'un bizzat kendisinin kurduğu çadırın ortasına konulur. Bütün yakma kurbanlar ve esenlik sunuları rabbe sunulur ve kavmi, kendi ailesini Rabbin adıyla kutsar. Rabbin tabutu yani Ahit Sandığı çadıra getirilirken önünde sevinerek kalkıp oynadığı için Saul'un kızı Mikal, Davut'a sitem eder.

3.1.1.21. Davut'un Rabbin heykelini yapmayı istemesi

Davut, düşmanlarından kurtulduktan sonra Natan peygamberi çağırır ve ona "Ben sedir ağacından evde otururken Rabbiin tabutu ise çadır ortasında durur" der. Natan peygamber ona "Kalbindekini söyle saklama." der. O gece Rab Natan peygambere görünür ve Davut'a söylemesi için uzunca ifadelerde bulunur. Natan da gidip bunları Davut'a söyler.

3.1.1.22. Rabbin ifadeleri için Davut'un onu mübareklemesi ve onların yapılması için rica etmesi

Davut daha sonra Rabbin huzuruna oturur ve onunla birebir konuşur.

3.1.1.23. Davut'un düşmanlarını alt edip onları tebaa yapması

Daha sonra Davut Filistinlileri vurup tebaası yapar. Moavlıları da haraçgüzar yapar. Sova padişahına da saldırır ve bin arabasını, yedi yüz atlısını, yirmi bin de yaya askerini alır. Şam Aramlılara da saldırır ve yirmi bin esir alır. Onların ülkelerini karakollar kor ve onları haraçgüzar tebaası yapar. Düşmanlarından bakır ve altın kalkanlar, gümüş ve bakır alet-edevat alıp Rabbine vakfeyletti. İsrail ve Yahuda üzerinde saltanat sürüp adaletle hükmederdi.

3.1.1.24. Yonatan'ın oğluna Davut'un iyilik yapması

Davut, bir gün Yonatan'ın ailesinden sağ kalan olup olmadığı sorar. Amacı iyilik yapmaktır. Öğrenilir ki Yonatan'ın Mefiboşet adında bir oğlu vardır ve sağdır. Davut'un huzuruna çağrılır. Huzura geldiğinde Davut ona korkmaması gerektiğini babasının hatrına da onunla beraber yaşayabileceğini söyler. Mefiboşet daha sonra Kudüs'e yerleşir ve padişahın sofrasından yemeye başlar.

3.1.1.25. Davut'un zina günahını işleyip Uriya'yı öldürmesi

Davut, Yoav'ı Ammonlular üzerine sefere gönderir. Davut, Yoav savaşırken bir gece yataktan kalkar ve evin damında gezinirken karşıda yıkanan çok güzel bir kadın görür. Onun Hititli Uriya'nın karısı olduğunu öğrenir. Daha sonra kadını evinden getirir ve onunla birlikte olur. Akabinde Yoav'a haber gönderir ve Hitili Uriya'nın kendisine gönderilmesini emreder. Uriya, yanına geldiğinde halini hatırlar, savaşı sorar ve eve gidip ayaklarını yıkamasını söyler. Uriya ise saraydan çıkar fakat evine gitmeden kapıda padişahın kullarıyla beraber uyur. Davut, bunu duyunca Uriya'yı yanını çağırır ve yaptığıнын nedenini sorar. Uriya'da İsrail oğulları savaşta çadırdalarken kendine bunu yediremediğini söyler. Davut ertesi gün bir mektup yazıp Uriya'nın eli ile Yoav'a ulaştırır. Mektupta Uriya'nın savaşta ön saflara sürüp öldürülmesini emreder. Olan olur ve Uriya cephede ölür. Uriya'nın karısına haber gidince kadın ağlayıp yas tutar. Daha sonra Davut, onu karısı olarak sarayına alır. Bu durum Rabbi çok gücendirir.

3.1.1.26. Natan'ın Davut'a anlattığı mesele

Rab tarafından Natan peygamber Davut'a gider ve bir mesel anlatır. Bunun sonucunda Rab, Davut ile konuşur ve onu sert bir şekilde kınar. Davut'a “evine bela getireceğini, gözlerinin önünde eşlerini alıp yakınlarına vereceğini ve gündüz vakti onları izlerken yakınlarının eşleriyle birlikte olacaklarını” söyler. Davut tövbe eder. Natan peygamber Davut'a tövbenin kabul edildiğini fakat Uriya'nın karısından doğan çocuğun da öleceğini söyler.

3.1.1.27. Davut'un oğlu öldüğü zaman neler yaptığı

Uriya'nın karısından doğan çocuğu hastalık vurur. Davut çocuk için Allah'a dua eder ve oruç tutup tüm gün kuru yerde yatar. Yedi gün sonra çocuk ölür. Kulları bunu Davut'a demeye korkarlar. Fakat Davut çocuğun öldüğünü sezer ve adamlarına sorar, adamları da öldüğünü derler. O zaman yerden kalkıp yıkanmaya gider, vücuduna yağ sürer ve üzerine değiştirir. Rabbin heykeline varıp secde eder. Önüne yemek korlar ve yer. Kulları ona “Niçin çocuk sağ iken yas tuttun da öldükten sonra yasını bitirdin” diye sorarlar. Davut da “Çocuk sağ iken yas edip oruç tuttum çünkü dedim ki belki Rab iyilik eder de çocuk ölmez fakat öldükten sonra neden artık oruç tutayım onu geri getiremem” der.

3.1.1.28. Davut'un Rabba'yı ele geçirmesi

Daha sonra Uriya'nın karısı Bat-Şeva, Davut'tan bir oğul doğurur ve ismini Süleyman koyarlar. Rab, onu sever. Yoav ise o sırada Rabba şehrini kuşatır. Şehir teslim olmaya yakinken Yoav, Davut'a haber gönderir ve askerlerini toplayıp gelmesini, şehri kendisinin teslim almasını, şehrin Yoav ismiyle anılmaması gerektiğini söyler. Davut da gidip şehri teslim alır ve padişahın başından tacını alır.

3.1.1.29. Davut'un kendi oğulları Amnon ve Avşalom'un kötülüklerinden çektiği zorluklar

Davut bir zaman sonra zor bir durumda kalır. Oğlu Amnon, Avşalom'un kızkardeşi Tamar'ı edepsiz sevgi ile sever. Amnon'un amcasının oğlu olan Yonadav kötü biridir. Amnon'a muradına ermesi için tavsiye verir ve "Hasta ol da döşeğe yat ve baban Davut ziyaretine geldiğinde kardeşim Tamar'dan çorba isterim de" der. Amnon tavsiyeye uyar. Tamar, odada Amnon'a yemek hazırlarken onunla zorla birlikte olur. Hemen sonra ona olan sevgisinden vazgeçip Tamar'ı odasından kovar. Tamar, üzerini yırtıp başına kül saçıp ağlayarak giderken kardeşi Avşalom ile karşılaşır. Avşalom, ona "Ses çıkarma o senin kardeşindir" der. Tamar daha sonra Avşalom'un evinde dul oturacaktır. Davut, bu olayı duyunca çok öfkelenir. Fakat Avşalom kardeşine iyi kötü bir şey demez. Daha sonra Avşalom, iki yıl sonra bir ziyafet verip tüm padişah oğullarını da davet eder. Kullarını tembihler ki Amnon şarap için keyiflendiği zaman onu öldürsünler. Avşalom'un kulları da Amnon'u öldürürler. Diğer padişah oğulları korku ile oradan kaçıp padişaha durumu anlatırlar ve padişahla birlikte ağlaşırlar. Avşalom ise kaçarak Gesur padişahının yanına gider ve onunla üç yıl yaşar. Padişah, Amnon için belirli süre yas eyler fakat sonra Avşalom'u da özlemeye başlar.

3.1.1.30. Avşalom'un pederinin yanına dönüp geldikten sonra onun aleyhine çalışması

Üç yıl sonra Davut, Yoav'a emir verir ve Gesur'a gidip Avşalom'u Kudüs'e getirmesini ister. Avşalom, Kudüs'e geldiğinde "Gitsin kendi evinde kalsın benim yüzümü görmesin." der. Avşalom da iki yıl boyunca Davut'u görmeden kendi evinde oturur. Daha sonra Davut onu çağırır ve öpüşürler. Avşalom, babasıyla barıştıktan sonra adamlar biriktirmeye başlar. Avşalom, yaptığı farklı hareketlerle İsrail adamlarının kalbini kazanır. Uzun bir zaman sonra Davut'a gidip Gesur'da bir adak adadığını ve Hevron'da bunu gerçekleştirmek istediğini söyleyip izin ister. Davut izin

verir. Fakat bu bir yalandır. Avşalom, tüm İsrail kabilelerine casuslar gönderir ve boru sedası işitildiğinde Hevron’da padişah Avşalom’dur denmesini ister. İsrail’den iki yüz adam da Avşalom’a refakat eder fakat Avşalom’un niyetinden haberleri yoktur. Davut’un danışmanı Ahitofel’e de haber gönderir ve onu yanına getirtir. Davut’a bir haberci gider ve “İsrail adamlarının kalbi Avşalom ile dir” der. Davut bunu duyunca Kudüs’teki kullarına kalkın gidip canımızı kurtaralım der. Evi beklesinler diye de on tane kadın bırakır. Halkın tamamı da şehirden Davut ile çıkarlar ve şehirden uzak bir yerde dururlar. Padişah ve halk, Kidron vadisinden çöle geçerken herkes yüksek ses ile bağışarak ağlar.

3.1.1.31. Ahit Sandığının Davut ile beraber şehirden çıkarılması ve Padişahın ağlayarak Zeytinler Dağı’na çıkması

Padişah kaçarken yanında götürsün diye kâhin Sadok ve Levililer Ahit Sandığını dışarı çıkarırlar. Sonra Davut onu şehre geri götürmelerini söyler. Daha sonra da “Eğer Rabbin gözlerinde değer bulduysam beni tekrar şehre sokar ve tabut ile mekânımı bana gösterir ama eğer senden hoşnut değilim derse dilediği gibi yapsın.” der. Davut Sadok’a “Sen peygamber değil misin? Git oğullarınla beraber şehre dön ben ise sen bana durum hakkında bilgi verene kadar çölde bekleyeceğim” der. Sadok ve Aviyatar tabutu Kudüs’e geri götürdüler ve kendileri de orada kaldılar. Davut yanındaki halkla beraber yalın ayak, başı örtülü ağlayarak Zeytinler Dağı’na çıkar. Davut, Ahitofel’in fitne çıkaranlardan biri olduğunu öğrendikten sonra dua edip Rabbe “Ahitofel’in öğütünü boşa çıkar” der. Davut dağın tepesine çıkıp Allah’a secde ettikten sonra Huşay adında biri yırtık elbise ve başı toprak içinde Davut’un yanına gelir. Davut ona “Şehre git Avşalom’a babanın kulu olduğum gibi senin de kulunum de böylelikle Ahitofel’in tedbirini bozabilirsin. Saraydan işittiklerini de Sadok’a ve Aviyatar’a söyle onlar da bana söylerler” der. Huşay denileni yapmak üzere şehre gider.

3.1.1.32. Siva’nın levazım ile ve Şimi’nin beddualar ile Davut’un karşısına çıkması

Davut, dağın tepesini biraz aştıktan sonra Mefiboşet’in kulu Siva’ya rastlar. Siva yanında iki yüz somun, üzüm, çerez, şarap ve padişahın ailesi binsin diye iki eşek getirir. Davut, Bahurim’e geldiğinde Saul’un akrabalarından olan Şimi, ortaya çıkıp Davut’a beddualar eder ve üzerine taş atar. Şimi, Davut’a “Namussuz adam, Saul’a yaptıklarından sonra onun dökülen kanının karşılığı senin üzerine geldi ve padişahlığı

da Avşalom’a teslim etti. İşte kanlı bir adam olduğun için bu namussuzluğa düştün” diye bağırır. Avişay bunun üzerine bu ölü köpeğin neden beddua ettiğini sorar ve Davut’tan onu öldürmek için izin ister. Davut ona “İzin ver konuşsun, Rab onu Davut’a beddua etsin diye gönderdi. Kendi oğlum beni öldürmek isterken kim ne yapsın Benyaminliyi?” der. Davut gidip gelirken Şimi durmadan ona taş toprak atıp beddua etmeye devam eder.

3.1.1.33. Kudüs’te Avşalom’un Ahitofel’den öğüt alması

Avşalom, İsrail kavmi ve Ahitofel Kudüs’e giderler. Huşey de Avşalom’a gelip onu tebrik eder. Avşalom onun Davut’a olan sadakatini sorgulayıp neden onunla olmadığını sorar. O da Rabb İsrail’e kimi padişah seçerse onunla birlikte olacağını söyler. Daha sonra Avşalom Ahitofel’e gidip ne yapalım der. Ahitofel ona gidip babasının saraya bakmaları için bıraktığı cariyelerle birlikte olmasını bu sayede de babasının düşmanlığını kazanıp kendisini destekleyenlerin kendilerini güçlü hissedeceğini söyler. Avşalom da verilen tavsiyeye uyar. O günlerde Ahitofel’in sözü Allah sözü gibidir.

3.1.1.34. Ahitofel’in Davut’a karşı öğüdü

Ahitofel, Avşalom’a bir gün on iki bin asker seçip Davut’u arkadan kovalamayı, o yorgunken onu korkutup yanındaki askerleri kaçırmayı ve böylelikle de onu yalnız bulup öldürmeyi teklif eder. Böylelikle kavmin tamamı da Avşalom’un tarafında geçeceğini düşünmektedir. Avşalom o zaman Huşey’e dönüp onun da fikrini sorar. Huşey, Ahitofel’e “Bu kez verdiğin tavsiye iyi değildir çünkü bilinir ki Davut’un yanındaki adamlar çok güçlüdür üstelik ovada yavrusunu kaptırmış ayı gibi acılıdırlar hem de baban geceyi askerler birlikte geçirir mi hiç?” der. Daha sonra da kendi tavsiyesini söyler: “Dan’dan Beer-Şeva’ya kadar İsrail’in tamamı kıyıların kumu gibi biriksın ve sen kendin sefere çık. Böylece yeryüzüne düşen çiy gibi onun peşine düşelim ve ne kendisi ne de adamları kurtulamasın” Avşalom ve herkes Huşey’in tavsiyesini Ahitofel’inkinden iyi bulur. Daha sonra Huşay durumu gibip Sadok ve Aviyatar’a şu şekilde anlatır: “Çabuk gidip Davut’a söyleyin çölde konaklamasın, tüm askerleriyle birlikte bir an önce Şeria Irmak’ını geçsin ki askerleriyle beraber ölmesin.” Davut, haberciler gelir gelmez Şeria Irmak’ını geçer. Ertesi gün ırmağı geçmeyen kimse kalmaz. Ahitofel tavsiyesini uyulmadığını görür görmez evine gider ve kendini asar.

3.1.1.35. Davut’un askerini sayarak onları savaşa hazırlaması

Avşalom ve yanındaki adamları Şeria Irmak’ını geçip Gilat toprağında ordugâh kurarlar. Davut, Mahanayim’e geldiğinde Şovi, Makir ve Barzillay kavim aç susuz yorgundur deyip birkaç döşek, buğday, arpa, bal, tereyağı, koyun ve başka gereçler getirip Davut’a sunarlar. Davut, askerlerini sayıp üç bölüğe böler ve üç başkomutanı olan Yoav, Avişay ve İttay’ın emirlerine verir. Davut, askerlerini gönderdikten sonra “Ben de sizinle beraber geleceğim.” der. Fakat diğer kişiler ona “Bizim yarımız kaçsak ya da ölsek bir şey olmaz fakat sen onların gözünde bizlerin on bininden değerlisin.” derler. Davut da gitmez ve kalır. Askerler yüzer biner giderken Davut kapının dibinde durup üç komutana emirler verir ve oğlunu öldürmemelerini söyler. Bunu da kavmin hepsi duyar.

3.1.1.36. Davut’un askerinin İsrail oğulları ile savaşması ve Avşalom’un öldürülmesi

Davut, askerleri ile Avşalom’un askerleri bir ormanlıkta savaşır ve Davut’un askerleri yirmi bin kişiyi öldürerek savaşı kazanır. Avşalom’da katırın üstünde bir meşe altından geçerken saçları ağacın dallarını takılır ve katır altından gittiğinde asılı bir vaziyette kalır. Bir asker bunu görür ve gidip Yoav’a anlatır. O da askere onu neden öldürmediğini ve şayet öldürseydi ona gümüş vereceğini söyler. Adam da binlerce gümüş verse bile bunu yapmayacağını çünkü padişahın oğlunu canlı istediğini duyduğunu söyler. O vakit Yoav, ağacın yanına üç tane ok alarak gider ve Avşalom’u öldürür. Daha sonra Yoav boruyu çalar ve ordu geri döner. Avşalom’u da ormanda bir çukura gömerler ve üzerine bir yığın taş atarlar.

3.1.1.37. Davut’un Avşalom’a yas etmesi

Yoav, padişaha haber gönderir. Haberci gelip Davut’a Rabbin bugün üzerinize kalkan ellerin intikamını aldığını söyler. Davut, o sırada oğlunun durumunu sorar. Oğlunun ölüm haberini alınca ciğeri dağlanır ve yas tutmaya başlar. O gün orduda zafer yasa dönüşür çünkü padişahın oğlu için çok üzüldüğü duyulur.

3.1.1.38. Yoav’ın Davut’u Avşalom’a yas ettiği için kınaması

Yoav, padişahın oğlu için ağladığını duyduğunda yanına gider. Davut’a “Bugün senin ve ailenin hayatını kurtaran tüm kullarını utandırdın çünkü düşmanlarını seversin de dostlarından iğrenirsin. Bugün belli ettin ki komutanların, kulların hepimiz ölmüş

olsaydı ama Avşalom sağ olsaydı senin için daha iyiydi. Şimdi kalk dışarı çık da kullarına tatlı dille konuş eğer bugün çıkmazsan bil ki bu gece senin yanında kimse kalmaz. Unutma ki bu bela gençliğinden beri başına gelen belaların en büyüğü olacaktır.” der. Daha sonra Davut kapıya oturur ve askerlerin tamamı huzuruna gelir.

3.1.1.39. Davut’un Kudüs’e geri gelmesi

Tüm İsrail kabileleri arasında bir tartışma olur ve “Davut padişah bizi düşmanlarımızdan ve Filistinlilerden kurtardı fakat şimdi Avşalom’dan dolayı şehirden kaçtı. Üzerimize padişah yaptığımız Avşalom da savaşta öldü. Şimdi neden hala padişahı geri getirmek için bir şey demezsiniz” derler. O zaman Davut, Sadok ve Aviyyatar’ı kâhinler gönderir ve onlar Davut adına “Siz benim kardeşlerim, etim ve kemiğimsiniz şimdi neden padişahı evine getirmede siz sonuncu oluyorsunuz.” derler. Tüm Yahuda adamlarının kalpleri böylelikle etkilenir. Onlar da Davut’a haber gönderirler ve geri gelmelerini söylerler. Daha sonra Davut, Şeria Irmak’ına gelir. Yahuda adamları padişahı karşılamak ve Şeria Irmak’ından geçirmek için Gılgal’a gelirler. Yahuda adamlarıyla beraber Şimi de gelir. Şimi Davut padişahın huzuruna gelip af diler. Avişay onun öldürülmesi gerektiğini düşünür. Davut ise Şimi’ye öldürülmeyeceğini söyler.

3.1.1.40. Kudüs’te yeni karışıklıkların başlaması

Barzillay, seksen yaşında ihtiyar bir adam olarak Şeria Irmak’ını padişahla beraber geçer. Davut ona Kudüs’te misafiri olması istediğini söyler. O da artık hayattan, yeme içme, eğlenceden keyif almadığını kendi şehrinde ölüp annesi ve babasının yanına gömülmek istediğini söyler. Daha sonra İsraililer padişaha Yahudalıların kendisini neden Kudüs’e getirdiğini sorarlar. Yahudalıları da padişahın akrabaları olduğu için derler. İsraililer padişah üzerinde on hisseleri olduğunu ve Yahudalıları daha fazla hakları olduğunu söylerler. O vakitte Bünyaminli Şeva adında kötü bir adam boruyu çalar ve “Bizim İşay oğlunda hissemiz yoktur ey İsrail, haydi herkes çadırına” der. Tüm İsraililer Şeva’nın ardına düşerler ancak Yahudalıları padişahla birlikte kalırlar. Davut bu sırada Amasa’ya üç gün içinde Yahudalıların toplanmasını emreder. Amasa görevinde geç kalır. Bunun üzerine Davut, Avişay’a askerleri alıp Şeva’nın peşine düşmesini emreder. Şeva, Avel isimindeki şehirde saklanırdı. Avişay ve Yoav şehri kuşatmaya alırlar. Şehrin içinden birinin haber vermesi sonucu şehirdekiler Şeva’nın

kellesini kesip surlardan atarlar. Bunun üzerine Awişay ve Yoav da kuşatmayı kaldırıp Kudüs'e dönerler.

3.1.1.41. Davut'un halkının sayısını sorgulaması ve onun için kınanması

Uzunca bir zaman sonra Davut tahtta yerini sağlamlaştırdıktan sonra Rabbin emrine muhaliflik edip askerlerin sayısını saymaya merak salar. Yoav'a gidip tüm İsraililerin sayısını saymasını söyler. Yoav padişaha bu işin nedenini sorar. Kralın sözü bu sorgulamalardan daha ağır gelir Yoav komutanlarla beraber ülkeyi dolaşip sayım yapar. (Nüfus Sayımı Sırasında İzlenen Rota için Ek 7).Dokuz ay yirmi gün sonunda gelerek sayıyı Davut'a söylerler. İsrail'de sekiz yüz bin asker varken Yahuda'da beş yüz bin asker sayarlar. Davut'un bu işten sonra içinde bir sıkıntı olur ve yaptığından pişman olup Rabbine tövbe eder. Gad Peygamber, Rabbin sözüyle ertesi gün Davut'un yanına gelir ve ona Rabbin ona üç teklifi olduğunu ve birisini seçmesi gerektiğini söyler. Ülkeye yedi yıl kıtlık, üç ay düşmanların tarafından kovalanma ve ülkede üç gün salgın hastalık mı olsun? Davut da insan eline düşeceğine Rabbin eline düşmeyi tercih ettiğini söyler.

3.1.1.42. Davut'un günahı için halkın üzerine salgın gelmesi

Rabb, İsrail'e salgın hastalık gönderir ve yetmiş bin adam ölür. Melek Kudüs'ün üzerine de helak etmek için elini uzatırken Rab araya girer ve "Artık yeter, elini çek" der. Davut meleği görünce Rabbe dua eder: "Rabbim, ben günah işledim lakin bu koyunların günahı nedir? Yalvarırım elini benim ve babamın evinin üzerine sal" der. Daha sonra Gad, Davut'a gelerek "Git de Kudüs'te meleğin elini uzatırken görüldüğü yere sunak yap." der. Davut gerekli hazırlıkları yapar ve bir sunak yaptırır. Sunakta bütün yakma kurbanları ve esenlik sunularını sunar. Rabb de vilayete acır ve İsrail'deki salgın hastalığı dindirir. Bu yere Süleyman daha sonra Allah'ın emrinde bir heykel yaptırır.

3.1.1.43. Davut'un oğlu Adoniya'nın tahtı ele geçirmesi

Davut yaşlandıktan sonra oğlu Adoniya böbürlenip kendisinin padişah olacağını iddia eder. Adoniya, Yoav ve Aviyatar ile konuşup desteğini sağlar. Daha sonra büyük bir ziyafet verir. Padişah oğullarını davet eder fakat Süleyman, Natan peygamber ve Davut'u davet etmez. Daha sonra Natan peygamber Süleyman'ın annesine giderek "Adoniya padişah oluyor Davut'un haberi yok mudur?" diyerek ona bir öğüt verir.

Daha sonra ona Davut’a gidip daha önce Süleyman’ın padişahlığı konusunda kendisine yemin ettiğini hatırlatmasını ister: Bat-Şeva Davut’a secde ederek “O birçok koyun ve sığır boğazladı ve padişah oğullarını, Aviyatar kahini ve komutan Yoav’ı ziyafete davet etti de Süleyman’ı davet etmedi. Adoniya padişah oldu da senin haberin yok. Tüm İsrail senin padişahı tayin etmeni bekler. Eğer Süleyman’ı padişah yapmazsan sen öldükten sonra bizler suçlu sayılacağız” der. Süleyman’ın annesi sözünü bitirmeden Natan peygamber de içeri girip sözleri doğrular.

3.1.1.44. Davut’un Süleyman’ın padişah olacağına dair yeminin yenilemesi ve Süleyman’ın mesh olunup taç giymesi

Davut, Bat-Şeva’ya cevap verir ve yemininin arkasında duracağını söyler. Bat-Şeva da Davut’a dua eder. Daha sonra Davut, Natan peygamberi ve Sadok kâhini yanına çağırır ve onlara “Adamlarımı alın da Süleyman’ı benim katırım üzerine bindirip Gihon’a götürün ve onu orada Sadok kâhin ve Natan peygamber padişah ilan etsinler. Daha sonra da boruyu çalın ve ‘Süleyman Padişah yaşasın deyin’” der. Kâhin Sadok denildiği gibi yağ boynuzunu alıp Süleyman’ı padişah ilan eder. Adoniya ve davetlileri ziyafette eğlenirken dışarıdan boru sesi işitilir. Bu ses sorgulanırken Aviyatar’ın oğlu Yonatan gelip Adoniya’ya Süleyman’ın padişah ilan edildiğini söyler. Daha sonra herkes korkup bir yerlere kaçar. Adoniya da korkudan sunağın boynuzlarına sarılır. Süleyman onu yanına getirtir ve evine gitmesini söyler.

3.1.1.45. Davut’un son günleri ve son sözleri

Davut, ölüm döşeğindeyken Süleyman’ı yanına çağırır ve ona öğütler verir. Davut ölür ve kendi şehrine defnedilir. Yedi yıl Hevron’da otuz üç sene de Kudüs’te toplam kırk yıl hükümdarlık yapar.

3.1.1.46. Anlatılanlardan çıkarılanlar

Bu başlık altında yazar, anlatılan olayları kendince yorumlar ve bazı öğütlerde bulunur. Bu başlık şimdiye kadar anlatılan Davut hikayesinin bir devamı niteliğinde değildir.

3.1.2. Motifler

Bu başlık özelinde motif olarak nitelenebilecek bazı olay ve olguların öncelikle Karamanlıca eserde ve Tevrat’ta bulunduğu yerler dile getirilmiş akabinde de Stith

Thompson'un Motif Index'inde yer alan kodları da belirtilerek incelenmiştir. Motif hakkında bilgiler farklı kaynaklardan da yararlanarak verildikten sonra eserdeki durumları özelinde bazı değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

3.1.2.1. Yas Gelenekleri

Yas gelenekleri başlığı altında incelenecek olan motifin Stith Thompson'ın Index'indeki numarası P681'dir. İnsanın ölüm karşısındaki çaresizliği ilk bilince geldiği günden bugüne dek kendisinin alinyazısı olagelmıştır. Ölüm karşısında aldığı aksiyonlar hep bu çaresizliğin birer dışavurumu gibidir. Onu kabul edilebilir hale getirmenin bir çabası söz konusudur.

Her insan topluluğunda olduğu gibi Yahudi toplumunda da bu doğrultuda yas tutma gelenekleri vardı. Yas tutan kimse oruç tutar, yerde uyurdu. Saul ve oğlunun ölüm haberi Davut'a geldiğinde Davut ve çevresi yas amaçlı olarak ağlayıp oruç tutar. (II. Samuel 1/11) Davut'un Uriya'nın karısını hile ile elde etmesine sinirlenen Rabb, Davut'a ceza olarak Uriya'nın karısı olan Bat-Şeva'dan olan oğlunu hasta edip öldürür ve bu süreçte çocuk ölmeden önce hastayken Davut, iyileşmesi için oruç tutar ve geceleri, yerde yatarak geçirir. (II. Samuel 12/16)

Yine bir diğer yas geleneği olarak Yahudiler ölüm haberini aldıklarında elbiselerini yırtarlar ve çul bürünürlerdi. Çul elbiselerden kastedilen, çoğunlukla vücuda sıkı sıkıya yapışmış bir şekilde giyilen ve göbek civarıyla göğüs altında yer alan kaba bir giysidir. (Güç, 2001)

Yoav, Avner'i Davut'tan habersiz bir şekilde öldürdükten sonra Davut'un verdiği elbiselerin yırtılıp çul bürünme emrinde, bunun örneği görülmektedir. (II. Samuel 3/31)

3.1.2.2. Formülistik Sayılar

3.1.2.2.1. Yedi Gün Sonra Çocuk Ölümü (Z71.5)

Daha önce "İşay'ın Oğul Sayısı Meselesi" başlığında da belirtildiği üzere yedi sayısının kutsal bir niteliği söz konusudur. Tanrı, dünyayı altı günde yaratıp yedinci günde dinlenir, Süleyman Tapınağı yedi yılda bitirilir, Güneş ve Ay da dâhil olmak üzere göklerde yedi gezegen vardır, Kitab-ı Mukaddes'te Firavunun gördüğü rüyada yedi besili inek ve yedi zayıf inek söz konusu edilir. Yine kutsal sıfatının yanında mükemmeliyet ve eksiksizlik sayısı da olan yedi, aynı zamanda Hristiyanlıktaki yedi

büyük günahın sayısı olmakla beraber acının da simgesi haline gelmiştir. Yedi sayısı Meryem'in şahit olduğu sıkıntıları kat'i çilenin de simgesi olagelmiştir. (Gardin & Olorenshaw, 2019)

Davut, Uriya'nın karısı olan Bat-Şeva ile yasak yoldan birlikte olduğu vakit, yedi büyük günahın biri olan şehvet günahını işlemiş olur. Rabb bunu öğrendiğinde Davut'a ciddi anlamda kızar ve onu Bat-Şeva'dan doğacak olan oğlunun hastalanıp ölmesiyle cezalandırır. Davut, Rabbdan cezayı tebliği aldığı vakit çocuğun ölmemesi için oruç tutup geceleri yerde yatarak Rabbin fikrini değiştirmeye çalışır fakat dilediği gibi olmaz ve çocuk doğduktan yedi gün sonra ölür. Bu doğrultuda görüldüğü gibi çocuğun yedi gün sonra ölmesi yedi sayısının kutsaliyet günahı ve çileyi temsil etmesi ile bağdaştırılabilir.

3.1.2.2.2. Golyat'ın İsrail Ordusuna 40 Gün Boyunca Meydan Okuması (Z71.12)

İsrail ile Filistliler arasındaki harbin başlamasından önce Golyat, tam kırk gün boyunca düşmanlarına seslenip onları aşağılayarak kendisine meydan okumaya davet eder. Bu süre sonunda Davut, harp meydanına gelir ve Golyat'ın meydan okumasını kabul edip onu sapanı aracılığıyla alnına isabet ettirdiği taş ile öldürecektir.

Kırk sayısı, hazırlığın, sınamanın, arınmanın, beklemenin, cezalandırmanın sembolü olagelmiştir. (Tresidder, 2008) Düşünülebilir ki, Golyat'ın İsraillileri aşağıladığı sırada iki tarafın da olması beklenene bir hazırlık içerisinde olması, İsraillilerin Golyat ile sınanması, yine olması muhtemelen olan şeyin beklenmesi ve son olarak da Golyat'ın Davut tarafından cezalandırılması kırk sayısının sembolik anlamlarıyla örtüşür görünmektedir.

3.1.2.2.3. Beş Tane Çakıl Taşı (Z71.3)

Davut, Golyat ile savaşmadan önce onu öldürmeye karar verip düşmanına doğru yola çıktığında bir dereден beş tane çakıl taşı seçip onları cebine koyar. Daha öncesinde giydiği nispeten ağır fakat korunaklı zırh ve silahları bırakıp sapanı ve seçtiği beş çakıl taşıyla beraber Golyat'ın üzerine gidecektir.

Taşın kendisi, ilahi gücün fanileri cezalandırmak amacıyla kullandığı bir araç olarak düşünülmüştür. Bu doğrultuda İbraniler kâfirleri taşıyarak cezalandırmış ve İslam'da "gökten taş yağdırma" gibi bir tehdit söz konusu olmuştur. Yine taşın bu niteliğine ilaveten Davut'un seçtiği taş sayısı da tesadüf değildir. İnsanın parmaklarının ve duyu organlarının sayısı olan beş, dengenin ve uyumun rakamı olagelmiştir. (Gardin,

Olorenshaw, 2019) Hâlihazırda Golyat'ın harp meydanında düşmanlarına uyguladığı psikolojik baskı bir dengesizlik olarak görülebilir. Yaşanması planlanan harbin kendisi de keza bir dengesizlik, anlaşmazlık halinin düzene kavuşturulma arzusudur. Davut'un bu bağlamda düşmanıyla savaşılmaya giderken seçtiği taş sayısı da düzensizliğin ve dengesizliğin tekrar düzene ve dengeye kavuşmasına yönelik bir aracı olarak düşünülebilir.

3.1.2.3. Diğer

3.1.2.3.1. Davut'un Adulam Mağarasına Sığınması (R315)

Davut, Saul'dan kaçtığı sırada sığınma amacıyla Gat Kralı Akiş'e gider. Kendisinin orada geçmişte İsrail lehine yaptıklarıyla tanınması üzerine bir güvensizlik hisseder ve bir yolunu bulup saraydan ayrılıp Adullam Mağarası'na sığınır. Bunu duyan kardeşleri, akrabaları ve dertte sıkıntıda olan birçok kişi de onun yanına gelir ve o da bu topluluğa önderlik etmeye başlar.

Davut'un Gat Kralının yanından ayrıldıktan sonra neden mağaraya sığındığı hakkında düşünülebilir. Eliade'nin de belirttiği üzere dünyadaki birçok kültürde karşılaşıldığı ölçüde mağara, Yeryüzü Ana'nın rahmi olarak düşünülmüştür. (Eliade, 2003b) Mağaranın hâlihazırda sahip olduğu fiziksel yapı, insana uzunca süre bir yuva olması ve içerisindeki nemli hava gibi özellikleri zihinlerde mağarayı ana rahmiyle bağdaştırmaya sebep olmuş olabilir. Yine düşünüldüğünde mağara, aynı zamanda inzivaya çekilen bir kişinin dünyevi etkilerden uzak bir halde düşünme şansı yakaladığı bir mekândır. (Gardin, Olorenshaw, 2019) Davut, mağaraya sığınmaya gittiğinde aslına bakılırsa belki de maddi dünyada en çok güvenilir olan yere, anneye doğru gitmekteydi. O güvenli, sıcak ortamda demlenip düşünmüş, çevresindekileri derlemiş toplamış ve daha sonra başlamış olduğu işe devam etmişti. Bu bağlamda bir “yeniden doğum” gibi mağaradan çıkıp kendisini sonunda İsrail Kralı yapacak yola koyulmuştur.

3.1.2.3.2. Tanrı'ya Kurban Sunmak (V11.9)

İnsanlık tarihinde geçmişten bugüne değin kurban, tanrıları memnun etmek için verilen bir hediye olarak daima çok özel bir yeri işgal etmiştir. Yahudilikte de kurban, ibadetinin önemi günümüzde azalsa da oldukça yüksektir. Yoşiya'nın reformu ile kurban ibadetinin yalnızca Süleyman Mabedi'nde gerçekleştirilebilecek bir hüviyet kazanması dinde bu ibadetin ağırlığını azaltmıştır. Günümüzde Süleyman Mabedi var

olmadığından hâlihazırda yapılması gereken kurban ibadeti gerçekleştirilememektedir. (Yetim, 2020)

Genel olarak bakıldığında “qorban” kelimesi Tanrı’ya takdim edilen şeyi belirtmektedir. (Aydın, 2005) Tevrat’ta Yaratılış bölümünde “Kayıl ile Habil” başlığı (Kur’an’da Habil ile Kabil) altında bahsedildiği üzere Âdem ile Havva’nın Kayıl ile Habil adında iki çocuğu vardır. Bunlardan Kayıl çiftçi iken Habil ise çobandır. Bir gün Kayıl ile Habil Tanrı’ya kurban sunarlar. İçerik olarak Kayıl toprak ürünlerini tercih ederken, Kabil sürüsünde yer alan hayvanların ilk doğanlarını ve özellikle onların yağlarını tercih eder. Tanrı Kabil’in sunduğu kurbanı kabul ederken Kayın’inkini reddeder. Akabinde buna sinirlenen Kayın, Habil’i öldürür. (Yaratılış 4: 3-4) Buradan anlaşılmaktadır ki Tanrı, kanlı ve ilk mahsulden olma kurbanları tercih etmektedir. İlaveten hayvan kurbanının meşrutiyet kazandığı da buradan anlaşılabilmektedir. (Köse, 2017) Yahudi inancında burada da görüldüğü gibi bir “ilklerin” kurbanı olgusu söz konusudur. Çocuk özelinde duracak olunursa söylenebilir ki ilk çocuk, Tanrı’nın çocuğu olarak tahayyül edilirdi. Doğmuş olan ilk çocuğun kurbanı, Tanrı’ya ait olanın tekrardan Tanrı’ya geri verilmesi anlamına gelmekteydi. Böylelikle Tanrının tükenmiş enerjisinin yinelenip arttığı düşünülmekteydi. (Eliade, 1994) Tevrat’ta Mısır’dan Çıkış bölümünde de bu durum hâlihazırda belirtilmiştir: “Rab Musa’ya, ‘Bütün ilk doğanları bana adayın’ dedi, ‘İsrailliler arasında insan olsun, hayvan olsun her rahmin ilk ürünü bana aittir.’” (Mısır’dan Çıkış 13: 1-2)

Yahudi inancında kurban, sunum şekillerine ve anlamlarına göre “Olah”, “Zebah”, “Hattah” ve “Asham” isimlerinde farklı türlere ayrılmış haldedir. Bir komünyan kurbanı olan Zebah kurbanının niteliği, Tanrı, rahip ve kurbanı gerçekleştiren kişi arasında paylaştırılmasıdır. Bu kurban bir şükran sunusudur. Zebah kurbanında hayvanın tamamından ziyade belirli bir bölgesi Tanrıya kurban edilir geriye kalan kısımlar ise orada bulunanlar tarafından tüketilirdi. (Yetim, 2020) Kelime anlamı olarak “yükselen şey” anlamına gelen Olah kurbanındaysa ana nitelik kurbanın tamamının yakılması ve kurbanı gerçekleştirene hiçbir şeyin geri verilmemesidir. Kefaret kurbanları da denilebilecek olan Asham ve Hattah kurbanlarıysa Tanrı ile inanan arasındaki iyi ilişkinin sekteye uğramasının ardından inananın kendini affettirmek amacıyla gerçekleştirdiği kurbanlardır. Asham kurbanları işlenen herhangi bir suça karşılık gerçekleştirilirken Hattah kurbanları işlenmiş olan herhangi bir günaha karşın gerçekleştirilirdi. (Lasabikan, 1998)

Tevrat'ta ve Karamanlca eserde verilen kurban kısımları Karamanlca eserde verilenlerin eksik olması hasebiyle tam anlamıyla örtüşmemektedir. Tevrat'ta verilen bazı kurban kısımları Karamanlca eserde yer almamaktadır. Örnek vermek gerekirse Davut'un Ahit Sandığı'nı taşıtmasının ardından sevinçten kurban kestirmesi hem Tevrat'ta hem de Karamanlca eserde yer alırken Adoniya'nın kendisini kral ilan edip çevresindekileri ziyafete çağırdığında kestiği kurbanlar Tevrat'ta yer alırken Karamanlca eserde yer almamaktadır.

Karamanlca eserdeki kurbanların türlerine dair bir çıkarımda bulunmak gerekirse Davut'un Ahit Sandığı'nın taşınmasının ardından sevinçten kestirdiği kurban Zebah olarak tanımlanabilir. Yine Davut'un halkını sayması ve Rabbi bu doğrultuda sinirlendirmesinin sonucunda ülkesine gelen salgın hastalığı dindirmek amaçlı sunduğu kurban da Hattah veya Asham kurbanları olarak nitelendirilebilir

3.2. Milletler

Davut'un yaşam süresi boyunca farklı amaçlarla irtibat kurduğu, etkileşimde bulunduğu milletler olmuştur. Bu milletler birbirinden farklı olaylara birçok farklı açıdan etkilerde bulunmuştur. Bahsi geçen etkilerden bağımsız olarak bu başlık altında sadece Tevrat'ta ve Karamanlca eserde Davut'un milletlerle kurduğu iletişimin şekli ve milletin tarihi hakkında bilgiler verilecektir.

3.2.1. Filistler

Denizci bir kavim olan Filistlilerin ülke sınırlarını Tevrat'a göre güneyde Mısır Nehri, kuzeyde Yuda dağının etekleri oluşturmaktaydı. Henüz çözülememiş olan Filist dili yüzünden uygarlığın kendisi hakkında bazı önemli bilgiler elde edilememektedir. Filist dili hakkında bildiklerimiz Tevrat'ın İbranicesinde yer alan birkaç kelimeden ibarettir. Gaza, Askalon, Aşdot, Gat ve Ekron önemli şehirleri olmakla beraber Gat'ın bunlar arasında yeri ayrıdır. Filistlerde normal şartlarda şehir beyleri için "seren" ünvanı kullanılırken Gat şehri beyi için "kral" ünvanı kullanılmaktaydı (Deniz, 2009). Hâlihazırda mevcut olan özel konumunu buradan çıkarmamız mümkündür. El-Amarna tabletlerinde "Gimta", "Gimti", "Ginti" olarak geçen bu şehrin (Hirsch & Buhl, 1906) yeri net olarak bilinmemekte fakat günümüzde "Tell-es-Safieh" olarak adlandırılan tepenin üzerinde olduğu düşünülmektedir. Davut'un öldürdüğü Golyat'ın

geldiği yer olarak bilinmesiyle ünlüdür. İlaveten Davut Saul’dan kaçtığı sırada Gat Kralı Akiş’e sığınacaktır (Easton, 1893) .

Filistliler-İsrailoğulları sürekli savaş halindeydiler. Filistliler demircilikte olan ustalıkları sebebiyle İsrailoğullarına karşı savaşlarda teknolojik bir üstünlüğe sahip olmasına rağmen bazı savaşları kazanamamıştır. Buna karşın İsrailoğulları da Filistlilerin birçok şehrini fethedememiştir (Deniz, 2009).

3.2.2. Moav

Günümüzde “Kerak” ismiyle anılan Moav, coğrafyası gereği Ürdün ve Ölü Deniz’in doğusunda, Ammon Ülkesinin güneyinde yer almaktadır. Davut ile Moavlılar arasında bir akrabalık durumu söz konusudur. Bundan dolayı olacaktır ki Davut annesini ve babasını Saul’dan kaçtığı sırada Moav kralına emanet edecektir. Fakat yine de ilişkiler bu denli iyi gelişmeyecek ve Davut tarafından Moavlılar saldırıya uğrayıp haraca bağlanacaklardır (Smith, 1883).

3.2.3. Zifliler

Yahuda’da yer alan bu şehir, El-Halil’in yaklaşık 13 km güneyinde yer alan Tell ez-Zif kalıntılarıyla özdeşleştirilir (Easton, 1853). Şehirde yaşayan Zifliler Saul’a gidip Davut ondan kaçtığı sırada yerini söyleyeceklerdir. Yani Davut’un Saul’dan kaçtığı sırada ikamet ettiği yerlerden birisidir.

3.2.4. Geşurlular

Davut zamanında Geşurlular bağımsız bir krallıktır. Dan’ın güneyinde yer alan bölge Amnonluların kuzey komşusudur. Tevrat’ta Davut’un oğlu Avşalom üvey kardeşini öldürdükten sonra Geşur’a sığınmıştır. Davut da Geşur Kralı Talmay’ın kızıyla evlenecektir (Hirsch & Seligsohn, 1906).

3.2.5. Amalekliler

Filistin bölgesinin güneyinde Ölü Deniz ile Kızıldeniz arasında yaşamış olan bu göçebe kabile, Babil yazıtlarında “Sute”, Mısır yazıtlarında “Sittiu” Amarna tabletlerinde “Khabbatı” (yağmacılar) olarak geçen İsrail’in önemli düşmanlarından (Easton, 1853). Geçimlerini hayvancılıktan sağlayan bu kabilenin kökeni belirsizdir (Smith, 1883). Saul tarafında kendilerine büyük bir sefer yapılır. Ardından Davut, seferdeyken kendi şehri olan Ziklag’a yapılan baskın saldırısının intikamını almak

amacıyla yeni bir sefer başlatır ve Amaleklileri Saul’dan sonra bir kez daha yenilgiye uğratır. O andan itibaren ihtimal odur ki güçleri kırıldı ve zayıfladılar (Smith, 1883).

3.2.6. Yevuslular

Yevuslular Tevrat’a göre Davut, Kudüs’ü ele geçirmeden önce şehrin çevresinde yaşayan bir Kenan kabilesidir (New World Encyclopedia, t.y). İleriki zamanlarda Davut Kudüs’e saldırdığında bölgede yaşayan Yevuslular kendisinin şehre giremeyeceğini iddia ederler. Fakat Davut şehri ele geçirmeyi başarır. Daha sonraları da Süleyman tarafından köle haline getirileceklerdir.

3.2.7. Sur

Akdeniz’de hüküm sürme başarısını kolonileri ve ticari gücüyle başarmış ilk millet Fenikelilerdi. Fenikelilerin ana şehri Sur, İbranicede “kaya” anlamına gelen “Tzor” adıyla anılmaktaydı. Sur Kralı Hiram ile Davut ve onun oğlu Süleyman’ın ilişkileri gayet iyi durumda seyretmiştir. Kral Hiram, Davut’a saray inşa etmesi için ulaklar, sedir kütükleri, marangozlar ve taşçılar gönderir. Daha sonra Süleyman’a da sedir ağaçları, değerli madenler ve işçiler gönderecektir.

3.2.8. Şam Aramlılar

Şam Aramlılar (Aramaeans) Fenikelilerin doğusunda, Geşurluların kuzeyinde yer alan ve Aramice konuşan bir krallıktır. Sova (Zobah) adlı başkentleri olan şehrin (Jastrow & Barton, 1906) kralıyla ve onun müttefikleriyle Davut, Amnon Kralı Hanun’a gönderdiği elçilerin Hanun’un emriyle sakallarının yarısının tıraş edilmesi ve elbiselerinin kalça kısmı açık kalacak şekilde kesilip geri gönderilesi üzerine sefer kararı alır. Amnon Kralı Hanun, Aram ordusunu Davut’a karşı kiralama yoluna gidecek (“Amnon”, 2023) fakat yine de savaşta Davut galip gelecek ve mağlupları haraca bağlayacaktır.

3.2.9. Amnonlar

Moavların kuzeyinde, Şam Aramlıların güneyinde kalan bu halk, Sami dili konuşan krallıklardan biridir. Başkentleri olan Rabbath-Amnon Davut ve generali Yoav tarafından işgal edilecektir. Akabinde tüm Ammon şehirleri yağmalanacak ve birçok esir alınacaktır (“Amnon”, 2023).

3.3. Şahsiyetler

Davut'un hayatı boyunca etkileşimde bulunduğu birçok insan olagelmıştır. Bu kişiler “Davut'un Ailesi”, “Davut'un Yardımcıları ve Ona Yardım Edenler”, “Kral Saul'un Yakın Çevresi”, “Peygamberler”, ve “Diğer Şahsiyetler” altbaşlıkları altında gruplandırılmış ve haklarında verilecek olan bilgiler buralarda toplanmıştır. Her bir kişinin altında bilgi olarak öncelikle Karamanlıca eserde ve Tevrat'ta yer alan isimleri dile getirilmiş ardından da kişilerin iki eserde de üstlendiği roller belirtilmiştir. İsim farklılığındaki husus şudur ki, iki eserde de aynı isimle aynı kişi kastedilmekte fakat yazımları farklılaşmaktadır. Misal Karamanlıca eserde “İessai” olarak belirtilen Davut'un babası, Tevrat'ta “İşay” olarak belirtilmektedir.

3.3.1. Davut'un Ailesi

3.3.1.1. İessai (İşay)

Davut'un babası olan İşay'ın Tevrat'ta ismi “İşay” Karamanlıca eserde ise “İessai” olarak geçmektedir. Eserde İşay sadece bir defa kendini göstermektedir. Samuel Davut'u padişah ilan etmek için babasının evine gittiğinde İşay'ı görür ve orada Davut'un nerede olduğuna dair konuşurlar.

3.3.1.2. Mihal (Mikal)

Saul'un kızı olan Mikal Tevrat'ta “Mikal” olarak geçerken eserde “Mihal” olarak geçmektedir. Mikal, Saul tarafından belirli bir iddianın sonucu olarak Davut ile evlendirilmiştir. Eser içerisinde iki yerde kendini görürüz. Birincisi Davut'un Saul yüzünden evden kaçmasına yardım ettiği sırada diğeri de Ahd Tabutunun şehre getirilirken dans ettiği için Davut'u kınadığı sıradadır.

3.3.1.3. Aviya (Avigayil)

Eserde “Aviya” ismiyle geçerken Tevrat'ta “Avigayil” ismiyle geçen bu karakter Naval'ın karısıdır. Naval öldükten sonra da Davut ile evlenecektir. Eserdeki önemi Naval'ın Davut'un adamlarını azarlayıp isteklerini reddettikten sonra Naval'ı öldürmeye gelen Davut ve adamlarının önüne çıkıp buna engel olmasıdır.

3.3.1.4. Vithsavee (Bat-Şeva)

Hititli Uriya'nın karısı olan Bat-Şeva Davut ile beraber zina eden kadındır. Kendisi eserde “Vithsavee” olarak geçerken Tevrat'ta “Bat-Şeva” olarak geçmektedir. İlk olarak kendisi evinde yıkanırken eserde görülür. Davut bu sahneyi gördükten sonra Bat-Şeva'yı arzulayacaktır. İkinci olarak Natan'ın tavsiyesi üzerine Davut ile oğlu Süleyman'ın padişahlığı hakkında konuşurken eserde görülecektir.

3.3.1.5. Thamar (Tamar)

Davut'un kızı olan Tamar'ın, eserde “Thamar” Tevrat'ta “Tamar” şeklinde ismi geçmektedir. Onu ilk olarak kardeşi Amnon tarafından tecavüze uğradığı anda eserde görürüz. Daha sonra farklı bir yerde eserde karşımıza çıkmaz.

3.3.1.6. Amnon

Eserde ve Tevrat'ta aynı isimlerle geçmektedir. Davut'un oğlu olan Amnon'u ilk olarak eserde kızkardeşi Tamar'a tecavüz ettiği zaman görürüz. İkinci olarak Davut'un bir diğer oğlu olan Avşalom'un bir ziyafette onu öldürdüğü anda kendisi görülür.

3.3.1.7. İonadav (Yonadav)

Kendisi eserde “İonadav” olarak geçerken Tevrat'ta “Yonadav” olarak geçer. Amnon'un amcasının oğludur. Kendisi bir tek Amnon'a kızkardeşine tecavüz etmek konusunda yardımcı olurken görülür. Akabinde kendisi Amnon'u bir ziyafette öldürtür ve Gesur padişahının yanına kaçar. Daha sonra babası tarafından özlenir ve kendisine Kudüs'e gelmesi için haber yollanır. Kudüs'e geldikten sonra babasıyla barışır fakat belirli bir süre sonra onun aleyhine tahtı almak için çalışmalar yapmaya başlar. Bir isyan tertipler ve ilk aşamada başarılı olur. Fakat Davut'un ordusu tarafından bir süre sonra savaşta mağlup edilir ve öldürülür.

3.3.1.8. Avessalom (Avşalom)

Davut oğlu olan Avşalom'un ismi eserde “Avessalom” Tevrat'ta da “Avşalom” olarak geçmektedir. Kendisi eserde birden fazla yerde geçer. İlk kendisini Amnon'un kızkardeşi Tamar'a tecavüz ettiği andan sonra Tamar'a verdiği tavsiyelerde görürüz.

3.3.1.9. Adonia (Adoniya)

Eserde “Adonia” Tevrat’ta “Adoniya” ismiyle geçen bu karakter Davut’un oğullarından biridir. Davut güçten düştükten sonra Aviyatar ve Yoav da dâhil birçok kişinin desteğini alarak kendisini Davut’tan sonraki padişah ilan ettirmeye çalışır. İlk ve tek olarak kendisi bir ziyafet verir ve eserde kendisi bu ziyafet sırasında görülür.

3.3.2. Davut’un Yardımcıları ve Ona Yardım Edenler

3.3.2.1. Aviathar (Aviyatar)

Eserde “Aviathar” ismiyle geçerken Tevrat’ta “Aviyatar” ismiyle geçen karakter, Ahimelek’in oğludur. İlk olarak kendisi katliamdan kurtulduktan sonra Davut’un yanına gidip olan biteni anlattığı vakit görülmektedir. İkinci olarak Davut tarafından bir nevi casusluk görevine, isyan eden oğlunun olduğu şehre gönderilirken görülür. Akabinde isyan bittikten sonra Davut tarafından Aviyatar ve birkaç kişi İsrail büyüklerine diplomatik görevle gönderilir. Son olarak da Davut ölüm döşegindeyken Davut’un bir diğer oğlu olan Adoniya’yı desteklerken kendisi görülür.

3.3.2.2. Avisai (Avişay)

Davut’un kıymetli komutanlarından biri olan Avişay, Tevrat’ta “Avişay” olarak geçerken eserde “Avisai” olarak geçmektedir. O ilk olarak Saul’un ordugâhının Davut ve askerleri tarafından basıldığında Davut’tan Saul’u öldürmek için izin istediğinde görülür. Daha sonra Şimi Davut’a beddua ettikten sonra bunun nedenini Davut’a sorarken onu görürüz. Bunun akabinde Avşalom ile savaşmak için ordu kuran Davut, ordusunu üçe böler ve birisinin başına da Avişay’ı atar. Avişay, Yoav ile beraber Avel şehrini kuşatırken de görülür. Kendisi daha farklı bir yerde eserde gözükmez.

3.3.2.3. Ahitofel

Eserde ve Tevrat’ta aynı isimlerle kendisi görülür. Eserde Davut’un danışmanı vazifesini üstlenmektedir. Kendisi ilk olarak Davut’a ihanet edip oğlu Avşalom’un yanında Davut’un aleyhinde çalışmaya başlamasıyla görülür. İkinci olarak Avşalom kendisinden isyan durumundaki yol haritası konusunda yardım istediğinde görülür. Ahitofel kendi verdiği tavsiyenin kabul edilmediğini gördükten sonra evine gider ve intihar eder.

3.3.2.4. Sadok

Sadok kahin eserde ve Tevrat'ta aynı isimle geçmektedir. Kendisi ilk olarak eserde Avşalom'un isyanının ardından Davut'un Kudüs'ten kaçtığı sırada Ahd Tabutu'nu şehirden çıkaranlardan biri olarak görülür. İkinci olarak Huşay'ın içeriden casusluk yapıp son durumlar hakkında Sadok ve Aviyatar'a bilgi verdiği anlarda görülür. Üçüncü olarak Davut Kudüs'e döndükten sonra İsrail'deki kabile büyüklerine Sadok ve Aviyatar'ı elçi olarak gönderdiğinde görülür. Son olarak da Natan Peygamber ile Süleyman'ın padişah olma konusunda yapılması gereken ritüelleri gerçekleştirirken görülür. Padişah Süleyman'ı yağ boynuzu ile padişah ilan eden Sadok olacaktır.

3.3.2.5. Huseie (Huşay)

Eserde "Huseie" ve Tevrat'ta "Huşay" adıyla geçen bu karakter eserde sadece bir yerde geçmektedir. Avşalom'un isyanından sonra Davut tarafından şehre casus olarak gönderilir ve kendisinden yaptığı icraatların Sadok ve Aviyatar'a anlatması istenir.

3.3.2.6. Ahimelek

Davut'un Nov'da kendisinin yanına kaçtığı bir kahin olan Ahimelek kahinler arasında önemli biridir. Tevrat'ta "Ahimelek" olarak ismi geçerken eserde "Ahimeleh" olarak ismi geçmektedir. Kendisinin yanına kaçıp gelen Davut ile muhabbetleri olur ve Ahimelek, Davut'un söylediklerine inanır. Fakat Davut Saul'dan kaçma uğruna yalan söylemektedir. Saul kendisine yalan söylendiğini öğrendiğinde Ahimelek ile beraber seksen beş kahin öldürülür. Bu katliamdan sadece Ahimelek'in oğlu olan kurtulup Davut'un yanına gider.

3.3.2.7. Siva

Kendisi Mefiboşet'in adamlarındandır. Avşalom'un isyanından sonra Davut şehrin dışında zor durumdayken kendisine getirdiği erzaklarla eserde yer alır.

3.3.2.8. Şovi

Eserde ve Tevrat'ta aynı isimle geçen bu karakter eserde yine Avşalom isyanından sonra Davut'a erzak yardımında bulunan üç kişilik gruptaki insanlardan birisidir.

3.3.2.9. Mahir (Makir)

Eserde “Mahir” Tevrat’ta “Makir” ismiyle geçen bu karakter eserde yine Avşalom isyanından sonra Davut’a erzak yardımında bulunan üç kişilik gruptaki insanlardan birisidir.

3.3.2.10. Verzellei (Barzillay)

Eserde “Verzellei” Tevrat’ta “Barzillay” ismiyle geçen bu karakter eserde yine Avşalom isyanından sonra Davut’a erzak yardımında bulunan üç kişilik gruptaki insanlardan birisidir.

3.3.2.11. Eththi (İttay)

Eserde “Eththi” Tevrat’ta “İttay” ismiyle geçen bu karakter Davut’un Avşalom’un isyanı sonrası ordusunu üçe bölüp başlarına atadığı Avışay ve Yoav ile beraber üçüncü komutandır.

3.3.2.12. Amasa

Eserde ve Tevrat’ta aynı isimle geçen bu karakter sadece Davut tarafından kendisine verilen habercilik göreviyle eserde görülür.

3.3.3. Kral Saul’un Yakın Çevresi

3.3.3.1. Saul

Davut’tan önceki İsrail kralı olan Saul’un eserde ve Tevrat’ta belirtilen isimler aynıdır. Kral olarak Saul eserde birçok defa kendisini göstermektedir. Bunları sırayla belirtmek gerekirse Davut’un Saul’un emriyle sarayına getirilip kendisine tambur çalmasını istediği an ile başlanabilir. Akabinde bir İsrail-Filistin savaşında Saul orduya kumandanlık etmektedir. Daha sonra kendi sarayındaki odasında Davut ona tambur çalarken birkaç defa onu öldürmeye çalışacaktır. Davut kaçtıktan sonra onu kovalamak için Rama’ya gidecektir. İstemeyerek de olsa Davut’u saklayan kâhinlerin hepsinin öldürülmesini emreder. Çeşitli mekânlarda sürekli Davut, Saul tarafından kovalanmaya devam eder. Saul bir mağarada küçük abdestini giderirken Davut da o mağarada saklandığından onu görür ve arkasından sinsice yaklaşarak eteğini keser. İkiliği bunun ifşasından dolayı ayrılırlar ve kovalamacı kısa süre de olsa biter. Akabinde tekrar başlayan kovalamacada Saul bir bölgeye ordusuyla kamp kurmuşken

Davut gelir ve yanından mızrağını alır. Saul orada da barış yapacağını söyler. Daha sonra Davut’a bir gün Saul’un ölüm haberi gelir.

3.3.3.2. Avennir (Avner)

Eserde “Avennir” ismiyle Tevrat’ta da “Avner” ismiyle geçen karakter, Saul’un başkomutanıdır. Kendisi ilk olarak Saul’un yanında onunla beraber ordugâhta uyuyakaldığı için Davut tarafından azarlanırken görülür. Daha sonraki süreçte kendisi Saul’un oğlu İş-Boşet ile bir olup Saul ve Davut’un aileleri arasında savaş başlatır. Bu süreçte İş-Boşet ile arası bozulan Avner, Davut’a gidip ona sadakatini ilan eder. Fakat bu sırada Davut’un komutanı olan Yoav, Avner’in şehirde olduğunu öğrendikten sonra gidip Avner’i öldürecektir.

3.3.3.3. Memfivosthe (Mefiboşet)

Kendisi Saul’un oğlu olan Yonatan’ın oğludur. Eserde “Memfivosthe” olarak geçerken Tevrat’ta “Mefiboşet” olarak geçer. Onu ilk olarak Davut tarafından yanına çağırılıp Kudüs’te yaşamaya teşvik edildiği zaman görürüz. Avşelom Davut’a isyan ettiği vakit Davut şehri terk ettiği sıralarda zor durumda kalmıştır. Siva adında biri Davut’a bu durumda erzak yardımında bulunur. Siva da Mefiboşet’in adamlarından biridir. İkinci olarak dolaylı yoldan kendisi böyle eserde kendine yer bulur.

3.3.3.4. Şemey (Şimi)

Şimi, Saul’un akrabalarından biridir. Eserde “Şemey” Tevrat’ta “Şimi” olarak geçer. Kendisi ilk olarak Avşolom’un isyanında şehrin dışında zor durumda olan Davut’a beddua edip üzerine taş attığı anla eserde görülür. İkinci olarak Davut, Kudüs’e geldikten sonra kendisinden af dilemesiyle kendisine eserde yer bulur.

3.3.3.5. İonathan (Yonatan)

Saul’un oğlu olan Yonatan’ın ismi Tevrat’ta “Yonatan” olarak geçerken eserde “Ionathan” olarak geçmektedir. Davut ile Yonatan sıkı dostlardır. Eserde Yonatan ilk olarak Davut’a dostlukları gereği kendi silahı verdiği anda ortaya çıkar. Daha sonraki süreçte Saul, Yonatan’a Davut’u öldürmesini emreder fakat Yonatan, Davut’a gidip saklanmasını tavsiye eder. İkili arasındaki ilişki daima Yonatan’ın Davut’a yardımları şeklinde gelişmiştir. Bir gün Filistinliler ile olan savaşta Saul ile beraber ölür

3.3.3.6. İsvosthe (İş-Boşet)

İş-Boşet, Filistin savaşından sonra Saul'un sağ kalan oğludur. Tevrat'ta "İş-Boşet" olarak geçerken eserde "İsvosthe" olarak geçer. İlk olarak kendisi Saul'un ölümünden sonra görülür. Kendisi Saul'un komutanlarından Avner ile birlikte olup Davut'a karşı bir hareket başlatır. İş-Boşet'in Baana ve Rekav isimindeki iki komutanı bir gün İş-Boşet gece yatağında yatarken eve buğday alma bahanesiyle gelirler ve İş-Boşet'in kellesini alır Davut'a götürürler. Davut bunun üzerine Baana ve Rekav'ı öldürür ve İş-Boşet'in kellesini daha önce ölmüş olan Avner'in mezarına koyar.

3.3.4. Peygamberler

3.3.4.1. Samuel

Eserde peygamber olan geçen Samuel'in ismi eserde "Samuel" olarak geçerken Tevrat'ta "Samuıl" şeklinde geçmektedir. Samuel eserde çok fazla geçmemekle beraber geçtiği yerler kritiktir. İlk başta İşay'ın evine giderek Davut'u padişah ilan eden Samuel peygamberdir. Saul'un yanında belirli bir süre sonra Saul'un kıskançlığını çeken Davut, Saul tarafından öldürülmek için kovalandığı vakit şehirden kaçtığı anda Rama'ya Samuel'in yanına gider. Eserin onuncu bölümünde Samuel peygamber vefat eder.

3.3.4.2. Gad Peygamber

Eserde ve Tevrat'ta aynı isimle geçen Gad Peygamberi eserde sadece Rab ile Davut arasındaki elçi olarak görürüz. İlk Davut Mispa kentindeyken Rabbin ona "Kalk ve Yahuda toprağına git" mesajını getirir. Daha sonraki süreçte Davut'un işlediği bir günahdan dolayı Rabbin kendisine ceza olarak üç seçenek sunduğunu söylemek için Davut'a geldiği zaman kendisini görürüz.

3.3.4.3. Nathan Peygamber (Natan Peygamber)

Bir peygamber olarak geçen bu karakter eserde "Nathan" Tevrat'ta da "Natan" olarak geçer. O ilk olarak Davut tarafından yanına çağırılıp Davut'un ona Rab için ev yapmayı istediğini söylediği zaman görülür. İkinci olarak onu Davut'un işlediği zina suçundan sonra ona bir ders vermeye çalışırken görürüz. Üçüncü olarak Süleyman'ın annesi olan Bat-Şeva ile oğlunun sultanlığı konusunda Davut ile konuşmasını teşvik ederken görülür. Son olarak kendisini Sadok kahin ile beraber

3.3.5. Diğer Şahsiyetler

3.3.5.1. Golyat

Filistinli iri, güçlü bir savaşçı olan Golyat, eserde “Goliath” Tevrat’ta “Golyat” şeklinde geçer. İsrail-Filistin savaşı sırasında bir tek eserde kendisine yer bulur. Davut tarafından bir sapan ile attığı taşın altına değmesi sonucunda vefat edecektir.

3.3.5.2. Ovidedom (Ovet-Edom)

Eserde “Ovidedom” Tevrat’ta “Ovet-Edom” olarak geçen bu karakter sadece bir defa görülür. Davut Ahd Tabutunu Kudüs’e getirirken tabutu taşıyanlardan biri araba sallanıp tabut düşecek gibi olunca tabutu tutmak ister. Tabutu tuttuğu için Rab tarafından cezalandırılır ve öldürülür. Davut bunu görünce çok korkar ve tabutu evine götürmek yerine geçici olarak Ovet-Edom’un evine bırakır

3.3.5.3. Rıhav (Rekav)

Baana ile beraber kendileri sadece eserde İş-Boşet’in kellesini alırken görülür. Eserde “Rıhav” Tevrat’ta “Rekav” olarak geçer.

3.3.5.4. Va’na (Baana)

Rekav ile beraber kendileri sadece eserde İş-Boşet’in kellesini alırken görülür. Eserde “Va’na” Tevrat’ta “Baana” olarak geçer.

3.3.5.5. Hiram

Eserde ve Tevrat’ta aynı isimde geçen bu karakter Sur Kralıdır. Davut’a sedir ağaçları, marangozlar ve duvar ustaları gönderir onlar da Davut’a ev yaparlar.

3.3.5.6. Doik (Edomlu Doek)

Eserde “Doik” ismiyle geçen bu şahıs Tevrat’ta “Edomlu Doek” ismiyle geçmektedir. Onun ilk görüldüğü yer Davut Ahimelek’in yanına kaçtığı zamandır. Orada Ahimelek ve Davut sohbet ederken o da oradadır ve olan biteni dinlemektedir. Daha sonraki süreçte Saul’a buradaki muhabbeti anlatacaktır. İkinci ve son olarak görüldüğü yer de bu olanları Saul’a anlattığı andır ki bundan sonra da Saul’un emriyle kahinleri öldürecektir

3.3.5.7. Aghusa (Akiş)

Eserde “Aghusa” ismiyle Tevrat’ta da “Akiş” ismiyle geçen bu şahıs Davut’un Saul’dan kaçarken sığındığı Gat padişahıdır. İlk olarak onu Davut’un kendisine sığındığı anda görürüz. Daha sonraki süreçte Davut tekrardan Saul korkusu sebebiyle ona sığınacak ve kral ona bir şehir verecektir.

3.3.5.8. Naval

Eserde ve Tevrat’ta aynı isimle geçen bu karakterin ağırlığı eser içerisinde pek yoktur. Naval ve kendisi hayvancılık yaparken Davut’un adamları tarafından korunur. Bu sebeple günün birinde Davut kendisinden adamları aracılığıyla erzak ister. Fakat Naval bunu reddeder. Kendisi bunun sonucunda gelişen bazı olaylardan ötürü korkudan inme iner ve vefat eder. Öldükten sonra eşi ile Davut evlenecektir.

3.3.5.9. Mısırlı Adam

Davut Kral Akiş’in seferine katılmak üzere İsrail’e sefere çıktığı zaman Kral’ın ricasıyla kendi şehri olan Ziklak’a geri döner. Geri döndüğünde şehrin Amelekiler tarafından yağmalandığını ve kadınların kaçırlıldığını görür. Bunun üzerine kaçanları kovalamak için yola çıkar. Bir mısırlı adam bu sırada yolda hasta, ölmek üzere yatmaktadır. Kendisi şehri yağmayalanlardan olduğunu söyler ve canını bağışlarsa Davut’u takip ettiği orduya götürmeyi vadeder. Davut bunu kabul eder ve orduyu bulup ganimetleri ve kaçırılan kadınları kurtarır. Mısırlı adam eserde sadece burada görülür.

3.3.5.10. Saul’u Öldüren Ulak

Bu kişi eserde sadece Filistinliler ile olan savaşta Saul ve Yonatan’ın öldüğünü Ziklak’ta bulunan Davut’a söylerken görülür.

3.3.5.11. Hettili Uria (Hititli Uriya)

Kendisi Davut’un zina günahı işlediği kadın olan Bat-Şeva’nın kocasıdır. Eserde “Hettili Uria” olarak geçerken Tevrat’ta “Hititli Uriya” olarak geçer. Kendisi ilk olarak Davut tarafından savaş sırasında sarayına çağrıldığı zaman görülür. Davut’un emriyle Bat-Şeva uğruna savaşta ön hatta alınacak ve öldürülecektir.

3.3.5.12. Sevae (Şeva)

Eserde “Sevae” Tevrat’ta “Şeva” olarak geçen karakter İsrailîliler ile Yahudalılar arasındaki tartışmanın sürdüğü sırada boruyu çalıp İsrailîlileri çadırlarına davet ettiği anla eserde ilk olarak görülür. Şeva daha sonra kaçarak Avel şehrine sığınır. Davut adamlarını onun peşinden yollar ve Avel kuşatmaya alınır. Avel halkı sakinleri de kuşatma sebebinin Şeva olduğunu öğrendikten sonra onun kellesini kesip surlardan aşağı atarlar ve Davut’un adamları da kuşatmayı kaldırır.

3.3.5.13. İonathan (Yonatan)

Eserde “İonathan” Tevrat’ta “Yonatan” olarak geçen bu karakter Aviyatar’ın oğludur. Eserde sadece Süleyman’ın padişah olduğunu Adoniya’nın verdiği ziyafet sırasında Adoniya’ya gidip söylemesiyle görülür

3.4. Savaşlar ve İsyanlar

3.4.1. Savaşlar

3.4.1.1. Elah Vadisi Savaşı -Davut ve Golyat-

Davut’un kral olması yolunda son derece önemli bir vazife görecektir olan Golyat’ı öldürme hadisesi dünya kültüründe kült bir yere sahiptir. Golyat, Tevrat’ta verilen bilgilere göre 6 arşın 1 karış (2,93 m.) boya sahip, 5000 şekel tunç (yaklaşık 60 kg.) ağırlığında zırh giyinip mızrağının ucunda 600 şekel (7 kg.) ağırlığında demir bulunan cüssesi bir askerdir. Ahd-i Atik’te Golyat’ın öldürülmesi ile alakalı farklı bilgiler yer almaktadır. Bir yerde Golyat’ı Davut’un öldürdüğü belirtilirken (I. Samuel 17) diğer yerde Golyat’ı Elhanan’ın öldürdüğü (II. Samuel, 21/19) belirtilmektedir (Küçük, 1993).

Filistliler savaşmak amacıyla ordularını Soko kentinde toplayıp Efes-Damnî’nin de ordugâh kurarlar. Saul komutasında İsrailîliler de Elah vadisinde ordugâh kurup Filistlilere karşı harp düzeni almaya başlar. Sonuç olarak aralarında kalan vadinin iki tepesinin birisinde Filistliler diğerinde de İsrailîliler konuşlanmış bir vaziyette oldular. Devam eden süreçte Golyat, İsrailîlilere seslenerek düşman ordusuna meydan okuyup karşısına birisini çıkarmalarını ister ve “Dövüşte beni yenip öldürebilirse biz sizin köleniz oluruz. Ama ben üstün gelip onu yok edebilirsem siz bizim kölemiz olur, bize kulluk edersiniz” der. Bu sözler üzerine İsrailîliler ve Saul fazlaca korkar. Golyat, kırk

boyunca her gün teklifini ortaya çıkarak yineler ve meydan okumasını sürdürür (I. Samuel 17/16).

Babasının isteği üzerine bir gün cepheye doğru yol alan Davut, kardeşleriyle konuşurken Golyat her zamanki gibi meydan okumasını yineler ve Davut da bunu işitir. Akabinde Saul'un yanına gidip Golyat'a meydan okuyacağını söyler. Saul, Davut'un Golyat ile savaşıacak tecrübeye biri olup olmadığına emin olmasına da teklifi reddetmez ve "Öyleyse git, Rab seninle birlikte olsun" der. Öncelikle Davut, zırhlı kuşanır fakat üstündekilerle rahatça hareket edemeyince hepsini çıkarıp bir sapan ve beş taş alıp Golyat'ın karşısına çıkar. Golyat tarafından küçümsenen Davut, kendi üzerine doğru hücum eden düşmanına karşılık olarak sapan ile bir taş atar ve Golyat'ın alınına çarpıp saplanan taş, Filistliyi öldürür. Akabinde Davut, Golyat'ın başını kesip Kudüs'e götürecektir. Golyat'ın öldüğünü gören Filistliler kaçışmaya başlar ve İsraililer onları Gat'a, Ekron'a kadar kovalarlar. (Ek 9)

3.4.1.2. Davut'un Keila Kenti'ni Kurtarması

Davut'un Saul'dan kaçtığı sıralarda Davut'a Filistlilerin Keila'ya saldırıp harmanları yağmaladığı haberi gelir. Daha sonra Davut Rabbe gidip Filistlilere saldırıp saldırmaması gerektiğini sorar. Rab ona "Git saldır, ben de sana yardım edeceğim" der. Böylece Davut gidip Filistliler ile savaşarak Keila'yı kurtarır ve onları yenilgiye uğratar.

3.4.1.3. Gilboa Dağı Savaşı ve Davut'un Ziklag Şehrini Koruması

Davut Saul'dan kaçtığı sıralarda Filist topraklarında yer alan Gat şehrinin Kralı Akiş'e sığınır. Zamanla birbirlerinden memnun kalırlar ve Akiş Davut'a Ziklag şehrinin idaresini verir. Sonraki süreçte Filistliler ile İsraililer savaş hazırlıklarına girerler. Filistliler tüm ordularını Afek'te toplarlar. Güneyden kuzeye doğru ilerleyen Filist ordusunda, Afek'e doğru genel ilerleyişe göre geriden gelen Davut ve Akiş'i gören Filistli generaller Davut'un orada olmasını sorgulamaya başlarlar. Davut'a harp sahasında yapacaklarına dair güven duymamaktadırlar. Bunun üzerine Akiş Davut ile konuşarak kendisinin geri dönmesini ister. Davut kendisine denileni yapar ve Ziklag kentine döner. Gerçekleşmesi beklenen harp sonunda ise Filistliler savaşı kazanacak ve Saul ile beraber üç oğlu da bu savaşta ölecektir. (Ek 10)

Davut şehre vardığında şehrin Amalekliler tarafından yağmalanmış olduğunu ve Davut'un iki karısı da içerisinde olmakla beraber birçok çocuk ve kadının da tutsak edilip yağmacılar tarafından götürülmüş olduğunu görür. Bunun üzerine Davut Rab ile konuşup ona danışır ve Rab de ona “Peşlerine düş, tutsakları kurtaracaksın” der. Davut 600 adamıyla beraber yola çıkar ve Amaleklileri bulur. Ganimetlerle eğlenmekte olan Ameliklere saldırır ve onları mağlup eder. Kendi karıları da dâhil olmak üzere tutsaklar kurtarılır. (Ek 11)

3.4.1.4. Davut'un Yahudası ile İş-Boşet'in İsrail'i Arasındaki Savaş

Saul'un ordu komutanı Avner, Saul'un oğlu İş-Boşet'i yanında Mahanayim'e götürüp onu orada Gilat, Benyamin, Aşurlular, Efrayim, Yizreel, ve tüm İsrail'in kralı yapar. O sırada Hevron'da krallığın hâkimiyeti Davut'tadır. Yahuda halkı İş-Boşet yerine Davut'u desteklemiştir.

Bir gün Avner ve İş-Boşet Givon'a gider ve onları orada Davut'un ordu komutanı Yoav karşılar. Karşılıklı olarak Givon Havuzu'nun iki yanına mevzilenirler. Burada taraflar on iki kişilik iki grubun çarpışmasına razı olur. Fakat savaşçılar yenilemezler. Her iki tarafta da herkes ölür. Bunun üzerine topyekûn bir savaş başlar ve Yoav komutasındaki birlikler savaşı kazanır. (Ek 12)

3.4.1.5. Davut'un Kudüs'ü Fethi

Davut, İsrail üzerine kral olduktan sonra Kudüs'ü ele geçirmek amacıyla oranın sahibi olan Yevuslular'a karşı harekete geçer. Yevuslular kendilerinden emin bir şekilde Davut'un bu görevde başarısız olacağına inanmaktadırlar fakat bekledikleri gibi olmaz ve Davut şehri ele geçirir.

3.4.1.6. Davut'un Filistlileri Yenilgiye Uğratması

Davut'un İsrail kralı olduğu haberi Filistlilere ulaştığında Filist ordusu tüm gücüyle Davut'u aramak için yola çıkar. Filistlilerin Refayim Vadisinde mevzi aldığı haberi gelince Davut kaleye sığınır ve Rabbe ne yapması gerektiğini sorar. Rab de Davut'a saldırması gerektiğini söyler. Akabinde Davut Filistlilere saldırır ve onları Baal-Perasim'de bozguna uğratır. (Ek 13)

Filistlilerin bir kez daha Refaim Vadisine yayıldığı haberi geldiğinde Davut tekrar Rabbe danışır ve Rab ona buradan değil de farklı bir bölgeden saldırması gerektiğini

söyler. Bir nevi stratejik bir tavsiyede bulunur. Buna uyan Davut Filistlileri tekrardan bozguna uğratar ve onları Geva'dan Gezer'e kadar kovalar. (Ek 14)

3.4.1.7. Davut'un Büyük Zaferleri

Davut, Filistlileri mağlup edip boyundurluk altına alır. Akabinde Moavluları, Sova Kralını, Edomluları ve Şam Aramlıları da savaş meydanında mağlup edecektir. (Ek 15)

3.4.1.8. Ammonlular ve Davut'un Savaşı

Yeni Amnon Kralı tahta geçtiğinde, babasıyla olan iyi ilişkileri sebebiyle Davut yeni krala hediyelerle beraber bir elçi grubu gönderir. Amnon önderleri Kral Hanun'a bu elçi grubunun iyi niyetinden şüphe ettiklerini ve amaçlarının şehri inceleyip daha sonra Davut'a saldırı amaçlı bilgi vermek olduğunu söyler. Hanun bu fikre itibar eder ve gelen elçileri yakalatıp sakallarını tıraş eder akabinde de elbiselerini kalçaları gözükecek şekilde kesip Davut'a geri yollar.

Bu durumun Davut'u kızdıracağını tahmin eden Ammonlular civar müttefiklerinden takviye kuvvet kiralarlar. Davut da Yoav'ın başında olduğu ordusunu Ammonlulara gönderir. Yoav ve ordusu Ammon baş şehrine vardıklarında Ammonlular kent kapısında mevzilenirler. Takviye olarak gelen Aramlı Sova'yla Rehov, Tov halkı ve Maaka birlikleri de şehre yakın farklı bir konumda mevzilenirler. Yoav iki tarafta da düşman birliklerini gördüğünde kendi komutasında olan ordunun bir kısmıyla Aramlılara karşı cephe alır. Diğer birlikleri de kardeşi Avişay'ın komutasına vererek Ammonlulara karşı cephe aldırır ve kardeşini kim zayıf durumda kalırsa diğeri ona yardım etsin diye tembihler. Akabinde harp başlar. Yoav hücumla geçtiğinde Aramlılar savaş meydanında dağılırlar ve kaçmaya başlarlar. Bunu gören Ammonlular da Avişay'dan kaçarak kente sığınır. Bu olaylar sonucunda Yoav Kudüs'e geri döner. (Ek 16)

İlerleyen süreçte bozguna uğrayan Aramlılar birleşirler ve Fırat'ın karşı yakasındaki Aramlıları da savaşa çağırırlar. Daha sonra ordu komutanları Şovak'ın komutasında Helam'a gelirler. Davut da bu haberi aldığı anda ordusunu toplayıp Şeria Irmağı'nı geçer ve Helam'a gider. Orada da bir savaş vuku bulur ve Aramlılar tekrardan bozguna uğrar. Aramlıların ordu kumandanı Şovak da savaş alanında hayatını kaybeder. (Ek 17)

3.4.2. İsyânlar

3.4.2.1. Avşalom İsyânı

Avşalom uzun bir süre sonra sürgünden dönüp babasının yanına geldiğinde ondan Hevron’a gidip adadığı adağı gerçekleştirmesi için izin ister. Fakat bu isyan için planın bir aşamasıdır. Tüm İsrail oymaklarının kendisine olan fikirlerini uzunca zamandır iyi yöne çevirtmeye çalışan ve bunda da başarılı olan Avşalom, bu oymaklardan boru sesi duyulduğunda Avşalom Hevron’da kral oldu diye söylemelerini ister. Dediği gibi de olur.

Davut bu haberi aldığıında şehirden kaçmaya karar verir. Avşalom babasını nasıl yok edeceğini kafasında planlamakta etrafıyla bu konu üzerine tartışmaktadır. Huşay’ın öğüdüne uyarak tüm İsrailîlilerden oluşan bir ordu ile Davut’u kovalamayı ve bulduğu yerde de yok etmeyi düşünür ve bu doğrultuda karar verir. Davut Mahanayim’e vardığında İsrail ordusu da bölgeye yaklaşmaktadır. Kendi askerlerini bir araya toplayan Davut, onları üç farklı komuta altında üç farklı kola ayırır. İsrailîliler ile Davut’un ordusu Efrayim Ormanı’nda karşı karşıya gelir. Oldukça büyük bir yıkımın olduğu savaşın sonunda Davut kazanır ve Avşalom Yoav tarafından öldürülür. (Ek 18 ve Ek 19)

3.4.2.2. Şeva İsyânı

Yahudalılar ile İsrailîliler arasındaki anlaşmazlık sürerken Şeva, Gılgal’da boruyu çalıp tüm İsrailîlilerin evlerine dönmesi gerektiğini ve kendilerinin Davut ile ilgilerinin olmadığını söyler. Böylece tüm İsrailîliler Şeva’nın sözüne uyar ve Davut’u yalnız bırakır. Daha sonra Davut’un emriyle Yoav birlikleriyle Şeva’yı öldürmek amaçlı yola çıkar ve onu Avel şehrinde saklanırken bulur. Şehir kuşatma altındayken şehir sakinleri Şeva’nın kafasını surlardan aşağı atar ve Yoav da şehri yağmalamaktan vazgeçip geri döner. (Ek 20)

3.5. Mekanlar

Karamanlıca Davut Peygamber eserinde yer alan mekânlar hakkında aşağıda bilgiler verilecektir. İzlenecek olan şema gereğince öncelikle mekânın Karamanlıca eserdeki ismi ile Tevrat’taki ismi verilip mekânın eserdeki rolü anlatılacak ve akabinde mekânın konumu hakkında bilgiler verilecektir. Tevrat’ta esas alınacak olan kısım

Karamanlıca eserde anlatılan kısımla paralellik gösterecektir. Tevrat'ın diğer bölümleri mekân hakkında bilgiler verilirken dikkatle irdelenmeyecektir.

3.5.1. Şehirler

3.5.1.1. Vithleeme (Beytlehem)

Eserde “Vithleeme” ismiyle geçerken Tevrat'ta Beytlehem olarak geçmektedir. Mekân, Davut'un doğduğu ve babasının yaşadığı yerdir. Aile evi Beytlehem'dedir.

İbranice'de “ekmek evi” anlamında olan Beytlehem ismine sahip ve Kudüs'ün 8-10 km güneyinde denizden 800 metre yükseklikte yer alan şehir, Hristiyanlık ve Yahudilik için son derece önemlidir. Davut'a, Samuel tarafından kutsal yağ sürülerek burada krallığa hazırlanır. Hz. İsa'nın da Davut gibi Beytlehem'de doğduğuna inanılmaktadır (Küçük, 1992). Şehir, Mika: 5:1'de geçtiği gibi mesihin ortaya çıkacağı yer olarak kabul edilmektedir. Tevrat'ta yer alan Rut ile Boaz hikâyesi de bu şehirde cereyan etmektedir. Rut ile Boaz evlenecekler ve evliliklerinden Ovet adında bir oğlan çocuğu doğacak daha sonra bu çocuk da Davut'un babası olan İşay'ın babası olacaktır.

3.5.1.2. Rama

Bir tepelik olan bölge kutsal topraklardaki birçok yerin ismi olarak geçmektedir (Smith, 1883). Samuel peygamberin yaşadığı ve öldüğü yer olması şehrin önemli özelliklerindendir. Samuel, peygamber olarak öncelikle Saul'u ardından da Davut'u mesh etmiş kişidir. Davut Saul'dan kaçarken sığınmak amaçlı Samuel'in yanına gidecektir.

3.5.1.3. Mispa Kenti

Davut Saul'dan kaçarken Adulam mağarasına sığınır ve sonra annesiyle babası için kelime anlamı olarak “gözetleme kulesi” anlamına gelen Moav'daki Mispa kentine gider ve oradaki padişaha annesinin ve babasının kendileriyle birlikte kalıp kalamayacağını sorar. Bahsi geçen Mispa, Genesis 31:48, Joshua 11:3 gibi kutsal kitapta birden fazla yerde kendini gösterirken konu gereği burada bahsedilen 1 Samuel 22:3'te geçen Mispa'dır. Bu Mispa'nın, muhtemelen “Kerak” olarak adlandırılan ve “Kir-Moab” ismiyle bilinen kale olduğuna inanılmaktadır (Easton, 1893).

3.5.1.4. Siklag (Ziklak)

Eserde “Siklag” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Ziklak” olarak geçer. Davut Saul’dan kaçtığı sıralarda gidip Gat Kralı Akiş’e sığınır ve kral tarafından Davut’a Ziklak şehri verilir. Davut bu şehirde bir yıl dört ay boyunca yaşayacaktır.

Bölgenin yeri net olarak bilinmemektedir. Güneyde olunduğuna kanaat getirilmekle beraber (Smith, 1883) Beer-Şeva’nın yaklaşık 27 km kuzeybatısında bulunan Khirbet Zuheilikh kalıntıları şehrin kendisiyle özdeşleştirilmiştir (Easton, 1893).

3.5.1.5. Ravvath (Rabba Kenti)

Eserde “Ravvath” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Rabba” olarak geçer. Davut’un emriyle Yoav, Amnonluların önemli bir şehri olan Rabba’yı kuşatır ve şehir düşmeye yakinken son saldırıyı yönetmesi amacıyla Davut’u çağırır. Fetihden sonra büyük bir yağma yapılır ve fazla sayıda köle alınıp zor işlerde çalıştırılır.

Yahuda’nın dağlık bölgesinde yer alan bu şehrin, Beit-Jibrin’in yaklaşık 10 km kuzeydoğusundaki Rubba harabeleri olduğu sanılmaktadır (Easton, 1893).

3.5.1.6. Keeila (Keila)

Eserde “Keeila” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Keila” olarak geçer. Davut’un Saul’dan kaçarken sığındığı bölgelerden biridir. Konum olarak Adullam’ın 4,5 km güneyinde ve El Halil’in 13 km kuzeybatısında bulunan Khirbet Qila olarak bilinen yer olduğu düşünülmektedir (BiblePlaces, 2023).

3.5.1.7. Hevron

Dünyanın en eski şehirlerinden biri olan Hevron, MÖ. 2. binyılın ilk yarısında Ken’ânîler tarafından Kudüs’ün 32 km güneybatısı ile Gazze’nin 55 km doğusunda suyu bol bir araziye kurulmuştur. Eski Ahit’te geçtiğine göre önceleri Kiryât Arba ismiyle anılan şehrin adı daha sonra İbrânîce “birlik, beraberlik; dostluk, arkadaşlık” anlamına gelen Hebron olmuştur (Bilge, 1997). Hz. İbrahim eşi Sâre vefat ettikten sonra onu bir mağaraya gömmüş ve kendisi vefat edilince de oraya gömülmüştür. Ardından bazı peygamberlerin de oraya gömülmesiyle mekân ciddi bir önem kazanmıştır (Uluçam, 1997). Bundan dolayı üç kitabî din için de şehrin kutsal bir durumu vardır.

Hevron, eserde birden fazla yerde geçer. İlk olarak Davut'un Yahuda'nın üzerine bu mekânda padişah ilan edilir. İkinci olarak Avner'in burada öldürülmesinden sonra Davut bu cenazede tabut arkasından yürüyecektir. Üçüncü olarak İş-Boşet'in kellesi Davut buradayken kendisine getirilecektir. Son olarak da İş-Boşet'in ölümünden sonra tüm İsrail büyükleri Davut ile konuşmaya Hevron'a gelecektir.

3.5.1.8. Kiriathireim (Baale-Yahuda)

Eserde “Kiriathireim” olarak geçen bu mekân Tevrat'ta “Baale-Yahuda” olarak geçer. Ahit Sandığı'nın Filistinliler tarafından yirmi yıl önce bırakıldığı mekândır. Davut tarafından buradan alınıp Kudüs'e getirilecektir.

3.5.1.9. Virsaave (Beer-Şeva)

Hız. İbrahim bir gün Kral Abimelek ile bir anlaşma yapar ve anlaşma gereğince bölgeye bir kuyu yapma sorumluluğu alır. Daha sonra bölgeye bir kuyu inşa eden Hız. İbrahim oraya Beer-Şeva (yemin kuyusu, yedi kuyu) adını verir (Harman, 2000). Şehrin isminin etimolojisi bu şekildedir.

Davut ve Süleyman devrine dek bu bölge halk arasında İsrail'de ülkenin en güneyi olarak görülüyordu. Bunu gösteren “Dan'dan Beer-Şeva'ya kadar” şeklinde bir ifade de kullanılmaktaydı (JewishAgency, 2023).

Eserde “Virsaave” olarak geçen bu mekân Tevrat'ta “Beer-Şeva” olarak geçer. Ahitofel'in Avşalom'a öğüt verdiği sırada öğütün içerisinde yer alan bir coğrafyayı tarif etmek için kullandığı bölge.

3.5.2. Dağ

3.5.2.1. Karmıl Dağı (Karmel Dağı)

Eserde “Karmıl” olarak geçen bu mekân Tevrat'ta “Karmel” olarak geçer. Davut'un zor durumda kaldıktan sonra Naval'a adamlar gönderip yardım istediği bölgedir. Naval Maon'da yaşamakta fakat koyun sürüleri Karmel Dağı'ndadır.

3.5.2.2. Gelvoe Dağı (Gilboa Dağı)

Eserde “Gelvoe” olarak geçen bu mekân Tevrat'ta “Gilboa” olarak geçer. Bir Amaleklinin Saul'un kendi isteğiyle Saul'u öldürdüğü mekândır. Daha sonra bu

Amelekli Davut’a durumu anlatacak ve Saul’u öldürdüğü için Davut tarafından öldürülecektir.

3.5.2.3. Zeytinler Dağı

Zeytindağı bu ismini eskiden üstünde bulunan zeytin ağaçlarından dolayı almıştır. Hristiyanlıkta Hz. İsa’nın göğe buradan yükseldiğine inanılmaktadır. Bununla beraber Zeytin Dağı etrafında Yahudi inancına göre mesihin ilk olarak burada ortaya çıkacağı yönündeki inanç sebebiyle birçok mezar bulunur. (Britannica, 2023) Yani mesihin ilk gün bu mezardaki insanları dirilteceğine inanılır.

Davut’un Avşalom’dan kaçarken halkıyla beraber Ahit Sandığı’nı da yanına alarak ağlaya ağlaya gittiği mekândır.

3.5.3. Çöl

3.5.3.1. Zeif Çölü (Zif Çölü)

Hevron’un 8 km güneyinde bu şehir (BiblePlaces, 2023) eserde “Zeif Çölü” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Zif Çölü” olarak geçer. Davut’un Saul’dan kaçarken sığındığı bölgelerden biridir.

3.5.3.2. Maov Çölü (Maon Çölü)

Hevron’un 12 km güneyinde bulunan bu kurak alan eserde “Maov” olarak geçerken Tevrat’ta “Maon” olarak geçer. Samuel peygamber vefat ettikten sonra Davut’un gidip yerleştiği, Saul’dan saklandığı bölgedir. İlaveten Naval da Maon çölünde yaşamaktadır (Easton, 1893).

3.5.4. Vadi

3.5.4.1. Rafayim Vadisi (Refaim Vadisi)

Eserde “Rafayim” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Refaim” olarak geçer. Kudüs’ün güney ve batısında yer alan bölgede Davut, iki defa kendisine saldıran ve vadiyi tutup stratejik avantaj sağlamış olan Filistinliler ile savaşacak ve onları mağlup edecektir. Davut bu savaşların ikisinde de Tanrı’dan destek görecektir (Easton, 1893).

3.5.4.2. Vosor Vadisi (Besor Vadisi)

Eserde “Vosor” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Besor” olarak geçer. Davut kendi şehri olan Ziklak’ı yağmalanmış gördüğünde yağmalayanları kovalamaya başlar. Yol üzerine iki yüz kadar adamını bir vadide çok yorgun oldukları için bırakır ve takibe diğer adamlarıyla devam eder. Besor Vadisi iki yüz kadar adamın bırakıldığı vadidir.

3.5.4.3. Kedron Vadisi (Kidron Vadisi)

Eserde “Kedron” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Kidron” olarak geçer. Davut’un Avşalom’dan kaçtığı sırada çöle giderlerken içinden ağlayarak halkıyla beraber geçtiği vadidir.

3.5.5. Mağara

3.5.5.1. Odollam Mağarası (Adulam Mağarası)

Kudüs’ün 25 km güneybatısında ve Gat’ın 16 km doğusunda yer alan bu mağara Davut’un Golyat’a karşı kazandığı zaferin mekânı olan Elah Vadisinin doğu ucunda yer almaktadır. İsrail-Filistin sınırında muallakta kalmış bir alanda yer aldığından Davut için Saul’dan kaçarken ideal bir saklanma noktasıydı (BiblePlaces, 2023). Bu mağarada Davut’un yanında derdi, sıkıntısı, borcu olan dört yüze yakın adam toplanacaktı.

Eserde “Odollam” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Adulam” şeklinde geçer. Gat Kralı Akiş’in yanından ayrıldıktan sonra Saul’dan kaçmak amacıyla Davut’un sığındığı mağaradır.

3.5.6. Nehir-Dere

3.5.6.1. Iorda (Şeria Irmağı)

Hristiyanlık ve Yahudilik için son derece önemli olan bu nehir kuzeyden güneye doğru akış yönüne sahiptir. Ahd-i Cedîd’te yer alan bilgiye göre Hz. İsa bu nehirde Yahya tarafından vaftiz edilmiş bulunmaktaydı (Gürkan, 2012).

Eserde “Iorda” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Şeria Irmağı” olarak geçer. Avşalom’un isyanı sonrası içeriden bilgi almak için gönderilen Huşay’ın Davut’a “bir an önce geçmesini istediği” şeklinde verdiği tavsiyede geçen bölgedir.

3.5.7. Köy

3.5.7.1. Vaurim (Bahurim)

Eserde “Vaurim” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Bahurim” olarak geçer. Saul’un akrabalarından olan Şimi’nin ortaya çıkıp Davut’a taş atarak beddualar ettiği mekândır.

3.5.8. Diğer Mekanlar

3.5.8.1. Engadi Bölgesi (Eyn-Gedi Bölgesi)

Eserde “Engadi” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Eyn-Gedi” olarak geçer. Davut’un Saul’dan kaçarken sığındığı bölgelerden biridir. Davut Saul tarafından kovalandığı sıralarda Saul Eyn-Gedi bölgesindeyken bir mağarada ihtiyacını gidermek ister ve o sırada da mağarada olan Davut, Saul’un cübbesinden bir parça keserek krala karşı tehlike teşkil etmediğini kanıtlamaya çalışır.

3.5.8.2. Gion (Gihon)

Eserde “Gion” olarak geçen bu mekân Tevrat’ta “Gihon” olarak geçer. Natan peygamber ve Sadok’un Süleyman’ı Davut’un emriyle padişah ilan ettikleri mekandır.

3.6. Eşyalar

Eserde kendisine yer bulan ve önemli olduğunu kanaat getirilen bazı eşyaların tarihi, kendisi, eserdeki konumu hakkında bilgiler verilmiş ve akabinde sembolik anlamlarına dair değerlendirmeler bulunulmuştur.

3.6.1. Yağ Boynuzu

İnsan, yeryüzünde var olduğu andan itibaren gözlemlediği, yerde ve gökte tanık olduğu her şeyi anlamlandırmaya gayret etmiştir. Bu doğrultuda soyut ve somut yeni birçok üretim gerçekleştirme fırsatı buldu. Bunlardan biri de “boğa” figürüdür. Doğayı ana ilham kaynağı olarak kullanan insan, “boğa” figürüne birçok ciddi mana yüklemiştir. Dini bir “kutsiyet” bağlamında boğa ve yıldırım, MÖ. 2400’lerden itibaren gök tanrılarının simgesi olmuştur. Boğanın böğürmesi yıldırım ile özdeşleştirilmiştir (Eliade, 2003a). Asurlulara göre boğa, güneşin doğumundan doğmuştur, Mezopotamya’da bir ay tanrısı olan Sin, boğa ile tasvir edilmiştir (Cirlot,

1971). Mısırlı hâkim tanrı Amon, sıklıkla koçboynuzlarıyla temsil edilmiştir. Roma, askerlerini “cornicalum” denilen “boynuzlu süsleme” ile ödüllendirmiştir (Gardin, Olorenshaw, 2019). Mısır’da Samanyolu’nun kutsal bir ineğin memelerinden akan süt olduğuna inanılırdı. Gılgamış, kendisini arzulayan tanrıça İştar’ı reddetmesinin ardından İştar onu babası Anu’ya şikâyet eder ve akabinde o da Gılgamış’ı öldürmesi amacıyla gökten bir boğa göndermiştir. Eski İran’da Ahriman’ın yaratmış olduğu ilk insan ve ağacın hemen dibinde de bir öküz yer almaktadır. İlâveten Hint mitolojisinde de boğa ve inek tanrılarla eş tutulmuştur (Günana, 2023).

Dini ritüellerde kutsal yağın kullanım amacı hâlihazırda törende kutsanan kişiye ilahi kutsallık atfı sağlamaktır (Tresidder, 2008). Kral Saul’un huzuruna çıkmadan önce önce Peygamber Samuel tarafından kutsal yağ ile kutsanan Davut örnek olarak gösterilebilir. Hammadde olarak yağ’a bakıldığında ise bazı hususlardan bahsetmek gerekecektir. Akdeniz ve Orta Doğu’da yağ, temel besinlerden biri olup gündelik hayatın önemli bir parçası haline geldiğinden dolayı bölge insanların hayatında değerli bir yer tutmuştur. Aydınlık ve refahı simgelerken aynı zamanda dini törenlerde de kullanılmaktaydı. Sahip olduğu altın rengi sebebiyle güneşe benzetilirken akışkanlığı ile de suya benzetilmiş ve bereketin sembolü olarak düşünölmüştür. İbranilerde de yağ bu kutsallık bağlamında önemli bir yer tutar. Musa, Tanrı’nın arzusu üzerine sunağa, Ahid Sandığı’na ve çocuklarına süreceğı yağı hazırlamaya başlar. Yağın her dini törenden önce kullanımı saflık ve aydınlık idealiyle bağdaştırılır. Eski Ahit’te de yer alan yağ ile kutsanma durumu, İsrail krallarının kutsanmasında kullanılıyor ve onlara kudret, yönetme erki ve ün sağlıyordu (Gardin, Olorenshaw, 2019).

Sonuç olarak düşünölebilir ki “boynuz”un ve “yağ”ın sahip olduğu kutsal niteliklerin bir nevi birleşiminden doğan “yağ boynuzu” eşyası simgesel anlamda oldukça önemlidir. Ne bir boynuzdan esinlenilerek oluşturulmuş nesneye doldurulan şeyin yağ olması ne de yağın doldurulduğu nesnenin boynuzdan esinlenilerek oluşturulması birer tesadüf değildir.

3.6.2. Tambur

Tevrat’ta Lir, Karamanlıca eserde Tambur, eserde Davut’un Saul’a musallat olan kötü ruhları kovması amacıyla çaldığı müzik aletidir. Daha önce farklılıklar başlığı altında

hâlihazırda bahsedilmiş olduğundan burada tekrardan bahsi açmak gereksiz durmaktadır.

3.6.3. Ahit Sandığı

Kur'an'da "tâbut", İbranicede "aron ha-kodeş" olarak geçen Ahid Sandığı'nın fiziksel yapısı Tanrı tarafından belirtilmiştir. Buna göre sandık, akasya ağacı hammaddesinden ve uzunluğu 2,5 eni ve yüksekliği de 1,5 arşın olarak imâl edilmiştir. İçi ve dışı tamamıyla altın ile kaplanmış ve sandığın iki uzun kenarına ikişer tane altın halka yerleştirilmiştir. Bunlara da yine akasya ağacından imâl edilip altınla kaplanmış birer kol takılmıştır. Saf altından ince bir levha ile sandığın kendisi örtülmüş ve yine altından yapılmış olan iki tane melek tasviri kapağın iki tarafına yerleştirilmiştir (Küçük, 1988).

Tanrının Musa ile yaptığı anlaşmayı hatırlatacak eşyalar sandıkta tutulmaktaydı. On emrin yazılı olduğu taş levhalar, sandığın içerisine konulan ilk eşyalardı. Daha sonra bir testi ve Harun'un asası da konulmuştur fakat bilinmeyen bir noktada bunlar sandıktan çıkarılmıştır (Ahit Sandığı Nedir, t.y.). Sandık, kendisinde var olan kutsal niteliklerden dolayı İsrailoğulları tarafından savaşlarda da manevi bir güç çarpanı olarak kullanılmıştır. Bununla beraber bazı iddialar, somut olarak da sandığın savaşlarda İsrailoğullarına fayda sağladığı yönündedir. Öyle ki bazı araştırmacılar Ahit Sandığı'nın dev bir Leyden Kavanouzu olduğuna inanmış ve İsrailoğullarının bir şekilde primatif de olsa elektiriğe hükmedebildiğini belirtmişlerdir (Newman, 2017). Bu duruma göre Ahit Sandığı sahip olduğu elektirik gücüyle insanları yaralayabilir, öldürebilir yangınlar başlatabilirdi. Öyle ki Davut, sandıkla beraber Kudüs'e giderken sandığı taşıyan öküzün ters birkaç hareketi sonrası sandık yere düşecek gibi olduğunda Uzza sandığa dokunmuş ve anında orada ölmüştü (2. Samuel 6/7).

Ahit Sandığı'nın hammaddesi durumunda olan akasya, dini yan anlamları olan bir semboldür. İsa'nın başındaki taçta yer alan dikenlerin akasya ağacından imal edildiği düşünülmektedir. Yine Eski Ahit'e göre Mişkan (Çadır Tapınak) akasya ağacının bir türünden inşa edilmişti (Tresidder, 2008). İmal edilmiş olan sandığın kendisi de "ilahi kanunu" temsil etmektedir. Taht, ilahi ya da kraliyetin varlığının simgesi olduğundan Ahit Sandığı da Yahve'nin tahtı olarak düşünüle gelmiştir (Gardin, Olorenshaw, 2019). Tevrat ile beraber Karamanlıca eserde de yer alan Ahit Sandığı, görüldüğü üzere dini anlamda oldukça değerli bir yere sahiptir.

3.6.4. Taç

Ödülü, otoriteyi, gücü simgeleyen taç, çiçekler, yapraklar veya değerli metallere olmak üzere farklı hammaddelelerden üretilmektedir. Onu başın üzerine koymak insan olmanın “zirvesi”dir. Taçla en çok ilişkilendirilen hammadde genel olarak altındır. Altın taç, kendi pırıltısını onu taşıyan kişiye yansıtarak gece ve gündüz hüküm süren güneşin gücüyle birleştirir (Gardin, Olorenshaw, 2019).

Karamanlıca eserde ve Tevrat’ta geçtiği üzere Davut, Ammonluları yenilgiye uğrattıktan sonra Ammon kralının başındaki bir talant (34,5 kg) altınla donanmış tacı alır ve kendisi giyer. Burada hâlihazırda iki kuvvet arasında gerçekleşen güç ispatı çatışmasında kazanan tarafın kaybedene karşı üstünlüğü simgesel olarak bu şekilde görülebilmektedir. Davut, Ammon kralının başındaki tacını alarak onun yönetme erkini, gücünü, otoritesini de almış olmaktadır.

4. SONUÇ

Karamanlılar, Yunan harfleriyle Türkçe yazıp Türkçe konuşan Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine mensup bir topluluktur. Kendilerine “Anadolulular” veya “Anadolu Hristiyan’ı” diyen bu insanlara “Karamanlı” adlandırması daha sonra verilmiştir. Verilen bu ismin pejoratif bir anlama da sahip olması sebebiyle bu insanlar kimi zaman kendilerine “Karamanlı” denmesinden imtina etmişlerdir. Konuştıkları dil olan Karamanlîca, Yunan harfleriyle bir Türkçe yazımıdır. Yunan alfabesi, Türkçedeki 31 sesin 23’ünü gösterebilmesinden dolayı Türk seslerinin ifadesi için yeterli bir dil konumunda değildir. Yunancada bulunmayıp Türkçede bulunan sesleri göstermede sorun, bazı Yunan harflerini birleştirerek veyahut harflere işaretler konularak çözülmeye çalışılmıştır. Bu işlem sonucunda da Karamanlîca yazılmış olan eserlerde imlâ birliği söz konusu olmamıştır. Çözüm noktasında ise ilki 1826 yılında olmak üzere kimi ciddi teşebbüsler ortaya konulmuştur. Türkçe konuşup Grek harfleriyle Türkçe yazan bu topluluğun, milli mensubiyeti tartışması Karamanlıların araştırmalara konu olduğu günden bugüne devam etmektedir. Türk-Yunan Nüfus Mübadelesine kadar olan süreçte, Müslüman nüfus ile birlikte Anadolu’da yaşayan Karamanlılar mübadelede milliyet mensubiyetinden ziyade dini hüviyetin gözetilmesinden ötürü, mübadeleyi kapsayan gruplar arasına dâhil edilmişlerdir. Karamanlîca basılmış olan eserlerin tamamı kabaca dini, edebi, ilmi, dergi ve gazeteler şeklinde gruplandırılabilir. Bunlar arasından dini eserlerin sayısı diğerlerine göre oldukça fazladır. Karamanlîca ilk eser olarak bilinen Gennadios İtikatnamesi, 1455 veya 1456 yıllarında Gennadios tarafından yazılmıştır. Daha sonraki yıllarda Karamanlîca Edebiyatta Antalyalı Seraphim’in çevirileri önemli bir yere sahip olmuştur. Edebi eserlerde ise basılmış olan eserlerin tamamına yakınının çeviri eser olduğu söylenebilir. Telif eser sayısı oldukça azdır. Süreli yayınlarda ise “Anatoli”, “Aktis”, “Angelioforos” gibi her biri oldukça kıymetli yayınlar çıkmıştır. Basım yerleri olarak Karamanlîca basılmış olan eserlerin yaklaşık %70’i İstanbul’da basılmıştır. İzmir, Venedik, ve Atina sayı ve önem bakımından İstanbul’u takip

ederken Odessa, Londra, Samsun, Selanik, Trabzon, Bükreş, ve Leipzig’te de basılan eserler olmuştur. Karamanlıca basılmış dini eserlerden biri olan “Hazreti David Peygamberin Ömrünün Hikayeti” adlı eserin incelenmesini konu alan bu tez çalışmasında, öncelikli olarak Karamanlıca kaleme alınan eser Latin alfabesine aktarılmıştır. Eserin aktarımında izlenen yöntem “Eser Tespitinde İzlenen Yol” başlığı altında verilmiştir. İlaveten sözlük çalışması da eserin kendisinin verilmesinin ardından çalışmaya eklenmiştir.

Eserin yazılma amacı olarak, eserde ifade edilmese de, dini bir eser olması hasebiyle eğitim amacı güdülerek yazıldığını söylemek mümkündür. Zira her başlık altında anlatılanlarla ilgili olarak o bölüm sonunda soru sorulması, öğretim amacı güdüldüğünü göstermektedir. Bununla beraber eserde yer alan motif sayısının azlığı da –eserde yer alan motif sayısı fazla değildir- yazılma maksadında eğitimin üstlendiği rolü ortaya çıkarmaktadır. Dini bir eser olarak öğretici bir amaç taşıması sebebiyle dil, oldukça sade bir yapıya sahiptir. Karamanlılar, Türkçe konuşup Müslüman komşuları ile beraber yaşasalar da dini farklılıkları onları belirli bir seviyeye kadar toplumda izole bir konuma sokmuştur. Bunun sonucu olarak da konuştukları Türkçe, Müslüman Türklerin konuştuklarından az da olsa belirli bir ölçüde farklılık göstermiştir. Karamanlıca eserin içerik ve dil özelliklerinin incelendiğinde bölümde eserin dilinin, daha önce belirtildiği üzere sade bir yapıda olmasının sonucu olarak eserde Arapça ve Farsça tamlamalar oldukça az kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bununla beraber “ölet” gibi Türkçe bazı özel sözcüklere de eserde yer verilmiştir.

Davut Peygamberin yaşam öyküsünün, doğrudan veya dolaylı olarak komuta ettiği savaşların, başından geçen olaylar sırasında bulunduğu mekânların, ona yine doğrudan veya dolaylı etkisi olan eşyaların ve çevresinde onunla ilişkisi olan insanların ele alındığı bu eser, Tevrat merkez alınarak oluşturulmuştur. Bu durumdan ötürü inceleme, Tevrat’la karşılaştırılmalı olarak ilerlenmiştir. Karşılaştırılmalı olarak yapılan değerlendirmelerde bazı hususlar özellikle dikkat çekmiş ve iki eser arasındaki farklılıklar üzerinde durulmuştur. Örneğin Tevrat ile incelenen eser arasında farklardan biri “İşay’ın oğul sayısı” olarak çıkmaktadır. Bu husus, genel olarak bir tartışma konusu olagelmıştır. Bir diğer farklılık “tambur-lir” farklılığıdır. Bu farklılığı yerel bir fark olarak değerlendirmek mümkündür. Burada adı belirtilmemiş olan eserin yazarının, Tevrat’takinden farklı olarak lir yerine tambur kullanması yerel halkın kültürel niteliği ile açıklanabilir.

Eser, kültürel eksenli olarak çeşitli başlıklar altında incelenmiştir. Burada öncelikle epizotlar kısmında, Karamanlıca eserdeki olaylar başlığa uygun bir şekilde verilmiş ve ardından eserde tespit edilen motifler üzerinde durulmuştur. Eserdeki olaylar, Davut'un merkeze alındığı bir şekilde ilerleyiş göstermektedir. Eserin içeriğinde yer alan diğer hususlar da kendileri uygun gelen başlıklar altında bir plan çerçevesinde incelenmişlerdir. Örneğin eserin içerisinde farklı amaçlarla kendisine yer bulmuş milletler ve bu milletlerin tarihleri hakkında genel bilgiler verilerek eser ile bağdaştırılmış ve eserde geçtiği yer üzerine hususiyetle durulmuştur. Şahsiyetler başlığında, Davut merkeze alınarak onun etrafında Karamanlıca eserde geçen isimler gruplandırılarak derli toplu bir yapıda bilgilendirme yoluna gidilmiştir. Tevrat'ta ve Karamanlıca eserde aynı kişiyi temsil etmelerine rağmen farklılık gösterdiğinden dolayı bu bölümde başlık yazımında, öncelikle Karamanlıca eserde geçen isim tercih edilerek ardından Tevrat'ta geçen ve günümüz Türkçesine daha yakın olan ifadeler kullanılmıştır. (İessai-İşay)

İncelemede “Savaşlar ve İsyanlar” başlığı altında, eserde yer alan savaş ve isyanlar ekte yer alan birçok harita desteğiyle beraber verilmiştir. Savaşın geçtiği coğrafya, savaşın amacı ve gidişatı üzerine durulmuş ve bu doğrultuda bilgiler verilmiştir. Mekânların incelendiği kısımlarda yine eserde olayların vuku bulduğu mekânlar coğrafi kıstaslara göre sınıflandırılarak verilmiştir. Mekânların sahip olduğu sembolik anlam mevzu bahis edilmiş ve eserin geneline olan etkisi, motifin eserle beraber anlamı sorgulanmıştır. Yine bu mekânların kimisi “Savaşlar ve İsyanlar” başlığında olduğu gibi ekler kısmındaki haritalarla desteklenmiştir. Bu sayede okur, bilmediği mekânları harita aracılığıyla takip edebilecek ve böylelikle anlamlı bir okumanın kapıları açılacaktır.

Eserin epizot ve motifleri de tespit edilmiş ve tespit edilebilen bu motifler hususiyetle irdelenmiştir. Özellikle motif incelemesinde farklı kaynaklardan yararlanılmıştır. Tevrat ile Karamanlıca eserin farklılığının dile getirildiği kısımda, farklılıklar motifsel anlamda da değerlendirilerek bu farklılığın anlamı sorgulanmıştır.

Çalışmanın genelinde, şayet inceleme imkânı söz konusuysa, motif incelemesi çeşitli sayıda kaynaktan faydalanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ikinci kısmındaki Tevrat ile Karamanlıca eserin farklılığının dile getirildiği kısımda, farklılıklar motifsel anlamda da değerlendirilmiş bu farklılığın anlamı sorgulanmıştır. Keza çalışmanın üçüncü bölümünde, eserin epizotlarının verilmesiyle beraber motifleri de tespit

edilmiş ve tespit edilebilen bu motifler hususiyetle irdelenmiştir. Mekânlar kısmında da kimi mekânların sahip olduğu sembolik anlam mevzubahis edilmiş ve eserin geneline olan etkisi, motifin eserle beraber anlamı sorgulanmıştır. Yine bu mekânların kimisi “Savaşlar ve İsyanlar” başlığında olduğu gibi ekler kısmındaki haritalarla desteklenmiştir. Bu sayede okurun, bilmediği mekânları harita aracılığıyla takip edebilmesi ve böylelikle anlamlı bir okumanın kapılarını açabilmesi sağlanmıştır.

Son kısım olan “Eser” bölümünde Karamanlıca eserin kendisi burada Latin alfabesine aktararak sunulmuştur. Yöntem olarak burada nasıl bir yol izlendiği, eserin kendisinin verilmesinden önce “Eser Tespitinde İzlenen Yol” başlığı altında verilmiştir. Ardından “Sözlük” kısmında Karamanlıca eserde yer almış ve günümüz Türkçesinde unutulmaya yüz tutmuş, sıradan bir okurun anlamlandıramayacağı sözcükler verilmiştir.

Karamanlılar ırki mensubiyetlerinden bağımsız olarak Türk milleti için daima oldukça önemli bir konumda olagelmışlerdir. Araştırmalar sonucunda netleştirilmemiş olsa da Yunan veya Türk olmaları Türk tarihi içerisindeki müstesna yerlerinin kıyeseri artırıp azaltmamaktadır. Bu çalışmada da Karamanlılar olarak adlandırılan bu halkın yazılı eserlerinden biri olan “Hazreti David Peygamberinin Ömrünün Hikayeti” adlı eserin incelenmesiyle bir nebze de olsa halkın dini ve kültürel yapısı bir eser aracılığıyla mümkün olduğu ölçüde aydınlatılmaya çalışılmıştır. Tarihiyle beraber kendilerinin de tam olarak kesin bilgilere sahip olunamayan Karamanlıların, sınırlı sayıdaki yazılı eserleri okunmayı, incelenmeyi, beklemektedir. Yapılacak sözlü ve yazılı bilimsel araştırmalar yoluyla onların kimlikleri, tarihleri, kültürleri hakkında yeni bilgilere ulaşılması şüphesiz ki mümkündür.

5. METİN

5.1. Eser Tespitinde İzlenen Yol

- Konuşma eserleri bir alt satırda konuşma çizgisi ile gösterildi.
- Sayfa numaraları paragrafın ortasına denk geldiği vakit paragrafın yapısı bozulmadı.
- Günümüz Türkçesinde ayrı yazılması gereken “dahi” anlamındaki “dA” ve soru edatı “mI” Karamanlıca eserde birleşik yazılmıştır. Fakat anlam karışıklığı olmaması için bizlerce ayrı yazılmıştır.
- Birleşik olması gerekirken ayrı yazılan kelimeler “-” ile gösterildi. Bu gün yerine bu-gün.
- Eserde anlamayı kolaylaştırması için bazı yerlere noktalama işaretleri eklenmiştir.
- Karamanlıca eserin kendisi günümüz Türkçesine uygun olmadığından çeviri eserinde günümüz Türkçesinin dilbilgisi kurallarına riayet edilmiştir.
- Karamanlıca eserde yer alan Farsça ön ekler aslına uygun şekilde kullanılmıştır. (bihuzur/ bi-huzur)
- Karamanlıca eserde her bölüm başlığı altında yer alan kısma ve bölüm sonundaki soru kısmına birer numara verilmiştir. Çeviri eserde ise numara bölüm başlıklarına verilip soru kısmı italik yazılmıştır.
- Karamanlıca eserde yanlış yazıldığına kanaat getirilen kısımlarda düzeltmeler yapıp eski hali dipnotta gösterildi. *mevcudum* (Eserde *memvcutdum*)

5.2. Transkripsiyon Listesi

A/α/ά/ - A/a/

Π/π/π̣ - B/b

Δζ/δζ - C/c

Τζ/τζ - Ç/ç

Δ/δ - D/d

E/ε/έ - E/e

Φ/φ - F/f

Γ/K/γ/κ - G/g

γγ - ñ

X/χ - H/h

I/η/ῑ - I/i

Ἰ/ι/ί - İ/i

ια - â

K/κ/x - K/k

Λ/λ - L/l

M/μ - M/m

N/ν - N/n

O/ο/ο/ό/ω - O/o

ò/ıò - Ö/ö

Π/π - P/p

P/ρ - R/r

Σ/σ/ς - S/s

Σσ/Σσ/σ̣ - Ş/ş

T/τ/Θ (th) - T/t

Oυ/ου - U/u

Oυ/ού/ού̣ - Ü/ü

B/β - V/v

Γ/γ/ῑ - Y/y

Z/ζ - Z/z

5.3. Eser

H A Z R E T İ
DAVİD PEYGAMBERİN
ÖMRÜNÜN
HİKAYETİ

K.

Yunaniceden

Açık Türkçeye

Tercime olunub

.

A T H İ N A D A
A. ANGELİDİNİN TAB HANESİNDE
BASILMIŞ DIR
1839

H A Z R E T İ
DAVİD PEYGAMBERİN
ÖMRÜNÜN
HİKAYETİDİR

[3]

5.3.1. David'in İsrail padişahı mesh olunduğu

İsrail toprağında İessai nam bir ademin yedi oğlu vardı ve hepsinin gücüne David derleridi. Ve çünkü o zamanda saltanat süren Saul assılığı ile Rabbii gazeplendirmiş idi, o ecilden Samuil peygamber onun yerine bu David'i İsrail milletin üzerine padişah mesh eylemeye gönderildi. İşbu mesh etme hususunda şöyle rivaet olunur.

Samuil Rabbi'nin emri ile bir boynuza yağ doldurduda, Vithleem'e vardı orada ki İessai, oğullarının altısının onun huzuruna çıkardı. Emma Samuil dedi,

-“Rabbi ta'lâda bunların birinide seçmedi başka çocuğun yokmu?”

İessai cevap etti,

-“Bir küçük oğlum daha var, emma yazıda hayvan güdüyor.”

Samuil de dedi,

-“Göndür de onu getirt.”

Ve o geldikde, kıp kırmızı güzel çehreli idi o zaman Rabbi dedi,

-“Kalk bunu mesh eyle, zira bulur.”

İmdi Samuil yağ boynuzunu aldı da onu karındaşlarının huzurunda mesh eyledi. Ve ol günden gerü David'in üzerine Rabbi'nin Ruhı geldi.

[4] *David kimin oğlu idi? Onu İsrailin padişahı mesh eylemeye kim gönderildi? Bu nasıl oldu? Samuil David'i mesh eylemeye geldikde o nerede idi? Samuil İessainın oğullarından hangisinin mesh edeceğini nasıl bildi? Anden sonra David'in üzerine ne geldi?*

5.3.2. Saul'un fena ruhtan ızdırab çektiği, ve David'in tamburu ile huzurlandığı

Anden sonra Saul günahları ile Allah'ın Ruhunu incidib ondan terk olundukda, bir başka fena ve merak verir ruhtan zabt olunub ızdırab çekeridi. Ve kulları onu öğütlediler ki bir mahir tamburcu buldurada, tamburu ile bu meraklı ruhu def ede. Hem de onlardan birisi,

-“Ben Vithleem’de bir genç kimesne gördüm, İessai’nin oğlunu ki tambur çalmada pek ustadır” deyü haber verdi ve onu daha eyice tavsie etmek için, “kahraman yiğit, fehimli ve alim, ve Rabbi beraberincedir” deyü öğdü.

Ol zeman Saul musamahat etmeksiz İessai’ye haber gönderib yalvardı ki koyun güden oğlunu ona göndere ve David Saul’a vardıkda, az vakıt arasında kendini o-kadar sevdirdi ki padişahın silahdarı oldu ve fena ruh Saul’u bi-huzur eyledikçe David tamburu çalarıdı da onu def ederidi.

Soñra Saul’un başına ne geldi? Kulları onu ne yapmaya öğütlediler? Fena ruhu def etmek içünkime haber gönderdiler? Saul David’i nasıl kabul eyledi? Saul David’i ne yaptı? David fena ruhu nasıl def ederidi?

[5]

5.3.3. David’in Filistili Goliathı sapan ıla ve daş ıla öldürdüğü

David haylı zeman Saul’un yanında durduktan soñra, gine Vithleem’e babasına döndüde, orada evvelki gibi koyunları güderidi. Bu vaktın mabeyninde Filistiler asker topladılarda İsrailülülerin üzerine sefer etdiler. Ve onlardan Goliath nam bir cebbar uzun boylu ve pek kuvvetli kimesne ortaya çıkdıda, İsrail askerini horladıktan soñra onlara meydan gösterdi ki, adem gönderelerde onun-ula vuruşa. Bu div kıyafetli kişinin sözleri ve gösterişi Saul’a ve cümle İsrail oğullarına azim korku verdi. Ve kırk gün durmayıb onları horlarıdı, hem sabah ve ahşam onlara meydan gösteriridi.

Netice-yi kelam düşüş ile bir gün David orduya çıkavardı, ve Filistinin meydan verişini iştidikde, onu kabul edecek oldu. İmdi varıp Saul’a dedi ki,

-“Hiçbir kimesnenin yüreği erimesin zira ben kulun gidib o ecnabi kabileli ile cenkleşeceğim.”

Saul da,

-“Yok, sen onun-ula cenkleşmeye gidemezsin, çünkü çocuksun, o ise gençliğinden berü cenk ademidir”

dedikde David şöyle cevap etdi:

-“Babamın koyunlarını güderiken bir arslan-ıla bir ayu gelib sürüden kuzu kapdılar ve ben kulun onları kovaladımda hem arslanı hem ayuyu öldürdüm ve ağızlarından kuzuyu kurtardım bu sünnetsiz ecnabi kabileli de onların birisi gibi

olacaktır. Rabbi beni ayunun ve arslanın pençesinden nice kurtardı ise, onun elindende kurtaracaktır.”

Ol zaman Saul, var git Rabbi bilence olsun dedi.

David evvela Saul’un pusatını, ve bakır [6] dakya hem zırh geyindi, emma heman azacıkdan gine çıkardı çünkü onlara alışmamış ıdı. Anden sonra eline çomağını ve sapanını aldı, çaydan beş de çakıl daşı seçdide, anide Filistilinin meydanına seğırtti. O cebbar ısa bu kırmızı yüzlü ve dilber gencin kendi ile cengleşmeye geldiğini gördükde kibirine yetirmedi, illa Allahlarının ismi ile ona lanet okudu da dedi,

-“Yakın gelde etlerini havanın kuşlarına ve yerin canavarlarına yedireyim.”

David dedi,

-“Sen benim üzerime kılıç-ıla ve mızrağıla ve kalkan-ıla geliyorsın, lakin ben sana kuvvetlerin Rabbisinin ismi ile gelirim ve Rabbi seni bu-gün benim elime teslim edecektir ve seni öldürecekim, ve kelleni koparıpda ecnabi kabilelilerin askerinin leşlerini havanın kuşlarına ve yazının canavarlarına yedirecekim, taki cümle yer bile ki İsrailde Allah vardır.”

Ol zaman Filistili kalkıb onun-ula karşılaşmaya yürüdü lakin David anide sapanına daş koyub fırlatdığı gibi ol div kıyafetli kimesneyi alnından vurdu ve daş alına gömüldü ve o yüzü koyun yere kapandı. Ol zaman David seğırdip Filistilinin üzerinde durduda kılıcını kılıfından çekib başını kesdi. Baki Filistiler ise cebbarlarının katl olunduğunu gördükde firar etdiler. Anden sonra David ol ecnabi kabilelinin başını aldıda İerusalim’e getirdi, onun pusadını ve cebesini ise kendi konağında alıkodu.

David haylı zaman Saul’un yanında durduktan sonra nereye gitdi? Filistiler İsrail’e [7] karşı ne etdiler? Cebbar Goliath ne yaptı? Onun sözleri Saul’a ve cümle kavma nasıl te’sir etdiler? Bu cebbar onları kaç gün korkudur dururdu? David orduya geldikde ne dedi? Saul David’e ne dedi? David ne cevap verdi? Ol zaman Saul ona ne dedi? David Filisti ile cenk etmek için nasıl silahlandı? Ol cebbar David’i öyle silahlar ile üzerine geldiğini gördükde ne dedi? David ne cevap verdi? David cebbarı nasıl öldürdü? David cebbarın başını ne yaptı? Ya pusatını ve cebesini ne yaptı?

5.3.4. Saul’un mızrağıla David’i öldüreyim dediği

Bu zikre layık kahramanlıktan sonra Saul David’i kendi evine aldı, ve artık onu babasına gitmeye koyvermedi. David ise o-kadar akıllane geçiniridi ki çok varmadı

kavmin ve Saul'un kullarının muhabbetini kendine çekdi, ve hepisinden ziade Saul'un oğlu İonathan'ın muhabbetini, ol ki David'i kendi canı gibi severidi, ve kendi pusatını ona verib onun-ula aht kesişdi.

Lakin arasından çok geçmedi bu yeni mansub David'e bi-huzurluk ve muhatara sebebi oldu çünkü karıların türkülerde "Saul biñlerini ve David on biñlerini katl eyledi" deyü ırladıklarından Saul onu pek kızkanmaya başladı. Bu şey Saul'u şöyle gazebe getirdi ki, David'in ömrünü kaldırmaya kast eyledi. İmdi günlerde bir gün fena ruh gine Saul'u bi-huzur eylediğinden David ona def-i gam etdirmek için tambur çalariken, Saul onu öldürmek niyeti ile üzerine mızrağını atdı. Lakin David kedersiz kurtuldu. [8] Bundan gerü Saul David'den korkardı, ve onu yanından çıkardı, emma onu biñ başı eyledi. Rabbi ta'lâda David ile beraber idi, ve onu cümle İsrail'e ve İuda'ya sevdirdi.

Anden sonra Saul David'e nasıl bulundu? Saul'un evinde David'in meşrebi nice idi? İonathan'ın David'e olan muhabbeti için ne denilir? Saul David'in kendinden ziade izzetleniridiğini gördükde ona ne göz-üle bakaradı? Akıbet Saul David'e ne yapmaya kast eyledi? David fena ruhu def etmek için tambur çalariken Saul n' işledi? David bu tehlikeden kurtulduktan gerü Saul ne yaptı? İsrailülür David'e ne göz-üle bakarlarıdı?

5.3.5. Saoulun David'e kızını verdiği, ve ginede onu öldürmeye savaştığı

Lakin Saul daha David'i helak etmeye çalışırdı, ve onun üzerine kendisi el vurmaksız meramını icra etmek² için kızlarından birini ona avretliğe vermeye teklif eyledi. Şu kavlı ile ki evvela yüz Filistili öldüre. Saul o düğün mukalevesini eda etmeye çalışırken onu Filistiler öldürürler umudu ile gönlünü eyleridi. Lakin David etbağısı ile beraber gidib Filistiler'i vurduda onlardan iki yüz kişi öldürdü ve padişahın kızını avretliğe aldı. Lakin bu şey Saul'un garazını daha ziade artırdı, ve İonathan'a, ve cümle kullarına emr eyledi ki onu öldüreler. Lakin İonathan, ol ki David'i severidi, bu tehlikesi hususunda onu öğütledi, ve ona,

-“Ben senin hakkında pederime söyleyinceyedek tarlada saklan” dedi.

Anden sonra İonathan babasına dedi,

² Metinde *ekmek*.

-“David [9] canına kıydıda varıb ol ecnabi kabileliği öldürdüde, azim helaslık eyledi. İmdi niçün suçsuz kana günah edesin, ve hiç sebebsiz David’i öldüresin?”

Ve Saul İonathan’ın sözünü dinleyib dedi,

-“Rabbi Ta’lâdanın ömr-ü hakkı için, David öldürülmeyecek.”

İonathan da David’i çağırıp ona cümle bu nesneleri mücdeledikden sonra onu Saul’un huzuruna duhul etdirdi, ve evvelki gibi gine orada dururudu.

Badehu Filistiler ile gine cenk açıldıkda David üzerlerine çıkıp anleri şedid katl ile kırdı, ve tar u mar eyledi. Günlerde bir gün Saul elinde mızrağı ile evde otururiken fena ruh tekrar ona ızdırab verdi, David de huzurunda tambur çalarıdı. Sauldur gine David’e mızrağını saldırdı, lakin o davranıb çekildide mızrak duvara saplandı. Anden sonra o kalkıb evine kaçtıkd Saul ademler gönderdiki siyelerde sabahlayın onu öldüreler. Lakin David’in karısı bu tehlikeyi duydukda onu pencereden endirip kaçırđı, ve o Rama’ya Samuıl’in yanına vardı ve Saul’un hareketlerini nakl eyledikden sonra, ikisi beraber gidip Rama’nın Nafiothunda sakin oldular.

Saul niçün kızlarının birini David’e avredliğe verdi? Onu ne kavl ile verdi? David Filistilerden kaç kişi öldürdü? Bu şey Saul’a nasıl te’sir etdi? Saul kullarına ne emr eyledi? Bu tavrda İonathan David için n’şledi? David’in hakkında babası Saul’a ne dedi? Saul ne cevab verdi? Anden sonra David Filistilere ne yaptı? Saul David’e ne yaptı, önünde tambur çalariken? Ol zeman David nereye gitdi? [10] Avreti onun başını kurtarmak için n’şledi? David Samuıl ile beraber nereye gitti?

5.3.6. Saul’un Rama’da David’i aradığı. Ve İonathan’ın David’i geçirdiği

Saul David’in Rama’da olduğunu haber aldıkda, anide onu dutdurmaya ademler gönderdi. Lakin onlardır oraya varıb, peygamber oğullarını başlarında Samuıl ile beraber gördükde, üzerlerine Rabbi’nin ruhu geldi, şöyleki onlar da peygamber oldular. Bu nesne Saul’un gönderdiği üç kafle mübaşırlara da vakı oldu. Ve en sonra Saul kendisi de gitdi lakin Allah’ın ruhu onun da üzerine geldi, ve o da Samuıl’in önünde peygamberlik eyledi.

Soñra David Rama’dan kaçdıda İonathan’a varıb dedi,

-“Ben babaña ne kabahat işledimde ömrümü galdırmak isteyor?”

Ionathan da cevab etdi,

-“Hayır, öyle değildir. Emma David” dedi, “Rabbi’nin ömr-ü hakkı için benim ile ölümün arasında fakat bir adım vardır.”

Ol zeman Ionathan ona tembih eyledi ki üç güne-kadar tarlada saklana ta babası Saul’un meramını anlayıncayadek. Ertesi gün Saul David’in sofraya oturmadığını gördükde, Ionathan’a yokluğunun sebebini sual eyledi. Ve öğrendikden sonra, Ionathan’a darıldı, çünkü David’den yana söylendi, ve mızrağını ona saldırdı öldürmek için. Ol zeman Ionathan tarlaya varıb ok atdı ve bunun-ula David’e işaret etdi ki, gelib onun-ula buluşa. İmdi David kalkıb onun yanına vardı ve üç kerre öñünde temenna eyledi ondan sonra öpüştülerde figan-ıla ağlaşdılar. Ve Ionathan David’e dedi,

-“Var [11] git selamet ile.”

İmdi o çıkdı gitti, Ionathan da şehere dönüb geldi.

Saul David’in Rama’da Samuil ile beraber olduğunu öğrendikde ne yaptı? Gönderdiği adamlere ne vakı oldu? Akıbet Saul kendiside vardıkda başına ne geldi? David Ionathan’a varıb ne dedi? Bu esnade Ionathan David için ne yaptı? Ionathan David’den yana söylediği için babası Saul ne yaptı? David ve Ionathan biri birinden nasıl ayrıldılar?

5.3.7. David’in yalan düzüb delilik gösterdiği

Ol zeman David Nova’ya Ahimeleh kâhinin yanına kaçdı. Ve ahimeleh onu gördükde, korkup dedi:

-“Sen niçün yalnızsın?”

David de dedi ki,

-“Padişah beni hizmete gönderıb tembih eyledi ki benim seni ne maslahat için gönderdiğimi kimse bilmesin. İmdi bana beş ekmek ver, yahod hazırlıkda neñ varısa.”

Kâhin de,

-“Burada aziz ekmeklerden gayrı bir şeyim yokdur” deyib, ona takdis olunmuş ekmek verdi.

Ve orada pahal gibi Saul’un kullarından Doik nam bir kimse bulundu.

Bu kez David pek fena etdi. Yalan-ıla kâhini aldatdı, ve onun yalanının sebebine nasıl ki azıcıkdan göreceğiz, seksen beş kâhinin ömrü kardırıldı.

David kalkıp gideceği zaman Ahimeleh'e dedi:

-“Elde bir kılıcın ya mızrağın var mı? Zira padişahın maslahatı acele olduğundan kendi silahlarımdan alamadım.”

Ahimeleh de dedi:

-“İşte Filisti Goliathın kılıcı burdadır.”

Ve David dedi:

-“Bundan eyisi olmaz, ver onu bana.”

Anden sonra [12] Saul'un korkusundan kaçıp Gath padişahı Aghus'a vardı. Ve onun kulları dediler ki: “Bu vilayetin padişahı Daviddir, onun hakkında ki avretler ‘Saul binlerini kırdı ve David on binlerini’ deyü ırlarlar idi.” David bu sözlere vukuf oldukça o-kadar korkdu ki kendini delilenmiş gösterdi, ve kapuyu kazıyıp sakkalına salıalarını akıdırıdı, bir hareket ki asla Rabbi'nin mesihinin şanına düşmez.

Anden sonra David nereye kaçdı? Ahimeleh'e ne dedi? Kâhin ona ne verdi? David bu kez eyimi etdi kötü mü? Yalancıdan ne vakı oldu? David kâhinden yanınca ne alıb gitti? David Ahimelehdan ayrıldıktan sonra nereye gitti? Gathda bilindiğini anladıkda ne üstürlab kullandı? Bu hareket onun şanına düşermi idi?

5.3.8. Saul'un, kullarını üzerine andlaşmışlar deyü zemm eylediği, ve³ kâhinleri öldürdüğü

David Gath'dan Odollam mağarasına gitdi ve karındaşları ve babasının hanesi onun orada olduğunu öğrendikde yanına endiler. Sayrı çok kimseler daha geldiler, zaruretden olan, borç altında olan, haline hoşnut olmayan her kimse onun yanına vardı, ve o onların başı oldu. Bunların cemisi dört yüz kadar kişi idi. Ve oradan Moavin Misbasına gidib padişaha dedi ki,

-“Rica ederim babam ve anam senin yanında dursunlar, ta ben Rabbi'nin bana ne edeceğini öğrenenedek”

Ve onlar Moav padişahı ile sakin oldular.

Anden sonra Gad peygamber David'e dedi ki,

-“Kalk İuda toprağına gid”

³ Metinde vi.

O da kalkıp gitti. Ve Saul David'in meydana çıktığını duydukda, kendi [13] kullarını zemm eyledi, David ile beraber üzerine andlaştılarda onun amellerini kendinden gizlediler deyü. Ol zeman Doik Saul'a dedi ki,

-“İessai oğlunu Nova'ya Ahimeleh kâhine geldiği zeman gördüm, ve o bunun için Rabbie danışdı hem ona geyecek verdi, Goliath'ın kılıcını da verdi.”

Ol zeman Saul gönderib Ahimeleh'i ve cümle Nova'daki kâhinleri getirdi, ve anlere dedi,

-“Siz niçün benim üzerime anlaştınızda David'e ekmek ve kılıç verdiniz, ve onun için Allah'a danışdınız?”

Ahimeleh de dedi,

-“Kullarının arasında David gibi emin kim vardır, ki senin emrince yürür ve senin evinde ziynetlidi? Padişah efendim ben kuluğa yahod babamın hanesine gadr eylemesin, çünkü kulun David'in firarının sebebini hiç bilmez idim.”

Lakin Saul,

-“Mücerret öleceksin Ahimeleh sen de babağın cümle ocağında”

deyib huzurunda bulunan kullarına buyurdu ki kâhinlerin cümlesini öldüreler lakin onlar etmediler. Ol zeman padişah Doik'e dedi,

-“Sen kâhinlerin üzerinde düş de onları öldür.”

Ve o emre itaat kılıb ol gün seksen beş kâhini kılıç ağzından geçirdi. Nova şehrinin cümle ehalisinide erkeklerini ve avretlerini ve çocuklarını hepsini öldürdü. Emma Ahimeleh'in oğullarından birisi kurtulub David'in yanına kaçdıda matdeyi ona aplatdı ve David dedi,

-“Ben ol gün Doik'in Saul'a hepsini haber vereceğini bildimidi. Babağın hanesinin canlarının ölümüne ben sebebim yanımda otur korkma, işte benim canımı arayan seninkinide arıyor lakin benim yanımda korkusuz olursun.”

David Gath'dan çıkdı da nereye gitti? Onu orada bulmaya gelenler kimidi? Üzerlerine kapudan [14] olduğu dört yüz kimseler kimleridi? Moav padişahına ne dedi? Gad peygamber David'e ne dedi? Saul kullarını neye zemm etdi? Doik ne dedi? David'in hakkında ahimeleh Saul'a ne dedi? Saul kullarına Ahimeleh'e ne yapmak

buyurdu? Ahimeleh'i ve kâhinleri kim öldürdü? Kaç kişi öldürdü? David bunu işitdikde ne dedi?

5.3.9. David'in mağarada Saul'a kavuşduğu. David'in sesini duydukda Saul'un ağladığı

Anden sonra David haber aldığı Filistiler Keeila'da cenk edip harmanları yağmalıyorlarmış. Ve Rabbiden cesaretlenmeyile, gidib o ecnabi kabilelileri vurduda onların bir çoğunu öldürdü, çokda doyumluk aldı. Ve Saul David'in Keeila'da olduğunu duydukda, onu orada muhasere etmek için asker topladı. Lakin David onun niyetini öğrendikde hala altı yüz aded neferi ile revan olub sarp yerlere Zeif çölünde bir dağ üzerine kaçdı. Ancak Saul orayadek de onu artdan kovaladı. Ve Jonathan David'e varıb dedi ki,

-“Korkma, zira babam Saul seni bulmayacak, ve İsrailin üzerine sen padişah olacaksın bu şeyi babamda bilir.”

Saul çölde David'i kovalariken bir haberci gelib dedi ki,

-“Filistiler vilayeti basdılar.”

İmdi o Filistiler ile cengetmek için döndü. David de bu mabeynde⁴ Zeif çölünden Engadinin sarplarına gitdi.

Saul Filistiler'i feth eyledikten sonra David'i kovalamaya döndü. Ve ona Engadi çölündedir deyü haber verdiklerinde üç biş adem aldıda dağ geçilerinin kayaları üzerinde onu aramaya [15] gitdi. Ve vakı oldu ki Saul oralarda bir mağaranın içine yapa yalnız suyunu dökmeye girdi, onun deruninde ise David ademleri ile beraber gizlenirimiş. Ol zaman ademleri David'e dediler,

-“İşte Rabbi düşmanınızı eliğe teslim eyledi.”

David ise gizlice yanaşıb Saul'un eteğinin ucunu kesdi emma sonra bunun etdiği için yüreği vurdu ve dedi,

-“Haşa ki Rabbi'nin mesihinin üzerine el salayım!”

Kullarını bile padişahın üzerine kalkmaya koyvermedi. Ve Saul mağaradan çıkdıktan sonra, David ardından varıb çağırdı,

⁴ Metinde *maybeynde*.

-“Ya efendim padişah!”

Saul da ardına baktıkda David yüzü koyun yere düşüb ona secde eyledi ve dedi,

-“Niçün David senin fenalığını ister degenlerin sözüne kulak verirsin? Bak ki Rabbi seni bu-gün mağarada benim elime teslim eyledi lakin ben Rabbi’nin mesihinin üzerine el kaldırmaya istemedim. Eğer inanmazsan işte eteğinin ucu elimdedir ya babam! Heman eteğinin ucunu kesipde seni öldürmediğimden bil ki ne suçum var ne de günahım vardır, lakin sen ömrümü kaldırmaya savaşırsın. Benim ile senin aramızda Rabbi hökm eylesin, ve benim hakkımı hak eylesinde beni senin ellerinden kurtarsın!”

Saul bu sözleri işitdikde avazını kaldırıp ağladı, ve dedi,

-“Senin sesin midir bu oğul David? Sen benden haklısın çünkü sen bana eyilik eyledin ben ise sana kötülük eyledim. Bu-gün gösterdin daima bana sianetli olduğunu, çünkü Rabbi beni elleriğe teslim etmiş iken, beni öldürmedin. Ve işte şimdi ben bilirim ki İsrailin üzerinde sen padişahlık süreceksin. İmdi benim zürietimi helak etmeceğini, ve ismimi babamın evinden **[16]** kaldırmayacağına yemin eyle bana.”

David de Saul’a yemin eyledikten sonra Saul vilayetine gitdi, David de ademleri ile beraber sarp yerine çıktı.

David Filistiler’in yağmalayışını duydukta n’işledi? David Saul’un kendini arayordüğünü işitdikde nereye gizlendi? Ol zaman Ionathan ona ne dedi? Saul Filistiler’i feth eyledikten sonra mağarada ona ne oldu? David Saul’un eteğinin ucunu kesdikden sonra ne dedi? Saul mağaradan çıkdıktan sonra ne dedi? Saul David’in sözlerini işitdikde ne dedi? Saul David’e ne yemin etsin deyü yalvardı?

5.3.10. Naval ve ehli

Bu zamanın arasında Samuil peygamber vefat eyledi, David de gidib Maov çölünde sakin oldu. Ve o caniblerde Naval nam bir pek zengin adem varıdı, avredinin de adı Aviya idi. Bu avret pek akıllı ve gayet güzel idi, ancak kocası sert ve fena meşrepli hemde kelbî adem idi. Onun kulları çölde koyun güderiken David hem ademleri onlara sianet edib, görüb gözedirleridi. İmdi Naval’ın koyun kırkma vaktı geldikde David ona Karmıl dağına haberciler ile selam gönderib dedi ki,

-“O adem size ne göğlünden kopanı ikram ederise alın da gelin.”

Lakin Naval anlere pek kubatlık edip alçakladıda boş geri gönderdi. Haberciler ise dönüb David'e bu ehvali ifade eylediklerinde o anide dört yüz nefer silahlayb düşün ardıma dedi. Filhal Naval'ı helak etmek niyeti ile çıkdı. Ve o gidib gideriken, Aviya kullarının birisinden vakı olanı öğrendikde, anide [17] ekmekden, undan ve şarab tulumlarından ve kuru üzüm hem incirden birçok hediye düzüb acele ile onu karşılamaya seğırtti.

Ve Aviya David'e kavuşdukda hayvandan endi, ve onun önünde temenna edip dedi,

-“Efendim bu deli ademin bu Naval'ın kusuruna bakmasın nasıl ismi Naval-isa kendinde akılsızlık da böyledir. Lakin ben carieñ gönderdiğin habercileri görmedim. İmdi hala carieñin hediesini kabul eyledi yanındaki kızanlara verilsin. Aman bu carieñin suçunun afv eyle çünkü Rabbi'nin cengini cenkleşdiğin için Rabbi senin eviñi kavi bina edecektir. Rabbi seni bu-gün kan dökmekden hıfz eyledi, ve ola ki Rabbi seni İsrail'e sultan nasib eylediği zaman Naval'ın kanını dökdüm ve intikam aldım deyü tasalanmayasın ve Rabbi seni nasibiñe irdirdiği⁵ zaman, ben carieñi hatırıña getir.”

David de Aviya'ya cevap verib dedi,

-“Seni bu-gün benim istikbalime gönderen İsrailin Allah'ı Rabbi mübarek olsun, ve bu tertibiñde mübarek olsun, sen dahi mübarek olasın ki beni bu-gün kana gelmeden ve kendi elim ile intikam almadan meks eyledin.”

Aviya geri döndükde Naval'ı evde sarhoş buldu ve ertesi gün ayıldıkdan sonra onları ona deyiverdi, otur işitdikde deruninde yüreği daş kesilib bayıldı ve on güne varır varmaz onu Rabbi vurdu, ve öldü. David onun öldüğünü duydukda Aviyaya dññür gönderdi, oda teklifatını kabullanıb onun ehli oldu.

David Samuil'in vefatından sonra nerede sakin oldu? Naval için, ve ehli için ne rivaet [18] olunur? Naval koyunlarını kırkariken David ona ne deyü haberciler gönderdi? Naval onlara nasıl bulundu? David habercilerine Naval'ın nasıl bulunduğunu duydukda neye kast eyledi? Niyetini icra etmeden niçün meks olundu? Aviya ona söyledikten sonra, o ne dedi? Aviya dönüp eve vardıkda Naval'ı ne halde buldu? Naval akıbet ne oldu? Ya Aviya ne oldu?

⁵ Metinde irtidği.

5.3.11. David'in Saul'u orduda üyüriken bulubda onu öldürmediği

Anden sonra Zeifiler Saul'a varıb David Gesimon'un önünde bir dağda gizlidir deyü haber eylediler ve o üç bin asker ile onun üzerine gitdi. Lakin o casuslar gönderib Saul'un nerede konak eylediğini öğrendikde gece yiğitlerinin biri olan Avisai ile beraber kalkıb Saul'un ordusuna vardı, ve onu mızrağı yere zablannış uyur gördü, serasker Avennir, ve halkda etrafında üyürüdü. Ol zeman Avisai David'e dedi,

-“Bu-gün Allah ta'lâ düşmanınızı eliğe teslim eyledi, aman koyver bir kerre mızrak ila vurayımda, ikilemem.”

Emma David dedi,

-“Vurma çünkü Rabbi'nin mesihini kim vururda ta'til olabilir? Başı ucundan mızrağını, su tasını alalımda gidelim.”

İmdi Saul'un mızrağını su tasını aldılarda gitdiler, ve hiçbir kimse uyanmadı, çünkü hepisi uykuya dalmış idi.

Ve biraz iradıkdan sonra David Avennir'e çağırıp dedi,

-“Sen kahraman adam değilmisin? Ya niçün efendi padişahı hıfz eylemezsin?”

Saul David'in sesini tanıdı da dedi,

-“Bu senin sesin midir oğul David?”

[19] David de cevap verdi,

-“Benim sesimdir padişahım” dahı şunu da dedi: “Efendim kulunu niçün kovalar? Bende ne kabahat bulundu? İmdi hala Rabbi ta'lânın dizarında benim kanım yere akmasın çünkü İsrailin padişahı bir bireyi aramaya çıkmış, kimse dağlarda keklik avına geldiği gibi.”

Ol zeman Saul dedi,

-“Töbe olsun. Dön gel oğlum David, sana keder etmem çünkü bu-gün ömrüm gözleriğe kıymetli göründü. İşte deli gibi bulundum, ve pek yanıldım.”

David de cevap verib dedi,

-“İşte padişahın mızrağı kızanlardan birisi gelsinde alsın. Ve niçe bugün senin ömrün benim gözlerime kıymetli göründü ise, benim, ömrüm de Rabbi’nin huzurunda böyle kıymetli olsun, ve beni her meşekkatdan kurtarsın.”

Saul da gine cevap verib dedi,

-“Sen Rabbiden mubarekli olasın azim işler başaracaksın, ve akıbet galib olacaksın.”

Anden sonra David yoluna gitdi. Saul da vilayetine döndü.

Saul’u çadırında üyür bulduklarında David Avisay’e ne dedi? Onun nesini aldılar? David Avennir’e çağırırken Saul sesini duydukda ne dedi? David Saul’a ne dedi? Saul ne ikrar eyledi? David Saul’a daha ne dedi?

5.3.12. David’in Filistiler’in arasında olduğu, Amalıkları vurupda kendi avretlerini geri aldığı

Saul David’e ne-kadarda azim dostluk vad ederseydi, lakin gine de David ondan korkardı, ve dedi,

-“Elbetde bir gün Saul’un elinden helak olunacağım.”

O sebebden altı yüz adamları ile beraber kalkıp Filistiler’in toprağına geçdide [20] Gath padişahı Aghus’a vardı. Ve Aghus David’e ve adamlarına Siklag şehrini verdi, ve orada her birisi horendesi ile bir yıl dörd ay durdular. Bu şherden David Yahodisda’nın Notos semtinde sakin olan Gesurilerin ve Amalıkların üzerine sefer eyledi. Ve onları küllüyet ile helak eyleyip sığırlar, merkebler, develer, ve esvablar aldıda Sikla’ya geri geldi.

Ol günlerde Filistiler İsrailin üzerine cenk etmeye birikdiklerinde Aghus David’e dedi,

-“Sen de askerin ile beraber yanımcı kavgaya çıkasın.”

Ve Filistiler’in merzebanları yüzer yüzer, ve bişer bişer öñcü geçdikden sonra David de adamları ile beraber artıdan Aghus’un yanımcı vardı. Filistiler’in serverleri ise bunları gördükde gazebe gelib dediler,

-“Bu İbranilerin burada ne işi vardır? Bu ademi yerine yolla, olmaya ki kavgada bize hile edede düşmana bend ola. Bu o David değil midir ki onun hakkında avretler ahenklerde Saul bişlerini ve Davin on bişlerini öldürdü deyü irlarlarıdı?”

Ol zeman Aghus David'i çağırıp dedi,

-“Benim yanıma geldiğin günden berü sende bir fenalık görmedim ancak merzebanlar sana eyi göz ile bakmayorlar o ecilden var selamet ile geri dön ki Filistiler'in beglerine hatır bozgunluğu getirmeyesin.”

İmdi David hem ademleri Filistiler'in vilayetine geri döndüler Sıkla'ya vasil olduklarında ne baksınlar şehere Amalıklar ateşe yakmışlar, ve avretleri ve çocukları yesir götürmüşler. O ecilden avazlarını kaldırıp ağlamaya başladılar, ta ağlamaya takatları kalmayınca yadek. David'in de telaşesi derecesizdi, [21] çünkü kavm herkes oğullarından ve kızlarından ötürü can acısından onu daşlayalım derleridi. Emma David İsrailin Allah'ı Rabbi de kuvvetlendi ve Rabbie sual etdi dedi,

-“Şu askeri artıdan kovalayım mı? Onlara yetişebilecek miyim?”

Rabbi de,

-“Kovala, elbetde yetişip hepisini geri alacaksın” dedi.

İmdi altı yüz ademi ile çıkıp ta Vosor seline dek sürdü, ve orada adamının iki yüzüne bıraktı, çünkü o-kadar yorgun ve baygındılar ki Vosor selini geçmeye kadir değilleridi.

Ve yazıda bir Mısırlı adem buldular ki hastalıktan bayılmış ölüyorudu ancak ona ekmek, üzüm, incir verdilerde, yeyip canı geri geldikde, çünkü üç gün üç gece bir şey yememiş idi, ol zeman onlara halini ifade edib dedi,

-“Ben Sıklağ'ı yakıp yağmalayan bölükden bir Amalıkların hizmetkarı-ım hasta olduğumdan efendim beni bıraktı.”

Ne-kadar zalım adem imiş ki hasta hizmetkarını açlıktan ölmeye bırakmış! Sonra onlara vad eyledi ki David'i ve ademlerini Amalıkların bölüğüne göstere, evvela David'den kendini öldürmeyeceğine ve ağasına teslim etmeyeceğine ikrarlık aldıktan sonra. Ve oraya vardıkda Amalıkları yağmaladıkları yani doyumluklarından ötürü şöylece yere serilmiş keyfde yeyip içerler ve raks ederleriken buldular. İmdi David onları şedid kıtal ile katl eyledi, ve onlardan ne-kadar şeyler almışlarısaydı, hepisini, avretlerini, oğullarını, ve kızlarını çokda doyumluk-ula, geri aldılar.

Ve Vosor'da durgun bırakılmış iki yüz ademlerin yanına geri geldiklerinde, David ile beraber [22] olanların fenaları dedi,

-“Bunlara heman avretlerini, oğullarını, ve kızlarını verelimde, aldığımız doyumluklardan hisse vermeyelim, çünkü bizim ile beraber gelmediler”

Lakin David dedi,

-“Yok kardaşlar böyle etmeyin, illa kavgaya gidenin hissesi ne-kadar-ısa eşyanın yanında kalanın da o-kadar olmalı.”

David Sikla’ya geldikde İuda’nın şeyhlerine ve dostlarına hediyeler gönderib dedi ki,

-“İşte siz Rabbi’nin düşmanlarının doyumluklarından hediye.”

David anden sonra nereye gitdi? Niçün Filistiler’in arasında sakın olmaya gitdi? Onların arasında ne-kadar zaman durdu? Filistiler’in beğleri David’i hem ademlerini kavgada yanlarında gördüklerinde ne dediler? Onlar yoğuken avredleri ve evlatları ne oldular? Kavl David’i taşıyalım dedikde David ibtida ne yaptı? Rabbi ona ne cevap verdi? Düşmanı sürerleriken kimi buldular? Ol Mısırlı’dan ne haber aldılar? O niçün o halde bırakılmış ıdı? Hasta ademi açlıktan ölmeye bırakmak pek zalım şey değildir? Amalıkları ne işlerleriken buldular? David onlara ne yaptı? David ile kavgaya gidenler gidemeyenler için ne dediler? David bu mücadeliği nasıl def eyledi?

5.3.13. David’in Saul’un öldü haberini alılda ağlayıp yas eylediği

David Sikla’ya dönmekden üç gün sonra, ona Saul’un ordusundan yırtık esvabı-ıla ve başında toprak-ıla bir haberci geldi. Ve David ona dedi,

-“Nereden gelirsin?”

O da,

-“İsrail ordusundan kurtuldum” dedi.

Ve cengin halini sual [23] etdikde, dedi,

-“Kavm firar etdi, çoğu da öldürüldü, Saul ve Jonathan dahı öldüler.”

David bunu işitdikde esvabını yırttı cümle yanında olanlarda hakeza, ve Saul hem Jonathan için ve cengde kırılan halk için yas edib ağlaştılar, ve akşama dek oruç dutdular. Anden sonra David ol civana dedi,

-“Sen kimsin, ve Saul’un hem Ionatha’nın öldüğünü nereden bilirsin?”

O da cevap verib dedi,

-“Ben bir Amalıki-im, ve düşüş ile Gelvoe dağında bulundum, ve Saul’u hançerine dayanmış gördüm, geriden de arabalar ve atlular acele ile üzerine gelirleridi. Ve o ardına bakıb beni gördükde dedi, ‘Aman üzerimde durda beni öldür zira beni izdırab kapladı, çünkü içerimde daha nefesim dürüstdür.’ İmdi üzerinde durdum da onu öldürdüm, çünkü düşükdüden sonra yaşamayacağı pek aşikâre idi, anden sonra başından tacı, ve bileğinden bileziğini aldım da efendime getirdim.”

Lakin David onu evvela Rabbi’nin mesihini öldürmeye korkmadın mı deyü azarladı, ve sonra emr eyledi ki onu öldüreler, ve dedi,

-“Kanıñ boynuña olsun, zira Rabbi’nin mesihini sen öldürdüğüne ağzın şehaded eyledi.”

David Sikla’ya dönüb geldikten üç gün sonra ona kim haberci geldi? Ne haberler getirdi? David ona ne dedi? O ne cevap verdi? Ol zeman David ocivana ne dedi? Ona ne yapmak buyurdu? Bu adem Rabbi’nin mesihini öldürdüğü için ne dedi?

5.3.14. David’in Saul’a ve Ionathan’a eylediği yası

Ol zeman David Saul’a ve Ionathan’a bu yası eyledi, İsrailin dilberliği yüksek yerlerde [24] öldürüldü kahramanlar nasıl düştüler! Bunu Gath’a deyvermeyin, Askalon sokaklarında haber etmeyin ki ecnabi kabilelilerin kızları sevinmeyeler, sünnetsizlerin kızları şad olmayalar. Ey Gelvoe dağları, üzerinize çih düşmesin, ne de yağmur yağsın ne de üzerinizde turfanda tarlaları olsun çünkü kahramanların kalkanı oraya atıldı, Saul’un kalkanı yağ ıla mesh olunmamış gibi. Katl olunmuşların kanından kuvvetlilerin yağından Ionatha’nın oku geri dönmezidi, ve Saul’un kılıcı boş dönmezidi. Saul ve Ionathan ömürlerinde mahublar ve sevgülüler idi, ölümlerinde de ayrılmadılar kartallardan çevik, ve arslanlardan kuvvetli idi. Ey İerosalım kızları size daha başka şazlıklarıla kırmızılar geydiren, geyimlerinizin üzerine altun dakımlar dakan Saul’a yas eyleyin. Kahramanlar kavganın ortasında nasıl düştüler. Ey Ionathan yüksek yerlerin üzerinde öldürüldün. Karındaşım Ionathan senin için ciğerim sızlar bana pek mahbub-udun bana olan muhabbetinin acayıb ıdı, avretlerin sevgüsünden yeğin idi. Nasıl düştüler kahramanlar, ve ceng aletleri zay oldular!

David Saul’un ve Ionatha’nın öldüğünü duydukda ne yaptı? Niçün Askalonun sokaklarında bunu haber eylemeyin dedi? Ionatha’nın yay için ve Saul’un kılıcı için

ne dedi? Ierusalım kızlarını niçün yas etmeye kametlendiriridi? Ionatha'nın sevgüsü için ne dedi?

5.3.15. David'in Hevron'da Iuda'nın üzerine padişah olduğu

Anden sonra David Rabbie danışıp dedi,

-[25] "Iuda şehirlerinin birine çıkayım mı?"

Rabbi de,

-“Hevron’a çık” dedi.

İmdi David ve adamları herkes horendesi ile beraber oraya çıkıp Hevron şehirlerinde sakin oldular. Ve oraya Yahodisdan ehali varıp onu Iuda'nın padişahı mesh eylediler. Anden sonra David işitdikde ki Saul'u İoveis Galaad adamları defn eylemiş idi, anlere haber gönderip dedi,

-“Siz efendiniz Saul’a bu ihsanı eyleyip onu oğlu Ionatha'nın defn eylediğiniz için, Rabbiden mübarekli olasız bunu ettiğiniz için Rabbi size ihsan eyleye. İmdi hala gayretlenin, çünkü efendiniz Saul öldü, ve Iuda hanesi beni üzerlerine padişah mesh eyledi.”

Heman bu vakıtlarda David Iuda padişahı oldukda Saul'un yalnız sağ kalan bir oğlu İsvosthe de İsrail padişahı oldu. Ve mukatdem Saul'un seraskeri olan Avennır bunun-ula bir olduğundan Saul'un hanesi ile David'in hanesinin arasında cenk zuhur etdi. Velakin bu cengin mabeyninde Avennır İsvosthe'ye gücendide ona asi oldu, ve Hevron'a David'e gelip dedi,

-“Varayım cümle İsraili efendim padişaha cem edeyim ki senin ile ahd kesişeler de ne-kadarlarının üzerine canın isterse cümlesine padişahlık edesin.”

David de Avennırı ve yanınca gelen iyirmi adamlarını kabul eyledi ve onlara yedirip içirdikten sonra selamet ile salıverdi.

Anden sonra David Rabiie ne danışdı? Adamları ile beraber nerede sakin oldu? Iuda adamları ona orada ne eylediler? İaveis Galaad adamlarının Saul'u ve Ionatha'nın defn eylediklerini öğrendikde n'ışledi? David'in Iuda padişahı olduğu zamanlarda İsrailin üzerine kim padişah [26] oldu? Avennır İsvostheyi niçün bıraktı? David'in yanına vardıda ne dedi? David onu nasıl kabullandı?

5.3.16. David'in seraskeri Ionavın Avennırı öldürdüğü

Avennır adamları ile beraber gitdikden az sonra David'in kulları hem Ioavellerinde yani doyumluk-ula bir seferden geldiler. Ve Avennır'ın gelib David'e ziyaret eylediğini ve selamet ile salıverildiğini öğrendikde Ioav David'e dedi,

-“Sen n'ışledin? Bilmezmisin ki Avennır seni aldatmaya geldi? Sen ise onu selamet ile salıverdin?”

Ve ani de Ioav David'den habersiz Avennır'ın ardınca mubaşır gönderib onu geri getirtti. Ve o geldikde Ioav ona dostane sohbet edecek tarikde tenhaye cekdide kılıç-ıla katl eyledi. David bunu işitdikde dedi,

-“Rabbi'nin huzurunda ben, ve benim padişahlığım Avennır'ın kanından suçsuzuz. Onun kanı Ioav'ın başı üzerinde, ve onun babasının hanesi üzerinde kalsın. Ve anden sonra Ioav'a ve adamlarına emr eyledi ki esvablarını yırtalarda çul bürüneler, ve Avennır'e yas edeler.”

Ve Hevron'da Avennırı defn ederleriken David meyt tabutunun ardınca gideridi. Ve o hem cümle kavm ağlaştılar. Anden sonra Avennır'e yas edib dedi,

-“Avennır bir cahilin öldüğü gibi öldü. Ellerin bağlı değildi, ne-de ayakların domrukda idi illa sen de ademin fenakarlar öñünde düşdüğü gibi düşdün.”

Ve gün enmezden evvel padişah ağzına yemek komadı ve kavm bundan hoşlandı çünkü Avennır'ın padişah emri ile öldürülmediğini bundan anladılar. Ve David [27] tebasına dedi ki,

-“Bu-gün İsrailin ulu beyi düşdü.”

Ioav Avennır'ın padişaha ziraet eyleyibde selamet ile salıverildiğini işitdikde ne dedi? Ol zeman Ioav ne yaptı? David Avennır'ın Ioav'dan öldürüldüğünü duydukda n'ışledi? Bu tavurda David tebasına ne yapmak buyurdu? Ya kendisi ne yaptı? Avennırın defn olduğu gün David'in ahşamadek oruç dutduğundan kavm ne kıyas etdi?

5.3.17. İsvosthey'i öldüren kimseleri David'in öldürdüğü

Ve İsvosthe Avennır'ın öldüğünü duydukda elleri uyuşdu, ve cümle İsrailülür şaştılar. Ve İsvosthe'nin Va'na ve Rıhav nam iki seraskerleri vardı bunlar sanki buğday alacaklar gibi, öğlen vaktında yatırıldığı eve geldilerde, yatak odasına girdiler

ve onu katl edip kellesini kesdilerde kaçdılar. Ve onun kellesini Hevron'da David'e getirib dediler,

-“İşte düşmanın Saul'un oğlu İsvosthe'nin kellesi. Allah ta'lâ hazretleri bu-gün Saul'dan ve onun zürîetinden efendim padişahın öcünü alıverdi.”

David de anlere cevap verib dedi,

-“Beni her mihnetden kurtaran Rabbi ta'lânın ömrü hakkı için, geçen de birisi mücde getiriyorum sanarak Saul'un öldü haberini getirdi ise, anide dutub onu Sıklağ'da öldürdüm. Hande kalır ki fenakâr kimesneler sadık ademi yatağının üzerinde öldürmüş oldukda? İmdi onun kanını sizin elinizden talab etmeyeyim mi ve sizi yeryüzünden helak etmeyim mi?”

Ve emr eyledide hizmetkarleri onları katl edib [28] ellerini ayaklarını kesdilerde anleri Hevron'da asdılar. Anden sonra İsvosthe'nin kellesini aldılar da Hevron'da Avennır'ın mezarına defn eylediler.

Avennır'ın ölümü İsvosthe'ye ve İsrailülere ve hareket ne hareket eyledi? İsvostheyi kim öldürdü? Onunu kellesini ne yaptılar? David onun kellesini getirenlere nasıl bulundu? Anlere ne olunmak buyurdu? İsvosthe'nin kellesine ne yaptılar?

5.3.18. İsrailülerin David'i padişahları eyledikleri

Ol zeman cümle İsrail kabileleri artık İsvosthe'nin öldüğünü gördükde, Hevron'da David'e varib dediler,

-“İşte biz senin kemiğin ve etiniz. Geçenlerde de Saul'un padişahlığında seferlere bizi sen götürürüdün ve bizi vetanımıza sen geri getirdin. Hem dahı Rabbi sana, kavmım İsraili sen güdeceksin, ve sen onun sultanı olacaksın dedi.”

Böylece cümle İsrail şeyhleri David'e geldilerde onlarla ahd kesişti ve onu Iuda'nın şeyhlerinin etdiği gibi üzerlerine padişah mesh eylediler.

İsrail kabileleri İsvosthe öldükden sonra n'ışlediler? Bu tavurda İsrail şeyhleri ne eylediler?

5.3.19. David'in İerusalım'de padişahlığı. Hiramın ona gönderdiği hediyeler. Onun Filistilerile cenkleri

David Hevron'da yedi buçuk yıl Iuda'nın üzerinde padişahlık sürdü otuz üç yılda [29] İerusalım'de Iuda ile İsrailin üzerinde padişahlık sürdü. İerusalım

İevusilerin zabtında idi. David ibtida oraya vardıkda evvela ona karşı durdular, emma az vakıtdan sonra⁶ onları feth eyledi, ve şeheri bütün bütüne zabt eyledikden sonra, etrafına zorlu hisarlar bina eyledi, ve günden güne kuvveti artmada idi çünkü kuvvetlerin Rabbisi onun ile beraber idi.

Ve Tiros padişahı Hiram David'e erez ağaçları ile dülgürler ve duvarcılar gönderdi ve ona bir ev yaptılar. Badehu avretlerinin ve odalıklarının sayısını artırdı ve İerusalım'de çok oğulları ve kızları doğdular. Lakin Filistiler İsrailülilerin onu padişahları eylediklerini işitdikde, asker topladılarda üzerine sefer etdiler. David de Rabbi ta'lâya danışdıktan sonra karşılarına çıkıb anleri vurdu, şöyleki putlarını bıraktılarda kaçdılar, anleri ki David hem ademleri ateşe yakdılar. Haylı zemandan sonra Filistiler üzerine bir daha sefer etdiler, ve Rafayim deresine yayıldılar. David ise gine Rabbie danışdıkdı, Rabbi ta'lâ hazretleri dedi ki,

-“Onların üzerine çıkma, illa dud ağaçlarının karşısından dolayı onları geriden kuşad, ve ağaçların depesinde hücm sesi işitdiğin gibi, tez üzerlerine yürü, zira Rabbi senin önünce çıkıb Filistiler'in askerini vuracaktır”.

İmdi David böyle eyledi, ve onları şedid katl ile gırıp geçirdi.

David İerusalım'de ne-kadar zaman padişahlık sürdü, ve Hevron'da ne-kadar zaman? İevusiler evvella ona nasıl bulundular? O onlara nasıl hareket eyledi? Niçün berhordar [30] olurudu? Hiram David'e ne gönderdi? David'in avretlerini ve odalıklarının hakkında ne söylenir? Filistiler ona ne etdiler? David onları feth eyledikden sonra putlarını ne yaptı? İkinci kerre sefer eydiklerinde onlara ne yaptı?

5.3.20. Şehadet tabutunu David'in Kirathiarim'den İerusalım'e getirdiği.

David İerusalım'de evinde rahatlaştığı birle şöyle tasnim eyledi ki Rabbi'nin tabutunu Kiriathireim'den getire, orada-ki iyirmi yıl evvel Filistilerden bırakılmış ıdı. İmdi otuz biş adem ile gidib tabutu aldıda bir cedid araba üzerine kodu ve araba gideriken o kendisi, ve İsrail hanesi her nevi musikı aletleri çalıb oynarlarıdı. Lakin yolun bir mahalinde öküzler tabutu sarsaladılar, ve Oza onu kavilemek için elini uzatdıda heman o saat Rabbiden öldürüldü, çünkü Rabbi ona kâhinlerden gayrı bir kimse dokanmaya deyü emr eylemiş idi. Ve bu şey David'i o-kadar tasalandırdı ki tabutu Ovidedom'un evinde bıraktı, ve onu o zaman İerusalım'e getirmedi.

⁶ Metinde *sanra*.

Lakin üç aydan sonra hünkâme, ve şamata ile ve boru sedası ile İerusalim'e getirilib David'in mahsus gürmuşuduğu çadırın ortasına konuldu. Ve Allah u azimü'ş-şana bütün yakma kurbanları ve selametlik peşkeşleri arz eyledi de, evvela kuvvetlerin Rabbisinin ismi ile Kavmı mübarekledi, ve sonra da kendi hanesini mübareklemeye döndü. Ancak velakin onun ehli Saul kızı Mihal, ahd tabutu çadıra getiriliriken önünde sevinerek kalkıyıp oynadığı için ona sitem [31] etti. Zann olunur ki David altmış sekizinci Mezmuru bu tavurda yazmıştır.

David İerusalım'de rahatlaşdıktan sonra ne etmeye tasmim eyledi? Tabutu nasıl getirdi? Tabut yolda geliriken Oza'nın başına ne hal geldi? Tabutu nereye bıraktılar? İerusalim'e ne-kadar sonra getirildi? David tabutu İerusalim'e getirdikten gerü kavma ve kendi hanesine ne yaptı? Ehli onun tabutun önünde keyflenib oynadığını gördükde n'ışledi?

5.3.21. David'in Rabbi'nin heykelini bina etmeye meram eylediği

David cümle düşmanlarından rahat bulduktan sonra Nathan peygamberi çağırıp dedi,

-“İşte şimdi ben erez ağacından yapılmış evde otururum, Rabbi ta'lânın tabutu ise çadır ortasında durur.”

Nathan da padişaha dedi,

-“Kalbiñde ne varısa eyle, zira Rabbi beraberincedir.”

Ve ol gecede Nathan'a Rabbi görünüb dedi,

-“Var kulum David'e de ki, Rabbi böyle söyler, Ben İsrail oğullarını Mısırdan çıkardığım günden berü asla heykelde sakın olmamış, illa çadırdan çadıra dolaşib gezmiş iken sen bana heykel yapmak mı istersin? Hiçbir İsrail kabilesine bana niçün erez ağacından heykel bina etmediniz dedim mi? Var imdi kulum David'e de ki Ben seni kavmim İsrailin sultanı olmak için koyunların ağılından aldım, ve beraberince olup düşmanlarını helak eyledim ve seni yer yüzünde namdar eyledim. Dahı ben kavma yer tayin edeceğim ki onları oraya dikeceğim, ve orada artık avare dolaşmayacaklar, ne de onları [32] evvelki gibi bi-namuz oğulları incidecek.”

Hem Rabbi der ki,

-“Sana kendisi ev yapacaktır. Ve sen ataların-ıla üyüdükden sonra zürietini kaldıracığım ve onun padişahlığının tahdını ebeden kavi edeceğim O benim ismime heykel yapacaktır ve ben ona baba o da bana oğul olacaktır. Eğer bi-namuzluk işlerse, onu insan değneği ile terbie edeceğim emma ihsanım ondan gitmeyecektir Saul’dan giderdiğim gibi ve evin ve padişahlığın ebeden senin önünde kavi olacaktır tahdın ebedil ebet kaim olacaktır.”

Nathan David’e cümle bu sözlere, ve bütün bu rüyaya göre söyledi.

Rabbi ta’âla David’e cümle düşmanlarından rahatlık verdikten sonra David Nathan peygambere ne dedi? Nathan ne cevab verdi? Rabbi Nathan’a David’e ne desin deyü emr eyledi? Rabbi David’e oğlunun hakkında ne takrirlik verdi?

5.3.22. Rabbi’nin takrirleri için David’in onu mübareklediği, ve onların icra olmasına rica eylediği

David o zaman girib Rabbi’nin huzurunda oturdu, ve dedi,

-“Ben kimim Ya Rabbi Allah, ve babamın evi kimdir ki beni bu derece yüceledi? Emma bu da senin gözlerine gücük göründü zira kuluğun hanesinin hakkında gelecek pek irak zaman için söyledin. Bu insan tariki midir ya Rabbi? Artık ben sana ne deyebilirim? Cümle bu azim şey kalbiñce eyledin ki kuluğa bildiresin. Ya Rabbi ta’âla sen Allah u azimü’ş-şansın hiçbir manendin yokdur, ne de senden ma’de Allah vardır. Yer yüzünde kavmin İsrail gibi millet hangısıdır ki onu sen kendin için kurtarmaya [33] geldin, ve onu namlı eyledin? Ve onu kendine kavm sabit etdin, ve onun Allah’ı oldun? Ve şimdi Ya Rabbi ta’âla kuluğun hakkında, ve onun hanesinin hakkında söylediğin sözüne ber-karar eyle, ve söylediğin gibi eyle. Zira sen ya kudretli Rabbi, İsrail’in Allah’ı kuluğa sana ev yapacağım dedin anun için kuluğun sana bu niazı etmek kalbine gelmiştir. İmdi hala kuluğun hanesini bereketlemeye razı ol, taki ebeden senin huzuruñda ola zira sen söyledin ya Rabbi Allah.”

David Nathandan Rabbi’nin sözlerini işitdikde ne dedi? Rabbie ne yapsın deyü niaz eyledi?

5.3.23. David’in düşmanlarını alt edib rayası eylediği

Anden sonra David Filistiler’i vurub ita’at etdirdi. Moavileri de haraçgüzar raya eyledi. Sova padişahını da vurub biñ arabasını yedi yüz atlısını, iyirmi biñde yayan askerini aldı. Sirianileri dahı vurub, onlardan iyirmi biñ yesir aldı, ve Siriaya

karavullar kodu, şöyle ki Sirianilerde onun haraçgüzar rayaları oldular çünkü Rabbi onu cümle yollarında berhordar ederidi. Düşmanlarından bakır ve altın kalkanlar ve gümüş ve bakır avadanlıklar aldıda Rabbie vakuf eyledi. Ve İsrailin hem İuda'nın üzerinde saltanat sürüb cümle halka hökm-ü adalet ederidi.

Anden sonra David Filistilere ve Moavilere n'ışledi? Sova padişahına ne yaptı, Ya Sirianilere ne yaptı? Düşmanlarından ne aldı? [34] Aldığı avandanlıkları ne eyledi? Kendi kavminin arasında ne ederidi?

5.3.24. İonathan'ın oğluna David'in ihsan gösterdiği

Badehu David dedi, Saul'un hanesinden daha bir kimse kaldı mı ki İonathan'ın hatırı için ona eyilik edeyim? Ve İonathan'ın Memfivosthe nam bir oğlunun sağ kaldığına agah oldukda onu yanına getirmeye gönderdi ve o geldikde dedi,

-“Korkma Memfivosthe, zira pederin İonathan'ın hatiresi için ben sana ihsan göstereceğim ve daima benim soframda yeyesin.”

İmdi Memfivosthe İerusalım'de sakin olub padişahın sofrasında yeridi.

David Saul'un hanesi için ne ta'sih eyledi? Ona ne haber etdiler? İonathan'ın oğlunun ismi ne idi? David Memfivostheye ne dedi? Ona niçün ihsan gösterdi? Memfivosthe nerede sakin olub yeyib içeridi?

5.3.25. David'in zina günahına düşüb, hem Uria'yı öldürdüğü

Badehu vaki oldu ki, David İoav'ı İsrailüller ile beraber Ammon oğullarının üzerine sefere gönderdi, Ravvath şehrini muhasare eylesinler deyü. Kendisi ise daha İerusalım'de idi. Gecenin birinde yatağından kalkıb evinin damı üzerinde gezinirken, karşıdan bir pek güzel avret gördü ki yunur-udu. Ve onun Hettili Uria'nın ehli olduğunu öğrendikde, adem gönderib evine getirdide anın ile zinaya düşdü. Anden sonra İoav'a haber gönderib, “Hettili Uria'yı bana gönder” dedi. [35] Ve o yanına geldikde İoava'nın ve askerinin halini, ve cengin ehvalini sual eyledikden sonra,

-“Var eviñe ende ayaklarını yeyka” dedi.

İmdi Uria padişahın sarayından gitdi, emma kapuda padişahın kulları ile uyudu, ve evine gitmedi.

David bunu işitdikde onu çağırıp dedi,

-“Sen yoldan gelmedin mi? Öyledirde niçün eviñe enmedin?”

Uria da cevap etdi,

-“Bütün İsrail ve İuda çadırlarda otururiken, ve Ioav hem efendim padişahın kulları yazıda orduda yatar iken, ben evime gideyimde avredim ile yeyib içib uyukuya mı varayım?”

Ol zeman David Uria’ya dedi,

-“Öyle olduktan sonra yarına kadar da burada otur.”

Ve sabahısı bir mektub yazıb ve Uria’nın eli ile İoav’a gönderib dedi,

-“Uria’yı en kızgın kavganın önüne sok da siz geri çekiliverin taki vurulub ölsün.”

İmdi İoav Uria’yı bir mahale tayin eyledi ki orada şehrin en kuvvetlileri karşısına çıkacağını bilirdi. Ve onlar çıkıb İoav-ıla cenk etdiklerinde ademlerinin bir kaçını öldürdüler, onların arasında Uria’yı da vurdular.

Ol zeman David’e haberci saldı ki kavganın akıbetini, hem Uria’nın öldüğünü iylam eyleye. Ve Uria’nın ehli erinin öldürüldüğünü işitdikde ona yas edib ağladı. Velakin yasından feragat etdikden sonra David gönderib onu evine aldırđı ve avredi eyledi. Ancak bu hareketi Rabbi ta’lâ hazretlerini pek gücendirdi.

Bir kimse David’in bu eksikliğe düşüşünün meraklı naklietini işidibde göz yaşı dökmemek kabil midir? İğvakardan yenildi de günaha girifdar oldu ve sonra günahını örtmek için kanda eyledi! [36] İkbâl-i devleti onu günaha düşürdü ise de Rabbi gine düzeldib kaldırdı.

David İoav’ı kimlerin üzerine gönderdi? David Uria’nın avredi ile hangi büyük günahı işledi? David İoav’a mektubunda Uria’nın hakkında ne yazarıdı? Ioav kavgada Uria’yı nereye tayin eyledi? Uria ne oldu? Ioav David’e ne haber gönderdi? David’in amellerinden Rabbi haz etdi mi? David zina günahını örtmek için ne yaptı? Onun düşüşüne sepeb ne idi?

5.3.26. Nathan’ın David’e söylediğı mesalesi

Ve Rabbi ta’lânın tarafından Nathan peygamber irsal olunmayıla David’e varib dedi,

-“Şehrin birinde iki adem varıdı, biri zengin ve biri fukara ıdı. Zenginin pek çok sürüleri ve sığırları varıdı, emma fukaranın bir dişi kuzucuğundan gayrı bir şeyi

yoğudu, onu ki satın alıb besledi ve o evlatları ile büyürdü, onun yediği ekmekden yer, ve içdiği kadehden içeridi, ve onun kızı gibi koynunda yatarıdı. Vakt ile zengin ademin bir yolcusu geldikde, bu gelen yolcu misafirini konuklamak için koyunlarından ve sığırlarından birini boğazlamaya esirgedide, zavallu fukaranın koyuncuğunu alıb tedarikledi.”

Daviddir bunu işidikde öfkelenib o ademe pek gazeblendi, ve Nathan’a dedi,

-“Rabbi’nin ömrü hakkı için bu şeyi eden adam birin yerine dört koyun vermeli, hem de esirgemediği için mücerret öldürülmelidir.”

Ol zeman Nathan David’e dedi,

-“Sensin o adem İşit imdi İsrail Allah’ı Rabbi’nin sözlerini: ‘Ben seni İsrail’in üzerine padişah [37] mesh eyledim, ve seni Saul’un elinden kurtarıb efendiğin evini sana ve avretlerini koynuğa verdim, İsrail’in ve İuda’nın evini de sana verdim ve eğer bunlar sana az geldi ise, daha zamm ederidim. Niçün Rabbi’nin sözünü alçaklayıpda huzurumda bu bi-namuzluğu işleyesin? Hettili Uria’yı kılıç-ıla öldürdünde ehlini avret edindin İmdi hala beni tahkır eyleyib Hettili Uria’nın karısını kendiğe avretliğe aldığın için eviñden asla kılıç iramayacak.’ ”

Rabbi ta’lâ böyle söyler,

-“İşte ben kendi eviñden üzeriğe bela kaldıracığım, gözleriñin önünde avretleriñi alıb onları yakınığa vereceğim, ve o bu güneşin karşısında onlarla yatacaktır çünkü sen gizli etdin, emma ben bu şeyi cümle İsrail’in önünde ve bu güneşin karşısında edeceğim.”

Ol zeman David Nathan’a cevap edip dedi,

-“Töbeler olsun, Rabbie günah işledim.”

Anun için peygamber ona dedi,

-“İmdi Rabbi dahı bi-namuzluğu giderdi, ancak bu amel ile Rabbi’nin düşmanlarına küfüre sebep verdiğin için sana o avretten doğan oğul mücerret ölecektir.”

Nathan peygamber David’e ne dedi? David Nathan’ın mesalesini işiddikde ne dedi? Uria’yı öldürdüğü için evine ne bela gelecek dedi? David Nathan’a ne cevap verdi?

5.3.27. David'in oğlu öldüğü zemande nasıl bulunduğ

Nathan evine gitdikden sonra Hettili Uria'nın avredinin David'e tevlit eylediği çocuğ Rabbi ta'lâ ağır hastalığıla vurdu. David de de çocuk için Allaha niaz eyledi, oruç tutub [38] bütün gün kuru yerde yatarıdı ve hiçbir şey yemeye istemezidi. Lakin yedi günden sonra çocuk öldü. Ve kulları bunu David'e deyivermeye korkarlarıdı. Lakin onlar mabeynlerinde fısıldaşırken, o çocuğın öldüğünü sezdi de çocuk öldü mü deyü sual eyledik de, öldü dediler.

Ol zeman yerden kalkıb yundu ve yağ çalındı hem esvabını değışdi de Rabbi'nin heykeline varıb secde eyledi, ve evine geldikde önüne taam kodularda yedi. Ve kulları ona dediler,

-“Niçün daha çocuk sağ iken oruç dutub yas eder, ve uykusuz dururudun da öldükden sonra kalkında yeyib içdin?”

David de dedi,

-“Çocuk daha sağ iken oruç dutup yas eyledim. Çünkü dedim ki, Kim bilir bel-ki Rabbi bana ihsan ede de çocuk yaşaya lakin şimdi öldükden sonra niçün oruç tutayım artık onu geri getire bilir miyim? Ben ona varacağım, lakin o bana dönüb gelmez.”

David'in bu amelinden cümlemiz ibret almaya borçluyuz dostlarımız ve mahbublerimiz hasta oldukda Rabbi'nin huzurunda onlar için niaz kılıb yas etmeliyiz lakin öldükden sonra cümle dualerimiz oruçlarımız ve göz-yaşlarımız asla fayide etmezler.

David'in Uria'nın avredinden doğan çocuğuna ne oldu? Çocuk hasta oldukda David n'ışledi? Ya öldükden sonra ne yaptı? David kullarına ne cevab verdi? Mahbublerimiz hasta oldukda biz ne yapmaya borçluyuz? Onlar öldükden sonra ağlamaklarımız ve göz-yaşlarımız hiç fayide ederler mi?

[39]

5.3.28. David'in Ravvath'ı zabt ettiği

Anden sonra Vıthsavee David'den bir oğul tevlit eyledi, ve ismine Solomon kodu, ve onu Rabbi sevdi. İoav ise daha Ravvath'ı muhasare ederidi, ve o teslim olunmaya hazırıken David'e haber gönderib dedi,

-“Gel Őeherin karşısına ordu kur da onu al ki olmaya, onu ben alayımda ona kendi ismini vereyim.”

İmdi varib David onu zabt eyledi, ve padişahın başından tacını aldı ki o taş bir talanto altundan ıdı, hem de mücevherler ile bezenmiŐ idi. Ve cümle kavm bütün bütüne ona ita’at eyledi.

Anden sonra Vithsavee ne yaptı denilir? İoav Ravvath’ı muhasare ederiken David’e ne haber gönderdi? David ne yaptı?

5.3.29. David’in kendi oğulları Amnon’un ve Avessalom’un kemliğinden meşakkat çekdiği

Az zemandan sonra David kendi evinden dolayı pek Şedid meŐakkata oğradı. OĞlu Amnon Avessalom’un kız karındaŐı Thamar’ı edebsiz sevgü ile severidi. Ve amucasının oğlu Ioanadav kötü meŐrebli adem olmayıla, ona fena muradına ermek için Şöyle oğüt verib dedi ki,

-“Agkast hasta ol da dōŐeĐe yat, ve pederin David ziyaretine geldiği zeman aman kız karındaşım Thamar’ı gönder de bana bir yemek piŐiriversin” de.

İmdi oğütüne göre hepsi eda olundukda Thamar odasına gelib ona taam hazırladıktan sonra Amnon onu zor-ula dudub ırzına dokandı. Lakin sonra onu sevdiği sevgüsünden ziade ikrah etdi, ve kalk git deyü kovdu kuluna da emr etdide onu sürüp [40] çıkardı, ve ardından kapuyu kapatdı. Thamar ise geyimlerini yırtıb başına kül saŐdıda ağlayarak gideriken karındaŐı Avessalom’a kavuşdu ve o ona dedi,

-“Sakin Amnon senin ile buluŐmasın?”

O da beli dedikde,

-“Ey kız karındaşım sen duymaksızlığa varıver, zira karındaŐındır.”

dedikten sonra Thamar karındaŐı Avessalom’un evinde dul oturdu.

Ve David bu Şeyi işitdikde gayetden öfkelen-di. Ancak Avessalom karındaŐına eyiden kötüden hiçbir söz söylemedi ve tahminen iki yıl geŐtikden sonra bir ziafet edip cümle padişah oğullarını da’vet eyledi, kullarına da tembih eyledi ki, Amnon Şarab içib keyif etdiği zeman hiç korkmayıb onu öldüreler. Ve kullar Avessalom’un emrinde Amnon’u öldürdüler. Ol zeman bakı padişah oğulları kalkıb kaÇdılar ve padişaha varib huzurunda bülend avaz-ıla figan edip ağladılar padişah da hakeza, hem cümle kulları

beraber ağlaştılar. Avessalom ise kaçıp, ve Gesur padişahının yanına varıp onun-ula üç yıl eylendi. Lakin padişah hayli zaman oğlu için yas ederidi. Ancak akıbet müteselli oldukda oğlu Avessalom'a varmayı arzuladı.

David'in oğlu Amnon'un hakkında ne hikayet olunur? Amnon Thamar'ın ırzına keder getirdikten sonra ona ne kalb ile bulundu? David bunları işitdikde ona nasıl te'sir etdi? Avessalom kullarına Amnon için ne tembih etdi? Onlar n'ışlerdiler? Avessalom ne oldu? David'in Avessalom'a kalbi ne şekil idi?

[41]

5.3.30. Avessalom'un pederinin yanına dönüb geldikten sonra onun üzerine fitne kopardığı

Üç yıldan sonra David seraskeri İoav'a emr eyledi ki Gesur'e varada Avessalom'u İerusalim'e geri getire. Ve o geldikde, padişah dedi ki,

-“Varsın kendi evine gitsinde benim yüzümü görmesin.”

İmdi Avessalom iki yıl İerusalim'de padişahın yüzünü görmeksiz kendi evinde oturdu. Anden sonra padişah Avessalom'u çağırdı, ve o gelib huzurunda yere beraber temenna eyledi ve David onu öpdü.

Avessalom babası ile barışdıktan az sonra arabalar ve atlar ve öñünce seçidecek ademler birikdirmeye başladı. Hem gidib kapuda dururududa rast gelene deridi ki,

-“Ah ben vilaetde hakim olaydım, ve da'valarını huzuruma çekeleridi herkesin hakkını hak edeceğidim.”

Ve bir kimse secde etmek için yanına vardıkda elini uzadıb onu dudaradı da öperidi. Böylece İsrail ademlerinin kalblerini kendine çekeridi.

Çok zemandan sonra Avessalom padişaha dedi ki,

-“Ben Gesur'de iken bir adak adadım ıdı, imdi hala izin ver ki Hevron'a gideyimde adağımı eda eyleyeyim.”

Padişah da var git selamet ile dedi. Avessalom bu mabaynde cümle İsrail kabilelerine casuslar gönderib dedi,

-“Boru sedasını işitdiğiniz gibi anide deyin ki, ‘Avessalom Hevron'da padişahdır.’ ”

Ve İerusalım'den iki yüz adem Avessalom'a refaket etmiş idi, lakin onun niyetlerinden asla haberleri yoğudu. David'in müşiri Ahitofel'e de haber gönderib yanına getirtti, şöyle ki itdifak kuvvetli idi.

Ve David'e bir haberci varib dedi,

-“İsraıl [42] ademlerinin kalbleri Avessalom'un ardındadır”

Padişah bunu duydukda İerusalım'de yanında olan cümle kullarına,

-“Kalkın kaçib Avessalom'dan kurtulalım”

dedi de cemi horendesi ile onun ardısına çıkdı heman evi beklesinler deyü on odalık avret bırakdı. Ve cümle halk onun ardınca çıkdı, ve şherden irak bir mahalde durdular. Ve padişah ve kavm hem çolukları ve çocukları Kedron selinden çöle geçerken cümle etraf karielerin sakinleri bülend avaz-ıla ağlaşdılar.

Avessalom İerusalım'e dönüb geldikten sonra nerede dururudu? David onu huzuruna çağırdıkda ne yaptı? Ya babası ile barışdıkda n'ışledi? Niçün Hevron'a gitmek için izin istedi? Nereye casuslar gönderdi? Ve onlara ne desinler dedi? Avessalom İerusalım'den çıkıp gideriken ona refakat eden kaç kişi idi? David Avessalom'un çok etbağısını varıdığını öğrendikde ne dedi? David evinde nasıl kimseler bırakdı? Onun ardısına kimler gitdi?

5.3.31. Ahd tabutunun David ile beraber şherden çıkarıldığı, ve padişahın ağlayarak zeytünler dağına çıkdığı

Ve kâhin Sadok hem Levilüler Allah'ın tabutunu dışarı çıkardılar, padişah gaçariken yanınca götürsün deyü. Lakin o dedi,

-“Yok, illa onu şehere geri götürün. Eğer Rabbi ta'lânın gözlerinde lutf buldum-usa, beni gine şehere getirib hem bu tabutu hem aziz [43] mekânını bana gösterecektir emma eğer senden hoşnut değilim derse, gözlerine hoş göründüğü gibi eylesin.”

Hem padişah kâhin Sadok'a dedi,

-“Sen peygamber değil misin? Var oğullarınla beraber şehere dön, ben ise sen bana memleketin ehvalini bildirinceyedek çölün sahrasında bekleyeceğim.”

İmdi Sadok ve Aviathar tabutu İerusalım'e geri göturdülerde, kendiler de orada kaldılar.

David de başı örtülü, yalın ayak, ağlayarak zeytünler dağının depesine çıkarıldı, cümle yanındaki halk da başları örtülü ağlayarak çıkarlarıldı. Ve David Ahitofel'in fitne kopanlardan biri olduğunu işitdikde dedi,

-“Ya Rabbi sana yalvarırım, Ahitofel'in öğütünü ibtal edip boşa çıkar.”

Ve David dağın depesine çıkıp Allah'a secde eyledikten sonra, Husey nam kimesne yırtık esvab-ıla ve başında toprağıla ona kavuşmaya geldi. Ve David ona dedi,

-“Şehere varsanda Avessalom'a ben babağın kulu olduğum gibi senin de kulun olayım desen, Ahitofel'in tetbirini boza-bilirsin. Padişah evinden ne ki işidersen Sadok'a ve Aviathar'a söyle de, onlar bana haber ederler.”

İmdi Husey David'in arzusuna göre etdi.

David gitdikden sonra tabutu ne yaptılar? David onun için ne dedi? Sadok'a ne dedi? Ol zaman tabut ne oldu? David zeytünler dağına ne tarik ile çıktı? Ahitofel'in Avessalom-ula beraber olduğunu işitdikde ne dedi? Dağın depesinde onun yanına gelen kimidi? David Hüsey'e Ahitofel'in tetbirini bozmak için ne tarik öğretti?

[44]

5.3.32. Siva'nın levazime ile ve Semey'nin betdualer ile David'in istikbaleine çıktığı

David dağın depesini azacık aşdıktan sonra Memfivosthe'nin kulu Siva'ya kavuşdu ki iki yüz somun-ula yüz heveng üzüm, ve dahi sayırı çerezler, ve şarab, hem padişahın ev halkı binsin deyü iki de merkeb getirib gelmiş idi. Badehu David Vaurim'e geldikde Saul'un hısımlarından olan Semey çıkıp ona betdua eder, ve üzerine daş atıp deridi,

-“Çık kanlı adem, çık bi-namuz adem. Rabbi Saul ocağının cümle kanlarını senin üzerine döndürdü, ve padişahlığı oğlun Avessalom'un eline teslim eyledi. İşte kanlı adem olduğun için bi-namuzluğun da dutuldun.”

Ve padişahın serverlerinden biri olan Avissai ona söyleyib dedi,

-“Bu ölü köpek niçün efendim padişaha betdua eder? Aman koyver beni varayım onun kellesini koparayım.”

Lakin David dedi,

-“Koyver betdua etsin çünkü Rabbi ona David’e betdua eyle demiştir. İşte kendi oğlum günlerimi kesmek isteyorda, hande kalır bu Veniaminli? Koyverin betdua eylesin, çünkü ona Rabbi böyle demiştir. Bel-ki Rabbi alçaklığıma nazar ede de bu-gün bunun bedduasının yerine bana hayır getire.”

Ve David ileri gidib gideriken Semey durmayıp betdua eder, ve onun üzerine daş ve toprak ataradı.

David azacık dağın depesini aşdıkda kime kavuşdu? Bu adem David’e ne getirdi? Semey David’e ne yaptı? Avissai Semey’nin hakkında David’e ne dedi? David ne cevab verdi? Semey David’in üzerine ne ataradı?

[45]

5.3.33. İerusalım’de Avessalom’un Ahitofel’den öğüt aldığı

Ve Avessalom ve cümle İsrail⁷ kavmı İerusalıme geldiler, Ahitofel de anler ile beraber geldi. David’in dosdu Husey de hakeza Avessalom’a gelib dedi,

-“Allah ta’lâ padişahın ömrünü artırsın.”

Avessalom da ona sual edib dedi,

-“Dostuğa böyle mi ihsan gösterirsin? Niçün dostun-ula beraber gitmedin?”

Husey de cevab verib dedi,

“Rabbi ta’âla hazretleri ve cümle bu kavm hem İsrail ademleri kimi seçerlerise ben onun olub onun-ula beraber gideceğim.”

Badehu Avessalom Ahitofel ile tanışık edib dedi,

-“N’işleyelim?”

Ahitofel de,

-“Var babağın odalıkları ile yat da cümle İsrail babağın senden ikrah etdiğini işitsin de senin ile beraber gayretlensin” dedi.

Ve Avessalom Ahitofel’in öğüdünü dutdu, çünkü ol günlerde Ahitofel’in öğüdü Allah sözü gibi idi.

⁷ Metinde *İssail*.

Aveşsalom Hüsey'e ne dedi? Hüsey ne cevap verdi? Avessalom Ahitofel'e ne dedi? Ahitofel'in öğüdü için ne rivaet olunur?

5.3.34. Ahitofel'in David'e karşı öğüdü

Hem dahı Ahitofel Avessalom'a dedi,

-“Oniki biş asker seçeyimde, gece David'i artdan kovalayım çünkü o yorgun ve ellerinin kuvveti kesiğiken gece üzerine düşersem onu korkudurum ve yanındaki asker kaçarda padişahı yapa yalnız vururum. Böylece cümle kavımı senden yana döndürürüm.”

Ol zeman Avessalom Husey'yi çağırıp dedi,

-“Hele bunu da diñleyelim, bakalım ne der.”

Husey de dedi,

-“Hayır [46] Ahitofel'in bu kerre verdiği öğüdü eyi değildir çünkü sen bilirsin ki pederin ve yanının ademleri pek kuvvetli kimselerdir, hem cümlesinin yazıda eniğini aldırılmış ayı gibi canları acılıdır, hem de pederin çekdiği ademdir hiç gece asker ile beraber konak eder mi? İmdi benim öğüdüm şudur ki Dan'dan Vırsavee'ye varıncayadek cümle İsrail çoklukda yalının komu gibi biriksin ve sen kendin beraber sefere çıkasın, ve böylece yer yüzüne çih düşdüğü gibi onun üzerine düşelim de ne o kendisi ne de ademlerinden hiç birisi kurtula bile.”

Avessalom ve cümle halk da dedi ki,

-“Husey'nin öğüdü Ahitofel'inkinden eyidir.”

Ol zeman Husey Avessalom'a ne öğüt verdiğini Sadok ve Aviathar kâhinlere bildirib dedi ki,

-“Çabucak David'e gönderib deyin ki çölün sahralarında konak etmesin, illa cümle asker ile beraber tez İordan'ı geçsin ki, hem o, hem askeri yutulmasın.”

David de haberciler geldiği gibi ani de kalkıp İordan'ı geçti. Ve ertesi gün daha şafak sökmezden evvel, geçmedik bir kimse kalmadı. Ve Ahitofel öğüdünün dutulmadığını gördükde acele ile evine varıp maslahatlarını şürüde koyduktan sonra kendi kendini asdı, ve öldü, ve babasının mezarına gömüldü.

Ahitofel Avessalom'a ne öğüt verdi? Hüsey'nin öğüdü hangısı idi? Babasının cengçiliği için ne dedi? Avessalom ve cümle halk Hüsey'nin öğüdü için ne dedi?

Hüsey verdiği öğüdü kimlere bildirdi? Onlara ne yapmak buyurdu? Haberciler David'e vardıklarında o ne yaptı? Ahitofel öğüdünün dutulmadığını gördükde n'ışledi?

[47]

5.3.35. David'in asgerini sayıp onları cenge hazırladığı

Avessalom ve yanındaki cümle İsrail adamları İordan'dan geçib Galaad toprağında ordu kurdular. Ve David Mahanayim'e geldiği zaman Sovei, ve Maheir, ve Verzellei kavm aç susuz çölde yorgundur deyip birkaç döşek, buğday, arpa, bal, sadeyağı ve koyun ve başka levazime dahı aldılarda onun isdikbaline çıkdılar.

Badehu David asgeri saydıda üç bölüğe taksim eyledi, ve üç baş serverleri olan İoav'ı ve Avissay'ı ve Eththiği üzerlerine tayin eyledi. Ve kavma

-“Ben de sizin ile beraber çıkacağım” dedi.

Emma onlar,

-“Yok çıkma zira bizim yarımız ya kaçsak ya da ölsek onlar vazife edinmez lakin sen onların gözünde bizim on biğimizden yeksın” dediler.

David de

-“Nasıl minasib görürseniz öyle edeceğim” dedi.

Ve asker yüzer yüzer, ve biğer biğer çıkariken padişah kapunun canibinde dururudu, ve üç seraskerlerine emr eyleyip dedi,

-“Amanın benim aşkime Avessalom oğlancığa kıymayın.”

Ve padişah Avessalom için serverlere bunu tembih ederiken cümle kavm işitdi.

Avessalom hem başının asgeri İordan'ı geçdikden sonra ne etdiler? Verzellei ile birkaç kişi dahı David'e ne getirdiler? David kavmı nasıl taksim eyledi? Ve üzerlerine kimleri kapudan etdi? David kavma ben de sizin ile beraber cenge çıkacağım dedikde ona ne dediler? O ne cevab verdi? Onlar sefere giderken Avessalom için ne tembih eyledi?

[48]

5.3.36. David'in asgerinin İsrail oğulları ile vuruşduğu ve Avessalom'un öldürüldüğü

İmdi David'in asgeri cenk meydanına çıkdıktan sonra, Avessalom'un askeri ile bir ormanlıkta vuruşdular ve onları yenib iyirmi bişini öldürdüler. Avessalom da katıra binmiş de bir meşe altından geçeriken başının saçları ağacın sık dallarına dakıldı, şöyle ki katır altından çıkıp onu göğ-üle yerin arasında muallakta asılı bıraktı.

Ve bir nefer bunu gördükde seğırdib İoav'a mücdeledi İoav da,

-“Onu niçün öldürmedin? Öldürsen sana on sikl gümüş üle bir kuşak bağışlarıdım”

dedikde o adem şöyle cevap verdi,

-“Biş sikl bile gümüş alacak olsaydım gine de padişahın oğlunun üzerine el uzatmayacağıdım, çünkü padişah cümlemizin kulakları duyarak sana ve Avissai'ye ve Eththiğe dembih edib, ‘Sakına bir kimse oğlancığım Avessalom'a dokanmasın’ dedi.”

Ol zeman İoav senin ile burada böyle oyalanmak elvermez deyib eline üç ok aldında tez seğırdib Avessalom meşede diri asılıriken karnına sokdu. Anden sonra İoav boruyu çalıda asger İsrail'in peşinden geri döndü. Ve Avessalom'u alib ormanlıkta bir çukura atdılarda üzerine bir-çok daş yığdılar. Anden sonra İsrail oğulları herkes çadırına dağıldı.

David'in askeri ile Avessalom'un askeri nerede cenk eyledi? Kavgada kaç adem öldü? Avessalom bir meşenin altından geçeriken ne oldu? İoav Avessalom'un ağaca asılı olduğunu haber eden ademe ne dedi? İoav sonra ne yaptı? Avessalom'un meytini ne eylediler?

[49]

5.3.37. David'in Avessalom'a yas eylediği

Anden sonra İoav padişaha haber götürmek için müddeci gönderdi. Ve David iki kapunun arasında otururudu ve haberci varıb,

-“Muştuluk efendim padişah, zira Rabbi bu-gün cümle üzerine kalkanlardan senin intikamını alıverdi”

dedikde, padişah da dedi,

-“Oğlancık Avesslom sağ selim midir?”

O da,

-“Kâşki efendim padişahın düşmanları ve cümle sana kötülük etmeye kalkan kimseler o oğlacık gibi olsun” dedi.

Padişahdır bu sözü işitdikde, ciğeri dağlandı, ve kapunun üstündeki odaya çıktı da yas eyledi ve yas ederiken şöyle deridi,

-“Vah oğulcuğum Avessalom, oğlum benim oğlum Avessalom. N’olaydı oğulcuğum senin yerine ben öleydim vay benim oğlum, oğlum Avessalom!”

Ve ol günde zafer cümle asgere yasa tebdil oldu. Zira işitdi ki padişah Avessalom için pek tasalanırdı.

Haberci cengin haberini getirdikde David ona ne sual eyledi? Avessalom’un öldüğünü işitdikde padişahın hakkında ne rivaet olunur?

5.3.38. İoav’ın padişahı Avessalom’a yas ettiği için ta’zirlediği

İoav David’in oğlu için yas edib ağladığını işitdikde yanına varıp dedi,

-“Bu-gün senin ömrünü ve oğullarının hem kızlarının ömürlerini kurtaran cümle kullarını utandırdın, çünkü düşmanlarını seversin de dostlarından ikrah edersin zira bu-gün beyan eyledin ki ne kulların için ne de serverlerin için hiç vazife edinmezsin çünkü bildim ki [50] Avessalom sağ ola da bizim cümlemiz ölmüş olaydık sen haz edeceğidin. İmdi halâ kalkıp dışarı çıkdı kullarına dadlı dil ile söylen çünkü eğer bu-gün dışarı çıkmazsan bilmiş ol ki bu gece senin yanında kimse kalmaz ve bu bela gençliğinden berü başına gelenlerin hepisinden daha beter olacaktır.”

Ol zeman padişah kalkıp kapuya oturduda cümle asger huzuruna geldi çünkü herkez çadırına dağılmış ıdı.

Padişahın oğlu için pek çok tasalanırdığını işitdikde İoav ne dedi? Padişah İoav’ın sözlerini işitdikde ne yaptı?

5.3.39. David’in İerusalım’e geri geldiği

Ve cümle İsrail kabilelerinin arasında mücadele kopdu da dediler ki,

-“David padişah bizi cümle düşmanlarımızın elinden helas eyledi, ve bizi Filistilerden kurtardı lakin şimdi Avessalom’dan ötürü vilayetden kaçdı. Üzerimize padişah dikdiğimiz Avessalom da cengde öldü. İmdi hala niçün padişahı geri getirmek için bir şey söylemezsiniz?”

Ol zeman David Sadok ve Aviathar kâhinlere gönderib dedi,

-“İuda’nın şeyhlerine söyleyib deyin ki, ‘Siz benim gardaşlarımsınız benim etim hem kemiğimsiniz imdi niçün padişahı evine geri ketirmek hususunda siz en sonra gelirsiniz?’ “

Böylece cümle İuda ademlerinin kalplerini bir adem kalbi gibi eğdirdi, şöyle ki padişaha haber gönderib dediler,

-“Hem sen hem cümle kulların geri gelin.”

İmdi padişah dönüb İordan’a geldi. İuda ademleri de padişahı karşılamak ve onu İordan’dan geçirmek için Gılgal’a geldiler. İuda ademleri [51] ile beraber Semey de yanında Veniamin’dan biş adam ile padişahın isdikbaline geldi.

Ve Semey padişahın huzuruna düşüb dedi,

-“Efendim benim suçumu temame saymasın, ve padişah İerusalım’dan çıktığı gün de kuluğun etdiklerini hatırıña getirme. Günah ettim anun için bu-gün efendim padişahın istikbaline geldim.”

Avissai de dedi,

-“Semey Rabbinin mesihine betdua eylediği için öldürülmeli değil mi?”

Emma David cevab verib dedi,

-“Ne bu-gün İsrail’de adem mi öldürülsün? Ben bilmez miyim ki bu-gün İsrail’in padişahıym?”

Anden sonra Semey’e

-“Öldürülmeyeceksin” dedi.

Padişahın dönmesi için kavm ne dedi? Sadok ve Aviathar kâhinlere David ne haber gönderdi? Onun sözleri kavma nasıl te’sir etdiler? Kâhinler David’e ne haber gönderdiler? Padişahı karşılamak için İordan’a kimler geldiler? Semey padişaha ne dedi? Avissai Semey için ne dedi? David ne cevap verdi?

5.3.40. İerusalım'de yeni karışıklıklar zuhur etdiği

Ve Verzelleyi seksen yaşında ihtiar adem padişah-ıla beraber İordan'ı geçdi.
Ve David ona dedi,

-“Yanımızca gelde İerusalım'de ben senin mesarifini çekerim.”

O da dedi,

-“Benim ne-kadar ömrüm kaldı? Ne yemeyim de lezet bulabilirim, ne de ahenkçilerin ve cenglerin sedasını dinleye-bilirim. Öyle olduktan sonra varayım kendi şehirimde öleyimde babamın ve anamın yanına gömüleyim.”

Ol zeman İsrail ademleri padişaha dediler,

-“Bizim karındaşlarımız İuda oğulları seni İerusalım'e [52] niçün getirdiler?”

Onlar da,

-“Padişah bizim hısımımız olduğu için” dediler.

İsrailülür de,

-“Bizim padişah da on hissemiz var, o sebebden onun üzerine sizden ziade hakkımız var” dediler.

Ol zeman bir Sevae nam Veniaminli yaramaz adem boruyu çalıb dedi,

-“Bizim İessai oğlunda hissemiz yokdur ey İsrail hayde herkes çadırına.”

İmdi İsrail ademleri Sevae'nin ardına düşdüler, ancak İuda oğulları padişahlarının yanında kaldılar.

Ve padişah Amasa'ya emr eyledi ki üç gün içinde cümle İuda oğullarını cem eyleye. Ve lakin Amasa padişahın tayin eylediği müddetden ziade gicikdiği için David Avissai'ye dedi,

-“Hayde efendiğin ademlerini al da Sevae'nin ardınca kovala ki sakın bize Avessalom'un etdiğinden ziade zarar ede.”

Sevae ise Avel nam şehere kapandı ve Avisai hem İoav şeheri muhasare eylediler, taki bir alime avredin kametlendirmesi ile şehir ehalisi onun başını kesdide hisarın üsdünden muhasare edicilere atdılar. Ol zeman İoav boruyu çaldıda cümle kavm İerusalım'e padişaha döndü.

Verzellei için ne söylenir? David onu yanınca İerusalım 'e da 'vet eyledikde ne cevab verdi? İsrail oğulları padişaha ne dediler? Veniaminli Sevae ne yaptı? Seva boruyu çaldıktan sonra İsrailülür n'ışlediler? David Sevae'nin hakkında Avissai'ye ne emr eyledi? Sevae ne oldu?

5.3.41. David'in halkı hisaba aldığı ve onun için ta'zirlendiği

Hayli zemandan sonra David tahdda kavilendikde [53] Rabbi ta'lânın emri kelamına muhalifeten asgerin hesabını almaya meram eyledide İoav'a dedi,

-“İsrail'in cümle kabilelerinin ortasından geç de kavmı say ki onların sayısını bileyim.”

İoav da dedi,

-“Rabbi hazretleri kavmı olduğundan yüz o-kadar artık eylesin, ancak niçün efendim padişah bu şeyden hoşlanır?”

Lakin padişahın sözü galib gelmeyile İoav bakı kapudanlar-ıla beraber vilayeti dolaşdı ve dokuz ay iyirmi günden sonra İerusalım'e padişaha gelib kavmin hesabını verdiler. Ve İsrail de sekiz yüz bin kılıç çeker adem bulundu ve İuda da beş yüz bin.

Lakin David bu nesneyi etdikden sonra deruninde yüreği depdi, ve dedi,

-“Aman ya Rabbi ben günah işledim, kuluğun bu bi-namuzluğunu def eyle, zira büyük delilik etdim.”

Ve ertesi gün er sabahdan Gad peygambere Rabbinin sözü olub dedi,

-“Var David'e de ki, Rabbi böyle söyler Sana üç teklifim var üçünden birini seç.”

İmdi Gad David'e varıb dedi,

-“Bunların hangısını istersin? Vilayete yedi yıl kıtlık mı gelsin? Yahod üç ay düşmanlarından kovalana mısın? Yoksa vilayetin de üç gün ölet mi olsun?”

David de cevab verib dedi,

-“Her yanımda daracıktır lakin Rabbinin eline düşelim, çünkü merhameti kesir-dir ve insan eline düşmeyelim.”

David tahdında kavilendikten sonra ne etmek isdedi? David İoav'ı halkı saymaya gönderdiği zaman o ona ne dedi? Kavmi ne kadar zmanda saydı? İsrailde

ne kadar adam bulundu? İouda ne kadar? Halk sayıldıktan sonra David ne kalbde bulundu? Gad peygamber David'e ne [54] dedi? David'e kaç bela teklif olundu? Hangisini seçti?

5.3.42. David'in günahı için halkın üzerine ölet geldiği

Ve Rabbi ta'âla İsrail'e ölet gönderdide yetmiş bin adam kırıldı. Lakin melayık İerusalim'ı helak etmek için üzerine el uzatdıkda Rabbi bu beladan nadim oldu da dedi,

-“Yeter artık, şimdi eliği çek.”

Ve David harapçı melayıkı gördükde dedi,

-“Ya Rabbi gerçi ben günah etdim, emma bu zavallı koyuncuklar n'ışlediler? Sana yalvarırım eliği benim üzerime ve babamın evinin üzerine sal”

Soñra Gad David'e gelib dedi,

-“Var şu melayığın İerusalim'in üzerine elini uzadıırken görüldüğü Ormanın harmanında bir kurbanhane yab”

İmdi David Ormanın harmanını kurbanhane için sığırılarını bütün yakma kurbanları için, ve çift aletlerini odun için satın aldı ve hepsine elli sikl gümüş verib dedi,

-“Rabbime müft şey kurban sunmam.”

Ve orada Rabbie bir kurban-hane bina eyledi, ve üzerinde bütün yakma kurbanları ve selametlik peşkeşleri takrib eyledi. Rabbi ta'lâ hazretleri de vilayete acıdı da İsrail'den öledi diñdirdi. Asıl bu yere soñra Solomon Allah'ın emrinde heykeli bina eyledi.

Rabbi kavmin üzerine ne gönderdi? Harapçı melayık elini İerusalim'in üzerine uzatdığı zaman Rabbi ona ne dedi? David melayıkı gördüğü zaman ne dedi? Gad peygamber David'e melayığın görüldüğü [55] yere ne yapsın dedi? David ne yaptı? Bu yere akıbet soñra ne yapıldı?

5.3.43. David'in oğlu Adonian'ın tahdı kabdığı

David kocadıktan soñra oğlu Adonia fahırlanıb, “Ben padişah olacağım” dedi ve arabalar hem atlular ellide öñünde seğirdecek adam hazırladıda yardımcıları olan

Ioav-ıla ve Aviathar-ıla söyleşdi. Anden sonra bir büyük ziafet eyledide karındaşları padişah oğullarını da'vet eyledi lakin ne Nathan peygamberi da'vet eyledi ne Solomon'u ne de David'in kuvvetli ademlerini.

Ol zeman Nathan Solomon'un validesine dedi,

-“İşitmedin mi ki Adonia padişah oluyor da efendimiz David'in haberi yokdur? Gel imdi sana bir öğüt vereyimde hem kendi ömrünü hem oğlunun ömrünü kurtarasın. David padişaha var da de ki, ‘Sen bu carieye yemin edib, senden sonra oğlun Solomon padişah olacak, ve benim tahdım o oturacak demedin mi? Öyle de Adonia niçün padişah oldu? Ve Vıthsavee padişaha varıb önünde secde eyleyibde’ dedi. Adonia padişah olmuş da efendimin haberi yokdur işte bir-çok koyun ve sığır boğazladı da padişahın oğullarını ve Aviathar kâhini ve serasker İoav'ı da'vet eyledi lakin kulun Solomon'u da'vet eylemedi. Ya padişah efendim cümle İsrail'in gözleri ise senden sonra tahdında kim oturacağını deyveresin deyü senin üzerindedi, yohsa efendim padişah vefat etdikden sonra ben, hem Solomon suçlu sayılacağız.”

Ve melike daha sözünü düketmeden [56] Nathan peygamber de girib onun cümle padişaha söylediği sözlerini sabit eyleti.

David kocadıkdan sonra oğullarının hangısı padişahlık etmek istedi? Adonia baş kaldırmasında kim yardım eyledi? Büyük ziafet eylediğinde kimleri da'vet etmeye musamehat eyledi? Nathan Solomon'un anasına ne dedi? Melike David'e ne dedi? O padişaha söyleriken içeri kim girdi?

5.3.44. David'in Solomon padişah olacağına yemini yenilediği ve Solomon'un mesh olunub taçlandığı

Ve padişah Vıthasavee'ye cevap verib dedi,

-“Beni cemi mihnetden kurtaran Rabbi ta'lânın ömrü hakkı için benim yerime oğlum Solomon padişah olacak deyü sana nasıl yemin etdim ise, bu-gün öyle edeceğim.”

Ol zeman o temenna edib dedi,

-“Efendim David padişahın ömrü ebedi olsun!”

Anden sonra David Sadok kâhini ve Nathan peygamberi çağırdı da anlere dedi,

-“Efendinizin ademlerini alın da oğlum Solomon’u kendi katırımın üzerine bindirib Gion’a götürün ve orada onu Sadok kâhin ve Nathan peygamber İsrail’in üzerine padişah mesh eylesinler. Badehu boruyu çalında Solomon padişah yaşasın deyin.”

Onlar da,

-“Amin, Rabbi ta’lâ nasıl padişah efendimiz ile beraber oldu ise Solomon-ula dahı öyle olsun, ve onun tahdını efendimiz David padişahın tahdından büyük eylesin” dediler.

İmdi David’in emrince Solomon’u padişahın katırına bindirib Gion’a götürdüler, ve kâhin Sadok şhadet çadırından yağ boynuzunu aldıda onu [57] mesh eyledi. Ve boruyu çalıb dediler⁸,

-“Solomon padişah yaşasın!”

Ve cümlesi raks edib oynarlarıdı, ve azim şenlik edib şaz oldular, şöyle ki yer seda verdi.

Ve Adonia hem da’vetlileri yeyib içleriken İoav boru sedasını işitdikde dedi,

-“Şherde bu şamata ne ola?”

Ve o sa’atde Aviathar’ın oğlu Ionathan yedişib Adonia’ya dedi ki,

-“Efendimiz David padişah Solomon’u padişah eyledi ve kâhin Sadok hem Nathan peygamber onu Gion’da mesh eylediler de şenliğile şehere getirdiler. İşitdiğiniz şamatanın aslı budur.”

Ol zeman Adonia’nın cümle da’vetlileri korkdular ve kalkıb herkes kaçabildiği yere kaçdılar. Adonia da hakeza kaçıb kurbanhanenin boynuzlarına sarıldı. Emma Solomon gönderib onu oradan getirdide, var eviğe gid dedi.

Padişah melike hanıma ne dedi? O ne cevap verdi? Ol zeman padişah ne olmak buyurdu? Solomon’u nasıl ve nereye götürdüler? Boru çalındıkda ne çağırışdılar? İoav bu şamatayı işitdikde ne dedi? Adonia’nın cümle da’vetlileri Solomon’un padişah mesh olunduğunu işitdiklerinde ne yaptılar? Adonia ne yaptı?

⁸ Metinde *detiler*.

5.3.45. David'in son günleri ve son sözleri

Davidin ölme günleri yaklaştıkda Solomon'u çağırıp dedi,

-“Ben cümle dünyanın gitdiği yola gidiorum. İmdi şeca'atlan, ve adem ol. Babañın Allah'ını bil, ve ona dürüst kalb ile, ve hareretlü ruh-ula ibadet eyle zira Rabb cümle kalbleri teftiş eder, ve cemi fikirleri anlar. [58] Onu ararsan bulursun lakin terk edersen, o seni ebeden terk eder. Halâ kendiçe vukuf ol zira Rabbi seni minasib gördü ki, ona mükatdese hanesi bina edesin, Şeca'atlan ve kıl zira benim Allah'ım Rabbi Allah ta'lâ senin ile beraber olacaktır seni bırakmayacak, ne de terk edecek, sen Rabbinin evinin hızeserin her işini teknil edinceyedek.”

David'in son sözleri bunlardır:

-“Rabbinin ruhu benim vasidem ile söyledi ve onun kelamı benim ağzımda idi. İsrail'in Allah'ı dedi İsrail'in kayası benim vasidem ile söyledi İnsanlara zabıtlık eden kimesne, Allah korkusu ile zabıtlık edib sadık olmalı ve sabahın güneş doğduğu zaman bulutsuz sabahın aydınlığı gibi olacaktır yağmurdan sonra ruşanlığıyla yerden filiz veren taze çimen gibi olacaktır. Eğerçi benim evim Allah'a böyle değil iseydi de lakin gine de kendisi benim ile ebedi ahd kesişdi küllüyetile dizilmiş ve kavi ahd.”

Anden sonra David ataları ile uyudu ve kendi şehrinde defn olundu. Dünyasında kırk yıl padişahlık sürdü yedi yıl Hevron'da otuz üç de İerusalim'de.

David öleceği zaman Solomon'a ne dedi? David son sözlerinde insanlara zabıt olanın hakkında ne söyledi? Evi için ne dedi? David nereye gömüldü? Ne-kadar padişahlık sürdü?

5.3.46. Nakl olunanlardan şu kıyas olunur ki

Nice güneşte lekeler varısa dünyanın en iyi ademlerinde yani bu dünyaya zıya vermiş en parlak nurlarda da kusurlar ve lekeler [59] göründü. Birkaç kara noktalar David'in yüzü suyunu çirkinlendirirler ise de gine de esnasının en parlak nuru gibi zıya verir. Gerçi büyük günahlara girifdar oldu, emma cümle gelecek sinsilelere derun-i candan töbe eylediğini sabit edecek şehadet bıraktı. Mihnetleri gayet kesir idi. Allahu azimüşşanın sevküle oğlu gibi, görünür ki bu da ömrünü cefaler ile düketi. Sabi çocukluğundan berü daima meşekkatlü ve ölüme hazırıdı ancak kovalanırdı, emma terk olunmazıdı terbiye olunurudu, emma öldürölmez idi yere çarpılırdı, emma helak olunmazıdı. Tanrı ta'alânın mukatderi onun kılıcını İsrail'in düşmanlarını zayıfıdı

terbiye etmeye ve helak etmeye kullandı. Güneş ve ay mevcut durdukça Allah'ın müymün evlatları onun mezmurlarını sinsile be sinsile şazlığıla okuyub ırlayacaklar ve tezmir edecekler.

David'in günahları için ne hikayet olunur? Mihnetleri için ne denilir? Nasıl dükendi? Kılıcı için ne denilir? Ya kelamı için ne nakl olunur? Mezmurları için ne söylenir?

5.3.47. Mezmur 19

1. Göğler Allah'ın saltanatını hikayet ederler, ve arş onun ellerinin amelini haber verir.
2. Gün güne söz verir, ve gece geceye ilmi beyan eder.
3. Lisan ya tekellüm yokdur ki orada onların sesi eşidilmeye
4. **[60]** Onların nutku cümle yere yayıldı, ve sözleri da cihanın uçlarına dek onlara güneşin çadırını kurdu.
5. Ve o gerdeğinden çıkan güveyi gibi çıkar ve devranını seğıtmeye cebbar gibi sevinir.
6. Göğün bir ucundan çıkar, ve o bir ucunda devran alır ve onun ısıcağından hiçbir şey gizli değildir.
7. Rabbinin şeriatı dürüstdür canı geri dönderir. Rabbinin şehadedi emindir, böğ kimseyi alim eder.
8. Rabbinin farzleri doğrudur, kalbe ferah verirler. Rabbinin tembihi ruşandır, gözlere aydınlık verir.
9. Rabbinin korkusu pakdır, ebeden durur. Rabbinin hükümleri hak hem sadıkdır.
10. Altundan ziade arzuludur, hem de has altunun azim kesiretinden ziade (kıymetlidir) ve baldan hem gömeçden tatlıdır.
11. Bahusus senin kulun onların vasidesi ile ta'lim olunur onları dutmada iyvaz azimdir.
12. Yanlışlarını anlayan kimdir? Beni gizli günahlarımdan arıd.
13. Hem dahı kuluğu mağrurluk amellerinden hıfz eyle bana tesallut etmesinler de, o zeman kâmil olub azim bi-namuzlukdan paklanmış olurum.

14. Ağzımın kelimatı ve kalbimin tefekkürü senin rızan üzere ola, ya Rabbi benim kalem ve kurtarıcım.

5.3.48. Mezmur 104

1. Ya canım Rabbi mübarekle ya Rabbi Allahım [61] gayetden azim oldun, izzeti ve celalı geçinmişsin.

2. Sen ki nuru libas gibi bürünürsün, göğü perde gibi gerersin.

3. (Rabbi) yüksek mekânlarını sular-ıla tavanlamış-dır bulutları arabası eyler rüzgârın kanatları üzerinde yüzer.

4. Ki meleklerini ruhlar ve hizmetçilerini ateş alefi eder.

5. Yeri kaidesi üzerine temelledi asla yerinden deprenmesin deyü.

6. Sen (ya Rabbi) onu esvabıla (örter) gibi girdabıla örtdün sular dağlar üzerinde durdular.

7. Senin azarından kaçdılar gürültüyen sedasından hücm ile çekildiler.

8. Dağlara çıkdılar, derelere, onlar için tayin eylediğin yere endiler.

9. Sınır kodun ki onu aşmayalar, ne de yeri örtmek için geri döneler.

10. (Rabbi) derelerde puşarlar kaynadır, dağların arasında aksınlar deyü.

11. Onlar yazının cümle canavarlarını kandırırlar yabani eşekler susuzluklarını sövündürürler.

12. Onların yanında havanın kuşları düneklerini yaparlar ve dallar arasında şakırlar.

13. Yüksek mekânlarından dağları suvarır (ya Rabbi) senin amelleriğin meyvasından yer doykundur.

14. O hayvanlar için çayır ve insanın istimalı için otluk verir ki yerden yeyisini ala.

15. [62] Hem insanın kalbini keyiflendirir şarab, yüzünü yalabıtmak için yağ ve insanın yüreğini kavilendirir ekmek verir.

16. Rabbinin ağaçları doydular onun dikdiği livan erezleri.

17. Orada ki kuşlar yuvalarını yaparlar ve çamlar legleyin mekânıdır.

18. Yüce dağlar civanlar için-dur kayalar ada davşanlarına sığınmadır.
19. Ay zamanlar için yaptı güneş batdığını bilir.
20. Karanlığı getirirsin de gece olur ve gece de ormanlığın cümle canavarları dolaşib gezerler.
21. Arslan yavruları kapmak için ve Allah'dan nafakalarını aramak için bağışırlar.
22. Güneş doğar onlar cem olub inlerinde yatarlar.
23. İnsan işine ve hızesere çıkar da ahşama dek.
24. Ne azimdir senin amellerin ya Rabbi! Hepisini hikmet ile yaptın yer senin niyetlerin ile doludur.
25. Bu azim ve geniş derya dahı onda hisabsız haşaret gücük ve büyük hayvanlar vardır.
26. Orada gemiler yürürler onun içinde oynamak için yarattığın bu leviathan oradadır.
27. Bunların cümlesi senden umarlar vaktında nafakalarını veresin deyü.
28. Anlere verirsın devşirirler elişi açarsın niyetler ile doğarlar.
29. **[63]** Yüzünü çevirirsin, şaşarlar nefeslerini kaldırırısın, ölürler ve topraklarına dönerler.
30. Gine ruhuşu gönderirsin, yapırlar ve yerin yüzünü yenilersin.
31. Rabbinin izzeti ebedi olacaktır Rabbi amellerin de mesrur olacaktır.
32. Ol-ki yerin üzerine bakar da o titrer dağlara dokanır ve tüterler.
33. Ömrüm oldukça Rabbie ırlayacağım madam-ki mevcudum⁹ Allahıma tesbihat edeceğim.
34. Onun hakkında tefekkürüm tatlı olacaktır ben Rabbi de mesrur olacağım.
35. Günahkârler yerden yok olsunlar ve bi-namuzlar artık mevcut olmasınlar Mübarekle ya canım Rabbiyi. Alilluia.

⁹ Metinde *memvcutdum*.

5.3.49. Mezmur 105

1. Rabbie mect eyleyin, ismine niaz kılın amelerini milletlere ma'lum eyleyin.
2. Ona tezmir edin tesbihat eyleyin cümle acayibleri için söyleyin.
3. Onun azim ismine iftiharlanın. Rabbiyi arayanların kalbi ferahlansın.
4. Rabbiyi hem onun kuvvetini arayın, her daim yüzünü arayın.
5. Eylediği mucizatlarını hatırlınızda dutun heybetlerini ve ağzının hükümlerini.
6. Ey kulu Avraam zürieti onun seçgilileri İakov oğulları
7. O bizim Rabbi Allahımızdır hükümleri cümle yerededir.
8. Ahdını biğ sinsileye emr eylediği kalamını daima hatırında dutdu.
9. [64] Avraam-ıla kesişdiği ahdını ve İsaak-ıla (yeminleştiği) yemini.
10. Ki onu İakov'a şeriat için, ve İsrail'e ebedi ahd için sabit eyledi.
11. Deyerek Hanaan diarını sana mirasınız hissesi için vereceğim.
12. Onların sayısı aziken, ve onda misafirleriken,
13. Onlar milletden millete, bir memleketden bir başka kavma geçerleriken
14. Hiçbir kimseye onlara keder etdirmedi hususa ki onların hatırı için padişahları ta'zirleyib.
15. Dedi, Benim mesh olunmuşlarıma dokanman ve peygambe[r]lerime kemlik eylemen.
16. Hem dahı yerin üzerine kıtlık çağırıldı bütün ekmeği ömrün dayasını helak eyledi.
17. Öñlerince adem gönderdi, İosıfı, ol ki köle gibi satıldı.
18. Ayaklarını pukagular-ıla sıkdırdılar onu tomruklara vurdular.
19. Ta onun peşin söylemiş idiği sözü yerine gelinceyedek Rabbinin kalamı onu ateşde kal eder gibi kal eyledi.
20. Padişah gönderdi de onu çözdürdü kavımların sultanı onu kurtardı.
21. Onu hanesi üzerine nazir, ve cümle emlaki üzerine zabıt nasib eyledi.
22. Taki valilerini keyfine göre terbie eyleye, ve meşveredcilerine ilmi öğretre.

23. Ol zeman İsrail Mısır'a geldi ve İakov Ham toprağında misafireten sakin oldu
24. Ve Rabbi kavmını gayetden artırdı ve onu düşmanlarından kuvvetli eyledi.
25. **[65]** Onların kalbi kavmına garaz etmeye ve onun kullarına karşı hilekarlık çözmeye döndü.
26. Ol zeman kulu Mousi'yi ve kendine seçtiği Aaron'u gönderdi.
27. Bunların arasında onun ayatlarının sözlerini ve Ham diarinde mucizatlarını icra eylediler.
28. Karanlık gönderdi de karanlık oldu ve sözlerine ita'atsızlık etmediler.
29. Sularını kana tebdil eyledi de, balıklarını öldürdü.
30. Yerlerinde kurbanlar kaynadı da padişahlarının hücrelerinin içinde bile.
31. Buyurdu da her nevi sinekler ve bütün sinorlarınadek keleler geldi.
32. Anlere yağmur yerine dolu ve yerlerine alefli ateş yağdırdı.
33. Ve bağlarını hem incir ağaçlarını vurdu ve sinorlarının ağaçlarını kırdı
34. Buyurdu da çekirge ve hesabı yok tırtıl böceği geldi.
35. Ve vilayetlerinin bütün otluğunu yeyib yerlerinin mahsulünü harab eyledi.
36. Ve onların yerinde her ilk doğanı bütün kuvvetlerinin turfandasını vurdu.
37. Onları ise gümüş ile ve altun-ula çıkardı ve kabilelerinin arasında hiçbir hastalı[ğ]ı yoğudu.
38. Onların gitmesinde Mısır şaz oldu çün-ki üzerine onların korkusu düşmüş-üdü.
39. Onları örtmek için bulut uzatdı ve gece onlara aydınlık etmek için ateş.
40. **[66]** Arzuledilerde bıldırcınlar geldi ve onları göğ ekmeği ile doyurdu.
41. Daşı yardı da sular kaynadılar ve susuz yerlere irmek gibi akdılar.
42. Zira kulu Avraam'a olan aziz kelimasını hatırına getirdi.
43. Ve kavmını şazlığıle seçgililerini sevinç ile çıkardı.
44. Ve onlara mililetlerin vilayetlerini verdi ve kavımların emeklerini miras aldılar.
45. Taki onun farzlarını hıfz edib şeriatlarını dutalar. Alıllouia.

Temam.

6. SÖZLÜK

art <ET. ‘arka’.

assı <ET. ‘karşı gelen, âsi’.

avadanlık <Far. ābādān ‘alet-edevat’.

bilence <ET. ‘beraberinde, yanında’.

cebbar <Ar. cebr ‘zorba’.

cebe <Moğ. ‘zincir veya halkadan örülerek yapılmış zırh’.

dakya <Far. takkiye ? ‘(bakırdan) başlık’.

dizdar <Far. didar ? ‘önünde, yanında’.

doyumluk <T. ‘ganimet’.

duhul < Ar. duḥūl ‘dahil olma, girme’.

dülger <Far. durūger ‘kaba tahta ve ağaç işleri yapan usta’.

dünek <ET. tünek ‘kuşların üzerinde uyudukları dal’

ecnabi <Ar. ecnebi ‘yabancı’.

esvap <Ar. sevp ‘giyecek, elbise’.

etba <Ar. teba‘ ‘tâbi olanlar’

eylenmek <T. ‘beklemek’.

fahr <Ar. faḥr ‘gururlanma’.

fehim <Ar. fehḥ ‘anlayışlı’.

figan <Ar. ‘ıstırapla bağırma, feryat’.

gadr <Ar. ġadr ‘hainlik, zulüm, kıyıcılık’.

garaz <Ar. ġaraz ‘kin’.

helas <Ar. ḥalās ‘kurtuluş, kurtulma’.

heveng < Far. âveng ‘Bir ipe geçirilmiş yaş yemiş veya sebze askısı’

hıfz <Ar. ḥifẓ ‘korumak’.

horende < Far. ḥōrende ‘Bir evde âile ile birlikte yaşayan diğer kimseler’

horlamak <Far. ḥōr ‘küçük görmek’.

ırlamak <ET. yırla ‘şarkı söylemek’.

iğva <Ar. iğvā ‘ayartma, baştan çıkarma’.

ikrah <Ar. kerh ‘tiksinme, iğrenme’.

irak <ET. yırak ‘uzak’.

irsal <Ar. ‘göndermek, yollamak’.

istimal <Ar. ‘amel ‘kullanma’

iylam <Ar. ilm ‘bildirme’.

iyvaz <Ar. ivaz ‘bedel, karşılık’.

kavi <Ar. kuvvet ‘kuvvetli, sıkıca’

kavl <Ar. ‘anlaşma’.

kelbi <Ar. kelb ‘köpekle ilgili’.

kele <ET. keler ‘kertenkele’.

kubatlık <Erm. Kopit ‘kaba’

mahbub <Ar. ‘sevilen kimse’.

maslahat <Ar. ‘iş, mesele’.

maybeyn <Ar. mā-beyn ‘iki şeyin arası’.

meram <Ar. ‘istek’.

meyt <Ar. meyte ‘hayan leşi’.

misafireten <Ar. ‘misafir olarak’.

muhasere <Ar. ‘kuşatma’.

muhatara <Ar. ‘tehlike’

muştuluk <Far. müjde, T. -luk ‘müjde’

mücerret <Ar. ‘kesin olarak’

müft <Far. muft ‘bedava’

müsamahat <Ar. ‘hoşgörü’.

nadim <Ar. ‘pişman olan’.

ölet <ET. ‘salgın hastalık’.

pahal <? ‘aksi’

pukayu <ET. bukağı ‘zincir, kelepçe’.

ruşan <Far. rūşen ‘parlak, aydınlık’.

sarsalamak <T. ‘sarsmak’.

sayrı <ET. ‘hasta’.

seçgi <T. ‘seçilmiş’.

server <Far. ser-ver ‘reis’.

sianet <Ar. şiyānet ‘koruma’.

sikl <? ‘parça’

sinor <Yun. synoron ‘sınır’.

su taşı <T. ‘su matarası’.

şaz <T. ‘sevinç’.

şecaat <Ar. ‘yiğitlik’.

şedid <Ar. ‘şiddetli’

şüru <Ar. şurū ‘başlamak’

taam < Ar. ta‘ām ‘yemek, aş’

tahkir <Ar. ‘hakaret etme’.

takrir <Ar. ‘bildirme’

tar u mar <Far. tarmār ‘perişan’.

tazir <Ar. ‘azr ‘azarlama’.

tevlit <Ar. ‘sebeb olma, doğurma’.

vaside <Ar. ‘vasıta’.

yazı <ET. ‘ova’.

yunmak <ET. ‘yıkanmak’.

KAYNAKÇA

- Achladi, E. (haz.) (2017). *Karamanlı Rum Ortodoks bir askerin seferberlik hatıraları: Çanakkale ve doğu cepheleri, 1915-1919*. (Çev. Nikolaidis, Thanasis), Kitap Yayınevi.
- Açıklamalı Kutsal Kitap (2010). Yeni Yaşam Yayınları.
- Ağca, F. (1999). *Karamanlı Türkçesi morfolojisi (şekil bilgisi)* (Yayın No. 89283) [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ağca, F. (2006). Hristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı ağzı üzerine. *Türkbilig*, 3(11), 3-18.
- Ahit sandığı nedir? (t.y.) Yehova'nın Şahitleri. <https://www.jw.org/tr/kutsal-kitabin-ogrettikleri/sorular/ahit-sandigi/>
- Akkaya, M. (2001). *Hristiyan Türklerden Karamanlılar (Tarihi bir bakış)* (Yayın No. 109165) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Alpan, A. S. & Balta, E. (2016). *Muhacirname*. İstos Yayınevi.
- Alpay, G. (2018). *Karamanlca Aleksandros Makedonialı meşhur padişahın nakliyeti adlı eserin transkribi ve biçim bilgisi özellikleri* (Yayın No. 514552) [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Altundaş, U. (2016). *Karamanlca Hazreti Yosıfın ömrünün nakliyeti adlı eser üzerine dil incelemesi* (Yayın No. 434304) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Altuntaş, M. (2021). *Karamanlı Türkçesinde yayımlanan Angeliaforos Çocuklar İçin (1872-1896) dergisinin analitik bibliyografyası* (Yayın No. 700925) [Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Amnon. (2023, December 8) In Wikipedia. <https://en.wikipedia.org/wiki/Ammon>
- Anzerlioğlu, Y. (2009) Tarihi verilerle Karamanlı Ortodoks Türkler=Karamanianian Orthodox Turks on historical datas. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (51), 171-188.
- Anzerlioğlu, Y. (2002). Ortodoks Karamanlılar. *Türk Kültürü*, 40(468), 214-228.
- Anzerlioğlu, Y. (2016). *Karamanlı Ortodoks Türkler*. Phoenix Yayınları.
- Arı, K. (2000). *Büyük mübadele Türkiye'ye zorunlu göç 1923-1925*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Atalay, B. (2014). Türk Ortodoksların/Karamanlıların Türk millî mücadelesine destekleri ve maruz kaldıkları mübadelenin Türk kamuoyuna yansımaları. *History Studies*, 6(2), 19-44.
- Atasağun, G. (1996). *İlahi dinlerde (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm'da) dini semboller* (Yayın No. 54416) [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ataş, O. (2018). *Karamanlca Nasreddin Hoca kitabı* (Yayın No. 510744) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Atik, B. (2008). *Kral ve peygamber olarak Dâvûd (A.S.) ve Süleyman (A.S.) kıssalarıyla verilmek istenen mesajlar* (Yayın No. 227997) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Augustinos, G. (2013). *Küçük Asya Rumları 19. yüzyılda inanç, cemaat ve etnisite*. Dipnot Yayınları.
- Aydın M. (2005). *Ansiklopedik dinler sözlüğü*. Din Bilimleri Yayınları.
- Aydınlı, R. (2020). *Osmanlı/Türk müziği geleneğinin Karamanlıca kaynaklarında usul meselesi* (Yayın No. 641246) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aygil, Y. (1995). *Hristiyan Türklerin kısa tarihi*. Ant Yayınları.
- Balta, E. (haz.) (2021). *Türkçe konuşan Anadolu Hristiyan halkın izlerinde, I-II*. C. Kafadar, G. Alpay Tekin (Yay.). Harvard: Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.
- Balta, E. (1996). Bir destan ve sözlü tarih–1923 mübadelesinin tarihsel sorunları üzerine düşünceler. *Tarih ve Toplum*, (149), 261-271.
- Balta, E. (Ed.) (2007). *Sinasos/ mübadeleden önce bir Kapadokya kasabası*. Birzamanlar Yayıncılık.
- Balta, E. (Ed.) (2007). *Ürgüp prokopi*. Birzamanlar Yayıncılık.
- Balta, E. (1990). Anadolu Türkofon Hristiyan Ortodoksların ‘ulusal bilinç’lerini araştırmaya yarayan kaynak olarak Karamanlıca kitapların önsözleri. (Çev. H. Milas), *Tarih ve Toplum*, (74), 18-20.
- Balta, E. (1998). Karamanlıca kitapların dönemlere göre incelenmesi ve konularına göre sınıflandırılması. (Çev. E. Üyepazarcı), *Müteferrika*, (13), 3-19.
- Balta, E. (2018). *Gerçi Rum isek de, Rumca bilmez Türkçe söyleriz Karamanlılar ve Karamanlıca edebiyat üzerine araştırmalar*. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Balta, E. (2019). *19. yüzyıl Osmanlıca ve Karamanlıca yayınlarda Ezop’un hayatı ve masalları*. Libra Yayınları.
- Balta, E. (2019). *Karamanlı yazınsal mirasının ocaklarında madencilik*. Yapı Kredi Yayınları.
- Başkan, Y. (2012). Fatih Sultan Mehmed döneminde Karaman bölgesinden İstanbul’a nakledilen nüfus. *Tarih Dergisi*, (55), 107-134.
- Baykurt, C. (2022). *Osmanlı ülkesinde Hristiyan Türkler ve Bizans İmparatorluğuna katılan Türk toplulukları*. Dorlion Yayınevi.
- Benlisoy, S. & Benlisoy F. (2010). “Karamanlılar”, “Anadolu ahalisi” ve “aşağı tabakalar”: Türkdilli Anadolu Ortodokslarında kimlik algısı. *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, (11), 7-22.
- Benlisoy, S. & Benlisoy F. (2021). “Cumhuriyetin coşkulu sözcüsü” İsmail Habib Sevük ve “Hristiyan Türkler” meselesi. Balta, E. (haz.) G. Alpay Tekin & C. Kafadar (Yay.).
- Benlisoy, S. & Benlisoy F. (2022). *Türk milliyetçiliğinde katedilmemiş bir yol: ‘Hristiyan Türkler’ ve Papa Eftim*. İstos Yayınları.

- Berkol, B. (1986). 133 yıl önce yayımlanan Yunan harfleri ile Türkçe (Karamanlıca) bir “Robinson Cruseo” çevirisi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (21), 135-158.
- Besalel, Y. (2000). *Yahudi tarihi*. Üniversal Dil Hizmetleri ve Yayıncılık.
- Bible Mapper Atlas (2023, 11 Ocak). The kingdoms of Saul, David, and Solomon.
- Bible Mapper Atlas (2023, 14 Ekim). The battle with the Ammonites and the Arameans.
- Bible Mapper Atlas (2023, 14 Ekim). The battle with the Arameans.
- Bible Mapper Atlas (2023, 18 Eylül). David strengthens Southern Judah.
- Bible Mapper Atlas (2023, 18 Kasım). Absalom rebels against David.
- Bible Mapper Atlas (2023, 22 Ocak). David and Ish-bosheth.
- Bible Mapper Atlas (2023, 27 Aralık). The battle at Elah.
- Bible Mapper Atlas (2023, 27 Şubat). David defeats the Philistines in the valley of Rephaim first encounter.
- Bible Mapper Atlas (2023, 27 Şubat). David defeats the Philistines in the valley of Rephaim second encounter.
- BiblePlaces (2023, 6 Aralık). David’s flight from Saul. <https://www.bibleplaces.com/1samuel23/>
- BiblePlaces (2023, 7 Aralık). David’s refuge at Adullam and Saul’s slaughter at Nob. <https://www.bibleplaces.com/1samuel22/>
- Biçici, M. (2017). Papa Eftim ve Milli Mücadeledeki önemi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(2), 453-460.
- Bilge L. M. (1997). Halil. *TDVİA*, s. 305-307. <https://islamansiklopedisi.org.tr/halil#1> (07.12.2023).
- Bonnefoy, Y. (2000). *Mitolojiler sözlüğü* (cilt 1-2). (Çev. L. Yılmaz), Dost Kitabevi.
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2023, October 3). Mount of olives. <https://www.britannica.com/place/Mount-of-Olives>
- Bronz. (7 Ocak 2024). Vikipedi. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Bronz#>
- Cirlot, J. E. (1971). *A dictionary of symbols*. Routledge.
- Clark, B. (2008). *İki kere yabancı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Clark, B. (2008). *İki kere yabancı: Kitlemel insan ihracı modern Türkiye’yi ve Yunanistan’ı nasıl biçimlendirdi?*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çınar, S. (2014). *Kur’an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes’te Hz. Davut anlatımı -farklılıklar ve özgün noktalar açısından bir karşılaştırma-* (Yayın No. 382038) [Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çolak, F. (2015). *Karamanlıca halk hikayeleri*. Kömen Yayınevi.
- Dağ, Y. (2013). *Yahudilik’te ve İslâm’da Hz. Davud* (Yayın No. 350817) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Deniz, Ö. (2009). *Tevrat'ta geçen kavim adları ve bunların eskiçağ tarihindeki rolleri* (Yayın No. 239487) [Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Dernschwam, H. (1992). *İstanbul ve Anadolu'ya seyahat günlüğü*. (Çev. Y. Önen), Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Easton, M.G. (1893). *Illustrated Bible dictionary*. Harper & Brothers, Publishers.
- Eckmann, J. (1950) Anadolu Karamanlı ağızlarına ait araştırmalar, I. *Phonetica. AÜ DTCF Dergisi*, 8(1-2), 165-200.
- Eckmann, J. (1950b). Yunan harfli Karamanlı imlâsı hakkında. H. Eren ve T. Halası Kun, (Ed.). *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I* içinde, 27-31.
- Eckmann, J. (1991). Karamanlı edebiyatı. (Çev. R. Algül). *Türk Dünyası Edebiyatı* (hızl. H. Açıkgöz), 20-37
- Ekin, C. (2017). Karamanlıların soy kütükleri: Karamanlıca (Grek harfli Türkçe) kitabeli mezar taşları. *Sanat Tarihi Dergisi*, 26 (2), 221-241.
- Ekin, C. (2019). *Karamanlıca (Grek harfli Türkçe) kitâbeli kiliseler* (Yayın No. 547124) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ekincikli, M. (1998) *Türk Ortodoksları*. Siyasal Kitabevi
- Ekşi, P. (2015). *Örnek metinler çerçevesinde Karamanlı Türkçesinin grameri* (Yayın No. 413682) [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Eliade, M. (1994). *Ebedi dönüş mitosu*. (Çev. Ü. Altuğ), İmge Kitabevi Yayınları.
- Eliade, M. (2003a). *Dinler tarihine giriş*. Kabalcı Yayınevi.
- Eliade, M. (2003b). *Dinsel inançlar ve düşünceler tarihi, cilt 1*. Kabalcı Yayınevi.
- Erdem, N. (2021). *Sorularla Karamanlılar Anadolulu Ortodoks Türkler*. Ötüken Yayınları.
- Ergene, T. (1951) *İstiklal Harbinde Türk Ortodoksları*. P. Neşriyat Servisi.
- Eşki Uğuz, H. & Saygılı, R. (2017). Karamanlı Ortodoks Türkler üzerinden erken cumhuriyet dönemi ulus inşa sürecinin analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, ICMEB 17 Özel Sayısı, 788-795.
- Eu. Dallegio & S. Salaville. (2018) *Bibliographie analytique d' ouvrages en langue turque imprimés en caractères grecs (1584 - 1900), cilt I*. İş Bankası Yayınları.
- Evangelinos M. (1988). *Seyreyle Dünyayı -Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş-*, (hızl. R. Anhegger & V. Günyol), Cem Yayınları.
- Evliya Çelebi (2005). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi seyahatnamesi: Kütahya-Manisa-İzmir-Antalya-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine*. YKY Yayınları
- Evliya Çelebi (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi seyahatnamesi*. YKY Yayınları.
- Eyice, S. (1975). Anadolu'da Karamanlıca kitabeler I, *TTK Belleten*, 39(153), 25-48.

- Eyice, S. (1975). Anadolu'da Karamanlca kitabeler II, *TTK Belleten*, 39(153), 683-692.
- Eyice, S. (1962). Salaville, Sévérien ve Dalleggio, Eugène, Karamanlidika, Bibliographie an4ytique d'ouvrages en langue turque imprimés en caractères grecs, I, 1584-1850, (=Karamanlidika, Yunan harfleri ile Türk dilinde basılmış kitapların analitik bibliyografyası, I 1584-1850). *Belleten* 26(102), 369-374.
- Gardin, N. & Olorenshaw, R. (2019). *Larousse semboller sözlüğü*. Bilge Kültür Sanat.
- Gökkaplan, Y. (2023). *Karamanlca güzel ahlak ve görgü kuralları kitabı: Hüsn-i Ahlak ve Merasim-i Teşrifat*. Kesit Yayınları.
- Göktürk, G. (2017). Kapadokyalı Rumların aydınlanma çabasına Anatoli gazetesi üzerinden bakmak. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(3), 37-48.
- Güç, A. (2001). Yahudilikte defin ve sonrasına ait gelenekler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1-2), 165-200.
- Gül Özgöl, A. (2015). *Karamanlca bir eser: 1914 Nevşehir salnamesi Ürgüp başlıklı kısmın ses bilgisi* (Yayın No. 407271) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Günana, M. (2023). Söz, ses, seferde: Boynuz'un çizgisi. *Hece Dergisi Mitoloji Özel Sayısı*, 318, 319, 320.
- Güngör H. (2002). Türklerle Hristiyanlar arasındaki ilişkilere genel bir bakış. Dinler tarihi araştırmaları–III 2000. yılında Hristiyanlık (dünü, bugünü ve geleceği). *Dinler Tarihi Yayınları*, 457-476.
- Gürgöl, D. K. (2018). *II. Meşrutiyet Dönemi'nde Karamanlca bir basın organı: Aktis mecmuası (1913-1915)* (Yayın No. 504409) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gürkan, S. L. (2012). Vaftiz. *TDVİA*, s. 424-426. <https://islamansiklopedisi.org.tr/vaftiz> (07.12.2023).
- Harman, Ö. F. (2000). İbrâhim. *TDVİA*, s. 266-272. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim--peygamber#1> (07.12.2023).
- Hindî, M. (2013). *Kısas-ı enbiyâ peygamber kıssaları*. Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri.
- Hirsch E. G. & Buhl F. (1906). Gath. *The Jewish Encyclopedia*. <https://jewishencyclopedia.com/articles/6527-gath>
- Hirsch E. G. & Seligsohn M. (1906). Geshur, Geshurites. *The Jewish Encyclopedia*. <https://jewishencyclopedia.com/articles/6640-geshur-geshurites>
- İbar, G. (2018). *Anadolulu hemşehrilerimiz Karamanlılar ve Yunan harfli Türkçe*. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- İnci, S. (2001). *Eski Ahid'de peygamberlere isnat edilen ahlâki zaaf lar/günahlar ve Kur'an'ın peygamberlik anlayışı (bir karşılaştırma)* (Yayın No. 109169) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Jastrow, M & Barton, G. A. (1906). Aram-Zobah. *The Jewish Encyclopedia*. <https://jewishencyclopedia.com/articles/1703-aram-zobah>

- JewishAgency (2023, 7 Aralık). Beer-Sheba.
<https://archive.jewishagency.org/places-israel/content/26170/>
- Kahya, H. (2014). Karamanlca bir Zebur: İmlâ özellikleri ve metin örnekleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)*, 6(12), 219-237.
- Kahya, H. (2012). Karamanlca eserlerde İslam inancıyla ilgili terimler. *Journal of Turkology*, 22(2), 39-62.
- Kahya, H. (2017). *Karamanlca resimli bir çocuk dergisi: Angeliaforos Çocuklar İçün (1872)*. Grafiker Yayınları.
- Karakaya, F. (2010). Tambur. *TDVİA*, s. 553-556.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/tambur> (05.01.2024).
- Kartal, A. (2009). *Kur'ân-ı Kerîm 'de Dâvûd ve Süleymân (AS) kıssaları*. (Yayın No. 254665) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kaya Tokbudak, P. (2022). *Karamanlı Türkçesi üzerine dil çalışması: Yenovefa hikayesi: (Çeviri yazı-dil incelemesi-sözlük-dizin)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaya, P. (2016). *Karamanlı Türkçesi üzerine dil çalışması: "Yenovefa hikayesi" (çeviri yazı-dil incelemesi-dizin)* (Yayın No. 423590) [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kıdır, E. (2020). *Grek harfleriyle yazılmış bir Karamanlı metni "Mikra Asia Kitasının Tarihî Çağrışı" adlı eserde kullanılan fiiller üzerine bir inceleme* (Yayın No. 646530) [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Konya, E. (2017). Çok yönlü bir Karamanlca dergide "Terakki" anlayışı . *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 16(32), 173-186.
- Kömürciyan, E. Ç. (1988). *İstanbul Tarihi XVII. Asırda İstanbul*. Eren Yayıncılık.
- Köremezli, B. (2009). *Karamanlca yazılmış ilk roman Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş üzerinde dil incelemesi* (Yayın No. 240775) [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Köse, S. (2017). *Anadolu Alevi kültüründe kurban* (Yayın No. 488628) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kurtar, Z. (2012). *XIX. yüzyıl'da İstanbul'da Karamanlca yayınlanan Terakki dergisi* (Yayın No. 377568) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kut, T. (1987) Temaşa-i Dünya Cefakâr u Cefakeş'in yazarı Evangelinos Misailidis Efendi. *Tarih ve Toplum*, 8(48), 22-26.
- Küçük, A. (1988). Ahid Sandığı. *TDVİA*, s. 535.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/ahid-sandigi>
- Küçük, A. (1992). Beytulahm. *TDVİA*, s. 86-88.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/beytulahm> (05.12.2023).
- Küçük, A. (1993). Calut. *TDVİA*, s. 38. <https://islamansiklopedisi.org.tr/calut> (05.12.2023).

- Lasabikan, G. L. (1998). Eski Ahid’de kurban. (Çev. A. Güç), *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(7), 575-586.
- Moşkov, V. A. (2006). *Balkan yarımadasında Türk kavimleri*. (Çev. E. İvanova), Manas Yayınları.
- Nânâ, M. (2008). *Yahudi tarihi*. Selenge Yayınları.
- New World Encyclopedia. (t.y) Jebusite.
<https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Jebusite>
- Newman, S. (2017). *An electric ark: The history of an interpretation*. Jewish Bible Quarterly.
<https://jbqnew.jewishbible.org/jbq-past-issues/2017/453/electric-ark-history-interpretation/>
- Orakçı, M. (2019). Karamanlıca Muhacir Sedası gazetesine göre Yunanistan’da mübadelenin ilk yılları ve Türkçe konuşan Ortodoksların yaşadığı sorunlar. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 263(65), 263-299.
- Orakçı, M. (2018). *Karamanlıca kaynaklarda Türkçe konuşan Ortodokslar ve Türk-Yunan ilişkileri (1897-1930)* (Yayın No. 547491) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Öger, A. (2016). Karamanlı Ortodokslar ve Karamanlıca. *Tehlikedeki Türk dilleri II*, Astana: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, 379-397.
- Önen, R. (1958). Bor “Halil Nuri Bey kütüphanesindeki mahkeme-i şer’iye sicilleri ve bunlarda görülen Türkçe kişi ve köy isimleri”. *Türk Etnografya Dergisi*, (54), 107-110.
- Örnek, S. (2015). *Karamanlı mübadil halk kültürü bağlamında Neokeseria köyünde geçiş törenleri* (Yayın No. 414550) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özcan Uğur, E. (2016). *Karamanlıca “Tarih-i Osmani” metninin incelemesi* (Yayın No. 454860) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özdem, O. (2019). Kapadokya çevresindeki Karamanlıların yazılı eserlerinde halk edebiyatı ürünleri. *Kütür Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 243-257.
- Özdemir, R. (2015). Gelveri’den Nea Karvali’ye Ortodoks Karamanlılar. *Milli Folklor*, (108), 197-209.
- Özgür, M. (2005). *Türk Ortodokslar* (Yayın No. 190607) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Paçacı, S. (2022). *Karamanlıca kaynaklara göre Nevşehir* (Yayın No. 760741) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Saat, H. (2012). *Grek harfli Karamanlı Türkçesi metni Ahdi Cedid (1. -50. sayfalar) üzerine dil incelemesi* (Yayın No. 314946) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Sel, P. (2014). *Karamanlıca Sıhhetin Sırrı adlı eser üzerine dil incelemesi* (Yayın No. 365047) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Sertkaya, O. F. (2004) Grek harfleriyle yazılmış Anadolu Karamanlı ağız metinleri üzerine. *Journal of Turkish Studies*, 28/II, 1-21.
- Smith, W. (1883). *Dictionary of the Bible*. Riverside Press.
- Şengül, İ. (2022). Kıssa. *TDVİA*, s. 498-500. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kissa--kuran> (18.04.2024)
- Şişmanoğlu Şimşek, Ş. (2014). *Romanı ‘iki kilise arasında bînamaz’ kılmak: Karamanlıca edebi üretim, Evangelinos Misailidis ve bir yenidenyazım örneği olarak Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş* (Yayın No. 361946) [Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Tarih Vakfı Ankara (2022, 16 Mart). Aytek S. A. “Mübadeleden sonra Türkçe-dilli Anadolulu Rumlar” [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=nJYcnRzouYc&ab_channel=TarihVakf%C4%B1Ankara
- Tekin, T. (1997). *Tarih boyunca Türkçenin yazımı*. Simurg Yayınevi
- Tekin, Y. E. (2017). *Karamanlılar Anadolulu Hristiyan Türkler* (Yayın No. 456534) [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- The Bible Society & The Translation Trust (2002). *Kutsal Kitap Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat-Zebur-İncil)*. Kitabı Mukaddes Şirketi & Yeni Yaşam Yayınları.
- Tresidder, J. (2008). *The Watkins dictionary of symbols*. Watkins Publishing.
- Turhan, İ. (2023). *Karamanlı Türkçesi eseri: Heyet-i Sabika-i Konstantinie (metin-inceleme-dizin)* (Yayın No. 794701) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Türkmen, Z. (2001). XX. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti’nde Türkçe konuşan Hristiyanlara dair bir belge. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (4), 75-88.
- Uluçam, A. (1997). Haremü’l-Halil. *TDVİA*, s. 307-309. <https://islamansiklopedisi.org.tr/halil#2-haremul-halil> (07.12.2023).
- Wilson, R. F. (n.d.). *Life of David: Maps and graphics*. Jesus Walk Bible Study Series. https://www.jesuswalk.com/david/life_of_david_maps_and_graphics.htm
- Yaşayanlar, İ. (2021). İncesulu Karamanlılar üzerine demografik bir inceleme. Balta, E. (haz.) G. Alpay Tekin & C. Kafadar (Yay.). *Türkçe Konuşan Anadolulu Hristiyan Halkın İzlerinde* içinde (s. 327-375). Harvard Üniversitesi Yayınları.
- Yetim, M. (2020). Belgesel hipoteze göre Yahudilikteki kurban ibadetinin tarihsel süreci. *Milel ve Nihal*, 17(1), 61-85. <https://doi.org/10.17131/milel.639982>
- Yılmaz Önder, S. & Özcan Uğur, E. (2021). *Karamanlıca İstanbul’un fethi: Feth-i Konstantiniye*. Dergâh Yayınları.
- Yılmaz Önder, S. (2017). Mübadele ile yaşayan Türkçe. *Mübadil Kentler: Anılar ve Belgeler* içinde (s.64-80). Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları.
- Yılmaz Önder, S. (2018). Selanik’teki Kütahyalı mübadil derlemelerinde son Osmanlı tarihi ve Karamanlı kültürü. *Loji*, 1(1), 5-27.

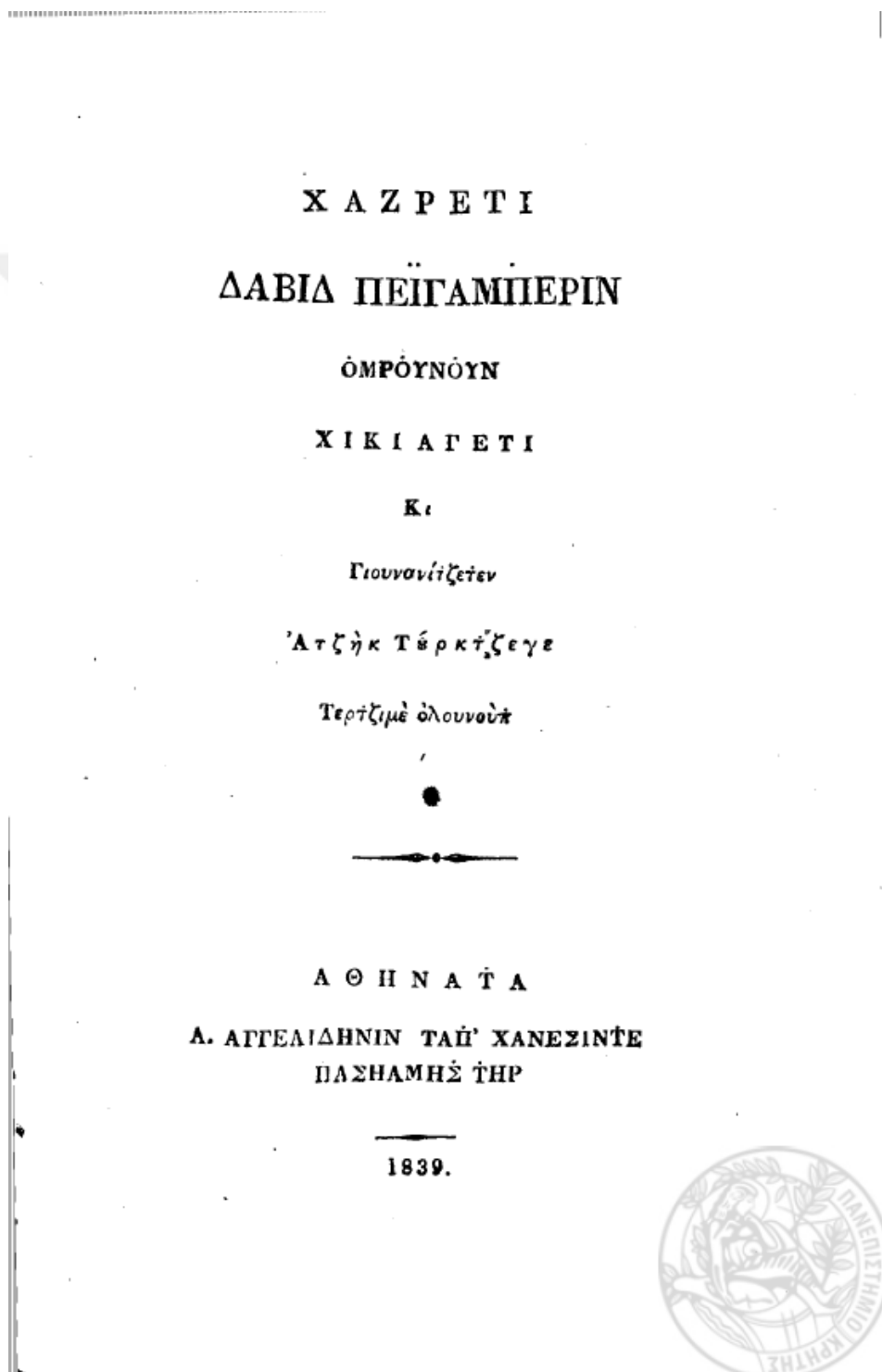
Yılmaz Önder, S. (2014). Karaman Türçesinde Osmanlı tarih yazıcılığı. *Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler Dağlar Dağlar Viran Dağlar* (ed. Y. Okay), 267-279.

Yüce, N. (2010). Karamanlı Türkleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 42(42), 155-164.

EKLER

Ek 1. Karamanlica Eserin Kapak Sayfası

X A Z P E T I

ΔΑΒΙΔ ΠΕΪΓΑΜΠΕΡΙΝ

ΟΜΠΡΟΥΝΟΥΝ

X I K I A Γ E T I T I P.

Δαβιδὶν Ἰσραήλ πατισαχὴ μέσχ ὀλουντουγού.

1 Ἰσραήλ τοπραγηντὰ Ἰεσσαὶ νὰμ πὶρ ἀτεμὶν γετὶ ὀγλουῦ βάρητη, βὲ χέπισινιν κιῶτζῶγιανὲ Δαβιδ τερλέριτι. Βὲ τζοῦν κι ὁ ζεμαντὰ σαλτανὰτ σερὲν Σαοῦλ ἀσσηληγή ἴλε Ῥάππι γαζεπλεντιρμὶς ἴτι, ὁ εἰζιλτὲν Σαμουήλ πεῖγαμπέρ ὀνοῦν γερινὲ ποῦ Δαβιδὶ Ἰσραήλ μιλλετινὶν ἔζερινὲ πατισαχ μέσχ εἴλεμεγὲ κιόντεριλτί. *Ἰάπου μέσχ ἐτμέ χουσουσουντὰ σοῖλε ῤιβαῆτ ὀλουνούρ.

Σαμουήλ Ῥάππινιν ἐμρί ἴλε πὶρ πουῖνουζὰ γιὰγ τολτουρτούτα, Βηθλεεμὲ βαρτή ὄρατά κι Ἰεσσαὶ, ὀγουλλαρηνὴν ἀλτησηνὴ ὀνοῦν χουζουρουνὰ τζηκαρτή. Ἐμμα Σαμουήλ τετὶ, Ῥάππι ταάλια πουνλαρὴν πὶρινίτε σέτζμετι πασκά τζοτζουγοῦν γιόκμου; Ἰεσσαὶ τζεβὰπ ἐττὶ, Πὶρ κιῶτζῶκ ὀγλουμ ταχά βαρ, ἔμμα γιαζητὰ χαῖβὰν κιῶτζῶγιωρ. Σαμουήλ τε τετὶ, Κιόντῆρτε ὀνοῦ κετίρτ. Βὲ ὁ κελτικτὲ, κῆπ κηομηζὴ κιῶζιλ τζεχρελί ἴτι ὁ ζεμὰν Ῥάππι τετὶ, Κάλκ πουνοῦ μέσχ εἴλε, ζίρα ποῦτουρ. Ἰμτι Σαμουήλ γιὰγ πουῖνουζουνοῦ ἀλτήτα, ὀνοῦ καρηντάσλαρηρὴν χουζουρουντὰ μέσχ εἴλετί. Βὲ ὁλ κιῶντὲν κερὲ Δαβιδὶν ἔζερινὲ Ῥάππινιν Ῥουχοῦ κελτί.

1

4

ΔΑΒΙΔ ΠΕΙΓΑΜΠΕΡΙΝ

1. Δαβιδ κιμιν ὀγλουῖτου; 'Ονοῦ 'Ισραηλιν πα-
τισᾶχῇ μέσχ ἔιλεμεγὲ κιμ κιόντεριλί; Πού ιάσηλ
ὀλτοῦ; Σαμουήλ Δαβιδι μέσχ ἔιλεμεγὲ κελτικὲ ὁ
νέρετέ ἴτι; Σαμουήλ 'Ιεσσαϊνὸν ὀγουλλαρηντὰν χάν-
κησηνη μέσχ ἔτετζεγινὶ νάσηλ πιλτί; 'Αντὲν σογ-
γρὰ Δαβιδὶν ἔζερινὲ νὲ κελτί;

Σαουλοῦν φενὰ ρουχτὰν ἰζτιράπ τζεκτιγί, βὲ
Δαβιδὶν ταμπουρού ἴλε χουζουρλαντήγῃ.

2. 'Αντὲν σογγρὰ Σαοῦλ κιναχλαρή ἴλε 'Αλλα-
χὴν 'Ρουχουνοῦ ἰντζιτίπ ὄντὰν τέρκ ὀλουντουκτὰ, πῖρ
πάσκὰ φενὰ βὲ μεράκ βερῖρ ρουχτὰν ζάπτ ὀλου-
νοῦπ ἰζτιράπ τζεκίριτι. Βὲ κουλλαρὴ ὄνοῦ ὀγιτλε-
τιλέρ κι πῖρ μαχῖρ ταμπουρτζοῦ πουλτουράτα, ταμ-
πουροῦ ἴλε ποῦ μερακλή ρουχοῦ τέφ ἔιτε Χέμτε ὄν-
λαρτὰν πῖρσι πέν Βηθλεεμτὲ πῖρ κέντζ κιμέσνε κιόρ-
τὲμ, 'Ιεσσαϊνὸν ὀγλουνοῦ κι ταμποῦρ τζαλματὰ πὲκ
οὔστὰ τῆρ τεγιὲ χαπὲρ βερτί βὲ ὄνοῦ ταχά ἔγιτζε
ταβσιὲ ἔτμέκ ἰτζοῦν, καχραμὰν γιγίτ, φεχιμλί βὲ ἄ-
λῖμ, βὲ 'Ράππι περαπεράντζετιρ τεγιὲ ὀγτί. 'Ολ
ζεμὰν Σαοῦλ μουσαμαχάτ ἔτμεκσιζ 'Ιεσσαϊγὲ χαπὲρ
κιόντεριπ. γιαλβαρτή κι κογιούν κ' ἔτὲν ὀγλουνοῦ ὄνὰ
κιόντερέ. Βὲ Δαβιδ Σαουλά βαρτηκτὰ, ἄζ βακῆτ ἄ-
ρασηντὰ κεντὶνὶ ὀκατὰρ σεβίτιρί κι, πατισᾶχὴν σι-
λαχταρὴ ὀλτοῦ βὲ φενὰ ρούχ Σαουλοῦ πιχουζοῦρ ἔι-
λετίκτζε Δαβιδ ταμπουροῦ τζαλάρητῇ τὰ ὄνοῦ τέφ
ἔτέριτι.

2. Σόγγρα Σαουλοῦν πασηνὰ νὲ κελτί; Κουλ-
λαρὴ ὄνοῦ νὲ γιαπμαγὰ ὀγιτλετιλέρ; Φενὰ ρουχοῦ
τέφ ἔτμέκ ἰτζοῦν κιμὲ χαπὲρ κιόντεριπ; Σα-
οῦλ Δαβιδὶ νάσηλ καποῦλ εἰλετί; Σαοῦλ Δαβιδὶ
νὲ γιαπτή; Δαβιδ φενὰ ρουχοῦ νάσηλ τέφ ἔτέριτι;

ΧΙΚΙΑΓΕΤΙ.

5

Δαβιδὸν Φιλιστιλὶ Γολιαθὴ σαπάν ἤλα βὲ τάς
ἤλα ὀλτᾶρτᾶγις.

3. Δαβιδὸς χάιλη ζεμὰν Σαουλοῦν γιανηντὰ τουρ-
τουκτὰν σογγρά, κίνε Βηθλεεμὲ παπασηνὰ τόντῆτε,
ἔρατα ἐββελκὶ κιπὶ κογιουνλαρὴ κιστέριτι. Ποῦ βακ-
τὴν μαπέϊνιντὲ Φιλιστιλὲρ ἀσκέρ τοπλατῆλάρτα 'Ι-
σραηλλᾶλερὶν ἄζερινὲ σεφὲρ ἐττιλέρ. Βὲ ὄνλαρτὰν
Γολιαθ νὰμ πὶρ τζεππάρ οὔζοῦν ποῖλοῦ βὲ πὲκ κουβ-
βετλὶ κιμέσνε ὀρταγια τζηκτῆτα, 'Ισραήλ ἀσκερινὶ
χορλατῆκτὰν σογγὰ ὄνλαρὰ μεῖτὰν κίῶστερτί κι, ἀ-
τέμ κίῶντερελέρτε ὄνοῦν οὔλα βουρουσά. Ποῦ τίβ
κηγιαφετλὶ κιστὶνὶν σόζλερὶ βὲ κίῶστερσι Σαουλὰ βὲ
τζέμλε 'Ισραήλ ὀγουλλαρηνὰ ἀζιμ κορκοῦ βερτί. Βὲ
κῆρκ κίῶν τούρμαῖπ ὄνλαρὴ χορλάρῆτη, χέμ σαπάχ
βὲ ἀχσάμ ὄνλαρὰ μεῖτὰν κίῶστερρίτι.

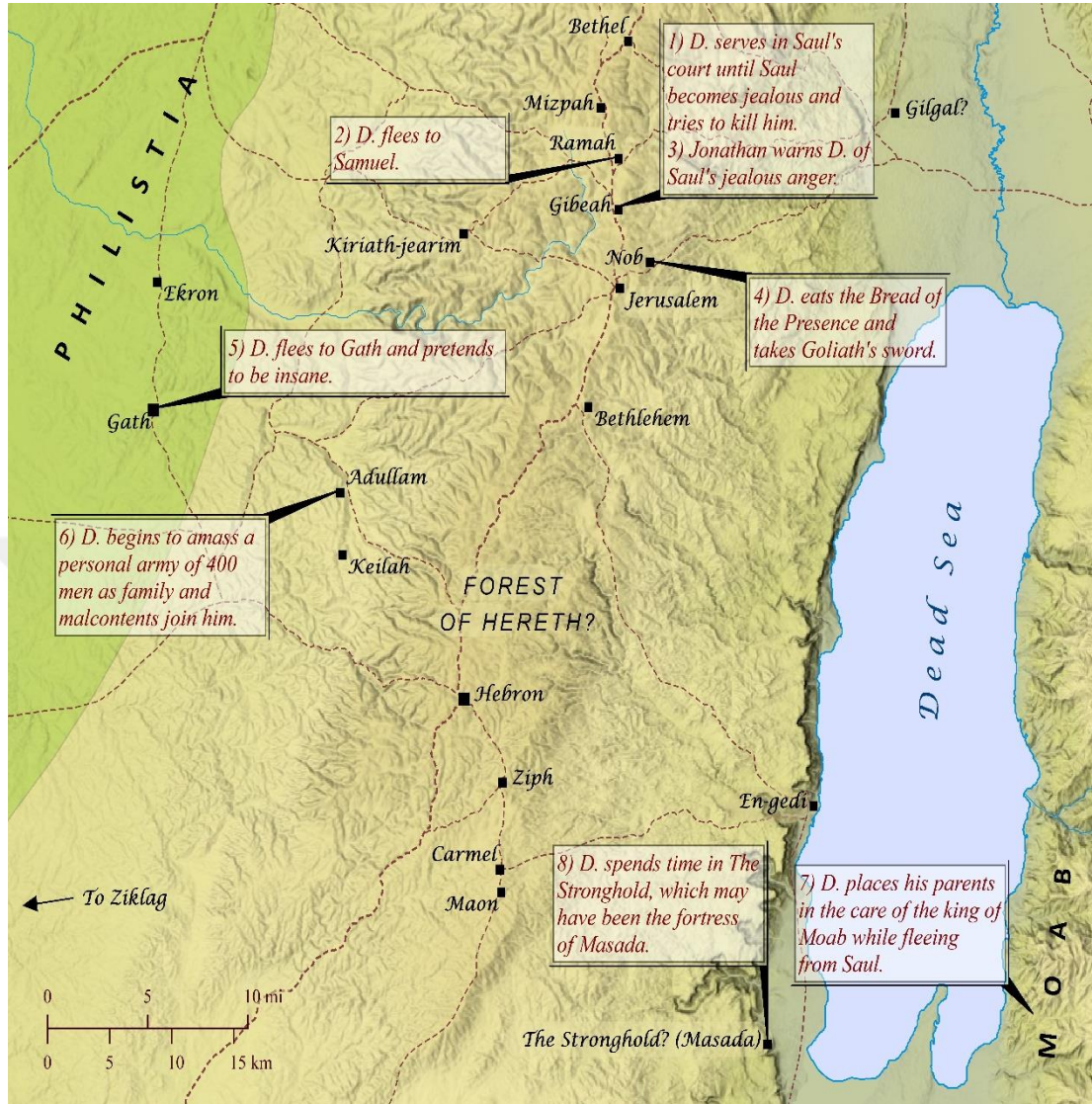
Νετιτζέι κελάμ τῶσῆς ἰλε πὶρ κίῶν Δαβιδὸς ὀρτου-
για τζηκάβαρῆτη, βὲ Φιλιστινὶν μεῖτὰν βερισὶνὶ ἰ-
σιττικτῆ, ὄνοῦ καπούλ ἐτετζέκ ὀλτοῦ. 'Ιμτι βαρῆπ
Σαουλὰ τετί κι χιτζ πὶρ κιμέσνεβιν γιᾶρεγι ἐρίμεσιν.
ζίρα πὲν κουλοῦν κιτῖπ ὃ ἐτζναπὶ καπιλελί ἰλε τζεγκ-
λεσέτζέγιμ. Σαούλτα, Γιόκ, σὲν ὄνοῦν οὔλα τζεγκ-
λεσμεγὲ κιτέμεζσιν, τζοῦν κι τζοτζούκσουν, ὃ ἰσε
κεντζλιγιντὲν περὲ τζέγκ ἀτεμίτιρ τετίκτῆ Δαβιδὸς
σὸίλε τζεβαπ ἐττὶ, Παπαμὴν κογιουνλαρηνὴ κιστέρ-
ικεν πὶρ ἀρσλάν ἤλα πὶρ ἀγιοῦ κελιπ σερωτὲν κουζοῦ
καπτήλάρ βὲ πὲν κουλοῦν ὄνλαρὴ κοβαλατήμτα χέμ
ἀρσλανὴ χέμ ἀγιουγι ὀλτᾶρτῆμ, βὲ ἀγηζλαρηντὰν
κουζουγιοῦ κουρταρτῆμ ποῦ σᾶννετσιζ ἐτζναπὶ κα-
πιλελίτε ὄνλαρὴν πῖρσι κιπὶ ὀλατζάκτῆρ. 'Ράππι πε-
νὶ ἀγιουνοῦν βὲ ἀρσλανὴν πεντζεσιντὲν νίτζε κουρταρ-
τῆ ἰσε, ὄνοῦν ἐλιντέντε κουρταρατζάκτῆρ. 'Ολ ζεμὰν
Σαούλ, Βάρ κιτ, 'Ράππι πιλέντζε ὀλσοῦν τετί.

Δαβιδὸς ἐββελα Σαουλοῦν πουςατῆνῆ, βὲ πακῆρ

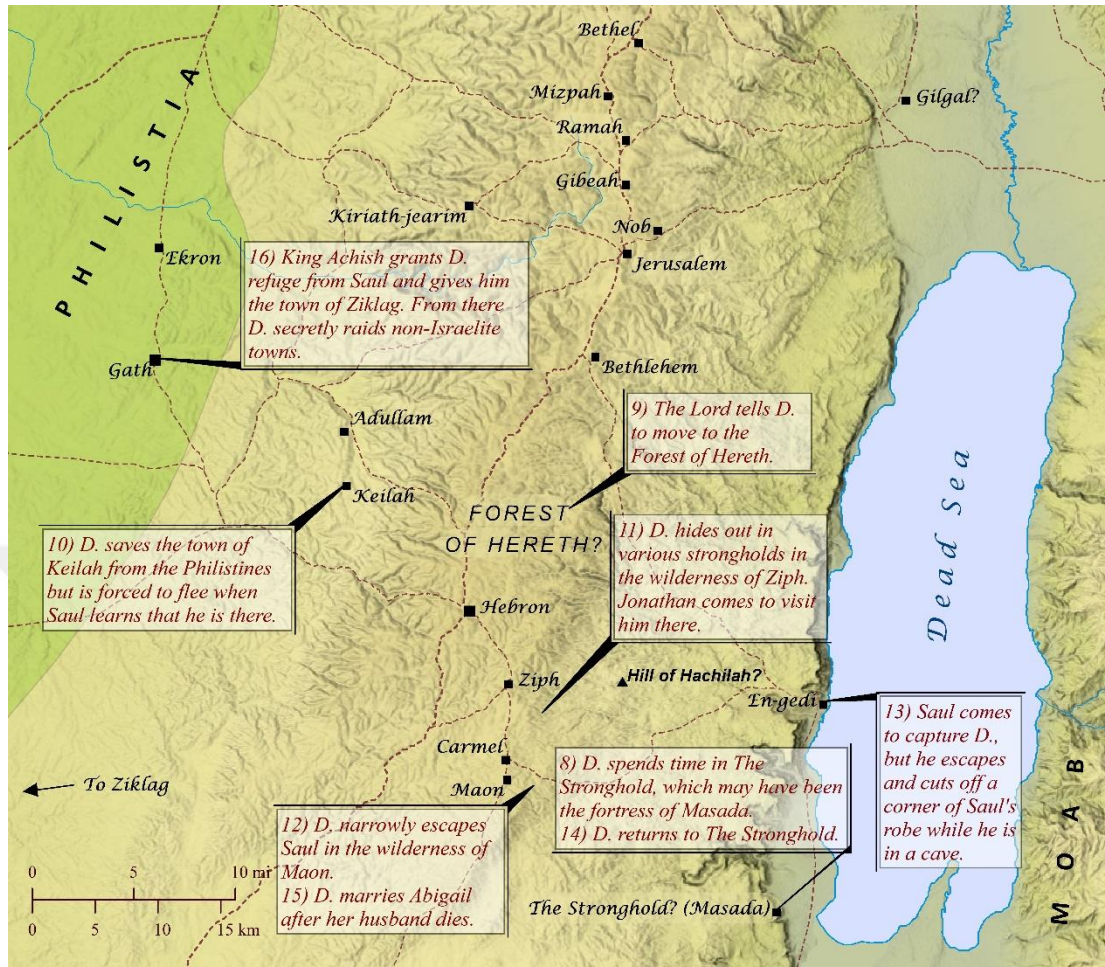
1*

Ek 5. Davut Saul'dan Kaçıyor 1

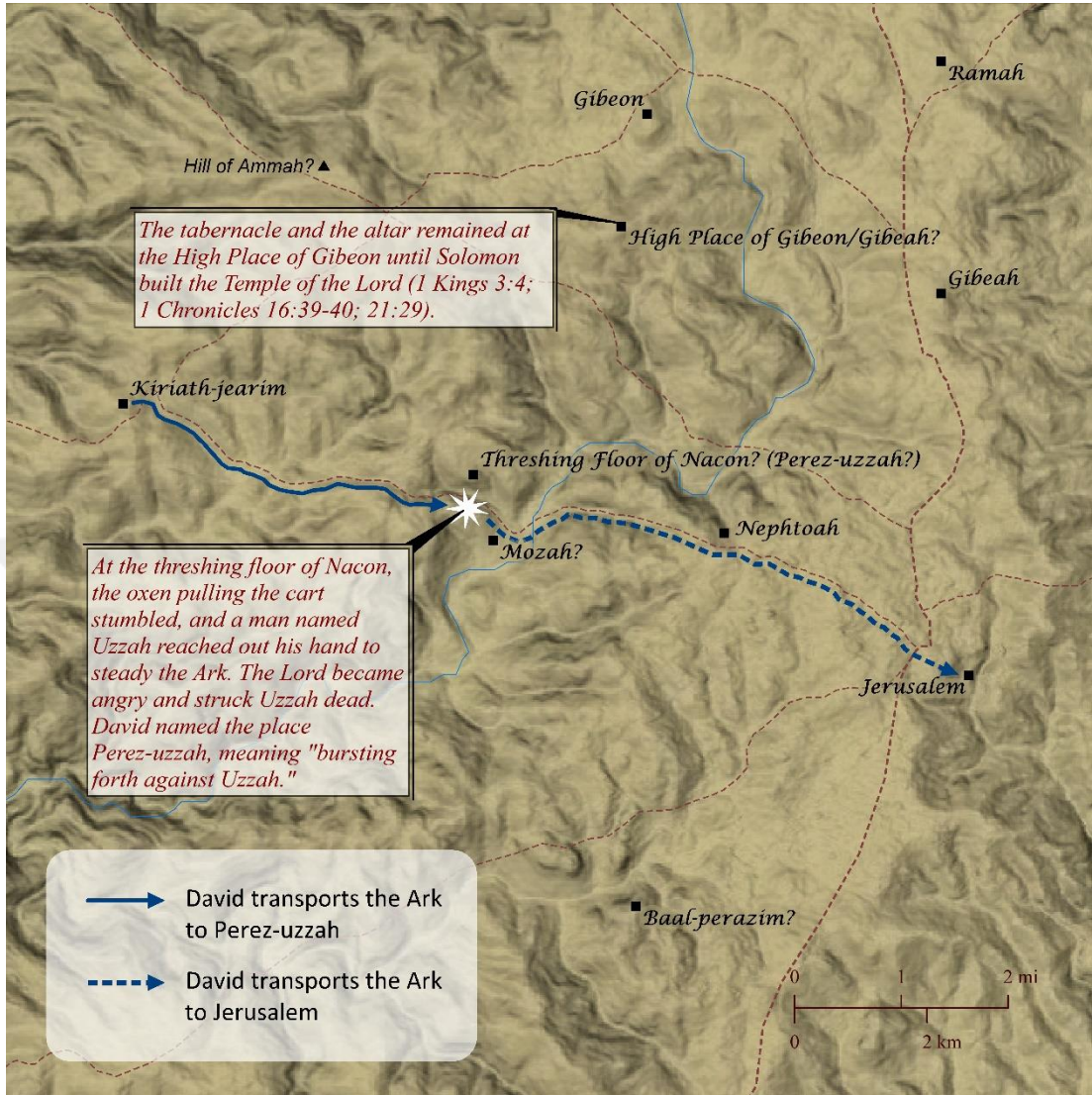
Ek 6. Davut Saul'dan Kaçıyor 2

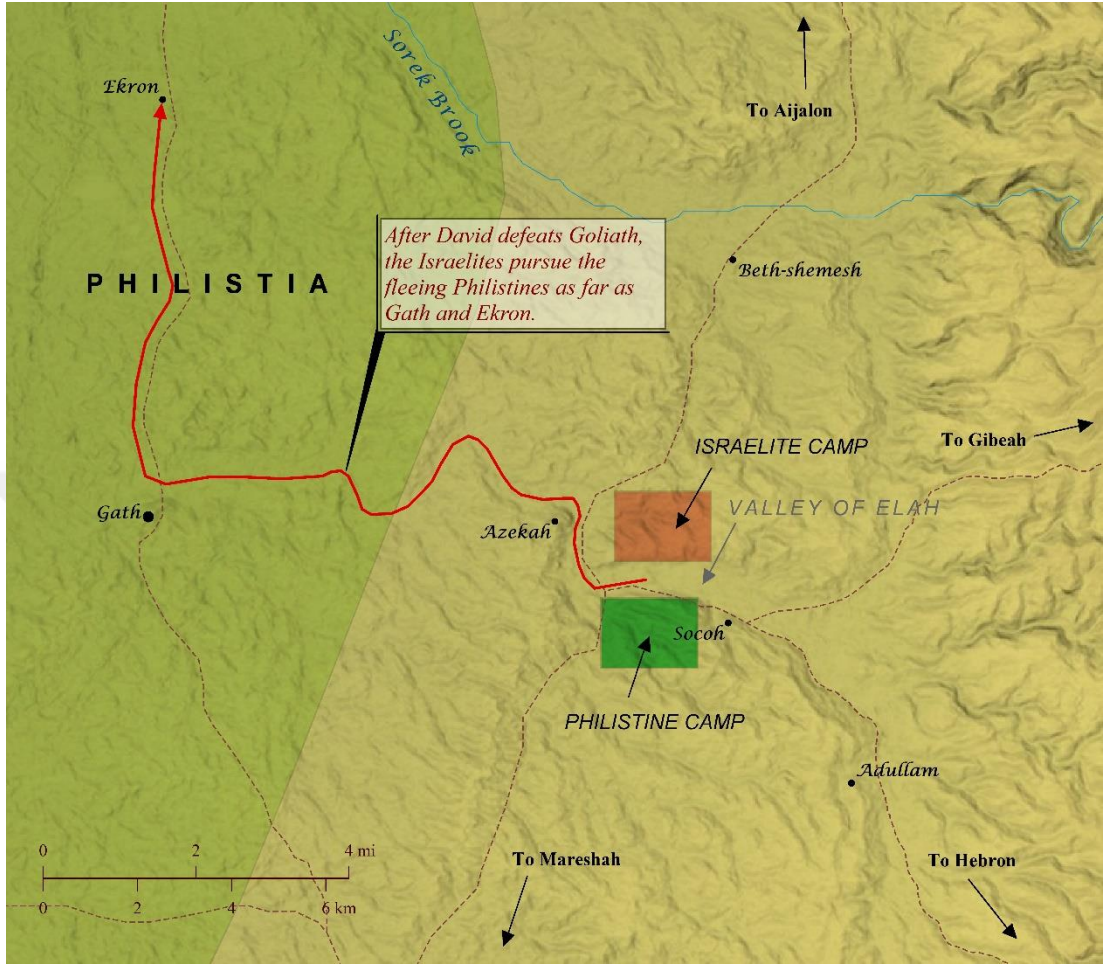
Ek 7. Davut'un Nüfus Sayıcılarının Rotası

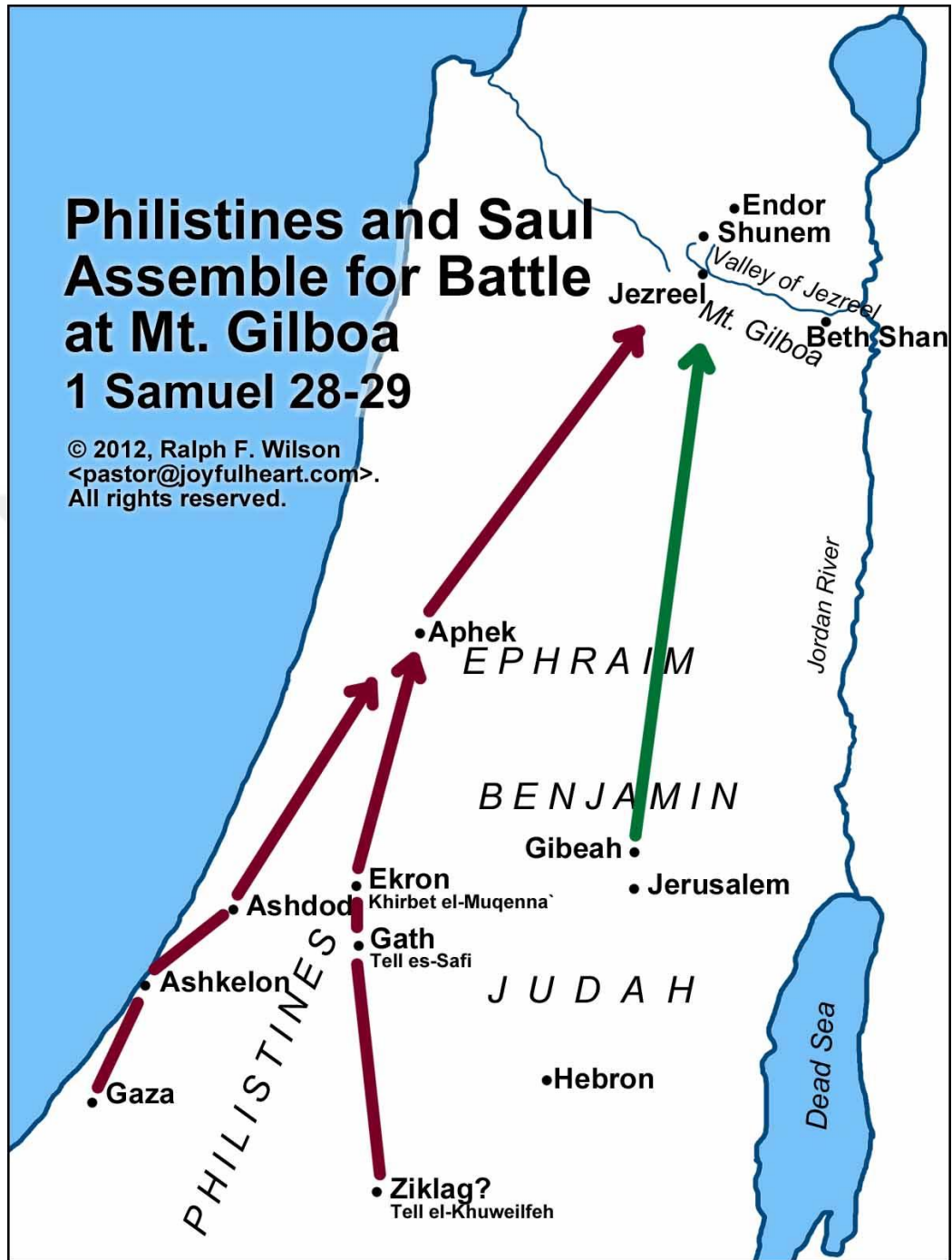
Ek 8. Davut Ahit Sandığını Kudüs'e Getiriyor

Ek 9. Elah Savaşı ve Golyat'ın Ölümünden Sonra Filistlilerin Geri Çekilmesi

Ek 10. Filistliler ve Saul Arasındaki Gilboa Dağı Savaşı

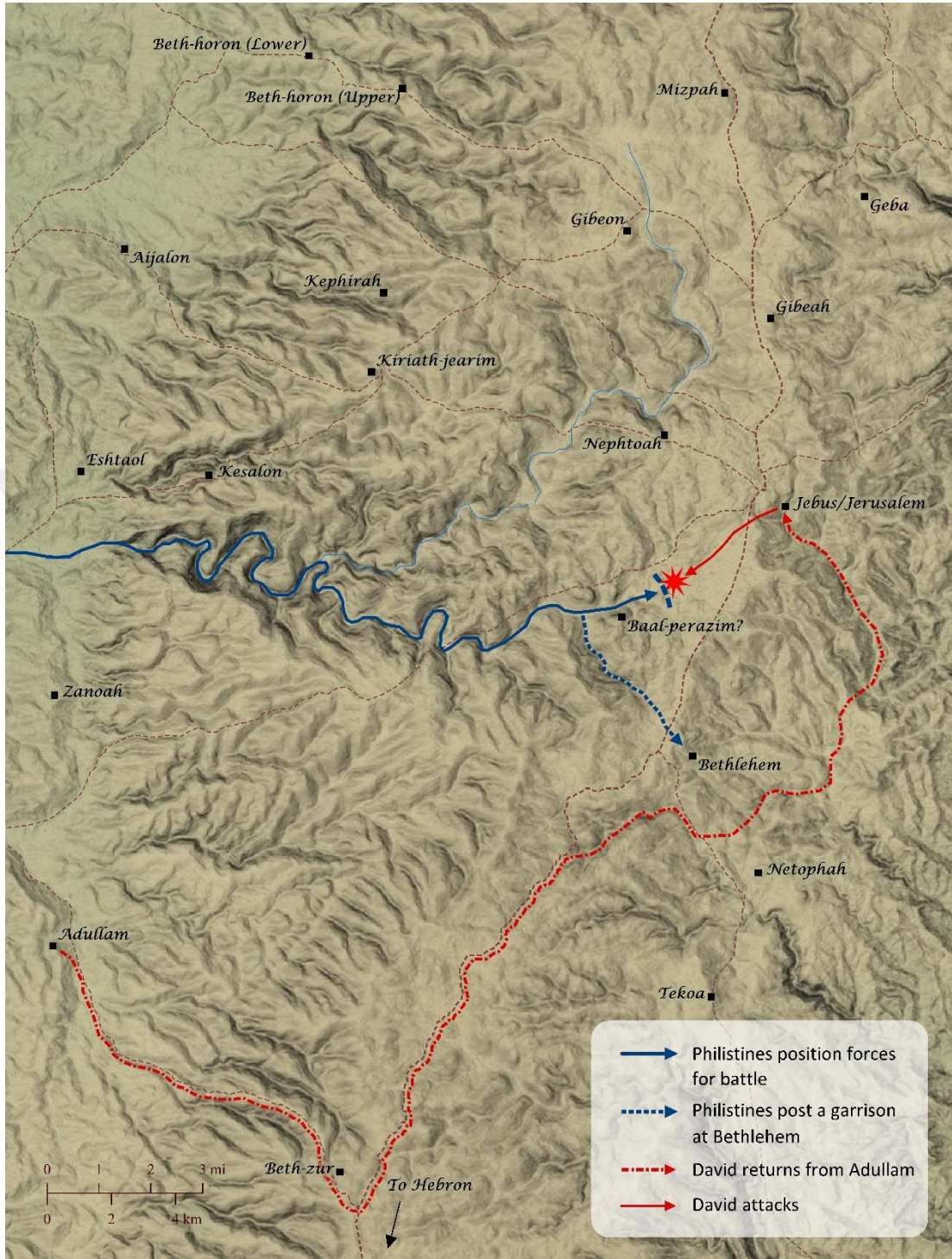
Ek 11. Davut'un Amalekliler Tarafından Yağmalanan Ziklag Şehrini Kurtarıp İntikam Alması

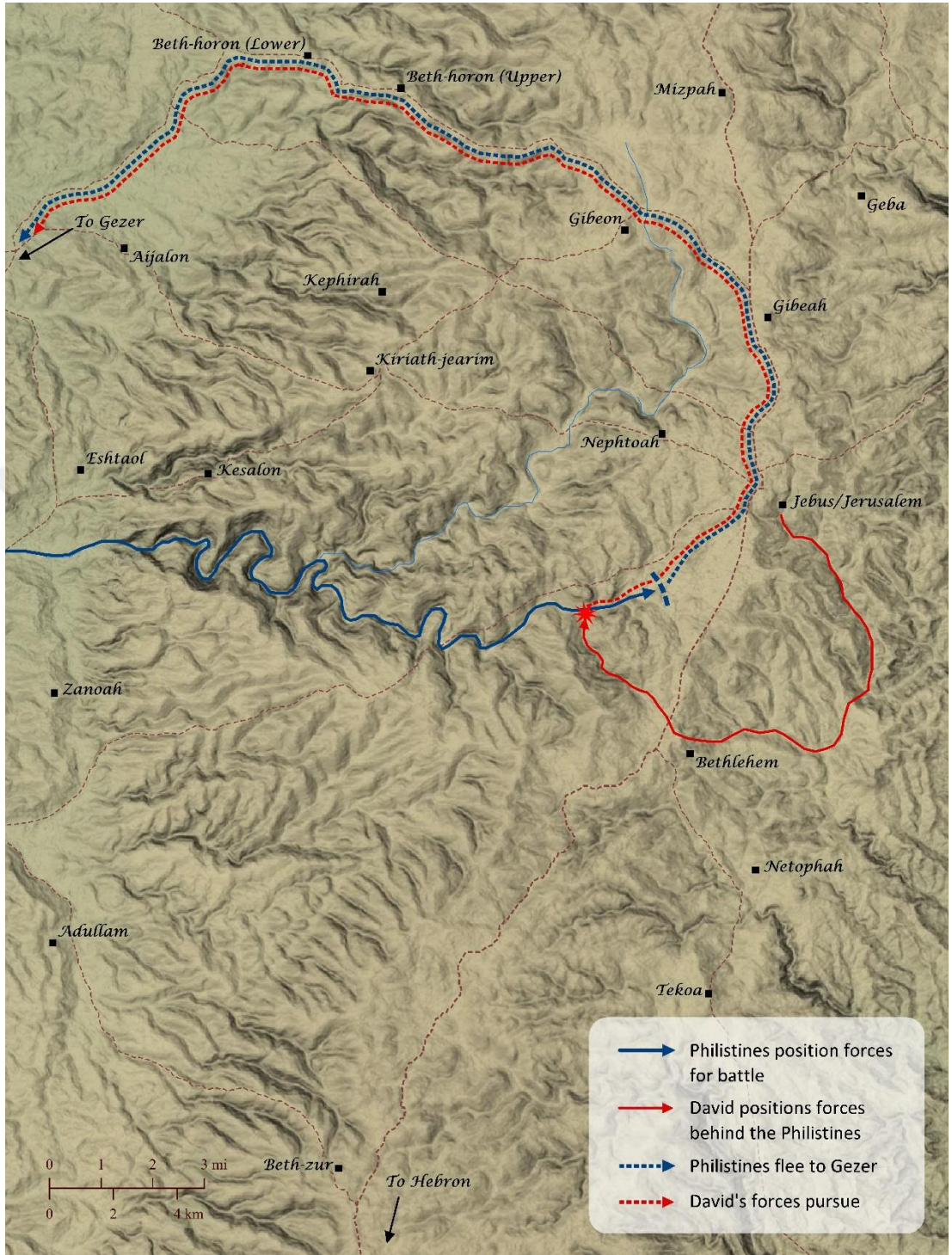
Ek 12. Davut'un Yahudası ile İş-Boşet'in İsrail'i Arasındaki Savaş

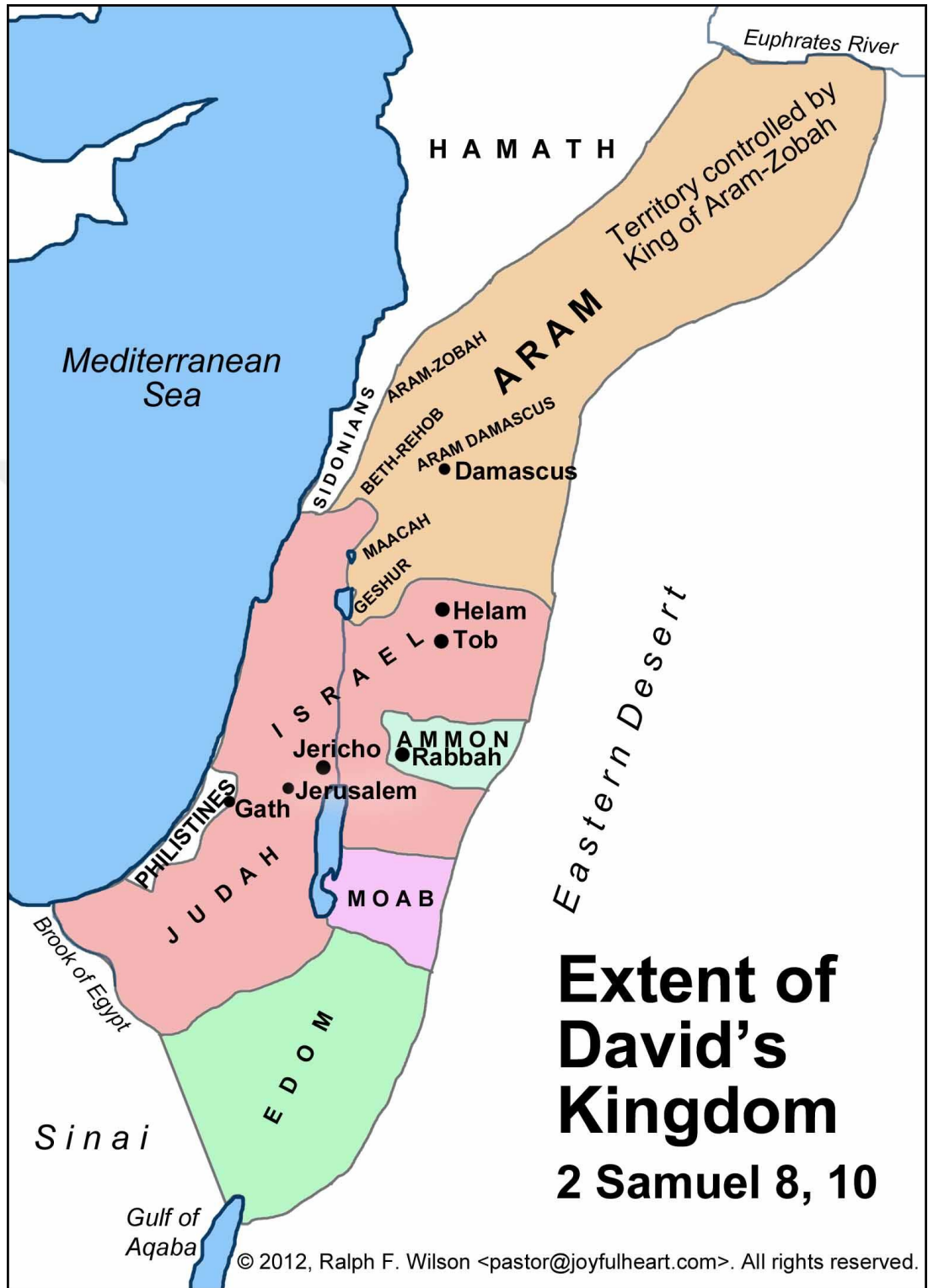
Ek 13. Davut'un Filistlileri Refayim Vadisinde Yenilgiye Uğratması 1

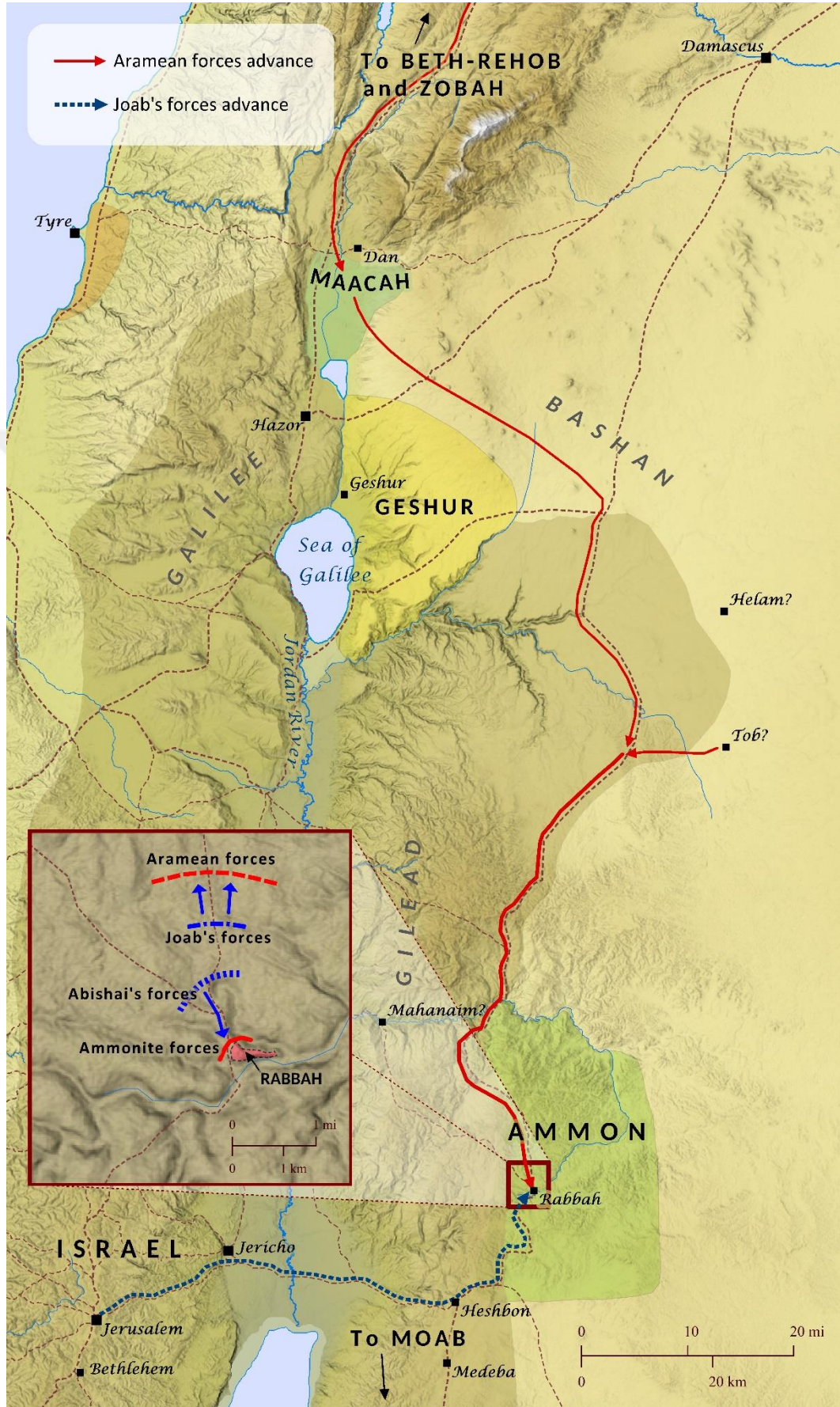
Ek 14. Davut'un Filistlileri Refayim Vadisinde Yenilgiye Uğratması 2

Ek 15. Davut'un Büyük Zaferleri

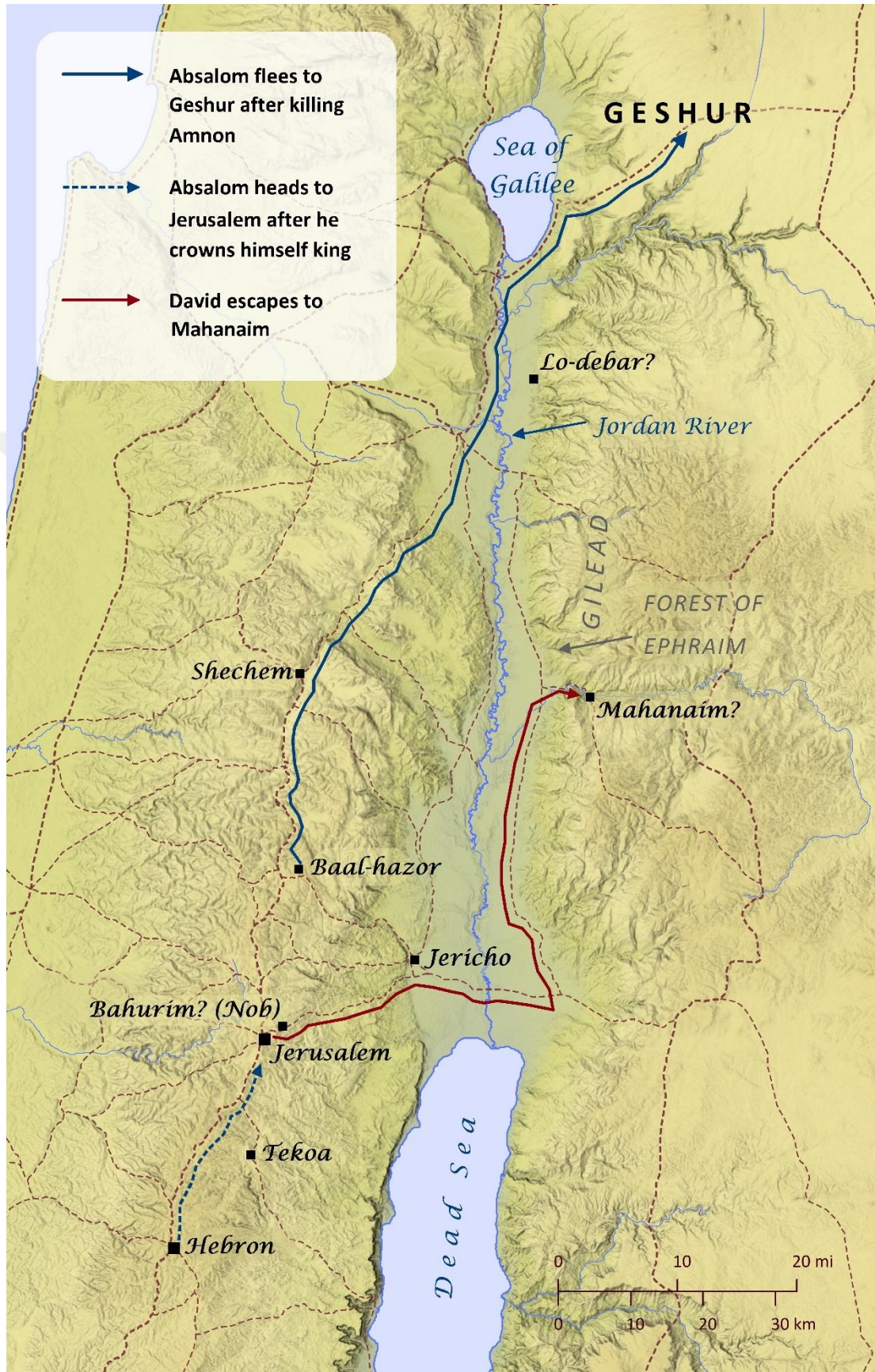
Ek 16. Davut'un Ammonlular ve Aramlılar'a Karşı Savaşı

Ek 17. Davut'un Aramlılara Karşı Olan Savaşı

Ek 18. Avşalom İsyanı 1

Ek 19. Avşalom İsyanı 2

